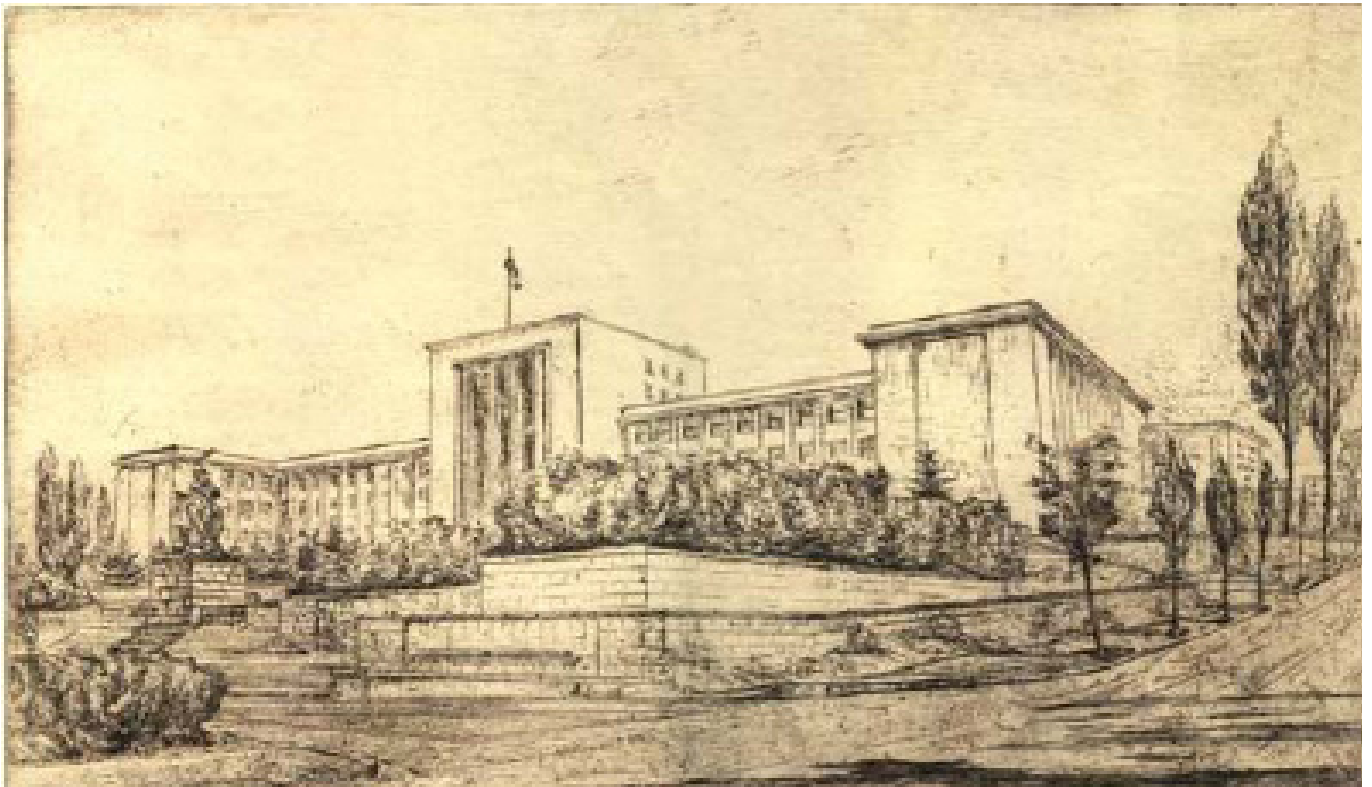

BULETINUL

UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

1 / 2021

PUBLICAȚIE ȘTIINȚIFICĂ CU PRESTIGIU RECUNOSCUT DIN DOMENIUL „ȘTIINȚE MILITARE, INFORMAȚII ȘI ORDINE PUBLICĂ” AL CONSILIULUI NAȚIONAL DE ATESTARE A TITLURILOR, DIPLOMELOR ȘI CERTIFICATELOR UNIVERSITARE, INDEXATĂ ÎN BAZELE DE DATE INTERNAȚIONALE CEEOL, GOOGLE SCHOLAR, INDEX COPERNICUS.

PUBLICAȚIE FONDATĂ ÎN ANUL 1937

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI, 2021

Coperta: Andreea GÎRTONEA

© Sunt autorizate orice reproduceri fără perceperea taxelor aferente, cu condiția precizării sursei.

Responsabilitatea privind conținutul articolelor revine în totalitate autorilor.

Articolele revistei sunt supuse verificării procentului de similitudine prin sistemantiplagiat.ro.

Articolele publicate în Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, ISSN 1584-1928, se regăsesc în integralitate – titlu, autor, abstract, conținut, bibliografie – și în varianta în limba engleză a revistei, ISSN 2284-936X
L 2284-936X

CONSILIUL EDITORIAL

1. CONSILIUL ONORIFIC

Gl.bg. Dorin-Corneliu PLEȘCAN	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Dr. Georgeta GAVRILĂ	Ministerul Apărării Naționale
Gl. bg. prof. univ. Constantin Iulian VIZITIU	Academia Tehnică Militară
Gl. bg. prof.univ.dr. Ghiță BÎRSAN	Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”
Cdor.conf.univ.dr.ing. Alecu TOMA	Academia Navală „Mircea cel Bătrân”
Cdor.conf.univ.dr. Marius ȘERBESZKI	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.conf.univ.dr. Marius-Victor ROȘCA	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.prof.univ.dr. Valentin DRAGOMIRESCU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.prof.univ.dr. Daniel GHIBA	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col. prof.univ.dr. Ioana ENACHE	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.conf.univ.dr. Cosmin-Florin OLARIU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.prof.univ.dr. Doina MUREȘAN	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.lect. univ.dr. Florin CÎRCIUMARU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col. prof.univ.dr. Marinel-Dorel BUȘE	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col. Alin CRIVINEANU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.conf.univ.dr. Ștefan-Antonio DAN ȘUTEU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.conf.univ.dr. Daniel ROMAN	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Mr.conf.univ.dr. Marinel-Adi MUSTAȚĂ	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Lect.univ.dr. Florian BICHIR	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.prof.univ.dr. Cezar VASILESCU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Inspector Carol Teodor PETERFY (Laureat al Premiului Nobel pentru Pace în 2013)	Organizația pentru Interzicerea Armelor Chimice – OPCW

2. CONSILIUL ȘTIINȚIFIC

Conf.univ.dr. Iulian CHIFU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof.univ.dr. Daniel DUMITRU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof.univ.dr. Gheorghe MINCULETE	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof.univ.dr. Teodor FRUNZETI	Universitatea „Titu Maiorescu”
Prof.univ.dr. Sorin TOPOR	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof.univ.dr. Marian NĂSTASE	Academia de Studii Economice din București
CS II dr. Alexandra SARCINSCHI	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
CS II dr. Cristina BOGZEANU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Dr. Pavel OTRISAL	Universitatea de Apărare, Brno, Republica Cehă

Conf.univ.dr. Elena ȘUȘNEA Dr. Elitsa PETROVA	Universitatea Națională de Apărare „Carol I” Universitatea Națională Militară ”Vasil Levski”, Veliko Tarnovo, Bulgaria
Dr. Jaromir MAREȘ Lect.univ.dr. Cris MATEI Dr.conf.univ. Tengiz PKHALADZE Cercetător Richard WARNES Dr. Piotr GAWLICZEK Conf.univ. dr. Piotr GROCHMALSKI Dr. Marcel HAKAKAL	Universitatea de Apărare, Brno, Republica Cehă Centrul pentru relațiile Civili-Militar, SUA Institutul Georgian de Afaceri Publice, Georgia RAND Europe Universitatea ”Cuiavian” din Wloclawek, Polonia Universitatea ”Nicolaus Copernicus” din Torun, Polonia Academia Forțelor Armate ”General Milan Rastislav Štefánik”, Liptovský Mikuláš, Republica Slovacă Academia Română
Dr. Lucian DUMITRESCU Prof.univ.dr. Anton MIHAIL Prof.univ.dr. Constantin IORDACHE Prof.univ.dr. Gheorghe ORZAN Prof.univ.dr. Gheorghe HURDUZEU CS II Mihai-Ștefan DINU Conf.univ.dr. Maria-Magdalena POPESCU CS III Sorin CRISTESCU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I” Universitatea „Spiru Haret” Academia de Studii Economice din București Academia de Studii Economice din București Universitatea Națională de Apărare „Carol I” Universitatea Națională de Apărare „Carol I” Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară

3. REFERENȚI

Col.prof.univ.dr. Marilena MOROȘAN
Cdor.prof.univ.dr. Florin NISTOR
Col.conf.univ.dr. Cristian-Octavian STANCIU
Cdor.conf.univ.dr. Lucian-Valeriu SCIPANOV
Lt.col.lect.univ.dr. Cristian ICHIMESCU
Lt.col.conf.univ.ing.dr. Dragoș BĂRBIERU
Lt.col.conf.univ.dr. Ciprian PRIPOAIE
Mr.conf.univ.dr. Ciprian IGNAT
Cpt.lect.univ.dr. Răzvan GRIGORAȘ
Conf.univ.dr. Sorina-Mihaela MARDAR
Conf.univ.dr. Adriana RÎȘNOVEANU

CUPRINS

- 7** Reprimarea unui fenomen periculos. Despre automutilare în Primul Război Mondial
Col. (r) prof.univ.dr. Ion GIURCĂ
Col.drd. Liviu CORCIU
-
- 17** Rolul leadershipului în ecuația regiune – regionalism – securitate la Marea Neagră
Cam.drd.ing. Mihai PANAIT
-
- 22** Codicele (codul) de justiție militară și modificările sale în perioada premergătoare Războiului de Întregire
Col.drd. Liviu CORCIU
-
- 34** Optimizarea programelor de mentenanță a echipamentelor medicale
Col.ing.drd. George UDROIU
-
- 44** Mișcarea de rezistență – relevantă pentru apărarea teritoriului național
Lt.col.instr.sup.drd. Adrian MIREA
-
- 50** Demersuri în sprijinul securității umane
Col.prof.univ.dr. Filofteia REPEZ
Conf.univ.dr. Polixenia OLAR
-
- 56** Abordarea multidomeniu în cadrul operațiilor forțelor terestre
Lt.col.conf.univ.dr. Paul TUDORACHE
-
- 62** Repere actuale privind planul național de redresare și reziliență, instrument care promovează finanțarea pentru rezultate – sprijin financiar direct pentru Ministerul Apărării Naționale
Drd. Carmen-Gabriela NIȚU (CHITAFES)
-
- 70** Covid-19 – potențial impact asupra proiecției puterii navale
Cdor.drd. Valentin-Marian TOMA

- 77** **Întrebuințarea forțelor aeromobile în operațiile militare în mediul montan**
Mr.drd. Claudiu Valer NISTORESCU
-
- 82** **Structurile de geniu în contracararea amenințărilor hibride**
Col.dr. (r) Andrei Th. CONSTANTIN
-
- 87** **Transformări ale structurilor de geniu în contextul unui mediu de acțiune aflat în continuă schimbare**
Col.drd. Adrian-Robert GHEORGHE
-
- 93** **Managementul programelor operaționale – posibile conexiuni și beneficii, formulate prin raportare la necesitățile de finanțare complementare ale apărării naționale a României**
Drd. Dragoș-Adrian IORGA
-
- 101** **Securitatea și sănătatea în muncă în Armata României**
Drd. Mariana FRASZIN (GURĂU)
Col. (r) prof.univ.dr.ing. Gelu ALEXANDRESCU
-
- 107** **Diversificarea amenințărilor cibernetice în contextul evoluției pandemiei de SARS-CoV-2**
Lt.col.drd. Ovidiu-Dumitru RUSU
Cdor.prof.univ.dr. Sorin TOPOR
-
- 112** **Realități ale mediului de securitate european la început de mileniu trei**
Mr.drd. Romeo Dacian BUHAI
-
- 120** **Managementul resurselor umane în Armata României**
Drd. Mariana FRASZIN (GURĂU)
-
- 124** **Unele considerații privind acțiunile structurilor ISR din forțele terestre, în sprijinul cu informații al grupării de forțe întrunite**
Lt.col.drd. Valeriu-Adrian JIANU

REPRIMAREA UNUI FENOMEN PERICULOS. DESPRE AUTOMUTILARE ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

THE REPRESSION OF A DANGEROUS PHENOMENON. ABOUT SELF-INFLECTED WOUNDS IN WORLD WAR ONE

Col. (r) prof.univ.dr. Ion GIURCĂ*
Col.drd. Liviu CORCIU**

Cu amintirile Războiului pentru Întregirea României încă proaspete în memoria societății, Constantin Kirițescu, invocând principiul respectării adevărului, spunea că „nu întreg materialul omenesc al armatei noastre a fost la înălțimea recunoscută de străini și cântată de noi”. Și, mai departe, adăuga: „Unii dintre cei mobilizați, lipsiți de rezistență morală și insuficient instruiți, au fost aruncați totuși în luptă, demoralizând și pe camarazii lor”, o posibilă explicație în viziunea marelui istoric, pentru cazurile de fugă, de predare în masă sau de „automutilare care au determinat în unele părți cele mai severe măsuri de represiune”. La acest aspect al războiului nostru, din perioada 1916-1920, ne propunem să găsim răspunsuri la întrebări precum: De ce, de ce a apărut, de ce a fost necesară reprimarea acestui fenomen și care au fost implicațiile?

Having the War for Romanian Reunification experience still fresh in the social memory, Constantin Kirițescu, invoking the respect for truth principle stated that: „not all our army’s human material reached the peaks recognized by the foreigners and praised by us”. Some of those deployed, lacking moral resilience and being insufficiently instructed, had been however thrown into battle also demoralising their comrades, a possible explanation according to the great historian for cases of fleeing, mass surrender or self-inflicted wounds which, in some regions, brought upon themselves the most severe repression measures. We thereby aim to find answers to these aspects regarding our war during 1916-1920, such as: why did they appear, why was the repression of this phenomenon necessary and what other things were involved?

Cuvinte-cheie: automutilare; reprimare; curte marțială; pedeapsă; justiție militară.

Keywords: self-inflicted wounds; repression; court martial; punishment; military justice.

Invocând printre cauzele înfrângerii armatei române în campania anului 1916 și unele scăderi sufletești, Constantin Kirițescu a fost printre cei dintâi istorici ai Războiului de Întregire care a abordat și subiecte sensibile, în condițiile în care cunoscuta sa lucrare a fost finalizată în perioada existenței unui curent de „glorificare cu orice preț”, început în perioada interbelică și ajuns la apogeu la două decenii după cel de-al Doilea Război Mondial.

Un astfel de subiect este *automutilarea*, fenomen ce pare să fi apărut în condițiile controversatei măsuri a sporirii efectivelor, adoptată odată cu intrarea României în război, când, prin mobilizare, s-au constituit unități noi prin „diluarea celor existente”¹.

Astfel, unii dintre cei mobilizați, majoritatea lipsiți de rezistență fizică sau morală, cu o instrucție

militară insuficientă, au fost totuși aruncați în luptă, unul dintre efecte fiind și demoralizarea camarazilor, o posibilă explicație, în viziunea istoricului, pentru cazurile de fugă, de predare în masă sau de „automutilare, care au determinat în unele părți cele mai severe măsuri de represiune”².

În cele ce urmează, ne propunem să detaliem legătura dintre automutilare și, după cum consemnează Constantin Kirițescu, severele măsuri de represiune adoptate, încercând să găsim răspunsuri la întrebările din rezumatul acestei lucrări.

În primul rând, trebuie subliniat, dacă mai era cazul, că automutilarea nu a apărut numai în rândul militarilor români, ci are, mai curând, un caracter general și universal, fenomenul fiind semnalat în rapoarte și date statistice încă de la începutul Primului Război Mondial, cel mai tehnologizat și distructiv război de până atunci.

În al doilea rând, privită strict ca o manifestare clinică, automutilarea a fost asociată de către specialiști cu afecțiunile psihologice extreme, indiferent de țara ori de mediul social din care

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: ion_giurca@yahoo.fr

**Arhivele Militare Naționale Române

e-mail: liviu.corciu@yahoo.com

proveneau soldații care au suferit astfel de traume. Despre acestea se vorbește astăzi, utilizând acronimul PTSD – *post-traumatic stress disorder* –, care nu era cunoscut practicii medicale a acelor vremuri. În manifestarea acestor afecțiuni psihologice extreme, unii dintre soldați, tineri ajunși prematur și în mod violent la o formă severă de oboseală mintală, atingeau limitele fizice, fiind în stare să recurgă la tot felul de gesturi disperate³, precum automutilarea, în speranța, uneori deșartă, că vor scăpa cu viață.

Automutilarea în armata britanică și franceză

Conform unor surse⁴, în anii Primului Război Mondial, nu mai puțin de 729 de soldați canadieni din armata britanică au recurs la acest gest extrem, în dorința de a scăpa de serviciul activ, deși se consideră că numărul lor este departe de cel real, multe cazuri nefiind înregistrate, în timp ce altele au fost consemnate ca răni legitime, provocate de inamic.

Spre deosebire de alte infracțiuni, precum dezertarea ori lașitatea în fața inamicului, în armata Majestății Sale Imperiale britanice automutilarea nu era o infracțiune pasibilă de condamnare la moarte⁵, cu excepția cazurilor când fapta era săvârșită în linia întâi⁶.

Din acest motiv fapta în sine, chiar dacă apare în unele cazuri drept una complementară, iar nu ca act principal, nu figurează în statisticile oficiale privind pe acei soldați britanici, indiferent de naționalitate, care au fost condamnați la moarte și executați în anii Primului Război Mondial.

Așa se explică de ce unii militari canadieni din exemplul mai sus citat⁷, deși au fost judecați, pentru că și-au provocat plăgi prin împușcare la membrele superioare, nu au fost condamnați la moarte, ci au primit între 7 și 42 de zile de pedeapsă corporală, cunoscută în regulamente⁸ drept ”Field punishment no. 1”. Aplicată deseori soldaților britanici în timpul Primului Război Mondial, pedeapsa consta în legarea celui în cauză pentru o perioadă de până la două ore pe zi, încătușat la mâini și picioare de un obiect fix, care putea fi roata unui cheson ori un afet de tun.

Revenind la subiect, încă de la debutul războiului, au fost raportate cazuri⁹ de automutilare și în rândul trupelor coloniale britanice din Corpul de Armată Indian¹⁰, mai precis din perioada octombrie 1914 - aprilie 1915, când incidența cazurilor de simulare a unei afecțiuni¹¹ și de automutilare

înregistrate printre acești soldați a fost considerată semnificativă.

Analizând inițial perioada cuprinsă între 22 octombrie și 3 noiembrie 1914, statisticile au arătat o rată a spitalizării cu 57% mai mare în rândul soldaților britanici originari din India, comparativ cu cea a camarazilor originari din insulele britanice, în cazul rănilor suferite la membrele superioare, existând chiar suspiciuni că aceste răni ar fi fost autoprovocate¹².

În lipsa unor dovezi clare în acest sens, raportul nu exclude ca astfel de manifestări să fi fost o posibilă ilustrare a unei reacții psihologice „alergice” printre soldații indieni, având în vedere că aceștia fuseseră aduși pe un alt continent, într-o cultură diferită de a lor, și fuseseră aruncați într-un război atât de diferit față de cele cu care unii dintre ei erau deja obișnuiți.

De asemenea, raportul menționează fluctuații ale cazurilor înregistrate, care țin de scăderea moralului trupelor, o altă trăsătură a acestui fenomen, și par a fi direct proporționale cu evenimentele în derulare pe front. Astfel, a fost înregistrată o creștere a cazurilor de automutilare manifestată pe fondul scăderii moralului, ca urmare a implicării Corpului de Armată Indian în cea dintâi bătălie de la Ypres (19 octombrie - 22 noiembrie 1914), una dintre cele mai aprige încleștări din prima parte a Marelui Război de pe frontul occidental. A urmat o scădere bruscă a numărului de cazuri înregistrate după data de 22 noiembrie 1914, o singură creștere fiind cea din luna mai 1915, dar numai printre trupele proaspete aduse pe frontul francez, neobișnuite încă cu războiul de tranșee.

Spre deosebire de britanici, în armata franceză acuzațiile de acest gen erau tratate cu toată severitatea. Legislația franceză de la sfârșitul secolului al XIX-lea considera mutilarea voluntară un fenomen specific conșcripției, care ținea de sustragerea de la încorporare¹³. Astfel, fiind considerată de militari o practică specifică civililor, reprimarea acesteia a fost de competența tribunalelor de drept comun până în anul 1914.

Înființate în anul 1914, tribunalele militare speciale, *les conseils de guerre*, aveau, printre altele, și misiunea de a-i descuraja, prin exemple concrete, pe militarii francezi de la practica automutilării, care i-ar fi ținut departe de linia întâi, și sunt creditate cu cel puțin 35 de execuții, având la bază această acuzație¹⁴.

Este relevantă în acest sens directiva transmisă, la 8 februarie 1915, subordonaților săi de către generalul Michel-Joseph Maunoury, fost comandant al Armatei a VI-a franceze, la începutul războiului, cunoscută mai ales pentru episodul „Taxiurilor de la Marna”, după mijloacele cu care trupele au fost transportate pe front: „Anumite consilii de război au arătat o indulgență excesivă față de cei acuzați și dovediți de săvârșirea unor fapte foarte grave, precum jaful, abandonarea postului sau automutilarea. O astfel de indulgență, care nu poate fi scuzată și care nu poate fi explicată decât ca o slăbiciune culpabilă, constituie unul dintre cele mai mari pericole pentru disciplina din armată. Ea conduce la repetarea aceluiași greșeli și poate deveni, în situația în care este tolerată, un germene al înfrângerii”¹⁵.

Fenomenul automutilării în armata română

Și în armata română automutilarea era considerată de comandanții militari o crimă (în sensul de faptă penală), o infracțiune sinonimă cu dezertarea, iar pentru stoparea acestui fenomen, despre care aceștia credeau că ar fi putut afecta însăși puterea combativă a armatei, trebuiau luate neîntârziate și drastice măsuri.

Se pare că, în campania anului 1916, automutilarea devenise un adevărat fenomen în unele dintre regimentele române dislocate pe front, motiv pentru care sancționarea acestor fapte trebuia să fie pe măsura pericolului ce îl reprezenta. Din punctul de vedere al comandanților militari, automutilarea reprezenta un fenomen „contagios”, care diminuă spiritul combativ, în timp ce din punctul de vedere al celor în cauză, deși dureroasă, era o modalitate sigură de a scăpa, cel puțin temporar, de ororile din linia întâi.

Cele dintâi cazuri în armata română au fost semnalate la debutul campaniei, dar nu pe frontul principal din trecătorile Carpaților și din Transilvania, unde repetatele succese ale trupelor române erau aclamate de opinia publică, ci pe cel al Dunării și în Dobrogea, unde înfrângerile din toamna anului 1916 s-au ținut lanț. Evacuarea fără luptă a orașului Bazargic, în data de 4 septembrie, căderea cetății fortificate Turtucaia, în data de 6 septembrie, și abandonarea Silistrei, în data de 8 septembrie, a cărei apărare devenise „inutilă și periculoasă”¹⁶, au panicat opinia publică și au îngrijorat Marele Cartier General, determinând și schimbări la comanda marilor unități implicate.

Proaspăt numit la comanda Diviziei 9 Infanterie, unde îi succeda generalului Ioan Basarabescu, destituit pentru grave erori de comandă, generalul Nicolae Petala se adresa, prin Raportul nr. 231, din 7 septembrie 1916, comandantului Grupului de armate Sud, generalul Alexandru Averescu, informându-l că: „2/3 din oamenii răniți evacuați au numai răni la mâini, în special la mâna stângă sau la laba piciorului. Am credea că acești oameni și-au provocat singuri rănilor pentru a pleca de pe câmpul de luptă. Rog binevoii a ordona o expertiză medicală și a supune judecării această categorie de dezertori de la datorie; căci rămânând și aceștia nepedepsiți pe lângă mulțimea celorlalți, care își părăsesc șeful și steagul, răul se va întinde în proporțiuni la care nici nu ne așteptăm și cu asemenea trupe vom fi în curând lipsiți de orice putere combativă”¹⁷.

Generalul Nicolae Petala preluase o divizie afectată mai ales în privința moralului, întrucât nu fusese până atunci implicată în confruntări majore din care să fi rezultat pierderi considerabile în oameni sau în echipament militar¹⁸. Cu toate acestea, după cum reiese din raport, pe lângă 75% dintre răniți cu răni autoprovocate, mai era mulțimea celorlalți, fără a se specifica un număr, care, într-un fel sau altul, părăsiseră nepedepsiți câmpul de luptă, aspecte care țin de disoluția autorității de comandă și care vin să confirme cele susținute de istoricul Constantin Kirilescu.

În acest raport, se regăsesc majoritatea infracțiunilor de natură militară care țin de moral, precum dezertarea, automutilarea, respectiv, părăsirea câmpului de luptă, motiv pentru care, cel puțin în lucrarea de față, poate fi considerat un element de referință. Pe de-o parte, indică proporțiile fenomenului și arată o stare de fapt, iar pe de altă parte, prezintă un eșantion al moralului trupelor din Dobrogea, în toamna anului 1916.

Temerile că acest fenomen ar putea să devină atât de „contagios”, încât să afecteze iremediabil puterea combativă a unității, nu erau numai ale comandantului Diviziei 9 Infanterie, ci și ale majorității comandaților de unități din Dobrogea, ba chiar, am putea afirma, ale întregii ierarhii militare, cazul nefiind singular.

Prin Ordinul nr. 217, din 11 septembrie 1916, generalul Alexandru Hartel, comandantul Diviziei 5 Infanterie, dislocată rapid din Transilvania la Topraisar, transmitea subordonaților că majoritatea

răniților aduși de pe front prezentau răni numai la membrele superioare și ordona ca medicii militari să raporteze toate cazurile de asemenea natură, să constate dacă nu cumva soldații și-au provocat singuri rana. Iar în cazul că s-ar fi găsit vinovați de o asemenea faptă, urmau a se lua măsuri drastice în vederea stopării acelei stări de lucruri: „Faceți totodată cunoscut trupelor de sub comanda dumneavoastră că acești oameni vor fi traduși înaintea consiliului de războiu, declarați ca dezertori și împușcați fără cruțare”¹⁹.

Divizia 2 Infanterie, aflată sub comanda generalului Alexandru Socec, proaspăt adusă și aceasta în Dobrogea din rezerva Armatei I, se confrunta cu același gen de probleme, comandantul acesteia cerând unităților subordonate, prin Ordinul nr. 433, din 18 septembrie 1916, să raporteze cazurile cu soldați răniți la mâna stângă ori la laba piciorului, răni care ar fi putut proveni din rănire proprie intenționată, în scopul de a „scăpa” de pe front²⁰.

Pe frontul din Transilvania fenomenul a apărut câteva săptămâni mai târziu, în cea de-a doua etapă a campaniei, odată cu sporirea rezistenței opuse de către trupele inamice, cu creșterea în intensitate a contactelor cu acestea și, nu în ultimul rând, cu diminuarea numărului reușitelor militare ale trupelor române, care au culminat cu retragerea pe aliniamentele inițiale de plecare la ofensivă și cu trecerea la apărarea trecătorilor din Carpații Orientali și Meridionali.

La Armata de Nord, la 15 octombrie 1916, generalul Ion Istrati, comandantul Diviziei 7 Infanterie, a emis Ordinul nr. 560, cu mențiunea confidențial-personal, în care arăta: „Comandamentul observă că numărul răniților în mână, crește în mod îngrijorător, și crede că cei mai mulți se mutilează cu voință, cu scopul de a se sustrage din fața inamicului. Ordon ca toți cei ce se vor constata că s-au împușcat cu voință să fie executați imediat de comandanții respectivi. Medicii de la Ambulanțe vor constata și ei asemenea răniți și îi vor aresta, făcându-se răspunzători șefii ierarhici de neexecutarea ordinului de față. Acest ordin se va comunica trupelor sub arme”²¹.

Analizând ordinele emise și comparându-le pe cele de pe frontul dobrogean cu Ordinul nr. 560, emis de comandantul Diviziei 7 Infanterie, au reieșit asemănări, dar și deosebiri de substanță, în măsură să indice faptul că escaladarea fenomenului,

care părea să fi fost destul de răspândit pe ambele fronturi din România, era în legătură directă cu scăderea moralului trupelor și, în același timp, un efect indirect al deteriorării situației militare pe front.

Mai întâi, trebuie subliniat rolul personalului medical din ambulanța (punctul de prim ajutor, s.n.) unităților situate, de obicei, în imediata apropiere a câmpului de luptă, care intra în contact cu răniții, care primea astfel ordinul de a-i identifica și a-i tria după criterii, de această dată, altele decât cele strict medicale. De aici, probabil, și referirea comandanților de divizii la o necesară și obligatorie expertiză medicală, fără de care nu ar fi fost posibilă reprimarea cu discernământ a cazurilor înregistrate.

În accepțiunea tuturor comandanților de divizii ale căror ordine intră în analiza de față, personalul medical juca un rol primordial în identificarea celor culpabili de asemenea fapte. Aceștia trebuiau să identifice genul de răni asupra cărora plana o oarecare suspiciune că ar fi fost din categoria celor incriminate, să întocmească tabele nominale cu răniții suspecți de automutilare, pe care să le trimită la eșalon, pentru a se lua măsuri drastice în vederea stopării acelei stări de lucruri, după cum rezultă din mai multe ordine.

Dar cum arătau astfel de răni? Și cum și-ar fi putut da seama medicii militari că sunt în fața unui potențial vinovat de automutilare?

Într-un raport adresat medicului șef al Regimentului „Olt” nr. 3, din Divizia 2 Infanterie, medicul Batalionului 1, sublocotenentul Dumitru Sfîntescu, a consemnat unele dintre aceste trăsături: „Rănilor lor sunt suspecte ca localizare și prezintă caracterele rănirii prin împușcare de la mică distanță, adică plagă perforantă cu orificiile mari și neregulate, cu ruptura părților moi, și cu vecinătatea arsă în parte și înegrită de fum, pe un cerc cu raza de 2-3 cm”²².

La rândul său, locotenentul în rezervă Gheorghe Frânculescu, medicul Batalionului 3, din același regiment, raporta trăsături similare ale rănilor autoprovocate: „La toți acești răniți orificiile de intrare a glontului erau palmare, neregulate și prezentau toate o zonă largă de 2-3 până la 6 centimetri, de culoare neagră intensă, în apropierea plăgei, mai mult cenușie spre periferie. Spre periferie această zonă negrită se putea șterge; spre centru, adică în jurul plăgei, colorația aceasta neagră nu se

putea șterge, fiind epidermul impregnat cu particule de pulbere sau epidermul este cauterizat²³.

Din analiza ordinelor emise, dar și din descrierea caracteristicilor acestor tipuri de răni, reiese că expertiza medicală era definitorie în segregarea celor răniți în luptă, de cei cu răni autoprovocate. Cu precizarea că aceștia, după cum stipula Ordinul nr. 560, nu urmau a fi deferiți spre judecată în consiliile de război, ci, cel puțin în unitățile Diviziei 7 Infanterie, urmau a fi executați pe loc de către comandanții lor.

Este evident că, în identificarea cazurilor suspecte de mutilări voluntare, medicii militari aveau rolul hotărâtor, altfel decât strict prin intermediul actului medical, care putea decide viața sau moartea celor acuzați de săvârșirea acestei fapte.

Există lucrări de specialitate în care este descris un astfel de episod, o eroare medico-judiciară am putea spune, care a costat viața unor soldați condamnați la moarte și executați, fără ca autoritățile să fi avut certitudinea vinovăției lor²⁴.

Este cazul unui medic militar francez, care, cu un simplu aviz, a trimis la moarte oameni nevinovați. Astfel, în urma unei proceduri de examinare medicală rapidă, care a avut loc pe frontul francez, în noaptea de 10/11 septembrie 1914, medicului șef al Corpului 15 Armată i-au fost prezentați 16 soldați răniți la mână sau la antebraț. A recunoscut, după o examinare rapidă, șase soldați culpabili de mutilări voluntare, opt soldați cu răni de război și două cazuri suspecte.

La 18 septembrie 1914, la Verdun, consiliul de război al Diviziei 29 Infanterie a condamnat la moarte șase soldați exclusiv pe baza certificatelor medicale, completate de către medicul șef, iar a doua zi, doi dintre aceștia au fost executați, în timp ce ceilalți patru au fost trimiși la închisoare. După câteva săptămâni, din brațul unuia dintre cei arestați a fost extrasă o bucată de șrapnel de proveniență germană, fapt ce a determinat suspendarea execuției sale și a celorlalți trei condamnați. Deși celui în cauză i-a fost comutată pedeapsa la 25 de ani de închisoare, iar, ulterior, a fost anulată definitiv de Curtea de Casație, cazul a fost înregistrat drept cel dintâi scandal public având drept subiect erorile justiției militare franceze.

Transformați, la ordin, în organe de anchetă, cu competențe specifice poliției militare, inclusiv cu competența de a aresta și de a deferi consiliilor

de război pe cei suspecți de a-și fi provocat singuri rănilor, medicii militari români și-au văzut modificat rolul ce le revenea prin vocație, acela de a trata și de a vindeca pe cei aflați în suferință.

Unii au manifestat rezerve, chiar și fără să fi știut de exemplul confratelui francez, elocvent fiind cazul medicului sublocotenent Dumitru Sfințescu, care a scris într-un raport constatator: „Menționez însă că examenul medical al plăgilor poate da indicii numai asupra distanței mici, în acest caz a împușcării și rămâne deci ca ancheta juridică să stabilească vinovăția suspecților²⁵”.

Cu toate acestea, dacă în fazele incipiente ale fenomenului, medicii urmau să se pronunțe în urma unor expertize, după care întocmeau liste cu cei în cauză, pe care le înaintau eșalonului superior, mai târziu, în cazul Diviziei 7 Infanterie, medicii au primit chiar dreptul de a-i aresta pe cei pe care îi considerau vinovați de automutilare.

De ce trebuiau arestați totuși soldații răniți, chiar dacă se răniseră singuri? Un posibil răspuns poate fi găsit în Raportul nr. 777, din 29 septembrie 1916, al comandantului Diviziei 2 Infanterie către Marele Cartier General, în care se arată că, odată trecuți de punctele de triaj, organizate de ambulanțele batalioanelor, soldații răniți erau repartizați către spitalele de campanie și de aici, în funcție de gravitatea cazurilor, către spitalele din interior, fără a se ține vreo evidență.

Mai bine spus, odată „scăpați” de triajul medicilor militari, soldații care erau acuzați că s-au mutilat pentru a scăpa de front erau foarte dificil de identificat și de adus în fața instanțelor militare: „Acestor oameni nu li s-au putut aplica restricțiunile prevăzute în ordinul confidențial, raporta comandantul Diviziei 2 Infanterie, generalul Alexandru Socec, de oare ce ei erau deja evacuați, probabil, pe la spitalul Cerna-Vodă sau Fetești (...). Vă rog să bine voiți a interveni ca imediat dupe (sic!) ce vor fi vindecați să fie retrimiși pe front chiar dacă nu vor mai fi apți pentru serviciul activ – fiind un ecsemplu pe viitor văzându-se că automutilarea se poate constata, iar autorii sunt dați judecății²⁶”.

Cea de-a doua trăsătură comună a rapoartelor analizate este referirea la măsurile de reprimare în sine pentru cei culpabili de asemenea fapte. Acestea indică grade diferite de acțiune, de la trimiterea lor în judecată, așa după cum propunea generalul Nicolae Petala, la o abordare mai severă precum

cea a generalului Alexandru Hartel, care solicita ca să fie trimiși înaintea consiliilor de război, declarați ca dezertori și împușcați fără cruțare, și până la măsura extremă, adoptată de generalul Ion Istrati, care cerea trupelor subordonate ca vinovații să fie executați imediat chiar de către comandanții lor.

Ce nu aveau în vedere cei trei comandanți de divizii era faptul că, la momentul întocmirii rapoartelor și redactării ordinelor în care se stabileau măsurile de reprimare, nu exista un cadru legal de reglementare, fapta nefiind prevăzută de Codul de justiție militară în vigoare la acea vreme. Ca atare, chiar și în situația în care un astfel de caz ar fi ajuns în fața consiliilor de război, acestea nu puteau incrimina fapta și nu puteau stabili o răspundere penală.

De aceea, în împrejurările „de inferioritate materială și deprimare sufletească”²⁷, pentru stabilirea unui cadru legal de reglementare, a fost nevoie să se „improvizeze” ceva pentru umplerea acestui gol legislativ, având în vedere că soluțiile păreau a lipsi cu desăvârșire.

Întreaga ierarhie de comandă era favorabilă eradicării acestui fenomen, de fapt a oricărui fenomen care ar fi putut afecta puterea combativă a unităților aflate în prima linie, moralul acestora ori siguranța statului. Chiar și regele Ferdinand I, în Ordinul Comandamentului de Căpetenie nr. 2262, din 11 octombrie 1916, dispunea: „În situația actuală nu admit să se vorbească de retragere... Orice defecțiune, orice idee de retragere nemotivată de presiunea reală a inamicului trebuie reprimată imediat cu pedepse capitale”²⁸.

Judecând după data la care a fost emis Ordinul nr. 2263, se constată că situația la care se referea regele Ferdinand I era una dificilă pentru România, nu numai în sectorul Armatei a II-a, căreia i se adresa și care, la acea dată, pierduse Brașovul, și trupele se retrăgeau, conform ordinului primit, spre Predeal și trecătoarea Bran-Câmpulung. Armata I rezista cu greu pe Valea Jiului, în sectorul Armatei de Nord, cea dintâi bătălie de la Oituz era în plină desfășurare, iar pe frontul din Dobrogea, Constanța fusese ocupată de inamic. De aici probabil, și fermitatea cu care Comandantul de Căpetenie al armatei române a dispus reprimarea oricărei defecțiuni, cu aplicarea imediată a pedepsei capitale.

Nu se poate concluziona că regele Ferdinand I ar fi făcut, prin acest ordin, o apologie a execuțiilor

sumare ori a aplicării discreționare a pedepsei cu moartea, chiar dacă în exprimarea sa a omis să menționeze etapa judecării celor considerați vinovați și, eventual, a aplicării pedepselor, inclusiv a pedepsei capitale, numai în baza unei hotărâri a instanțelor militare competente.

Dar cadrul legislativ care să ofere comandanților instrumente viabile de reprimare a acelor defecțiuni la care făcea referire suveranul încă nu exista. Și, chiar dacă ar fi existat, procedura judecării în Consiliul de război era greu accesibilă, de vreme ce unele unități erau permanent în contact cu inamicul ori se aflau în retragere, iar justițiabilii, în unele cazuri destul de numeroși, ar fi trebuit scoși din efectivele din linia întâi, și așa destul de rarefiate, ori păziți prin spitale și trimiși, uneori sub escortă, în fața instanțelor militare.

Probabil din aceste considerente, pentru a oferi comandanților de la toate nivelurile un instrument „util” în restabilirea disciplinei militare, a fost emis Ordinul circular nr. 10913, din 1 noiembrie 1916, o „improvizație”, după cum am denumit-o mai sus.

Ordinul era adresat comandamentelor de armată și diviziilor independente și, printre altele, modifica sensul art. 222, din Codul de justiție militară, care reglementa infracțiunea de lovire a inferiorului, care prevedea următoarele: „Se pedepsește cu închisoare de la 2 luni la 2 ani orice militar care lovește pe inferiorul său, afară de cazurile de legitimă apărare a sa proprie sau a altuia, sau în caz de raliere a fugarilor, sau de necesitatea de a opri jafurile sau devastarea”²⁹.

Astfel, prin Ordinul circular nr. 10913 al Statului Major General a fost modificat radical sensul prevederilor art. 222, din Codul de justiție militară, au fost diminuate până la estompere responsabilitățile faptei, iar cel mai grav, s-a dat o justificare legală unei infracțiuni, care a fost transformată din faptă penală în pedeapsă, eliminându-se în același timp limitele aplicării acesteia. Motivația invocată pentru toate aceste modificări a fost cea a interesului țării, iar ordinul menționa clar faptul că se impunea aplicarea pedepsei cu lovirea pentru orice abateri de natură a slăbi disciplina și elanul de luptă, având în vedere că, în concepția semnatarilor ordinului, totdeauna în timp de război, starea de drept a fost suspendată³⁰.

În ordinul sus-menționat, semnat de generalul Dumitru Iliescu, contrasemnat de Șeful Serviciului

Justiției Militare, generalul Gheorghe Cereșeanu, se arăta: „Această stare ne îndreptățește să dăm interpretarea cea mai largă textelor existente pentru a putea aplica o grabnică și exemplară represiune în armată, și chiar să creiăm mijloace în asemeni circumstanțe, absolut neprevăzute de legiuitor. Vă rugăm deci să reglementați pedeapsa cu lovire cum veți crede de cuviință, fără altă limită de cât al interesului țării”³¹.

Este evident faptul că, printr-un un act eminent administrativ, nu se putea modifica o lege, o normă care parcursese întreaga procedură legislativă și care fusese votată de Parlament și publicată în Monitorul Oficial. Mai mult, în argumentarea emiterii acestui ordin, s-a invocat, ca o aparență de legalitate, *suprimarea* de către vrăjmașii noștri a oricăror urme de reguli de drept, precum și cerința unei *coeziuni* a armatei noastre, alături de necesitatea unor eforturi extraordinare.

În mod logic, în eventualitatea în care argumentele șefului Statului Major General, generalul Dumitru Iliescu, chiar ar fi fost veridice, aspect față de care nu ne putem pronunța, contramăsura ar fi trebuit, eventual, îndreptată împotriva inamicului, și nu împotriva propriilor soldați. În logica ordinului, din cauza suprimării regulilor de drept de către vrăjmașii noștri, se reglementa bătaia propriilor soldați, așteptându-se ca această măsură să aibă drept efect întărirea coeziunii armatei.

Efectele acestei „liberalizări” în combaterea fenomenului automutilării este dificil, dacă nu imposibil de cuantificat. Nu au fost colectate niciun fel de date și nu există analize statistice pe acest subiect în perioada analizată de noi, care să indice dacă măsura a dus la rezultate benefice sau nu.

Cert este că, odată oficializată, bătaia, ca metodă de disciplinare, care pare să fi devenit în timp o practică curentă, fiind descrisă și în lucrări memorialistice care tratează perioada de referință. Unul dintre cazuri este descris, nu neapărat ca o măsură împotriva automutilării, de către un ofițer din Misiunea Militară Franceză: „Când nu erau mulțumiți, colonelul, comandantul și căpitanul își revărsau cu toții mânia pe sergenți, caporali și soldați, lovindu-i în față cu bastonul ori cu pumnul. Dacă așa ceva s-ar fi întâmplat la noi (în armata franceză, s.n.), ar fi fost sfâșiati”³².

Elaborarea cadrului normativ referitor la automutilare

Cadrul legal care a permis reprimarea automutilării a fost adoptat totuși într-un ansamblu de norme juridice, emise ca urmare a nevoii de sprijin legislativ a efortului de război, fiind necesară modificarea Codului de justiție militară. Proiectul fusese elaborat încă de la începutul anului 1916, în timpul mandatului de premier și ministru de război al liberalului Ion I.C. Brătianu, și s-a concretizat prin *Legea nr. 3245, din 21 decembrie 1916, privitoare la suprimările, modificările și adăugirile de făcut codului de justiție militară pentru timpul de mobilizare și război*³³.

Prin această modificare a fost adăugat Titlul II adițional, considerat a fi fost una dintre cele mai importante măsuri legislative adoptate în acea perioadă, un act fundamentat juridic pe elemente de psihologie militară³⁴. Succint, întreaga materie specială referitoare la justiția militară a fost modificată ținându-se cont de trebuințele de neapărată reprimare a unor fapte, pe baza principiului conform căruia modul de organizare a justiției militare are un rol important în întărirea și dezvoltarea disciplinei militare.

Capitolul V al Titlului II adițional stabilea circumstanțe agravante, în situația în care faptele ar fi fost săvârșite în timp de mobilizare sau de război, și sporea limitele pedepselor aplicabile unor fapte penale, față de limitele stabilite anterior, valabile pe timp de pace.

În același context, s-au adăugat și prevederile cu privire la infracțiunea de automutilare. Astfel, conform art. 55 introdus de Titlul II adițional, mutilarea cu voința sa, sau mutilarea altuia, cu voința acestuia, respectiv, agravarea cu voință a rănilor sale sau ale altuia, se pedepsea cu moartea, pe timp de război, și cu reclusiunea, pe timp de mobilizare.

Pentru o corectă înțelegere a fenomenului, trebuie spus că reclusiunea era o pedeapsă reglementată de art. 15 și urm. din Codul penal (1864), următoarea în ordinea descrescătoare a importanței după munca silnică (pe viață sau pe o perioadă determinată). Reclusiunea presupunea din partea celui condamnat un regim de muncă obligatoriu, mai puțin sever decât munca silnică, condamnatul fiind încătușat, închis într-o „casă de muncă” și întrebuițat pentru diverse lucrări, pentru care primea o plată care era împărțită cu statul.

Cert este că a existat un cadru legal pentru combaterea fenomenului automutilării abia din data de 21 decembrie 1916, odată cu introducerea art. 55, din Titlul II adițional, cu competența judecării acestor fapte de către curțile marțiale, instanțe militare care înlocuiseră consiliile de război, iar detaliile privind modalitatea de aplicare a legii au apărut mai târziu, în data de 24 ianuarie 1917, când a fost emis Ordinul circular nr. 15574. Acesta era semnat de șeful de Stat Major General al Armatei, generalul Constantin Prezan, conținea sintagma *Din Înalt Ordin*, care arăta că întrunea inclusiv consimțământul regelui Ferdinand I, în calitatea sa de Comandant de Căpetenie al Armatei, și preciza modalitatea în care se va ajunge la aplicarea pedepsei cu moartea, pentru cazurile de mutilare cu voința sa, sau de mutilare a altuia cu voința acestuia, și agravarea cu voință a rănilor sale sau ale altuia.

Ordinul venea cu precizări pentru membrii completelor de judecată ale curților marțiale și împărțea pe vinovați de săvârșirea acestei fapte în trei categorii, de care cei vizați trebuiau să țină seama în aplicarea legii. Astfel, în eventualitatea cererilor de grațiere, de comutare sau de reducere din pedeapsă, făcute de cei condamnați pentru aceste fapte, urma a se avea în vedere ca aceia care, prin actul mutilării, deveniseră cu totul improprii serviciului militar, precum și cei care, prin sentința de condamnare a curților marțiale, întruniseră unanimitatea voturilor pentru condamnare, indiferent dacă deveniseră sau nu improprii serviciului militar, urmau a fi executați.

Singura categorie de condamnați care beneficiau a priori de o oarecare formă de clemență erau cei care primiseră decizie de la curțile marțiale cu majoritate de voturi, cu condiția ca executarea hotărârii să le fi fost suspendată, conform art. 144, din Codul de justiție militară, de către comandanții militari ai eșaloanelor pe lângă care funcționau structurile care judecaseră cauza. Această categorie urma să fie trimisă pe front, dându-li-se posibilitatea ca, în serviciul activ, să-și repare astfel greșelile comise și, la propunerea șefilor ierarhici, să poată beneficia de grațiere.

Concluzii

Din cele prezentate în cadrul lucrării, rezultă câteva dintre trăsăturile fenomenului automutilării: caracterul universal, natura umană a atitudinii, lipsa

elementului național, al originii sociale sau de rasă. Automutilarea s-a manifestat pe fondul unor traume psihice ale subiecților, în structuri militare cu moralul grav afectat, iar din punctul de vedere al consecințelor pentru acțiunea militară, fenomenul este considerat periculos, din cauza potențialului de contagiune în rândul combatanților, în special în rândul celor care, în epocă, erau considerați ca făcând parte din categoria „gradelor inferioare”. Automutilarea implică acțiuni dureroase, traumatizante fizic și psihic, dar care nu pun viața în pericol, au ca obiectiv egoist evacuarea din linia întâi, iar ca efect indirect, slăbirea capacității combative a trupelor.

Contrar tuturor aparențelor, în mod oficial, în perioada Războiului pentru Întregire, în armata română automutilarea nu a reprezentat un fenomen, sau, cel puțin, așa reiese din sinteza generalului Gheorghe Cereșeanu, intitulată „Monografia justiției militare în timpul războiului nostru”³⁵. Această lucrare cuprinde descrierea activităților desfășurate în domeniul justiției militare, a modificărilor legislative, survenite de la intrarea României în război și până la 1 iunie 1918, precum și o statistică a activității curților marțiale, având anexate mai multe tablouri (tabele, n.n.).

Cel dintâi tabel, intitulat „Tablou statistic numeric de infractori condamnați de Curțile Marțiale și Consiliile de război de pe lângă marile unități ale armatei de operațiuni, în timpul campaniei 1916-1918, până la 1 iunie 1918”³⁶, prezintă condamnările fiecărei curți marțiale, repartizate pe faptele incriminate.

Din cele consemnate în acest tabel, reiese, după date oficiale, amploarea fenomenului infracțional specific instituției militare, din cele 6.628 de condamnări, pronunțate de la declararea mobilizării și până la 1 iunie 1918, când, în conformitate cu prevederile Păcii de la București, a avut loc demobilizarea armatei, cele mai multe, 4.324 de condamnări, au fost pronunțate pentru dezertare, care, cu 65,24% din totalul condamnărilor, poate fi considerat un fenomen cu adevărat îngrijorător.

Celelalte fapte incriminate, în număr de 31, pentru care au fost pronunțate, de asemenea, condamnări, au împărțit diferența procentuală, înregistrând însă cifre semnificativ mai reduse, iar *automutilarea*, cu 59 de condamnări consemnate, are un procent nesemnificativ, de 0,89 din total.

Cel de-al doilea tabel, intitulat *Tablou statistic numeric pe grade și fapte de condamnăți la moarte de instanțele penale militare în timpul războiului 1916-1918 executați până la 1 iunie 1918*³⁷, prezintă sentințele de condamnare la moarte, executate, repartizate pe fapte incriminate, respectiv, pe consilii de război/curți marțiale. Astfel, dintre cele 10 condamnări la moarte pentru cazuri de automutilare, care au fost puse în executare, una este consemnată la curtea marțială a Armatei I, un număr de 4 sunt consemnate la curtea marțială a Diviziei 15, iar un număr de 5, adică jumătate din totalul celor executate, au fost pronunțate la Divizia 7 Infanterie.

Cu toate acestea, sub aspectul întinderii fenomenului, datele de mai sus nu pot fi decât orientative, având în vedere, pe de-o parte, faptul că, la sfârșitul perioadei analizate, rămăsese nefinalizate³⁸, în instrucție, în judecată și în suspensie, un număr de 11.085 de cazuri, iar pe de altă parte, faptul că, prin Decretul-lege nr. 1547, din 9 aprilie 1920, automutilarea a făcut parte dintre faptele care au fost amnistiate la terminarea războiului, într-un ansamblu de acte de clemență, având drept obiectiv, mai mult sau mai puțin declarat, pacea socială³⁹.

Concluzia este că asimilarea automutilării cu dezertarea, sub aspectul gravității și consecințelor celor două fapte, după cum era considerată de unii comandanți din acea vreme, nu are baze reale, raportul procentual al celei dintâi fiind unul cu adevărat nesemnificativ.

Pe de altă parte, este foarte probabil ca nu toate aceste fapte să fi fost raportate sau instrumentate, conform prevederilor regulamentare și legale, diferența dintre numărul real al acestor cazuri, imposibil de cuantificat, și cifrele oficiale fiind dată de temerile, abordarea și inițiativa justițiară a unora dintre comandanții de la diferite niveluri de comandă.

NOTE:

1 Alexandru Averescu, *Notițe zilnice din război*, vol. II, Editura Militară, București, 1992, p. 15.

2 Constantin Kirițescu, *op.cit.*, p. 581.

3 Teresa Iacobelli, *Death or deliverance. Canadian courts martial in the Great War*, UBC Press, Vancouver, 2013, p. 44.

4 Sir Andrew MacPhail, *Official History of the Canadian Forces in the Great War, 1914 -1919: The Medical Services*, Ottawa, 1925, p. 279.

5 Julian Putkowski, Julian Sykes, *Shot at dawn, Executions in World War One by authority of the British Army Act*, Pen & Sword Books Ltd., South Yorkshire, England, 2006, p. 48.

6 *Cases of malingering by troops*, October 1914 to March 1915 (catalogue reference WO 154/14), <https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/loyalty-dissent/self-harm-hand-wounding/>, accesat la 03.01.2021.

7 Sir Andrew MacPhail, *op.cit.*, p. 279.

8 [War Office], *Manual of military law. Rules for Field Punishment*, London, 1914, p. 721.

9 *Cases of malingering by troops*, October 1914 to March 1915 (catalogue reference WO 154/14). <https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/loyalty-dissent/self-harm-hand-wounding/>, accesat la 03.01.2021.

10 *The Indian Army Corps*, în textul original.

11 *Malingering* (eng.), în textul original, *to feign sickness in order to avoid duty* (a simula o boală, cu scopul de a evita datoria, t.n.), *The Wordsworth English Dictionary*, Wordsworth Editions Limited, London, 2007, p. 546.

12 *Cases of malingering by troops*, October 1914 to March 1915 (catalogue reference WO 154/14), <https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/loyalty-dissent/self-harm-hand-wounding/>, accesat la 03.01.2021.

13 Emmanuel Saint-Fuscien, *À vos ordres? La relation d'autorité dans l'armée française de la Grande Guerre*, Édition de l'EHESS, Paris, 2011, p. 151.

14 Vincent Suard, "La justice militaire française et la peine de mort au début de la Première guerre mondiale", *Revue d'histoire moderne et contemporaine*, tome 41 N°1, Janvier-mars 1994, p. 141.

15 *Ibidem*, p. 147.

16 Constantin Kirițescu, *op.cit.*, p. 349.

17 [Arhivele Militare Naționale Române], fond *Armata Dobrogei*, dosar nr. 89, f. 2.

18 Constantin Kirițescu, *op.cit.*, p. 342.

19 [Arhivele Militare Naționale Române], fond *Brigada 5 Artilerie, Ordine operative (15 august -1 noiembrie 1916)*, dosar nr. 3, f. 92.

20 [Arhivele Militare Naționale Române], fond *Marele Cartier General*, dosar nr. 524, f. 112.

21 [Arhivele Militare Naționale Române], fond *Divizia 7 Infanterie*, dosar nr. 144, f. 111.

22 [Arhivele Militare Naționale Române], fond *Marele Cartier General*, dosar nr. 524, f. 111.

23 *Ibidem*, f. 112 -113.

24 Emmanuel Saint-Fuscien, *op.cit.*, p. 151.

25 [Arhivele Militare Naționale Române], fond *Marele Cartier General*, dosar nr. 524, f. 111.

26 *Ibidem*, f. 115.

27 Constantin Kirițescu, *op.cit.*, p. 390.

28 [Marele Stat Major], Serviciul Istoric, *România în Războiul Mondial, 1916 -1919*, vol. 2, partea I, Documente, Anexe, Imprimeria Națională, București, 1924, pp. 189 -190.

29 *** *Codul de justiție militară*, Monitorul Oficial nr. 40, din 24 mai 1881, p. 1226.

30 *Notă informală*. Cu toate că practica lovirii inferiorilor avea o îndelungată și statornică tradiție în Armata României moderne, în pofida ordinelor principelui și regelui Carol I,

vezi operele literare ale lui Anton Bacalbașa, Al. Vlahuță, Gh. Brăescu ș.a.

31 [Arhivele Militare Naționale Române], fond *Marele Cartier General*, dosar nr. 524, f. 145.

32 Marcel Fontaine, *Jurnal de război. Misiune în România: noiembrie 1916 - aprilie 1918*, Editura Humanitas, București, 2016, p. 92.

33 *** *Monitorul Oficial*, partea I, nr. 224, din 28 decembrie 1916, pp. 7529-7530.

34 Petrache Zidaru, *Tribunalele militare, un secol și jumătate de jurisprudență (1852-2000)*, Editura Univers Juridic, București, 2006, p. 70.

35 [Arhivele Militare Naționale Române], fond *Marele Stat Major, Secția a III-a Operații*, dosar 924, f. 1-12.

36 *Ibidem*, f. 9.

37 [Arhivele Militare Naționale Române], fond *Marele Stat Major, Secția a III-a Operații*, dosar 924, f. 10.

38 *Ibidem*, f. 12.

39 *Monitorul Oficial*, partea I, nr. 8, din 15 aprilie 1920, p. 586.

BIBLIOGRAFIE

*** *Arhivele Militare Naționale Române*.

*** *The Wordsworth English Dictionary*, Wordsworth Editions Limited, London, 2007.

*** *Monitorul Oficial*, partea I, nr. 224, din 28 decembrie 1916.

*** *Monitorul Oficial*, partea I, nr. 8, din 15 aprilie 1920.

*** *Codul de justiție militară*, *Monitorul Oficial* nr. 40, din 24 mai 1881.

[War Office], *Manual of military law. Rules for Field Punishment*, London, 1914.

[Marele Stat Major], Serviciul istoric, *România în Războiul Mondial, 1916-1919*, Imprimeria Națională, București, 1924.

Averescu Alexandru, *Notițe zilnice din război*, vol. II, Editura Militară, București, 1992.

Fontaine Marcel, *Jurnal de război. Misiune în România: noiembrie 1916 - aprilie 1918*, Editura Humanitas, București, 2016.

Iacobelli Teresa, *Death or deliverance. Canadian courts martial in the Great War*, UBC Press, Vancouver, 2013.

Kirițescu Constantin, *Istoria războiului pentru întregirea României*, vol. I, II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989.

Sir MacPhail Andrew, *Official History of the Canadian Forces in the Great War, 1914-1919: The Medical Services*, Ottawa, 1925.

Putkowski Julian, Sykes Julian, *Shot at dawn, Executions in World War One by authority of the British Army Act*, Pen & Sword Books Ltd., South Yorkshire, 2006.

Saint-Fuscien Emmanuel, *À vos ordres? La relation d'autorité dans l'armée française de la Grande Guerre*, Édition de l'EHESS, Paris, 2011.

Suard Vincent, "La justice militaire française et la peine de mort au début de la Première guerre mondiale", *Revue d'histoire moderne et contemporaine*, tome 41 N°1, Janvier-mars 1994.

Zidaru Petrache, *Tribunalele militare, un secol și jumătate de jurisprudență (1852 - 2000)*, Editura Univers Juridic, București, 2006.

<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/loyalty-dissent/self-harm-hand-wounding/>

ROLUL LEADERSHIPULUI ÎN ECUAȚIA REGIUNE – REGIONALISM – SECURITATE LA MAREA NEAGRĂ

THE LEADERSHIP ROLE IN THE REGIONAL – REGIONALISM – SECURITY EQUATION IN THE BLACK SEA

Cam.drd.ing. Mihai PANAIT*

Această lucrare prezintă câteva considerații despre conceptul de *leadership*, despre importanța geopolitică și strategică a regiunii Mării Negre și potențialele riscuri și amenințări la adresa securității, stabilității, prosperității și cooperării în spațiul de influență. Studiul încearcă să demonstreze și să valideze o serie de soluții pentru dezvoltarea păcii și stabilității în această parte a lumii. S-a scris mult despre leadership, în nenumărate studii și manuale, și în fiecare zi de jur împrejurul Planetei oamenii discută problemele majore ale omenirii. Leadershipul poate fi cheia pentru securitate și prosperitate în regiunea Mării Negre, cu extindere în regiunea euroatlantică și euroasiatică. Împreună putem construi „punți” peste Marea Neagră, pentru prezent și pentru generațiile viitoare.

This study presents a few considerations about the leadership, the geopolitical and strategic importance of the Black Sea region, and potential threats or risks against security, stability, prosperity, and cooperation. It tries to demonstrate the availability of some solutions for the improvement of peace and stability in this part of the World. Much has been written about leadership in many books, researches or studies, and every day around the world, people discuss the major world problems. Leadership could be the key point to solving the equation region – regionalism and security, and to identifying new ways of building security and prosperity in the Black Sea region, in Euro-Atlantic and Euro-Asian areas. Together, we can build bridges over the Black Sea for the present and future generations.

Cuvinte-cheie: leadership; importanța geopolitică și strategică; riscuri și amenințări; securitate și prosperitate; regiunea Mării Negre.

Keywords: leadership; geopolitic and strategic importance; threats and risks; security and prosperity; the Black Sea region.

Dezechilibrele existente între diferite subregiuni ale Mării Negre au reprezentat, pentru specialiștii în regionalism și securitate, polemici imuabile sau nesfârșite dezlănțuiri ale experimentelor în laboratoarele analiștilor politico-militari. De altfel, atât conceptul de regionalism, cât și cel al securității în această regiune sunt legate de o multitudine de variabile a căror interacțiune ar putea pune leadershipul regional într-o poziție ușor asimilabilă de statele riverane.

Ordinea internațională post pandemie va atinge noi perspective, evidențiate mai ales de evoluția regiunii Mării Negre din punct de vedere

geopolitic. Securitatea în această regiune și în estul Mării Mediterane este modelată, în primul rând, de acțiunile Rusiei, de poziția politico-militară a Turciei și de postura NATO și UE față de măsurile restrictive care ar trebui să fie impuse Moscovei, ca urmare a crizei din Ucraina. Contradicțiile geopolitice care guvernează această regiune, precum o serie de paradoxuri cheie care au modelat profilul regiunii până în prezent și care vor continua să-i definească viitorul, își fac simțită din ce în ce mai clar prezența. Acest articol încearcă să ilustreze și să aducă la suprafață aceste paradoxuri, precum interacțiunea minoră dintre factorii economiei ai țărilor din regiune, diferențe majore de religie, etnii și limbă, care influențează securitatea regională.

Noile aspecte pe care securitatea regională la Marea Neagră le va avea vor fi, în primul rând,

*Statul Major al Forțelor Navale
e-mail: mihai.panait@navy.ro

influențate de o nouă abordare a leadershipului regional al NATO, odată cu implementarea noului Concept Strategic¹. Acest Concept Strategic va ține cont de toate modificările mediului de securitate (probabil, cu anumite interpretări și accent specific Mării Negre) și de necesitatea unei cooperări mult mai aplicate în domeniul securității comune. Identitatea Mării Nege este una multidimensională, cu profunde reverberații istorice, și zdruncinată de multiple interese politico-militare și economice ale multor imperii și alianțe.

Șefii de stat și de guvern ai statelor membre ale NATO, cu ocazia reuniunii Consiliului Nord-Atlantic, cu prilejul sărbătoririi a 70 de ani de existență, care s-a desfășurat la Londra, în perioada 3-4 decembrie 2019, l-au desemnat pe Secretarul General NATO să inițieze un proces de reflecție pentru o evaluare a căilor de consolidare a dimensiunii politice a NATO². Cu această ocazie, câteva elemente extrem de importante au fost evidențiate, și anume faptul că NATO trebuie să-și îmbunătățească leadershipul și să crească rolul acestuia pentru asigurarea unui climat de securitate și încredere între națiunile care aparțin aceleiași regiuni. În același spirit, este necesară dezvoltarea unui program de accelerare a cunoștințelor și aptitudinilor în domenii precum leadershipul și planificarea la nivel de comandamente³.

Astfel, securitatea se poate considera ca fiind un rezultat al unor procese, care include *cetățeanul* (securitatea fizică umană), *grupul* sau societatea și *regiunea*. În acest context, securitatea regională la Marea Neagră se poate considera ca fiind una de actualitate, aproape în permanență, dat fiind faptul că unele state din regiune sunt caracterizate de instabilitate sau de promovare intensă a intereselor naționale.

Regiunea și regionalismul în cadrul securității. Conceptualizare

În prima parte a acestui articol vom defini, mai întâi, ecuația *regiune – regionalism* din perspectiva securității, dar și a elementelor specifice distincte Mării Negre, urmând ca, ulterior, să le integrăm și să evidențiem rolul fundamental al leadershipului la nivelul instrumentelor de putere ale statului: diplomatic, informații, militar și economic.

Cele două concepte sunt extrem de vaste, profunde și neclare deopotrivă. Cercetătorii în domeniu le găsesc extrem de dificil de definit cu

o rigurozitate care să fie acceptată de întreaga lume academică. Regiunea reprezintă „un teritoriu de proporții mari, care are anumite caracteristici specifice (de climă, relief, resurse economice etc.)”⁴. Însă această definiție este incompletă și poate fi mult dezvoltată, ținând cont de factorul geopolitic. Literatura internațională definește regiunea ca fiind un grup de țări localizate în același areal geografic, dar fără a identifica clar limitele acesteia. Renumitul profesor american Bruce M. Russett a analizat relația sistem politic – mediu social încercând să identifice în câte regiuni se împarte globul, ținând cont de asemănările și diferențele sistemelor politice, de omogenitatea socială și culturală și, nu în ultimul rând, de interdependența economică⁵.

Considerăm că este eronat dacă analizăm regiunile doar din punct de vedere geografic, fără a lua în calcul sistemele politice care guvernează regiunea Mării Negre, omogenitatea culturală și socială, dimensiunea geografică, atitudinea față de respectarea legilor internaționale și de implementare a deciziilor forurilor internaționale, precum ONU, OSCE etc.

Dar aceste definiții ale regiunii și regionalismului sunt conectate cu elemente dinamice și care se metamorfozează rapid, precum cooperarea în cadrul instrumentelor de putere ale statului (DIME) și în relație cu cele ale statelor din regiunea Mării Negre, integrarea statelor din regiune în cadrul democratic, sub auspiciile ONU, UE și NATO, și, nu în ultimul rând, construirea și dezvoltarea regiunii, având ca fundament obiectivele comune ale tuturor guvernelor. Astfel, regionalismul în interiorul acestei ecuații poate avea valori cuprinse între limite necunoscute și neclar definite, iar leadershipul, ca rezultat final, trebuie să acopere domenii multiple.

Primul ar fi *contextul securității* în regiune, care, conform definițiilor, ar trebui să fie unitar în regiune. Din păcate, securitatea în regiunea Mării Negre are fațete diferite, în funcție de interesele regionale sau globale ale fiecărui stat sau organizație care au interese regionale sau unele pe care să le proiecteze la nivel global. Leadershipul regional nu poate fi caracterizat de identitate și convergență.

Al doilea element este reprezentat de *relațiile internaționale* dintre statele din regiune care ar trebui să se bazeze pe respect și încredere reciprocă. Aceste caracteristici influențează deopotrivă leadershipul și securitatea regională. Atacurile

Federației Ruse din Georgia, din anul 2008, și anexarea ilegală a peninsulei Crimeea contrazic pe deplin atât respectul, cât și încrederea mutuală. Cu atât mai mult, leadershipul a atins cote atât de scăzute încât, fără o implicare totală a tuturor actorilor guvernamentali sau nonguvernamentali, cu greu s-ar mai putea atinge un nivel acceptabil care să restarteze dialogul multidimensional al relațiilor (internaționale).

Al treilea element considerăm că este evidențiat de *lipsa unui stat lider* care să-și asume responsabilitatea construirii și menținerii unui nivel de securitate conectat pe fundamente democratice. Acest stat sau organizație trebuie să demonstreze devotament, inițiativă și ingeniozitate pentru a aduce la aceeași masă toți factorii implicați. Toate acestea trebuie să evidențieze leadershipul regional, dar fără un actor global care să le înlesnească și care să fie unanim acceptat de toate statele este greu de inițiat.

Și, acum, intervine al patrulea element, și anume *actorul/statul/organizația*, care să sprijine prin calitatea sa de lider de necontestat și acceptat fără excepție. Regiunea ar trebui să fie indivizibilă din punctul de vedere al securității, iar acest element de sprijin trebuie să faciliteze dezvoltarea relațiilor, securității și bunăstării cetățeanului. Cu orice risc, acesta va folosi leadershipul ca instrument de sprijin în delimitarea și definirea clară a regiunii Mării Negre, în contextul securității. Bineînțeles că responsabilitatea inițierii unui astfel de demers este una enormă atât pentru statele riverane, cât și pentru cel care își asumă o astfel de construcție, dar fără un lider pe care toate statele să-l recunoască, ecuația devine un sistem matematic cu foarte multe necunoscute⁶.

Criteriile de definire a regiunii sunt multiple. În primul rând, evidențiem importanța politicii în definirea unei regiuni. Însă politica se bazează pe elementele istorice, geografice, culturale, pe națiunile care compun statele, pe ideologia din care face parte și, nu în ultimul rând, pe lupta pentru putere politico-militară, în detrimentul echilibrului de putere regional. Cu cât este mai mare diferența dintre sferele politice ale fiecărui stat, cu atât integrarea acestora în regiune va fi mai dificilă.

De asemenea, latura culturală și socială a statelor dintr-o regiune poate fi determinantă în definirea omogenității unei regiuni. Cu cât elementele enumerate mai sus sunt omogene, cu

atât statele vor avea mai multe obiective politice, militare, economice, financiare și de dezvoltare comune.

Consider că un alt element important este permeabilitatea granițelor, acesta fiind fundamental pentru identitatea regiunii. În caz contrar, într-o regiune pot apărea subregiuni sau chiar microregiuni diferite, cu atitudini contrastante, cu stabilitate politico-militară volatilă și cu lipsă de respect față de securitatea comună regională.

După căderea Cortinei de Fier, apare tot mai evident *noul regionalism*, definit de relația, formală sau informală, dintre state (dar și actorii nonstatali) – societatea civilă relevantă – companiile private. Astfel, „... noul regionalism nu se limitează doar la organizații și instituții regionale interstatale..., ci mai degrabă este caracterizat de o complexitate, fluiditate și nonconformitate, datorată multitudinii de state și de actori nonstatali care formează coaliții multiple”⁷.

Cel mai mare specialist al relațiilor internaționale al zilelor noastre, Barry Buzan, evidențiază faptul că definiția securității a suferit, de-a lungul timpului, multe forme, însă el consideră complexul securității ca fiind un set de elemente ale căror procese majore de securizare și desecurizare sunt atât de interconectate încât problemele lor de securitate nu pot fi analizate sau rezolvate în mod rezonabil în exteriorul lor⁸. Renumitul profesor al Universității Cornell, Peter Katzenstein⁹, afirma faptul că „denumirea de regiune nu mai este «reală» în ceea ce privește geografia, dar este mai «naturală» în ceea ce privește cultura”.

Însă regionalismul ar putea fi neluat în considerare sau, chiar mai mult, contestat, ținând cont de ambiguitățile pe care le induce și de rezultatele finale diferite, în situația unor analize bazate pe termeni de comparație asemănători, precum cultura, religia, societatea civilă sau interesele politice externe. Însă toate acestea pălesc în fața efectelor pe care regionalismul și securitatea le produc: stabilitatea, democrația și integrarea politico-economică.

Leadershipul și necunoscutele ecuației

Dinamica modificării granițelor țărilor din jurul regiunii Mării Negre reprezintă reflexia puterilor regionale și a intereselor acestora într-un puzzle mult mai sofisticat, precum cel al devenirii de superputere, fapt impus de liderii politici și militari.

Această modificare a granițelor trebuie, mai întâi, evaluată din punct de vedere juridic, deoarece Moscova a demonstrat faptul că interesele naționale prevalează în fața respectului față de normele legale internaționale. Rusia, în acest moment, dovedește faptul că joacă rolul liderului regional în domeniul securității, încercând să pună în gardă de fiecare dată dimensiunea politică și militară a NATO și UE. Interesul întregii regiuni este acela de a bloca sau de a limita tendința Rusiei de a deveni un lider în regiune, chiar dacă aceasta poate apela la șantajul energetic sau la controlul Mării Negre. Experiențele istorice și lecțiile învățate în ultimul secol ne-au demonstrat că echilibrul de putere, sub un leadership comun, ar putea fi o soluție viabilă.

Leadershipul regiunii Mării Negre trebuie să se bazeze pe o puternică rețea politică și economică, armonizată (juridic, economic, diplomatic și financiar) cu celelalte regiuni vecine, în mod convergent și participativ. Construirea leadershipului regional și a cooperării în toate domeniile trebuie să rămână o prioritate a actorilor principali. Asupra acestor lideri vor fi exercitate presiuni enorme din exteriorul sau interiorul regiunii Mării Negre, în folosul unor anumite grupuri de interese.

Un rol hotărâtor al securității mondiale îl are ONU, care și-a asumat continuitatea menținerii unui climat internațional de securitate, de respectare a drepturilor omului și a dreptului internațional¹⁰. ONU, în calitatea sa de lider global, are capacitatea de a crea o rețea între organizațiile internaționale, care să accelereze dezvoltarea unei regiuni pe fundamentele relațiilor internaționale și care să găsească un numitor comun în promovarea securității în regiunea Mării Negre. Realitatea este, practic, o lipsă de cooperare între toate statele riverane, fapt care, pe lângă clusterelor regionale (precum Nagorno Karabah, Transnistria, Peninsula Crimeea, Osetia de Nord, Donbas¹¹), care creează un climat de insecuritate permanent, împiedică dezvoltarea regiunii și promovarea acesteia pe principiile respectului față de legea națională și internațională, drepturile omului și o activitate civică substanțială.

Astfel, integrarea regiunii Mării Negre din punct de vedere politic, militar, economic, financiar, juridic și din punctul de vedere al dezvoltării și cercetării într-un spațiu mult mai mare, cum ar fi cel

euroatlantic, conferă regionalismului, securității și leadershipului posibilități multiple de dezvoltare. Cooperarea în domeniul securității dintre liderii politici din regiune trebuie să se bazeze pe principiile multilateralismului, al internaționalizării și al liberului schimb, pentru a-și atinge atât propriile obiective, cât și pe cele ale statelor din regiune. Această dualitate, național-regional, pune în fața liderului două puncte de referință diametrice, dar care trebuie să conducă regiunea (toate coalițiile componente) către consolidarea națională, regională și globală, în detrimentul unor factori care se opun acestora, cum ar fi: naționalismul, extremismul de orice natură, xenofobia și falsele identități etnoculturale.

Concluzii

Cei mai mari specialiști din lume care au analizat aspectele regiunii, regionalismului și securității dezvoltă propriile perspective teoretice, distincte, evidențiind noul regionalism și abordările ordinii mondiale strâns conectate cu guvernarea regională, cu liberalismul și regionalismul neoclasic și cu securitatea regională. Toate acestea au fost asociate, de-a lungul anilor, cu o varietate de discipline, instituții și școli, aducând astfel perspective noi, evidențiind leadershipul ca o posibilă cale de acțiune. Acești teoreticieni au analizat toate instrumentele care se pot implica în dezvoltarea și rezolvarea soluțiilor ecuației în favoarea leadershipului, care ne permite să folosim relațiile internaționale ca factor simplificator al complexității regionalismului și securității. Atunci când vom putea defini elementele de conexiune între regionalism și securitate, vom găsi, printre multitudinea de soluții, pe un loc fruntaș, elemente care ne vor convinge de faptul că leadershipul este principalul catalizator al încrederii reciproce și securității la Marea Neagră. Cele trei elemente din ecuație, de fapt, sunt inseparabile, ele trebuind să fie tratate unitar, la nivel regional¹².

Leadershipul în conexiune cu unitatea regională la care regiunea Mării Negre poate aspira și în contextul unei cooperări intense în domeniul securității reprezintă elemente care să pună presiune pe actorii globali relevanți, astfel încât noul regionalism să fie promovat mai intens în regiunea Mării Negre.

NOTE:

1 [NATO], *Strategic Concepts*, 24 septembrie 2020, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm, accesat la 17.12.2020.

2 [NATO], *London Declaration, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in London 3-4 December 2019*, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_171584.htm, accesat la 06.01.2021.

3 [NATO], *NATO 2030: United for a New Era*, Analysis and Recommendations of the Reflection Group Appointed by the NATO Secretary General, 25 November 2020, p. 30, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf, accesat la 05.01.2021.

4 <https://dexonline.ro/definitie/%20regiune>, accesat la 05.01.2021.

5 Edward D. Mansfield, Etel Solingen, "Regionalism", *Annual Review of Political Science*, 13:1, pp. 145-163, 15 June 2010, https://www.annualreviews.org/doi/full/10.1146/annurev.polisci.13.050807.161356#_i3, accesat la 04.01.2021.

6 Sim B. Sitkin, Allan Lind, *Six Domains of Leadership*, Duke University, <https://hr.duke.edu/training/programs/duke-leadership-academy/program-information/six-domains-leadership>, accesat la 07.01.2021.

7 Fredrik Söderbaum, Timothy M. Shaw, *Theories of New Regionalism*, 2003, pp. 1-2, https://www.researchgate.net/publication/259580400_Theories_of_New_Regionalism, accesat la 11.01.2021.

8 Barry Buzan (2003), *Regional Security Complex Theory in the Post-Cold War World*, apud F. Söderbaum, T.M. Shaw (eds), *Theories of New Regionalism*, International Political Economy Series, Palgrave Macmillan, London, p. 141, https://doi.org/10.1057/9781403938794_8, accesat la 11.01.2012.

9 Peter J. Katzenstein, *Regionalism in Comparative Perspective*, Cornell University, <https://pkatzenstein.org/data/Regionalism%20in%20Comparative%20Perspective.doc>, accesat la 12.01.2021.

10 [UN], *What We Do*, <https://www.un.org/en/sections/what-we-do/>, accesat la 11.01.2021.

11 Klaus Iohannis, *Axa Rusia-Turcia-Iran complică ecuația la Marea Neagră*, 29.05.2017, <https://www.digi24.ro/stiri/externe/iohannis-axa-rusia-turcia-iran-complicata-la-marea-neagra-733582>, accesat la 12.01.2021.

12 Fredrik Soderbaum, Timothy M. Shaw, *Introduction: Theories of New Regionalism*, ianuarie, 2003, https://www.researchgate.net/publication/259580400_Theories_of_New_Regionalism, p. 5, accesat la 11.01.2021.

BIBLIOGRAFIE

[NATO], *NATO 2030: United for a New Era*, Analysis and Recommendations of the Reflection Group Appointed by the NATO Secretary General, 25 November 2020, https://www.nato.int/nato_

[static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf](https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf)

[NATO], *Strategic Concepts*, 24 septembrie 2020, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm

[NATO], *London Declaration, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in London 3-4 December 2019*, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_171584.htm

[UN], *What We Do*, <https://www.un.org/en/sections/what-we-do/>

Buzan Barry (2003), *Regional Security Complex Theory in the Post-Cold War World*, apud Söderbaum F., Shaw T.M. (eds), *Theories of New Regionalism*, International Political Economy Series, Palgrave Macmillan, London, https://doi.org/10.1057/9781403938794_8

Iohannis Klaus, *Axa Rusia-Turcia-Iran complică ecuația la Marea Neagră*, 29.05.2017, <https://www.digi24.ro/stiri/externe/iohannis-axa-rusia-turcia-iran-complicata-ecuatia-la-marea-neagra-733582>

Katzenstein Peter J., *Regionalism in Comparative Perspective*, Cornell University, <https://pkatzenstein.org/data/Regionalism%20in%20Comparative%20Perspective.doc>

Mansfield D. Edward, Solingen Etel, "Regionalism", *Annual Review of Political Science*, 13:1, 15 June 2010, https://www.annualreviews.org/doi/full/10.1146/annurev.polisci.13.050807.161356#_i3

Russett Bruce, *International Regions And The International System. A Study in Political Ecology*, Yale University, RANDMCNALLY & COMPANY, Chicago.

Sitkin B. Sim, Lind Allan, *Six Domains of Leadership*, Duke University, <https://hr.duke.edu/training/programs/duke-leadership-academy/program-information/six-domains-leadershipNATO>, *London Declaration, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in London 3-4 December 2019*, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_171584.htm

Söderbaum Fredrik, Shaw M. Timothy, *Theories of New Regionalism*, 2003, https://www.researchgate.net/publication/259580400_Theories_of_New_Regionalism

<https://dexonline.ro/definitie/%20regiune>

CODICELE (CODUL) DE JUSTIȚIE MILITARĂ ȘI MODIFICĂRILE SALE ÎN PERIOADA PREMERGĂTOARE RĂZBOIULUI DE ÎNTREGIRE

THE MILITARY JUSTICE CODE IN ROMANIA AND THE MODIFICATIONS IT SUFFERED PRIOR TO WORLD WAR I

Col.drd. Liviu CORCIU*

Începuturile justiției militare în Principatele Române țin de perioada Regulamentelor Organice, unde erau consemnate prevederi referitoare la disciplina militară ale nou înființatelor miliții pământene din ambele provincii istorice. Ulterior, dezvoltarea justiției militare a continuat în timpul domniei lui Barbu Dimitrie Știrbei și al principelui Alexandru Ioan Cuza, de domnia căruia se leagă, pe lângă celelalte reforme din domeniul militar, și unificarea legislației penale militare, prin adoptarea unui singur regulament în ambele provincii istorice. Codicele de justiție militară a fost adoptat în anul 1873, fiind modificat și completat succesiv în anii 1881, 1894, 1905, 1906, 1916 și 1917, pentru a ține pasul cu schimbările sociale, economice și legislative, dar mai ales cu realitatea câmpului de luptă în continuă schimbare, în frământata perioadă prin care a trecut Europa la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX.

The beginning of military justice in the Romanian Principalities regard the Organic Regulations' era, where provisions concerning military discipline of the newly formed land-militia of both historical provinces were recorded. Subsequently, military justice continued to develop during the reign of Barbu Dimitrie Stirbei and prince Alexandru Ioan Cuza's time, whose reign also concerns, among other military reforms, the unification of military criminal legislation, by adopting a single regulation in both historical provinces. The Military Justice Code was adopted in 1873, being subsequently modified and completed in the years of 1881, 1894, 1905, 1906, 1916 and 1917, in order to keep up with social, economic and legislative changes, but especially with the ever-changing battlefield reality, in the era of turmoil that hit Europe at the end of 19th and beginning of 20th century.

Cuvinte-cheie: justiție militară; consiliu de război; comisar regal; dezertare; disciplină militară.

Keywords: military justice; council of war; royal commissioner; desertion; military discipline.

Codul de justiție militară¹ a fost adoptat în anul 1873 și trebuie subliniat că nu era o creație originală a școlii naționale de drept și nici vreo sumă a experiențelor, generată de participarea tinerei armate române la diverse confruntări militare, ci o copie² a Codului de justiție militară al armatei franceze din anul 1857, într-o epocă în care, în instituția militară românească, „disciplina nu era încă infiltrată în rigoarea ei absolută”³.

Adoptarea Codului de justiție militară nu a fost un eveniment singular, ci parte dintr-un întreg pachet legislativ referitor la armată, care dovedește constanta preocupare față de instituția militară a

principelui Carol, el însuși un bun cunoscător al fenomenului.

De altfel, pe lângă adoptarea Codicelui de justiție militară, care a fost considerat un pas înainte pe calea modernizării justiției militare⁴ în România, întreaga domnie a principelui Carol poate fi identificată cu transformarea armatei române într-o armată modernă, în ceea ce privește organizarea, legislația⁵, doctrina și strategia militară.

Codicele de justiție militară era alcătuit din 269 de articole, grupate în patru cărți, compuse, la rândul lor, din titluri, capitole și secțiuni, după cum urmează:

- Cartea I, *Despre organizarea tribunalelor militare*, cuprindea reglementarea consiliilor de război, de revizuire și a pretorilor⁶ militari, în trei titluri, formate din șase capitole, în total 49 de articole;

**Arhivele Militare Naționale Române*
e-mail: liviu.corciu@yahoo.com

- Cartea a II-a, *Despre competența tribunalelor militare*, trata competența consiliilor de război, pe timp de pace și în timpul stării de asediu, a consiliilor de revizuire și a pretorilor militari, în total 28 de articole;

- Cartea a III-a, *Despre procedura înaintea tribunalelor militare*, trata aspecte privind procedura înaintea consiliilor de război, de revizuire și a pretorilor militari, cuprinzând cinci titluri, în total 102 articole;

- Cartea a IV-a, *Despre crime, delictе și pedepse*, trata infracțiunile și pedepsele aferente acestora, cuprinzând trei titluri, cel de-al doilea organizat pe unsprezece capitole, în total 90 de articole.

De subliniat faptul că, deși Cartea I se referea la organizarea *tribunalelor militare*, legiuitorul a avut o altă abordare, nominalizând *consiliile de rezbел, consiliile de reviziune* și, în anumite cazuri⁷, *pretorii militari*, printre instituțiile justiției militare. O posibilă justificare⁸ ar fi aceea că formularea articolelor și conținutul acestora fuseseră preluate aproape în totalitate din codul similar francez, adoptat în 1857, și care își diviza conținutul tot în patru cărți, și anume: *organizarea tribunalelor militare, competența, procedura acestora și pedepsele*.

Această similitudine se menținea și în ceea ce privește instanțele militare prin care se administra justiția și care erau denumite identic: *consilii de război, consilii de revizuire și pretori militari*.

Preluarea fără modificări a modului de organizare și funcționare a justiției militare franceze, dar și alte cerințe obiective, determinate de modificarea Constituției României, care, din 1881, devenise regat, de necesitatea concordanței cu unele prevederi ale *Legii pentru organizarea puterii armate în România*⁹, ba chiar și de rectificări ale traducerii unor noțiuni și termeni, au determinat republicarea¹⁰ Codicelui de justiție militară.

Primele modificări aduse în anul 1881

De remarcat faptul că modificările aduse la 24 mai 1881 făceau parte dintr-un program legislativ coerent, început încă din anul 1866, care avea drept beneficiar instituția militară. De altfel, până la sfârșitul veacului al XIX-lea, au fost adoptate numeroase norme juridice care priveau în mod direct armata.

Spre exemplificare, trebuie menționat că, prin modificările aduse Codului de justiție militară în anul 1881, fusesse lărgit cadrul de funcționare a

consiliului de război permanent și la eșalonul *corp de armată*, deși acest eșalon încă nu făcea parte, la acel moment, din structurile armatei, la pace. Abia în anul 1882 printr-un alt act normativ de mare importanță, *Legea organizării comandamentelor armatei*¹¹, care a creat cadrul juridic pentru dezvoltarea și perfecționarea structurilor militare, a fost introdus eșalonul corp de armată în cadrul organizatoric, acest fapt generând, printre altele, împărțirea teritoriului țării în patru zone de responsabilitate.

Revenind la schimbările aduse Codicelui de justiție militară, au fost modificate esențial un număr de 94 de articole, dintr-un total de 270, ceea ce a determinat unele opinii, conform cărora ne-am afla, de fapt, în prezența unui nou cod al justiției militare¹².

De fapt, aceasta este opinia unui remarcabil colectiv de practicieni ai dreptului¹³, care, referindu-se la edițiile din 1873 și 1881 ale Codului de justiție militară, consideră că sunt în prezența unor entități juridice diferite. Cu toate acestea, ele au același conținut, fiind elaborate după un sistem similar, având în compunere atât dispoziții de drept material, cât și infracțiuni de drept comun, săvârșite în legătură cu serviciul militar, alături de dispoziții de drept procesual privind organizarea instanțelor militare, competențe și proceduri.

În anul 1881 principalele modificări aduse Codicelui vizau îndeosebi aspecte referitoare la organizare, competență și procedură¹⁴. Astfel, în consens cu legea de organizare a armatei, care fusese împărțită în „armata permanentă” și „armata teritorială”, a fost înlocuită sintagma „divizie teritorială” cu „circumscripțiune teritorială”, pentru evitarea unor confuzii între termeni.

De asemenea, s-a creat cadrul necesar organizării mai multor consilii de război permanente, pe de-o parte, prin reducerea numărului membrilor completului de judecată de la 7 la 5, pentru o mai ușoară constituire a acestora, iar pe de altă parte, prin înființarea lor și la eșalonul *corp de armată*, în afară de comandamentele de divizie unde funcționau deja.

Din compunerea consiliului de război, au fost scoși locotenenții și sublocotenenții, dar și subofițerii, atât pentru a se da eficiență principiului ca fiecare justițiabil să fie judecat de membri cel puțin egali în grad cu el, principiu stipulat de prevederile articolelor 10, 13, 14 și 15, cât și din

cauza unui aspect practic care îngreuna alcătuirea completelor, avându-se în vedere mai precis cerința expresă a articolului 22 legată de vârsta de 25 de ani a subofițerilor în activitate.

Alte modificări au vizat schimbări de formă, cum ar fi cea a denumirii de *comisar domnesc*, care a fost schimbată în aceea de *comisar regesc*, de fapt o adaptare la exigențele noii Constituții, dar și de fond (art. 58), prin lărgirea competenței *ratione personae*¹⁵ (după calitatea persoanei, s.n.) a consiliului de război permanent. Concret, modificarea a însemnat adăugarea, pe lângă justițiabilii militari, și a funcționarilor civili care făceau serviciul în structurile militare, denumiți „indivizi impiegați”, pentru toate crimele și delictele care aveau legătură cu serviciul.

În același sens, s-a prevăzut și ca, în timp de război, „furnizorii armatei și funcționarii lor” să fie judecați de instanțele militare, spre a garanta interesele armatei și a sancționa pe cei care nu și-ar fi executat obligațiile contractuale.

A mai fost completat și articolul 58, fiind armonizat cu prevederile *Legii pentru organizarea puterii armate* din anul 1868, și prin introducerea în competența consiliilor de război permanente, pe lângă membrii armatei permanente, teritoriale (trupele de dorobanți și călărași), și a milițiilor, a membrilor *gărzilor orășenești* (civice), care se organizau la nivelul orașelor, precum și pe cei ai *gloatelor*, formațiuni care se organizau la nivel de sate, atunci când acestea din urmă erau puse sub autoritate militară.

Una dintre cele mai importante modificări a Codului de justiție militară a fost introducerea prevederii ca, în timp de război, dreptul la recurs să poată fi suspendat, cu referire la căile de atac ale soluțiilor adoptate de consiliile de război permanente, măsură impusă de circumstanța interesului suprem al armatei. În astfel de condiții, menținerea disciplinei militare ar fi reclamat promptitudine în adoptarea măsurilor, dublată de o presiune riguroasă¹⁶.

Măsura va fi pusă în practică ulterior, odată cu intrarea României în Războiul de Întregire, în contextul situației politico-militare defavorabile prin care trecea țara. Suspendarea dreptului la recurs s-a făcut prin Înaltul Decret Regal¹⁷ nr. 2930, din 16/29 septembrie 1916, una dintre cele mai importante și, cu siguranță, una dintre cele mai controversate măsuri care presupunea ca, odată stabilită sentința

consiliului de război ori, din ianuarie 1917, a curții marțiale, aceasta devenea executorie de drept, inclusiv în cazul condamnărilor la moarte.

Cu modificările republicate la 24 mai 1881, Codul de justiție militară a fost în vigoare până în anul 1894, perioadă în care organizarea armatei a suferit însemnate schimbări, care au impus, din nou, revizuirea acestuia.

Completările aduse în anul 1884

Următoarele modificări ale Codului de justiție militară s-au concretizat prin Legea nr. 2795¹⁸, din 23 decembrie 1883, referitoare la *Codicele de justiție special pentru Corpul marinei*.

Factorul determinant care a impus aceste modificări a fost dobândirea Dobrogei în urma Tratatului de la San Stefano, consfințit de Congresul de pace de la Berlin (1878), și integrarea acesteia în componența statului român printr-un cadru legislativ (1880) și constituțional (1884).

Astfel, la 9 martie 1880 a fost adoptată Legea de organizare a Dobrogei¹⁹, în care erau reglementate chestiuni privind teritoriul și drepturile, administrația și instituțiile județene și comunale, finanțele, puterea judecătorească și puterea armată, un instrument juridic care avea rolul de a asigura dezvoltarea economică a zonei și de a facilita trecerea sa sub administrație românească.

Ulterior, la 8 ianuarie 1884 a avut loc și revizuirea Constituției, impusă de necesitatea modificărilor generate de noua configurație a teritoriului României, precum și de alți factori de natură politică. La art.1 al Constituției revizuite, era menționată noua configurație teritorială a țării, Dobrogea fiind denumită „teritoriul din dreapta Dunării”.

Obținerea ieșirii directe la mare, nu numai prin gurile Dunării ca până atunci, dezvoltarea pe care a luat-o marina comercială fluvială și începutul creării unei flote comerciale maritime, alături de extinderea frontierei maritime și fluviale la peste 1.000 km au condus în mod firesc și la dezvoltarea marinei militare²⁰.

Fără a avea vreo certitudine în acest sens, opinăm că rolul marinei militare în structurile armatei române nu era unul chiar atât de important în acea epocă, nu numai din punctul de vedere al dotării cu nave și echipamente, dar și din punctul de vedere al complexității misiunilor. Situația era cam aceeași în toate țările care nu erau industrializate

și în armatele cărora ponderea infanteriei era încă absolută²¹.

Cu toate acestea, din anul 1878, când efectivele sale nu depășeau pe cele ale unui batalion de infanterie²², Marina militară românească a fost într-o continuă dezvoltare. În anul 1882 s-a înființat Școala de marină, au intrat în serviciu noi nave de școală/instrucție, de luptă și de sprijin, iar în 1884 a fost amenajat primul port militar la Galați (Țiglina).

Poate cea mai bună imagine a dezvoltării marinei militare, în numai două decenii, reiese din scrisoarea²³ pe care generalul Nicolae Dimitrescu-Maicăan o adresa, în anul 1892, regelui Carol I: „Când m-am întors de la studii din străinătate (în anul 1865, s.n.) flota avea un singur bastiment care nu mergea și un efectiv de 200 de oameni.

Când la 1888 am părăsit Corpul, Flotila avea o Școală pentru formarea cadrelor și care permitea chiar formarea de ofițeri. Flotila avea 80 de ofițeri, 60 de mecanici și piloți, dintre care mulți formați, instruiți în Corp, un efectiv de 1.500 de oameni instruiți în diferite specialități, de: gabieri, timonieri, tunari, torpilori, încălzitori etc., flota avea un arsenal pentru toate reparațiile necesare vaselor, pentru ca reparațiile să nu se mai facă în străinătate ca în trecut; flota avea un corp de adăpost, 18 bastimente și 17 șleपुरi, dintre care multe construite în arsenal; flota avea o lege de organizare și regulamente corespunzătoare care permiteau o bună funcționare a serviciului”.

Astfel, deoarece fusese adoptat anterior, Codicele de justiție militară nu conținea nicio dispoziție adaptată specificului Marinei militare, căreia nu i se puteau aplica decât aceleași dispoziții cu caracter general, ca și trupelor de uscat.

Din aceste motive, la sfârșitul anului 1883, în strânsă legătură cu măsurile politico-administrative menționate, cu avântul pe care marina română, atât civilă, cât și militară, îl luase, dar și respectându-se aceeași linie de conduită legislativă, a fost tradus codul similar francez, din anul 1858, denumit *Code de justice militaire pour l'armée de mer*, și a fost alcătuit *Codicele de justiție special pentru corpul marinei*²⁴. Acest cod cuprindea 40 de articole, grupate în două titluri. Primele 24 de articole, grupate în *Titlul I*, se refereau la organizare (art. 1-16), la competență (art. 12-14) și la procedură (art. 15-24), iar celelalte articole, grupate în *Titlul II*, se refereau la crime (în sensul de infracțiuni, s.n.)

și delict specific marinei și la pedepsele lor (art. 25 - 39), în timp ce art. 40 privea abuzul de autoritate.

La art. 1 al acestui cod erau menționate instanțele prin care se materializa justiția militară, fiind prevăzut pentru personalul flotei: *consiliile de război*, din circumscripția teritorială în care se afla reședința comandantului flotei, respectiv, *consiliile de justiție pe bastimente*²⁵, termen specific folosit pentru a descrie navele de război de dimensiuni mari.

Conform art. 3, din completul de judecată trebuiau să facă parte cel puțin doi ofițeri de marină, fiind, de asemenea, în vigoare principiul corespondenței dintre gradul militar al membrilor consiliului, care trebuia să fi fost cel puțin egal cu cel al inculpatului judecat, conform art. 10 din Codicele de justiție militară.

Cealaltă instituție juridică specifică marinei, consiliul de justiție care se putea organiza pe fiecare bastiment, funcționa temporar, având completul de judecată compus din comandantul navei (sau ajutorul său), președinte și doi membri dintre ofițerii flotei, precum și un grefier, care putea fi oricare membru al echipajului, toți cetățeni români sau naturalizați.

De remarcat că, în componența consiliului de justiție de pe bastiment, nu se face referire la nicio funcție care să îndeplinească rolul de acuzator și reprezentant al Ministerului Public, actul acuzării fiind atribuit în procedură unuia dintre membrii consiliului, care, de regulă, trebuiau să aparțină bastimentului pe care era îmbarcat acuzatul.

După cum era menționat la art. 12, instituția *consiliilor de justiție pe bastimente* își justifica rolul prin necesitatea de a exista o instanță de judecată în măsură a menține disciplina pe navele militare, atunci când acestea erau în afara teritoriului național, în marș sau în țări străine. În situația în care navele militare se aflau acostate în țară, judecata cauzei intra în competența consiliului de război, iar în ceea ce privește competența de judecare a persoanelor, aceasta se manifesta asupra gradelor inferioare, mai precis asupra celor îmbarcați sub orice titlu care n-aveau nici gradul, nici rangul de ofițer, nici vreun ordin care i-ar fi putut pune în rândul ofițerilor de pe navă.

În ceea ce privește competența asupra faptelor incriminate, prevederile *Codicele de justiție special pentru corpul marinei* reflectă specificul armeei, un

domeniu în care greșelile, fie și neintenționate, pot cauza consecințe dintre cele mai grave atât navelor, cât și membrilor echipajului. Astfel, din cele 18 articole ale *Titlului II, Despre crime, delictes și pedepse*, patru articole aplică pedeapsa capitală, iar unsprezece dintre articole fie aplică o pedeapsă mai mare de un an de închisoare, fie se referă la o altă categorie de personal, cum ar fi comandanții de bastimente ori ofițerii de cart, în afara competenței consiliilor de disciplină pe bastimente.

Dispozițiile *Codicelui de justiție special pentru corpul marinei* au fost în vigoare din 1884 și până în anul 1937, când a fost adoptat un nou Cod al justiției militare, toate dispozițiile referitoare la această justiție specială pentru marina militară fiind incluse în noua reglementare.

Modificările și completările aduse în anul 1894

În aplicarea prevederilor *Codicelui de justiție militară* din anul 1873, justiția militară era exercitată instituțional exclusiv la nivelul consiliilor de război permanente, iar teritorial, numai în circumscripțiile celor patru divizii existente, în garnizoanele București, Craiova, Galați și Iași. Numai în caz excepțional, „dacă trebuința serviciului” ar fi cerut, exista posibilitatea înființării altor asemenea instituții juridice prin decret regal.

Generalul Iacob Lahovary, în calitatea sa de ministru de război în guvernul conservator, a depus în Parlament, în anul 1894, proiectul pentru modificarea *Codicelui de justiție militară*, prin care instanțelor ce administrau justiția în instituția militară li s-a adăugat o instituție de inspirație germană²⁶, *consiliul de disciplină*, care nu avea corespondent în modelul francez.

Aprobat prin *Legea nr. 1304*²⁷, din 24 martie 1894, *Codicelui de justiție militară* i-a fost adăugat un *Titlu adițional*, compus din 23 de articole, modificându-i-se, în același timp, alte 32 de articole, grupate în șase capitole.

De subliniat că modificarea era o măsură practică, ce ținea de celeritatea procedurală a cauzelor minore apărute la nivelul regimentelor și urmarea degrevarea consiliilor de război permanente, organizate, după cum am mai spus, la eșaloane mari, de judecarea delictelor mai puțin grave, dar numeroase, a căror soluționare se făcea uneori tardiv²⁸.

La această situație, se mai adăuga și faptul că acuzații erau ținuti în arest preventiv pentru o

perioadă ce le era dedusă din termenul serviciului militar, situație care prejudicia pregătirea de luptă și, în același timp, influența negativ moralul și disciplina în rândul camarazilor acestora, care suportau în tot acest timp rigurile serviciului militar.

Astfel, apreciem că apariția consiliilor de disciplină a fost impusă ca o necesitate practică, urmărind punerea la dispoziția comandantului de regiment a unui instrument cu organizare simplă și rapidă, trăsăturile acestei instituții fiind date de competențele acordate de lege.

În primul rând, competența de a judeca numai câteva delictes, de mai mică însemnătate, în al doilea rând, competența de a judeca numai acele fapte pentru care *Codicele de justiție militară* prevedea pedeapsa cu închisoare de maximum 6 luni, iar în al treilea rând, competența de a judeca numai faptele săvârșite de militarii cu grade inferioare.

Delictesle care intrau în competența consiliilor de disciplină erau reglementate de art. 10 din *Titlul adițional*, care enumera prevederi din *Capitolul V al Codicelui de justiție militară*, respectiv, art. 224 referitor la *nesupunere la chemare*, art. 224 bis referitor la *pregătirea mobilizării*, respectiv, art. 226, alin. 1 referitor la *prima dezertare în țară, pe timp de pace*.

În cea dintâi situație, „nesupunere la chemare”, ar fi putut fi orice soldat „chemat de lege” sau orice angajat de bunăvoie, care nu se prezenta la destinația (unitatea, s.n.) sa, în termen de zece zile de la data fixată prin ordinul său de drum, situație în care era pasibil de o pedeapsă cu închisoarea între cincisprezece zile și șase luni.

Cea de-a doua situație era referitoare la „pregătirea mobilizării” și privea pe șefii de garnizoană care nu s-ar fi conformat îndatoririlor ce le aveau prin regulamentul asupra mobilizării armatei și instrucțiunilor aferente. Pe de altă parte, în contextul prezentelor competențe ale consiliilor de disciplină, art. 224 bis viza orice grad inferior concediat (aflat în concediu, s.n.) rezervist ori milițian care nu se prezenta autorităților militare în drept în vederea vizării livretului militar, pentru actualizarea anuală situației sale, ori pentru a specifica orice schimbare de domiciliu cu o durată mai mare de două luni, sub sancțiunea pedepsei cu închisoarea de la cincisprezece zile la două luni.

Este evident că principalul scop al acestui articol este acela de a garanta autorităților militare

respectarea regulilor și îndatoririlor impuse de regulamentul de mobilizare în deținerea unei evidențe actualizate și în consemnarea tuturor „mișcărilor” de rezerviști.

Situația a fost sub jurisdicția militară până la apariția Legii nr. 353²⁹, din 6 aprilie 1913, intitulată *Legea pentru recrutarea Armatei*, prin care se stabileau atribuțiile consiliului de recrutare, ale consiliilor de revizie a recrutării și ale birourilor de recrutare și mobilizare, fapta rezervistului de a nu notifica schimbările de domiciliu fiind transferată din jurisdicția militară în competența dreptului comun civil³⁰, și care adăuga la pedeapsa stabilită de Codicele de justiție militară și o amendă de la 10 la 200 de lei.

În fine, cea de-a treia situație reglementată de art. 226, alin. 1, „dezertarea în țară, pe timp de pace”, sancționa cu închisoare între două și șase luni orice subofițer, caporal, brigadier sau soldat care lipsea fără voie de la corpul său de trupă mai mult de trei zile de la constatarea lipsei.

De remarcat că, spre deosebire de celelalte două articole analizate referitoare la „nesupunere” și „infrațiuni la regimul mobilizării”, care erau reglementate de câte un articol, pentru „dezertare” legiuitorul a alocat 13 articole (art. 225 - 237), grupate în patru secțiuni³¹, aspect care poate fi interpretat și sub aspectul „simptomatologiei” infrajeciunilor în mediul militar.

E foarte important, pentru a înțelege dimensiunea socială a fenomenului, să delimităm *dezertarea*, așa cum este percepută astăzi, de *dezertarea* din secolul al XIX-lea, care avea o etiologie subiectivă, inoculată încă de la încorporare, și care transforma fapta, în speță *prima dezertare în țară*, din infrajeciune într-un delict de mai mică însemnătate.

Din nefericire, cetățenii încă manifestau o reticență, pe deplin justificată, față de încorporare, recrutare ori serviciu militar, fiind percepută ca o dureroasă moștenire din vremurile Regulamentelor Organice, când recrutarea tinerilor în milițiile pământene se făcea „cu arcanul”:

„Darea la miliție era birul cel mai înspăimântător pentru stratul din popor care avea obligațiunea de a-l îndeplini. Omul intrat în cazarmă se considera șters dintre ai săi, pierdut pentru familia sa (...). Altfel nu se poate explica nici înfricoșarea tinerilor la auzul de miliție, nici numeroasele dezertări din vremuri și nici se îndreptățește faptul, observat în urmă, al greutăților ce s-au întâmpinat pentru

îndepărtarea din spiritul locuitorilor a acelei fățișe aversiuni pentru serviciul militar”³².

Resentimentele au persistat și mai târziu, astfel încât în anul 1865 ofițerul francez Gustave Le Cler scria³³ despre sistemul de recrutare găsit în armata Principatelor Unite:

„Recrutarea, conform regulamentului elaborat în 1860, după legea franceză, se face în modul cel mai arbitrar. De mult încă se luau cu forța un număr oarecare de țărani, fără deosebire de vârstă și poziție familială, îi legau ca pe niște fiare sălbatice și îi duceau în această stare la reședința districtului”.

Mai mult, dificultățile erau generate și de corupție, tinerii cu stare reușind deseori să fie „scuțiți”, și de lipsa unei educații elementare la nivelul unora dintre funcționarii statului, despre o evidență în cercurile de recrutare a tinerilor încorporabili neputând fi vorba, în absența oricăror registre³⁴ de stare civilă: „E oare posibil a constata clasele când nu există registre de stare civilă? Afară numai doară de notele unui popă dacă și el știe a scrie”.

Dintre cele 13 articole în care era sancționată dezertarea, numai cea dintâi faptă, *dezertarea în țară*, era în competența consiliilor de disciplină și, pe cale de consecință, intra într-un regim oarecum mai blând de sancționare, probabil ca o înțelegere a sistemului față de nevoia de adaptare a individului la schimbarea mediului civil cu rigoarea cazonă.

Revenind la prevederile art. 226 din Codicele de justiție militară, care reglementa *prima dezertare în țară*, pe timp de pace, trebuie menționat că circumstanțele agravante interveneau în situațiile în care dezertarea s-ar fi produs în timpul serviciului ori cu sustragerea de materiale sau echipamente militare, ori dacă respectivul n-ar fi fost la prima dezertare.

Aceste situații, care erau sancționate de Codicele de justiție militară cu închisoare de la un an la doi ani, excedau competenței consiliului de disciplină, conform prevederilor art. 22, din Titlul I adițional, care nu putea pronunța decât pedepse cu închisoarea de până la șase luni. Aceasta este, de fapt, și cea de-a doua trăsătură a consiliilor de disciplină, care, în eventualitatea în care ar fi întâlnit asemenea situații, erau obligate să decline competența în favoarea consiliilor de război.

Sub aspectul competenței referitoare la persoane, activitatea consiliilor de disciplină se adresa gradelor inferioare de toate categoriile

enumerare la art. 52, 53 și 54 din Codicele de justiție militară, mai precis, soldaților și reangajaților (alin.1), precum și milițienilor, rezerviștilor și gloatelor (alin. 2). Aici, se impune precizarea că, la momentul apariției Codicelui de justiție militară, organizarea sistemului național de apărare se realiza în baza „Legii pentru organizarea puterii armatei”, din 11 iunie 1868, urmată de cea din 21 martie 1872.

Astfel, fusese preluat modelul prusian de organizare militară, structurându-se *armata permanentă* și *armata teritorială* (corpurile de dorobanți și grăniceri), secondate de *miliții* (toți tinerii care satisfăcuseră serviciul militar și aveau cel mult 36 de ani împliniți), precum și *garda orășenească* (pentru orașe) și *gloatele* pentru sate, ambele cuprinzând bărbații între 36 și 50 de ani.

Preluarea modelului prusian de organizare militară, susținut de domnitorul Carol, s-a făcut din considerente nu doar politice, ci și pragmatic, sistemul mixt de organizare, format dintr-un nucleu permanent și elemente teritoriale (*landwehr* și *landsturm*), fiind considerat cel mai adecvat României, stat mic, ale cărui resurse umane și materiale nu permiteau susținerea unei armate permanente mari³⁵.

Completările aduse în anul 1905

Ulterior, prin Legea nr. 2677, din 12 aprilie 1905³⁶, consiliile de disciplină au fost extinse și la batalioanele de vânători, precum și la Marină, câte unul la fiecare din cele două divizii: de Mare și de Dunăre, fără diferențe semnificative.

De aceea *Legea referitoare la înființarea consiliilor de disciplină la batalioanele de vânători și marina militară* poate fi privită și ca un act reparatoriu față de două entități militare cu un spirit de corp foarte puternic dezvoltat, cu un specific aparte față de celelalte corpuri de trupă, cu misiuni din ce în ce mai complexe, și al căror număr a crescut constant în compunerea armatei. Iar sporirea efectivelor a însemnat, implicit, și sporirea cazurilor de indisciplină.

Actul reparatoriu, în cazul batalioanelor de vânători, considerate trupe de elită, unele chiar cu atribuții în asigurarea securității familiei regale, ținea de subordonare ierarhică, în sensul în care, deși față de comandantul de divizie erau pe același palier de subordonare ca și regimentele, vânătorii nu avuseseră până atunci competență în a-și constitui propriile consilii de disciplină.

Vânătorii erau unități de infanterie ușoară ale armatei permanente, care au făcut parte din armata română în perioada 1860-1920, cu un nivel ridicat de încadrare și pregătire, precum și cu un grad mare de mobilitate. Primul batalion de vânători, cu garnizoana la București, a fost înființat de domnitorul Alexandru Ioan Cuza, având opt companii a 100 de oameni³⁷.

Ulterior, prin Ordonanța domnească nr. 63, din 1860, s-a format și în Moldova un batalion de sine stătător³⁸, organizat, de asemenea, pe opt companii, care, mai întâi, s-a numit *Batalionul de Tiralieri*, apoi *Batalionul de Vânători*, și care a avut la bază cel de-al treilea batalion din Regimentul de Linie nr. 5.

În anul 1882, armata română avea patru batalioane³⁹ de vânători, fiecare cu câte un efectiv, la pace, de 24 de ofițeri și 446 de gradați și soldați, care, la război, putea ajunge la 1.050 de militari, ofițeri și trupă, dislocate astfel: în compunerea Diviziei 1 infanterie (Craiova), Batalionul 1 vânători, cu garnizoana la Drobeta-Turnu-Severin, în compunerea Diviziei 4 infanterie (Târgoviște), Batalionul 2 vânători, cu garnizoana la Târgoviște, în compunerea Diviziei 6 infanterie (Focșani), Batalionul 3 vânători, cu garnizoana la Galați, în compunerea Diviziei 8 infanterie (Botoșani), Batalionul 4 vânători, cu garnizoana la Botoșani.

Mai târziu, pe lângă cele patru batalioane existente, s-au mai înființat⁴⁰: în anul 1896, batalioanele 5 și 6, la Corpul 1 armată, în anul 1900, batalioanele 7 și 8, la Corpul 2 armată, urmate de batalionul 9, în anul 1904, astfel încât, la intrarea în vigoare a Legii nr. 2667, din 12 aprilie 1905, armata română avea 9 batalioane de vânători, câte unul pentru fiecare divizie.

Consiliile de disciplină la batalioanele de vânători și marina militară nu erau fundamental diferite, ca procedură, constituire și competență, de consiliile de disciplină de la regimente, cu unele excepții, pe care le vom menționa în continuare.

Astfel, dacă la batalioanele de vânători situația organizării acestor consilii era clară, anume în fiecare dintre garnizoanele în care funcționau aceste unități, în ceea ce privește Marina militară, nu orice unitate, fie că era vorba despre nave (bastimente), ori despre grupări de nave constituite, putea organiza aceste consilii de disciplină, ci numai cele două mari unități reprezentative pentru Marina militară, după organizarea de la 26 februarie 1896: Divizia

de Mare, în garnizoana Constanța, și Divizia de Dunăre, în garnizoana Galați.

Divizia de Mare⁴¹ era formată din crucișătorul „Elisabeta”, bricul-școală „Mircea”, canoniera „Grivița” și două torpiloare, „Năluca” și „Sborul”, în timp ce Divizia de Dunăre era formată din bastimentul „România”, canonierele „Bistrița”, „Oltul” și „Siretul”, respectiv, canonierele-torpilor „Șoimul” și „Alexandru cel Bun”.

Aceste două mari unități reprezentative pentru Marina militară au preluat, fiecare conform destinației sale, și celelalte servicii și corpuri din compunerea Marinei militare, astfel încât, la începutul secolului XX, cu câțiva ani înainte de intrarea în vigoare a Legii nr. 2667, din 12 aprilie 1905, Divizia de Mare avea în subordine și trupele de apărare din porturile maritime, iar Divizia de Dunăre, trupele de apărare a porturilor fluviale și Depozitul echipajelor⁴².

De menționat că atât comandanții batalioanelor de vânători, cât și comandanții celor două divizii ale Marinei militare erau investiți cu toate drepturile și atribuțiile date de prevederile Titlului I adițional celorlalți comandanți de regimente, referitor la consiliile de disciplină.

O altă trăsătură specifică era aceea că prevederile art. 6, alin. 2 din Titlul I adițional, care stabileau posibilitatea înlocuirii judecătorilor consiliilor de disciplină constituite la regimente, la fiecare șase luni, nu erau aplicabile consiliilor de disciplină ale batalioanelor de vânători și Marinei militare, derogarea de la norma juridică fiind impusă, probabil, de efectivele de ofițeri mai reduse care se găseau în mod firesc la aceste unități.

Astfel, într-o statistică⁴³ a efectivelor batalioanelor de vânători, întocmită la nivelul anului 1910, cele 9 batalioane constituite la acel moment aveau împreună numai 180 de ofițeri, față de 4.167 de subofițeri și trupă. În ceea ce privește compunerea consiliului de disciplină la batalioanele de vânători, era respectat nivelul gradului de căpitan, după cum prevedea art. 2 din Titlul I adițional, în situația consiliilor de disciplină constituite la regimente, precum și, în caz de înlocuire, principiul vechimii în serviciu.

Diferențele dintre procedura de completare a consiliului de disciplină constituit la regimente, cu situația similară de la batalioanele de vânători erau impuse tot de efectivele de ofițeri reduse ale acestora din urmă. Astfel, „la neajungere”,

batalioanele de vânători trebuiau să se adreseze eșalonului superior, respectiv comandantului de divizie, care dispunea completarea consiliului de disciplină cu alți ofițeri aparținând altor corpuri de trupă, fie din garnizoana în care era dislocat batalionul de vânători, fie din cea mai apropiată garnizoană.

În ceea ce privește compunerea consiliului de disciplină la Divizia de Mare și la Divizia de Dunăre, președintele nu mai era locțiitorul comandantului, ca în situațiile întâlnite la regimente ori la batalioanele de vânători, ci un ofițer cu grad superior, numit de comandantul diviziei respective dintre ofițerii de marină subordonați. Aceeași procedură de numire se aplica și în cazul celor doi judecători, care erau selecționați, tot în ordinea vechimii, dintre căpitanii din garnizoana de reședință a diviziei ori, în caz de „neajungere”, din garnizoana cea mai apropiată.

Diferențele dintre procedura de completare a consiliului de disciplină constituit la regimente și situația similară de la Marina militară erau impuse tot de efectivele de ofițeri reduse ale acestora din urmă, situație asemănătoare celei întâlnite la batalioanele de vânători. Astfel, în situația în care consiliile de disciplină constituite la Divizia de Mare și la Divizia de Dunăre nu ar fi putut funcționa, din lipsă de ofițeri disponibili, era de datoria comandantului Marinei militare să dispună completarea acestuia cu ofițeri din întregul corp al marinei, aflați în garnizoana de reședință a respectivei divizii ori în cea mai apropiată garnizoană.

În final, art. 7 din *Legea referitoare la înființarea consiliilor de disciplină la batalioanele de vânători și marina militară* stabilea și competența judecării cazurilor care aparțineau altor corpuri neîndivizionate ale marinei, ca de exemplu, Arsenalul flotei ori Depozitul de torpile și artilerie, stabilite în competența comandantului Diviziei de Dunăre.

Modificările aduse prin Legea nr. 1025, din 3 martie 1906

Cea din urmă modificare semnificativă, raportat la criteriile noastre de analiză a Codicelui de justiție militară, respectiv din perioada premergătoare intrării României în Războiul de Întregire, a avut loc în temeiul Legii nr. 1025⁴⁴, din 3 martie 1906, intitulată *Legea privitoare la modificarea articolelor: 26, 70, 99, 216, 224, 237, 241 și 256 din codicele de justiție militară, a art.*

10 din titlul adițional al aceluiași codice, precum și la adăugarea în acel codice a art. 224 bis.

În opinia mea, semnificative sunt modificările art. 26, cel dintâi articol schimbat, în care legiuitorul a completat componența consiliului de revizie, permanentizând prezența *substitutului*, reprezentantul Ministerului Public, a cărui prezență, în vechea formă a textului, era opțională, acesta putând fi numit, dacă „trebuința serviciului” ar fi cerut-o, în timp ce în art. 70, a fost introdusă o modificare de formă, înlocuindu-se în enunțul de la alin. 1 termenul *resbel* cu termenul *resboiu*.

O altă modificare importantă poate fi considerată cea a art. 99 prin care a fost adăugat un nou act procedural, respectiv *mandatul de arestare*, alături de cele deja existente, și a fost stabilită durata de valabilitate a acestuia la un termen de 30 de zile, calculat de la data emiterii sale.

Mandatul de arestare se emitea de raportor, ca reprezentant al Ministerului Public, numai atunci când arestarea era indispensabilă instrucțiunii cauzei, când era reclamată de un interes al cauzei publice ori când fapta săvârșită era încadrată în categoria *crimelor*⁴⁵ (infracțiunilor, s.n.).

Următoarea modificare din Codicele de justiție militară, cea a art. 216, referitoare la *lovirea superiorului* a fost generată de modificările survenite în anul 1894, când, odată cu adăugarea Titlului I adițional, fusese scoasă pedeapsa „muncii publice”, ca formă de sancționare a *crimelor* (infracțiunilor, s.n.). Sancțiunea era prevăzută pentru săvârșirea faptei pe timp de pace și în afara serviciului, deci în forma sa simplă, neagravată de alte circumstanțe.

Concluzii

Principala critică adusă de mai mulți autori Codicelui de justiție militară din anul 1873 ține de apartenența acestuia la o normă juridică străină, respectiv la Codul de justiție militară francez din anul 1857, care, susțin aceștia, ar fi fost adoptat și legiferat fără modificări, dar mai ales fără să se țină seama de tradiția, moravurile, evoluția culturală și stările de lucruri de la noi.

Cu toate că, în mare, subscriem acestor critici, în spiritul subiectului analizat, am încercat să găsim și câteva circumstanțe, mai precis, câteva argumente contrare, fără a avea pretenția că vom epuiza subiectul. Cel dintâi argument este acela că societatea românească mai experimentase

adoptarea din legislația societăților moderne a unor norme juridice de mare importanță, iar cea mai bună dovadă în acest sens este *Codul civil* din anul 1865, cunoscut drept Codul civil al lui Cuza⁴⁶, în vigoare de la 1 decembrie 1865 și până la 1 octombrie 2011, care a fost elaborat după modelul *Codului civil napoleonian* din 1804. Atunci, la momentul adoptării sale, societatea românească traversa o perioadă de formare, în care, pentru unificarea celor două principate și, implicit, consolidarea noului stat român, erau necesare urgent reforme legislative.

Până la adoptarea Codului Civil de la 1865, care avea să fie un instrument important de unificare a principatelor, în Țara Românească erau aplicabile normele Legiurii Caragea⁴⁷ (1818), iar în Moldova, cele ale Codului Calimah⁴⁸ (1817), specifice perioadei feudalismului târziu, pe cale de descompunere.

În aceeași linie, se înscrie și adoptarea *Codului penal*⁴⁹ de la 1865, prin care s-a realizat unificarea legislativă penală și pentru elaborarea căruia, s-au folosit tot izvoare legislative străine, precum *Codul penal francez* de la 1810 și *Codul penal prusian* de la 1859.

În al doilea rând, adoptarea Codicelui de justiție militară după model francez avea o logică și era compatibil cu regulamentele militare românești, dacă avem în vedere nu numai orientarea societății românești către cultura și civilizația franceză, dar și contribuția misiunii militare franceze (1860-1869), condusă de locotenent-colonelul Eugène Lamy, trimisă de împăratul Napoleon al III-lea pentru a acorda asistență în vederea organizării armatei române.

Membrii misiunii Lamy au avut statutul de consilieri tehnici în problemele organizării administrației și instrucției militare, au contribuit la redactarea regulamentelor administrative și tactico-militare. Aceasta a avut o contribuție remarcabilă în ceea ce privește modernizarea tinerei armate române, care a accelerat atât procesul de unificare a armatelor celor două principate, cât și asimilarea de către militarii români a regulamentelor tactice și de administrație franceze, printre cele mai moderne ale acelor vremuri.

Mai mult, armamentul aflat în înzestrarea armatei Principatelor Unite, aflată în proces de constituire, era preponderent de fabricație franceză, armata franceză fiind considerată drept cea mai bună armată din Europa, ceea ce a determinat ca

primele și cele mai consistente înzestrări să fi fost cele franceze. Au fost importate din Franța mari cantități de arme⁵⁰, pe lângă care împăratul Napoleon al III-lea agrease pregătirea unor ofițeri români pentru specialitățile geniu, cavalerie și marină în cunoscutele școli militare franceze de la Saint-Cyr, Metz, Saumur și Brest.

În concluzie, în 1865 regulamentele și legislația militară erau dominate și „îmbibate” atât de puternic de spiritul legislației franceze încât se ajunsese a se imita până și lucrurile de o minimă importanță, cum ar fi portul barbișonului, astfel că, dacă mai adăugăm și uniforme, care se asemănau foarte mult cu cele franceze, cineva s-ar fi putut crede „în plină armată franceză, pe malurile Dunărei”⁵¹.

Alte critici⁵² aduse Codului de justiție militară vizează procedura, modul de aplicare, personalul chemat să îndeplinească actul de justiție și, nu în ultimul rând, posibilele imixțiuni în administrarea justiției din partea organelor militare superioare, mai cu seamă interdependența dintre ierarhia militară și atribuțiunile judecătorești încredințate militarilor.

Aceste critici au la bază faptul că, începând cu anul 1873, justiția militară se îndeplinea după modelul curților cu juri, unde judecătorii întruneau în aceleași persoane și funcția juraților, și pe cea a judecătorilor, precum și faptul că hotărârile acestora nu se motivau, aspect ce ar fi putut ascunde arbitrarul, înlăturând orice posibilitate de verificare.

Lipsa unui personal specializat în probleme de natură juridică, abilitat a exercita justiția militară poate fi considerată o critică rezonabilă, având în vedere că se puteau săvârși numeroase erori judiciare, chiar fără voie și numai din neștiință și greșita interpretare a principiilor de drept.

Subscriem și acestor critici, considerând, pe bună dreptate, că lipsa studiilor de specialitate în rândul ofițerilor de carieră, care, în epocă, nu erau încurajați spre a-și completa instrucția și cu studii civile, poate fi luată în considerare ca element în măsură a diminua calitatea actului de justiție.

Abia în preajma intrării României în Războiul de Întregire autoritățile au încercat modernizarea Codicelui de justiție militară cu privire la specializarea ofițerilor întrebuințați în consiliile de război, condiționând recrutarea lor de o pregătire juridică universitară, similară cu cea a magistraților civili.

Pe de altă parte, trebuie menționat că acest curent, de a folosi ofițeri *de front* în exercitarea justiției militare, era prezent în toate armatele moderne ale vremii; în cea franceză, de unde codul fusese tradus, în cea prusacă, de unde fusese importată instituția *consiliului de disciplină* la nivelul regimentelor, ba chiar în armata britanică, ce încadra tot cu ofițeri activi curțile marțiale⁵³ organizate la nivelul fiecărui regiment al Maiestății Sale Imperiale.

Aceste neajunsuri ale Codicelui de justiție militară, adoptat în anul 1873, cu toate modificările și completările ulterioare au condus la opinia⁵⁴ la care subscriem, că acesta și-a îndeplinit rolul represiv în menținerea disciplinei militare, punând la dispoziția comandanților militari un instrument cu o funcție preponderent administrativă, fundamental deosebită de cea judecătorească.

NOTE:

1 *** *Monitorul Oastei* (denumirea inițială, *Codice de justiție militară*), nr. 13, din 12 mai 1873, pp. 289-334.

2 Petrache Zidaru, *Tribunalele militare, un secol și jumătate de jurisprudență (1852-2000)*, Editura Univers Juridic, București, 2006, p. 34.

3 Viorel Siserman, *Justiția militară în România: tradiție și actualitate*, Editura Militară, București, 2004, p. 59.

4 Petrache Zidaru, *op.cit.*, p. 34.

5 În aceeași perioadă, au apărut *Legea pentru organizarea puterii armate în România* (1872), prin care se acorda o importanță sporită armatei permanente, *Legea asupra organizării comandamentelor militare* (1882), *Legea asupra serviciului de Stat Major* (1883), prin care Marele Stat Major i s-au stabilit principalele misiuni și care avea ca model legea franceză similară, din 1880, cea mai modernă a timpului său.

6 *Pretor, pretori, s.m.*, magistrat roman cu înalte atribuții judiciare (și care adesea guverna o provincie romană). Din lat. *praetor, -oris, DEX, Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Univers Enciclopedic, Ediția a II-a, București, 1998, p. 845.

7 Stabilite la art. 48, pentru situația în care armata s-ar fi aflat în afara teritoriului național.

8 Viorel Siserman, *op.cit.*, p. 98.

9 *** *Monitorul Oastei* nr. 21, din 22 iunie 1868, pp. 258-271.

10 *** *Legea nr. 1256* din 14 mai 1881, *Monitorul Oficial* nr. 40, din 24 mai 1881.

11 *** *Legea nr. 1677*, din 8 iunie 1882, *Monitorul Oastei* nr. 19/1882, pp. 475-486, respectiv *Monitorul Oficial* nr. 50, din 11 iunie 1882, pp. 1458-1461.

12 Viorel Siserman, *op.cit.*, p. 99.

13 Vintilă Dongoroz, coordonator, *Explicații teoretice ale codului penal român, partea specială*, vol. IV, ediția a II-a, Editura Academiei Române, București, 2003, p. 681.

- 14 Dumitru C. Popescu, *Privire istorică asupra Justiției Militare din România*, Editura Militară, București, 1977, p. 68.
- 15 Lucian Săuleanu, Sebastian Rădulețu, *Dicționar de termeni și expresii juridice latine*, ediția a II-a, Editura C.H. Beck, București, 2011, p. 246. *Ratione personae*, expresie folosită în dreptul procesual penal pentru a desemna acea competență determinată de calitatea făptuitorului, cerută de lege în momentul săvârșirii faptei sau atunci când este tras la răspundere penală.
- 16 Dumitru C. Popescu, *op.cit.*, p. 70.
- 17 *** *Monitorul Oficial* nr. 135, din 17 septembrie 1916, p. 6266.
- 18 *** *Monitorul Oficial* nr. 218, din 6 ianuarie 1884.
- 19 *** *Monitorul Oficial* nr. 57, din 10 martie 1880.
- 20 *** *Istoria militară a poporului român*, Editura Militară, București, 1988, vol. V, p. 97.
- 21 *** *Istoria infanteriei române*, Editura Științifică și Pedagogică, București, 1985, vol. II, p. 24.
- 22 În structura Flotei existau 20 de ofițeri, 20 de angajați civili și 246 de marinari, repartizați pe diferite vase și servicii, https://www.navy.ro/despre/istoric/istoric_03.php, accesat la 26.01.2021.
- 23 https://www.navy.ro/despre/comandanti/comandanti_06.php, accesat la 26.01.2021.
- 24 *** *Decretul nr. 2795*, din 23 decembrie 1883, *Monitorul Oficial*, nr. 218, din 6 ianuarie 1884.
- 25 *Bastiment, bastimente*, s.n. navă de război de dimensiuni mari. Din it. *bastimento*, *DEX, Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Univers Enciclopedic, ediția a II-a, București, 1998, p. 86.
- 26 Petrache Zidaru, *op.cit.*, p. 35.
- 27 *** *Monitorul Oficial* nr. 290, din 25 decembrie 1894.
- 28 Dumitru C. Popescu, *op.cit.*, p. 72.
- 29 *** *Monitorul Oficial* nr. 16, din 21 aprilie 1913.
- 30 Nicolae Homoriceanu, *Codul Justiției Militare adnotat*, p. 170. Din jurisprudența Curții de Casație, Secția a II-a, Decizia penală nr. 1475, din 25 mai 1915.
- 31 Cartea a IV-a, *Despre crime și delict*, Titlul II, *Despre crime și delict și pedeapsa lor*, Capitolul V, *Nesupunere și dezertare*, Secțiunile II-V din Codicele de justiție militară, adoptat prin Legea nr. 1256, din 14 mai 1881, *Monitorul Oficial* nr. 40/1881, cu modificările și completările ulterioare.
- 32 I. Popovici, *Organizarea armatei române*, Tipografia Leon Friedman, Roman, 1903, vol. I, p. 141 și urm.
- 33 *Ibidem*, p. 255.
- 34 *Ibidem*, p. 250.
- 35 <https://www.defense.ro/evolutie-smap>, accesat la 26.01.2021.
- 36 *** *Monitorul Oficial* nr. 12/1905; *Monitorul Oastei* nr. 11/1905, partea regulamentară.
- 37 Prin Înaltul Ordin de Zi nr. 64, din 31 august 1860.
- 38 I. Popovici, *op.cit.*, p. 175.
- 39 *** *Istoria infanteriei române*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p. 10.
- 40 *Ibidem*, p. 23.
- 41 *** *Istoria militară a poporului român*, Editura Militară, București, 1988, vol. V, p. 99.
- 42 *Ibidem*, p. 100.
- 43 *Ibidem*, p. 84.
- 44 *Legea nr. 1025*, din 3 martie 1906, *Monitorul Oficial*, nr. 271, din 9 martie 1906.
- 45 Nicolae Homoriceanu, *op.cit.*, p. 90.
- 46 *Codul Civil din 1864*, în vigoare de la 1 iulie 1865 până la 25 iulie 1993, *Monitorul Oficial* nr. 271 (art. 1-347); *Monitorul Oficial* nr. 7, 8, 9, 11 și 13, din 1865 (art. 348-1914).
- 47 Ioan Gheorghe Caragea, Domn al Țării Românești, *Legiuire a prea Înălțatului și prea Pravoslavnicului Domn și Oblăduitoriu a toată Ungrovlahia Io Ioan Gheorghe Caragea*, București, 1818, Biblioteca Metropolitană București, Fondul Bibliotecii Nicolae Iorga.
- 48 *** *Codul Calimah*, ediție critică, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958.
- 49 *** *Codul penal*, promulgat la 30 octombrie 1864. A fost publicat în *Monitorul Oficial* nr. 240, din 30 octombrie 1864 și a fost în vigoare de la 1 mai 1865 până la 17 martie 1936. C. Hamangiu, *Codul general al României*, Editura Librăriei Leon Alcalay, București, 1907. A fost modificat succesiv în 1874, 1882, 1893, 1894 și 1895.
- 50 Victor Gabriel Osăceanu, *Români și francezi de-a lungul istoriei*, Editura Aius Printed, 2011, Craiova, p. 118.
- 51 I. Popovici, *op.cit.*, p. 244.
- 52 Vasile D. Chiru, *Principiile, economia și inovațiile noului Cod de Justiție Militară. Note sumare*, Editura Pandectele Militare, 1937, p. 8 și urm.
- 53 *Manual of Military Law* (1914), H.M. Stationery Office, Imperial House, Kingsway, London, 1914, *Chapter V - Courts martial*, art. 7-11, *Composition of courts*, pp. 36-37.
- 54 Petrache Zidaru, *op.cit.*, p. 48.

BIBLIOGRAFIE

- *** *DEX, Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Univers Enciclopedic, Ediția a II-a, București, 1998.
- *** *Codul Calimah*, ediție critică, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958.
- *** *Codul penal (1864)*, C. Hamangiu, *Codul general al României*, Editura Librăriei Leon Alcalay, București, 1907.
- *** *Istoria militară a poporului român*, Editura Militară, București, 1988.
- *** *Istoria infanteriei române*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985.
- *** *Manual of Military Law*, H.M. Stationery Office, Imperial House, Kingsway, London, 1914.
- *** *Monitorul Oastei* (denumirea inițială, *Codice de justiție militară*) nr. 13, din 12 mai 1873.
- *** *Monitorul Oastei* nr. 21, din 22 iunie 1868.
- *** *Monitorul Oficial* nr. 16, din 21 aprilie 1913.
- *** *Monitorul Oficial* nr. 40, din 24 mai 1881.
- *** *Monitorul Oficial* nr. 50, din 11 iunie 1882.
- *** *Monitorul Oficial* nr. 57, din 10 martie 1880.
- *** *Monitorul Oficial* nr. 135, din 17 septembrie 1916.

*** *Monitorul Oficial* nr. 218, din 6 ianuarie 1884.

*** *Monitorul Oficial* nr. 290, din 25 decembrie 1894.

*** *Legea nr. 1025*, din 3 martie 1906, *Monitorul Oficial* nr. 271, din 9 martie 1906.

*** *Legea nr. 1256*, din 14 mai 1881, *Monitorul Oficial* nr. 40, din 24 mai 1881.

*** *Legea nr. 1677*, din 8 iunie 1882, *Monitorul Oastei* nr. 19/1882.

Caragea Ioan Gheorghe, Domn al Țării Românești, *Legiuire a prea Înălțatului și prea Pravoslavnicului Domn și Oblăduitoriu a toată Ungrovlahia Io Ioan Gheorghie Caragea*, București, 1818.

Chiru Vasile D, *Principiile, economia și inovațiile noului Cod de Justiție Militară. Note sumare*, Editura Pandectele Militare, București, 1937.

Dongoroz Vintilă, coordonator, *Explicații teoretice ale codului penal român, partea specială*,

ediția a II-a, Editura Academiei Române, București, 2003.

Homoriceanu Nicolae, *Codul Justiției Militare adnotat*, Tipografia Dim. C. Ionescu, 1916.

Osăceanu Victor Gabriel, *Români și francezi de-a lungul istoriei*, Editura Aius Printed, Craiova, 2011.

Popescu Dumitru C., *Privire istorică asupra Justiției Militare din România*, Editura Militară, București, 1977.

Popovici Ioan, *Organizarea armatei române*, Tipografia Leon Friedman, Roman, 1903.

Săuleanu Lucian, Rădulețu Sebastian, *Dicționar de termeni și expresii juridice latine*, ediția a II-a, Editura C.H. Beck, București, 2011.

Siserman Viorel, *Justiția Militară în România: tradiție și actualitate*, Editura Militară, București, 2004.

Zidaru Petrache, *Tribunalele militare, un secol și jumătate de jurisprudență (1852-2000)*, Editura Univers Juridic, București, 2006.

<https://www.navy.ro/>

OPTIMIZAREA PROGRAMELOR DE MENTENANȚĂ A ECHIPAMENTELOR MEDICALE

OPTIMIZATION OF THE MEDICAL EQUIPMENT MAINTENANCE PROGRAMS

Col.ing.drd. George UDROIU*

În contextul creșterii costurilor serviciilor de mentenanță a echipamentelor medicale din ultimii ani, ca efect al dezvoltării continue a complexității tehnologiilor din sănătate, al deficitului evident de personal tehnic specializat și al externalizării accentuate a acțiunilor de întreținere, structurile de inginerie clinică din spitalele noastre caută permanent soluții pentru maximizarea disponibilității dispozitivelor, garantarea siguranței, performanțelor și eficienței clinice, urmărind, în același timp, reducerea cheltuielilor necesare mentenanței, precum și creșterea fiabilității. Executarea operațiunilor de întreținere la intervalele de timp recomandate de producători în manualele de exploatare, sau folosirea unei alte periodicități a mentenanței preventive, bazată pe experiența tehnicienilor și dovezilor din istoricul de service al echipamentelor, precum și selecția celor mai potrivite tipuri de contracte, în cazul externalizării serviciilor reprezintă principalele provocări manageriale ale optimizării procesului de mentenanță. Abordarea integrată a acestor elemente și evaluarea factorilor clinici, tehnici și financiari din viața echipamentelor medicale sunt pilonii dezvoltării celor mai adecvate strategii de mentenanță, care tind către realizarea echilibrului dintre performanțe, riscuri și costuri.

In the context of the increasing costs of the medical equipment maintenance services in the recent years, as a result of the continuous development of the complexity of health technologies, the obvious shortage of specialized technical staff and the acute outsourcing of maintenance, clinical engineering structures in our hospitals are constantly looking for solutions to maximize device availability, ensure safety, performance and clinical efficiency, while reducing maintenance costs and increasing reliability. Performing maintenance operations at the intervals recommended by the manufacturers in the operating manuals or using another periodic preventive maintenance based on the experience of technicians and evidence from the service history of the equipment, as well as the selection of the most appropriate types of contracts are the main managerial challenges of optimizing the maintenance process. The integrated approach of these elements and the evaluation of clinical, technical and financial factors in the life of medical equipment are the pillars of the development of the most appropriate maintenance strategies, which tend to achieve a balance between performance, risk and cost.

Cuvinte-cheie: echipamente medicale; mentenanță; inginerie clinică; costuri; eficiență; optimizare.

Keywords: medical equipment; maintenance; clinical engineering; costs; efficiency; optimization.

Echipamentele medicale reprezintă cea mai importantă investiție din industria de sănătate, care necesită proceduri de întreținere complexe și exacte pentru atingerea performanțelor proiectate și livrarea unor servicii medicale sigure și de calitate. Operațiunile de mentenanță pentru cele mai critice echipamente sunt de la an la an mai costisitoare, iar varietatea tehnologiilor și constrângerile de reglementare la nivel european, care limitează modalitatea de implementare a politicii de întreținere la nivelul fiecărei unități sanitare, fac din acțiunea

de optimizare a programului de mentenanță un proces dificil de analiză, evaluare și decizie, pentru a asigura funcționalitatea aparaturii medicale, minimizarea ratei de defectare și prelungirea duratei de viață, în scopul obținerii beneficiului maximal din utilizarea dispozitivului, precum și reducerea costurilor totale de proprietate.

Managementul ciclului de viață al echipamentelor medicale include, pe lângă gestionarea activă a celorlalte etape structurale, și controlul dinamic al costurilor de mentenanță, care, în comparație cu celelalte costuri operaționale (care rămân constante pe toată durata vieții utile a dispozitivului), cresc exponențial în a doua jumătate a vieții echipamentului, din cauza uzurii avansate a componentelor și măririi prețurilor practicate de

**Institutul Național de Medicină Aeronautică și Spațială „Gl.dr.av. Victor Anastasiu”*
e-mail: uddy_74@yahoo.com

operatorii de service, luând în considerare o durată de viață medie de 10 ani și un cost anual, pentru un contract complet de mentenanță, de 8-10% din valoarea de achiziție¹. Pentru a optimiza valoarea ciclului de viață, managerii unităților sanitare trebuie să prioritizeze echipamentele la întreținerea preventivă, să găsească echilibrul dintre mentenanța executată cu forțe proprii sau externalizat (prin angajamente directe cu producătorii echipamentelor sau cu terți operatori de service, autorizați și recomandați de producător) și să stabilească cele mai eficiente modele de contract. În acest sens, pentru rentabilizarea costurilor alocate acestei teme cheie din managementul ciclului de viață al echipamentelor medicale, mentenanța, structurile de inginerie clinică ale spitalelor din țările dezvoltate au implementat sisteme computerizate de management al mentenanței echipamentelor, în scopul sprijinirii procesului decizional de prioritizare la întreținere și distribuire a tipului de contract.

Plusvaloarea este adusă organizației medicale atunci când, în implementarea unei strategii de mentenanță, structurile de inginerie clinică elaborează scheme de evaluare bazate pe factori care iau în considerare nevoile de întreținere a aparaturii medicale, siguranța pacienților și a utilizatorilor, dar și criticitatea și importanța funcțiilor echipamentului analizat, în raport cu misiunea și obiectivele organizației medicale, și definesc programe de sprijin individualizat pentru fiecare tip de echipament medical, care cuprind planificarea operațiunilor, managementul resurselor umane, financiare și materiale, monitorizarea continuă a implementării și îmbunătățirea sistemului în ansamblu.

Plurivalența acțiunilor de mentenanță

Pe lângă testele de acceptanță efectuate la recepția echipamentelor, înainte de punerea în funcțiune a acestora, termenul cadru de *mentenanță* cuprinde operațiunile de întreținere a echipamentelor medicale, împărțite în două mari categorii², fiecare dintre ele acoperind alte acțiuni subsecvente, parte a programelor anuale de sprijin pentru întreținere:

- *inspecția și mentenanța preventivă (IMP)* – cuprinde acțiuni programate a se executa la un interval de timp prestabilit, în scopul reducerii uzurii premature a unor părți componente sau

subansambluri și a ratei de eșec a echipamentelor, depistării eventualelor defecte ascunse, precum și asigurării funcționalității dispozitivelor; aceste operațiuni au rolul de a prelungi durata de viață utilă a echipamentelor și cuprind acțiuni de calibrare, curățare, gresare, înlocuire consumabile și piese de schimb cu durată de viață fixă etc.;

- *mentenanța corectivă (MC)* – cuprinde acțiuni neprogramate de reparare sau de restabilire a performanțelor tehnice și clinice, a siguranței și integrității unui echipament medical defect și operațiuni de repunere în funcțiune.

În cadrul IMP, inspecțiile de performanță și siguranță sunt activități reglementate separat, care cuprind acțiuni de testare a parametrilor tehnici stabiliți de producător prin specificația echipamentului și manualul de service și acțiuni de verificare a siguranței electrice și mecanice a dispozitivului, de măsurare a radiațiilor ionizante sau a scăpărilor de gaze, prin comparare cu anumite standarde naționale sau internaționale. Aceste inspecții nu au rolul de a mări speranța de viață a echipamentelor, ci doar de a evalua starea actuală a acestora.

Mentenanța predictivă, parte a IMP, cuprinde acțiuni tehnice de analiză și prognoză, în scopul determinării ratei de uzură sau defecțiune a consumabilelor sau pieselor de schimb folosite în mod curent în activitatea de mentenanță și stabilirii periodicității operațiunilor de întreținere, astfel încât componentele uzate să fie înlocuite înainte de defectare, și echipamentele medicale să funcționeze continuu.

IMP poate fi executată după două modele recunoscute la nivel mondial, astfel³: mentenanța bazată pe timp (*Time-based maintenance – TBM*) – echipamentele sunt întreținute periodic, cu alocări bugetare regulate, ușor de estimat și planificat – și mentenanța bazată pe condiții (*Condition-based maintenance – CBM*) – necesită evaluări de stare a echipamentului, instrumente statistice de predicție și grad ridicat de expertiză a structurii tehnice în vederea echilibrării bugetare anuale, în funcție de fiabilitatea echipamentului și de durata estimată de viață rămasă.

Complexitatea funcțiilor programelor de mentenanță mai cuprinde și sarcini de control al calității, de selecție a tipului de contract de service și monitorizare a derulării acestora, de instruire și școlarizare a personalului clinic și tehnic, precum

și îndrumări și direcții fundamentate pentru elaborarea planurilor de înlocuire cu echipamente noi.

Pentru a gestiona în mod eficient costurile necesare întreținerii echipamentelor medicale, orice unitate sanitară, spital sau centru de tratament sau diagnosticare trebuie să elaboreze și să implementeze programe de mentenanță, a căror complexitate este strict dependentă de misiunea organizației, de tipul echipamentelor din dotare, de resursele financiare și umane avute la dispoziție, de spațiile și instalațiile tehnice ale facilității.

Pregătirea programelor de mentenanță

Pentru obținerea unor programe de mentenanță rentabile, structurile de inginerie clinică trebuie să aloce și să direcționeze echilibrat resursele financiare și să adapteze modelul de mentenanță (operațiunile tehnice efectuate, periodicitatea acestora) criticității echipamentelor, obiectivelor spitalului și beneficiilor obținute, în urma analizei de risc/cost/beneficiu a unor factori critici, conform Figurii 1.

precum și a resursei umane specializate, spitalele din România contractează în ultimii ani majoritatea serviciilor de mentenanță, chiar și cele mai simple operațiuni preventive, ceea ce reprezintă un efort financiar uriaș pentru bugetele organizațiilor.

Opțiunile de service care pot fi luate în considerare în cadrul analizei de risc/cost/beneficiu sunt⁵: folosirea *propriei resurse umane* și materiale; achiziționarea serviciului de mentenanță pe întreaga durată a ciclului de viață odată cu livrarea echipamentului sau cu negocierea contractelor anuale/multianuale de mentenanță cu *producătorul* (abordare inovatoare care poate aduce economii substanțiale la buget) – contract OEM (Original Equipment Manufacturer); angajamentul anual de mentenanță încheiat cu *operatori terți* (agenți de service comuni), alții decât producătorii sau reprezentanții autorizați ai acestuia. Pentru ultimele două opțiuni, unitățile sanitare trebuie să analizeze timpii de intervenție la echipamente, posibilitatea punerii la dispoziție a unui alt echipament de rezervă pe perioada mentenanței, disponibilitatea procedurilor de reparație și calitatea sau originea

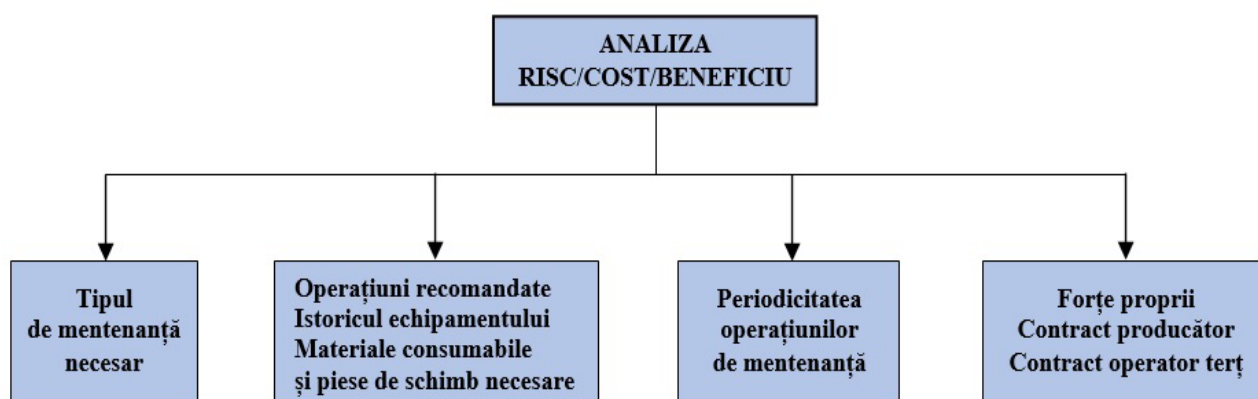

Figura 1 Elementele analizei risc/cost/beneficiu
(Concepția autorului)

Sarcinile și tipul mentenanței sunt grupate pe 5 niveluri⁴, pornind de la nivelul 1 care se execută exclusiv cu personalul propriu, pentru acțiuni simple de mentenanță (înlocuire filtre și baterii, curățare conducte, lubrifiere mecanisme etc.), și până la nivelul 5, executat în totalitate externalizat cu producătorii echipamentelor medicale, pentru acțiuni complexe care necesită instalații, utilaje și softuri speciale la aparatura medicală de înaltă tehnologie. Trebuie remarcat faptul că, din cauza lipsei instrumentelor și a dispozitivelor speciale,

pieselor de schimb folosite, atribute ce pot afecta performanța echipamentelor (în special, în cazul operatorilor terți).

Totodată, pentru echipamentele prioritizate la service externalizat, contractele trebuie să prevadă cerințe privind disponibilitatea și trasabilitatea componentelor înlocuite în cadrul mentenanței, modalitățile de notificare a părților și timpii de răspuns, responsabilitățile referitoare la managementul datelor pacienților (în cazul preluării unor subansambluri care conțin

informații clinice confidențiale), cerințe referitoare la ținerea evidenței acțiunilor de mentenanță și a consumabilelor folosite, instruirea personalului propriu și instrucțiuni scrise ale producătorului, precum și modalități de eliminare a deșeurilor rezultate din procesul de reparații.

Cele mai întâlnite tipuri de angajamente legale de mentenanță externalizată încheiate între spitalele din rețeaua proprie a Ministerului Apărării Naționale și operatorii de service sunt:

- Contractul de tip 1 – doar manopera acțiunilor de mentenanță, fără materiale incluse în preț, număr nelimitat de intervenții și diagnosticări (de obicei, se negociază efectuarea a minimum o revizie tehnică anuală în prețul oferat);

- Contractul de tip 2 – manopera și piesele acoperite, mai puțin subansamblurile considerate de operatorul de service ca fiind componente speciale;

- Contractul de tip 3 – acoperire totală a intervențiilor de mentenanță și a pieselor și accesoriilor necesare menținerii fiabilității echipamentului – contract indicat pentru sprijinul de mentenanță a tehnologiilor complexe, cum ar fi instalațiile de radiografie digitală, tomografie computerizată, sistemele de rezonanță magnetică și aparatura de laborator.

În practica ultimilor ani, spitalele preferă un al patrulea tip de contract (3+), prin transferul tuturor riscurilor către operator și introducerea unei clauze de disponibilitate minimă garantată (uptime), de obicei stabilită la 95% din durata unui an calendaristic sau a perioadei contractuale.

Structurile de inginerie clinică trebuie să analizeze, comparativ, conform Tabelului nr. 1, avantajele și dezavantajele, pe de o parte, ale internalizării sau externalizării serviciilor de mentenanță, și pe de altă parte, ale încredințării contractului către producător sau către un terț operator.

Analiza resurselor necesare mentenanței

Pentru fiecare variantă de asigurare a mentenanței luată în considerare, echipele multidisciplinare de analiză sau structurile de inginerie clinică trebuie să proiecteze resursele utile programului de mentenanță adoptat, folosind, ca instrumente, istoricul de service al fiecărui echipament, experiența și competențele personalului tehnic, cerințele specialiștilor și prognoza momentului de defecțiune a aparatului medical.

Resursele bugetare solicitate cuprind costurile premergătoare programului de mentenanță (investiții pentru amenajarea spațiului de lucru, scule, dispozitive și testere de control, instruire personal) și costurile permanente pentru derularea programului (cheltuieli cu utilitățile, verificarea și calibrarea dispozitivelor și instalațiilor speciale, salariile personalului, formarea continuă a tehnicienilor sau, în cazul externalizării, decontarea contractelor de service, pieselor de schimb și materialelor consumabile necesare întreținerii).

Resursele fizice dedicate mentenanței trebuie să includă, pe lângă facilitatea/atelierul tehnic de deservire, atât echipamentele și aplicațiile necesare testării, calibrării și diagnosticării tehnologiei, cât și manualele de operare și service și procedurile/protocoalele de lucru necesare efectuării întreținerii și reparării, și ghidurile de depanare elaborate de producător, documente dificil de obținut de unitățile sanitare, dacă nu au fost solicitate ca parte a contractului de livrare de la momentul achiziției inițiale.

După determinarea necesarului de resurse fizice și umane, pe baza flotei de echipamente incluse în program, a tipului de mentenanță ales și a numărului de acțiuni de IMP, responsabilii financiari pot stabili costurile inițiale/permanente prin calcularea volumului de muncă (timp estimat) și a tarifului orar practicat la nivel național. Costurile contractelor externalizate, cu excepția celor de tip 3, în cazul cărora se planifică un cost mediu anual de 10% din valoarea de achiziție a echipamentului, sunt dificil de apreciat în primii ani de exploatare a tehnologiei, dar pot fi optimizate, pe baza istoricului de mentenanță și a experienței structurii proprii de întreținere, în anii următori.

De obicei, în practica ingineriei clinice, se consideră că un program de mentenanță selectat pentru un anumit echipament medical este eficient din punct de vedere financiar, dacă raportul dintre costul total anual al mentenanței și valoarea de achiziție a echipamentului este mai mic de $0,10^7$, obiectiv care poate fi realizat doar cu sprijinul consistent al propriului departament tehnic.

Prioritizarea echipamentelor și stabilirea intervalelor de timp pentru inspecția și mentenanța preventivă

În contextul în care costurile necesare mentenanței echipamentelor medicale pe durata

Tabelul nr. 1

**ANALIZA INTERNALIZĂRII/EXTERNALIZĂRII
SERVICIILOR DE MENTENANȚĂ⁶**

Tipul serviciilor	Avantaje	Dezavantaje
Intern	Răspuns rapid la intervenții Flexibilitate în programarea operațiunilor de mentenanță preventivă, reducând timpii de repaus Gestionarea și coordonarea contractelor cu producătorii sau cu terții	Costuri ridicate de specializare Lipsa dispozitivelor de suport și a softurilor de testare Reticență la instruire slabă din partea producătorilor Posibilități reduse de stocare piese de schimb pentru toată gama de echipamente
Extern	Clauze de disponibilitate a echipamentului Fixarea timpilor de intervenție Înlocuirea echipamentului defect pe perioada indisponibilității Costuri ușor de planificat (contract tip 3)	Trimiterea echipamentului la reparat Dificultatea obținerii angajamentelor cu acoperire totală pentru echipamentele critice Costuri ridicate de mentenanță
OEM	Respectarea standardelor de reparație Includerea modificărilor și actualizărilor originale de soft Acces facil la componente și piese de schimb originale Posibilitate de monitorizare și diagnosticare la distanță (Internet) Garanție extinsă a lucrărilor efectuate Instruire și asistență tehnică asigurate	Timp de răspuns, de cele mai multe ori, destul de lung Necesită negociere și actualizare anuală Coordonare dificilă pentru o gamă largă de echipamente Costuri foarte ridicate
Operator terț	Costuri mai mici decât la producător; Specialist la facilitate pentru intervenție la defecțiuni în timp scurt	Arie redusă de acoperire a echipamentelor Posibilități reduse de instruire a personalului Lipsa informațiilor tehnice de la producător Piese de schimb generice
În toate cazurile, monitorizarea, auditul și managementul contractelor constituie obligația structurilor proprii de inginerie clinică din organigrama unității sanitare, în scopul controlului costurilor alocate mentenanței.		

vieții utile sunt, de cele mai multe ori, mai mari decât prețul de achiziție, și bugetul anual alocat întreținerii echipamentelor medicale reprezintă aproximativ 1% din bugetul total al unui spital⁸, departamentele de inginerie clinică încearcă să descopere soluții de optimizare a programelor de mentenanță, din cauza constrângerilor bugetare, prin dezvoltarea de modele de priorizare la întreținerea preventivă și stabilirea de noi intervale de timp, asigurându-se că acestea sunt sigure în operare, exacte, performante și fiabile, chiar dacă, pentru fiecare echipament, producătorul prevede, în manualul de service, periodicitatea acțiunilor de IMP.

Trebuie luat în considerare faptul că efectuarea activităților de IMP la intervale de timp reduse, în scopul garantării funcționalității continue a echipamentului, fără incidente sau avarii tehnice, reprezintă irosirea resurselor și a timpului și chiar inducerea de defecțiuni, cauzate de agresivitatea demontării repetate a unor subansambluri componente pentru întreținere.

În acest sens, schimbarea de paradigmă s-a produs treptat și gradual, pornind de la intervențiile de mentenanță de rutină și reparațiile la cădere din anii '40-'50 (fără întrețineri planificate), trecând prin TBM a anilor '80, apoi aplicând CBM și mentenanța bazată pe fiabilitate (*Reliability-based maintenance* – RBM) în anii 2000, ajungându-se în zilele noastre la mentenanța bazată pe risc (*Risk-based maintenance* – RBM).

RBM, considerată la nivel mondial o abordare empirică, prioritizează echipamentele la întreținere pe baza monitorizării stării acestora, evaluării cauzelor care au dus la eșec tehnic și examinării necesităților, reprezentând un concept de întreținere favorabil dispozitivelor medicale cu o vechime în utilizare redusă. CBM, pe baza urmării în funcționare a echipamentelor cu ajutorul senzorilor dedicați, prognozează disponibilitatea echipamentelor și crește productivitatea și siguranța acestora.

Dacă în Canada, din cauza dificultății identificării și ierarhizării riscurilor, programele de

IMP se derulează în majoritatea spitalelor conform recomandărilor producătorilor, în Statele Unite ale Americii (SUA), Comisia mixtă de acreditare a organizațiilor medicale (*Joint Commission on Accreditation of Healthcare Organizations – JCAHO*) a permis, încă din anul 2004, ca unitățile sanitare să dezvolte programe de mentenanță individuale prin utilizarea echilibrată a resurselor, în funcție de prioritizarea fiecărei organizații, pe considerente de siguranță și fiabilitate⁹.

Astfel, structurile de inginerie clinică pot prioritiza echipamentele medicale la mentenanța preventivă prin analiza unor factori, într-un proces de ierarhizare analitică, luând în considerare criterii multiple, cum ar fi: tipul mentenanței (de obicei, factor evaluat după cele 5 niveluri de complexitate), natura echipamentului (clasificarea include 4 mari grupe – scop terapeutic, diagnostic, analitic și auxiliar), riscul fizic (cel mai important criteriu în evaluarea criticității aparaturii medicale), rolul echipamentului medical în misiunea de bază a organizației medicale (importanța acestuia), vechimea dispozitivului medical, nivelul criticității tehnice (de obicei, se evaluează periodicitatea acțiunilor de IMP recomandată de producător, condițiile de utilizare și acțiunile de MC înregistrate).

Conform modelului *Fennigkoh și Smith*¹⁰, evaluarea criticității aparaturii medicale în vederea introducerii în programul de întreținere preventivă reprezintă o listă de analiză a unor factori și parametri care definesc probabilitatea de risc a unui echipament, în baza scorului de criticitate, care poate fi obținut prin însumarea punctajelor acordate fiecăruia dintre elementele prezentate mai jos, pe o grilă stabilită la nivelul fiecărui element evaluat, astfel:

- funcția critică a echipamentului în cadrul spitalului (punctaj de la 1 la 10) – se poate acorda punctaj maxim echipamentelor de sprijin al vieții și de terapie intensivă, și punctaj minim echipamentelor analitice (analizoare de laborator) și auxiliare (dispozitive în legătură cu pacientul);

- riscul fizic asociat eșecului echipamentului (punctaj de la 1 la 5) – se acordă punctaj maxim echipamentelor care, prin defectare, pot conduce la decesul pacientului, și punctaj minim, celor care pot cauza doar ușoare daune de integritate aparaturii medicale sau celor pentru care nu au fost identificate riscuri;

- cerințele de mentenanță (punctaj de la 1 la 5) – se acordă punctaj maxim echipamentelor care necesită calibrarea și înlocuirea unor componente la un anumit interval de timp, și punctaj minim, dispozitivelor care necesită doar verificare vizuală.

Echipamentele medicale care obțin un scor de priorizare mai mare de 12 puncte vor fi incluse în programul de IMP.

Ulterior, periodicitatea acțiunilor de IMP poate fi stabilită după evaluarea datelor din istoricul echipamentului medical, acordarea unui nou punctaj fiecărui echipament (conform Tabelului nr. 2) și realizarea sumei dintre scorul de priorizare și factorul de eșec, astfel: doar dispozitivele medicale cu un scor mai mic de 15 puncte vor fi verificate anual, în timp ce celelalte vor fi planificate la întreținere cel puțin semestrial.

Tabelul nr. 2
PUNCTAREA FACTORULUI DE EȘEC¹¹

Numărul de defectiuni ale echipamentului	Factor de eșec
Una sau mai multe la 6 luni	+2
Una la peste 6 luni	+1
Una la peste 9 luni	0
Una la peste 18 luni	-1
Una la peste 30 de luni	-2

O altă metodă de priorizare a echipamentelor pentru introducerea în programul de mentenanță preventivă, promovată în anii 2000 de către *Wang și Levenson*¹², definește criticitatea misiunii și acordă fiecărui echipament medical un scor critic, evaluând următorii factori: importanța dispozitivului medical în cadrul spitalului (analizează cât este de crucial un echipament în asigurarea continuității serviciilor de asistență medicală și depinde de disponibilitatea altor aparate medicale de rezervă), nevoile de mentenanță (analizează gradul de complexitate al acestora și disponibilitatea celor trei tipuri de resurse – *forță de muncă, cost și instrumente*¹³), gradul de utilizare (ca procent din timpul total de autonomie) și riscul fizic de eșec al tehnologiei (analizează siguranța pacienților și personalului medical, în cazul apariției unei defectiuni, predicția de apariție a unei defectiuni, periodicitatea eșecurilor tehnice și timpii de inactivitate, date extrase din istoricul de service al aparatului), conform formulei următoare:

$Scor\ critic = [(Importanța\ misiunii + 2 * Nevoi\ de\ mentenanță) * Grad\ de\ utilizare] + 2 * Risc\ fizic$ (1)

Ulterior, plecând de la un model bazat pe minimizarea riscului și îmbunătățirea rentabilității, prezentat în anul 2004, Khalaf A.B¹⁴ a dezvoltat un nou tip de ierarhizare prin măsurarea suplimentară a probabilității disponibilității echipamentelor medicale, în funcție de vechimea acestora și de gradul de asigurare a întreținerii preventive, prin folosirea datelor colectate cu ajutorul programelor de management.

Mai mult, pentru reducerea costurilor alocate mentenanței, a fost promovată ideea executării acțiunilor de întreținere preventivă la intervale de timp mai mici decât timpul mediu dintre defecțiuni (*Mean Time Between Failure – MTBF*), calculat după formula¹⁵:

$$Interval\ SPI = 2 * (1 - uptime) * MTBF \quad (2),$$

unde *SPI* reprezintă întreținerea planificată, iar *uptime* reprezintă timpul de disponibilitate a echipamentului medical, calculat ca procent din timpul operațional total.

Astfel, punând în aplicare modalitățile de eficientizare a întreținerii studiate și dovezile din teren, bazate pe date din istoricul de service al echipamentelor, din bunele practici de ierarhizare, implementate la nivelul instituției în care îmi desfășor activitatea, pot prezenta exemplul extinderii intervalului de IMP în ultimii 4 ani, pentru un sterilizator automat cu abur, cu o vechime de 9 ani, folosit, în medie 6 ore zilnic, de la 1 an, conform recomandărilor producătorului, la 18 luni. Costul unei operațiuni de întreținere preventivă, executată în regim închis (fenomen de captivitate în rețeaua de service sau unic prestator de service pe plan național), include kitul standard de revizie al echipamentului (elemente filtrare și dedurizare apă, electrovalve, filtru rășină, garnituri) și a fost,

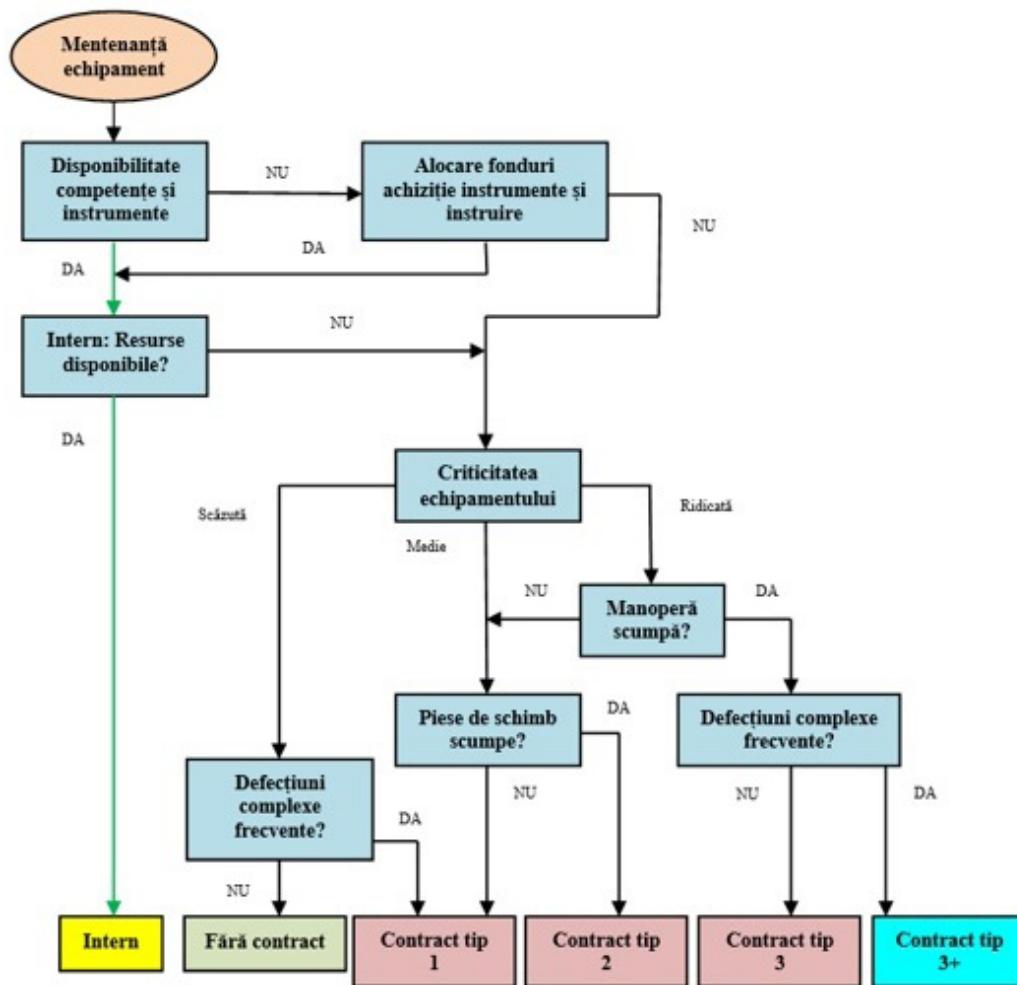

Figura 2 Matricea decizională de internalizare/externalizare a mentenanței¹⁶ (Concepția autorului)

la nivelul lunii ianuarie 2021, de 3.000 de euro (intervenție planificată, fără contract de service), reprezentând 8% din valoarea achiziției inițiale.

Internalizarea versus externalizarea serviciilor de mentenanță

Ulterior stabilirii gradului de prioritizare și intervalului de întreținere, unitățile sanitare trebuie să ia decizia internalizării/externalizării serviciilor de mentenanță pe niveluri, fundamentată pe rezultatul analizei unor criterii suplimentare legate de disponibilitatea și potențialul resurselor umane și materiale, precum și evaluarea costurilor anuale de întreținere. În acest sens, grupurile multidisciplinare de sprijin decizional pot aprecia următorii factori: competențele structurii proprii de mentenanță (conform celor 5 niveluri de mentenanță – nivelul 1 se execută obligatoriu cu specialiști interni), timpul mediu necesar de lucru (corespunzător fiecărui nivel al strategiei de mentenanță), necesarul specialiștilor pentru executarea operațiunilor tehnice, costul timpilor de mentenanță (intern versus extern), costul forței de muncă (produsul dintre volumul de muncă, costul orei de muncă și numărul specialiștilor).

În cazul externalizării serviciilor, organizația medicală trebuie să ia decizia selecției tipului de contract, analizând elemente precum rentabilitatea pachetelor oferite de operatorii economici, costul manoperei, costul pieselor de schimb și frecvența intervențiilor de MC din istoricul de service al echipamentului, conform Figurii 2.

Tipurile de contract sunt, astfel, specifice fiecărui echipament medical și adecvate fiecărui nivel de mentenanță, în funcție de gradul de risc considerat, de flexibilitatea pachetelor operatorilor de service referitoare la numărul intervențiilor de IMP și MC, forța de muncă și piesele necesare.

În acest sens, putem afirma că, atunci când resursele bugetare permit, pentru tehnologiile complexe din sănătate, precum echipamentele de rezonanță magnetică sau aparatele de anestezie, unde costul diagnosticărilor tehnice și al pieselor de schimb este foarte ridicat și sistemul de mentenanță este unul de tip închis, se recomandă alegerea unui contract de tip 3+, cu acoperire totală pe toate nivelurile și clauze impuse de disponibilitate minimă și timp maxim de intervenție (de obicei, 24 de ore), în timp ce, pentru echipamente, precum electrocardiografe sau defibrilatoare, externalizarea

poate fi considerată justificată doar în cazul intervențiilor de minimum nivel 3, prin includerea obligatorie în contract a acțiunilor de IMP (cel puțin anuale) și a pieselor de schimb.

Concluzii

Întreținerea echipamentelor medicale devine de la an la an mai costisitoare, iar pentru optimizarea programelor de mentenanță și reducerea costurilor totale de proprietate, structurile de inginerie clinică ale spitalelor caută permanent soluții de prelungire a timpului de funcționare a echipamentelor, în condițiile de siguranță și performanță tehnice solicitate și prin utilizarea eficientă a resurselor avute la dispoziție.

În acest sens, unitățile sanitare trebuie să implementeze strategii de întreținere bazate pe dovezi, prin elaborarea de proceduri de prioritizare care să urmărească evaluarea echilibrată a unor factori relevanți din viața echipamentelor medicale, printr-o abordare integrată a elementelor mentenanței centrate pe fiabilitate, mentenanței bazate pe condiții și mentenanței bazate pe risc. Acest proces transparent de ierarhizare analizează elemente de prognoză a disponibilității echipamentelor, istoricul de service al acestora, intervalele de întreținere recomandate de producători, în lumina reglementărilor, consecințele defectării și variantele alternative existente, costurile și beneficiile opțiunilor posibile și are drept scop obținerea celui mai eficient regim de întreținere din punctul de vedere al riscurilor asociate defectării echipamentelor și al cheltuielilor necesare mentenanței proactive, pe baza interpretării unor rezultate detaliate și structurate.

Politica de întreținere a organizației medicale trebuie să stabilească echipamentele medicale incluse în programul de mentenanță și periodicitatea efectuării operațiunilor de inspecție și mentenanță preventivă, pe baza scorurilor critice obținute de fiecare dispozitiv, modalitatea de asigurare a sprijinului de întreținere și tipul de contract selectat, în funcție de complexitatea tehnologiei medicale, nivelul de mentenanță adecvat categoriei de echipament, flexibilitatea pachetelor de service oferite de operatori și disponibilitatea resurselor umane și materiale.

Cel mai eficient instrument de planificare și înregistrare a acțiunilor de mentenanță, pe care spitalele ar trebui să-l implementeze în vederea

organizării programului de întreținere și controlului permanent al costurilor este sistemul software de management al echipamentelor medicale pe durata ciclului de viață. Acesta permite monitorizarea în timp real a eficacității programelor de mentenanță și sprijină procesul decizional de selecție a strategiei de întreținere prin intermediul datelor colectate despre fiecare echipament medical din organigrama unității sanitare.

NOTE:

1 Keith Wilson, Keith Ison, Slavik Tabakov, *Medical Equipment Management*, CRC Press – Taylor&Francis Group, Broken Sound Parkway NW, 2014, p. 147.

2 [World Health Organization], WHO Medical devices technical series, *Medical equipment maintenance programme overview*, Geneva, 2011, pp. 10-13.

3 Malek Masmoudi, Ben Houria Zaine, Al Hanbali Ahmad, Masmoudi Faouzi, "Decision Support Procedure for Medical Equipment Maintenance Management", *Journal of Clinical Engineering*, vol. 41(1), 2016, pp. 19-29.

4 Béatrice Walraeve, Pierre Vigneau, "Maintenance des dispositifs médicaux, obligations et recommandations", *Guide Pratique*, Direction régionale des affaires sanitaires et sociales de Midi-Pyrénées, France, 2005, p. 23.

5 Malek Masmoudi, Zeineb Ben Houria, Faouzi Masmoudi, *Multicriteria decision making for medical equipment maintenance: insourcing, outsourcing and service contract*, International Conference on Control, Decision and Information Technologies (CoDIT), France, 2014.

6 [MHRA Medicines & Healthcare Products Regulatory Agency], *Guidance for healthcare and social services organisations, Managing Medical Devices*, UK, 2015, pp. 33-42.

7 *Curs online despre ingineria clinică*, <http://its.uvm.edu/medtech/index.html>, accesat la 12.01.2021.

8 Binseng Wang, *Medical Equipment Maintenance: Management and Oversight*, Morgan & Claypool Publishers Series, University of Connecticut, 2012, pp. 17-18.

9 Ernesto Iadanza, "Medical Devices Maintenance", *Clinical Engineering Handbook, Second Edition*, Elsevier Academic Press, London, 2020, pp. 523-525.

10 L. Fennigkoh, B. Smith, *Clinical Equipment Management*, JCAHO PTSM Series 2, 1989, pp. 5-14.

11 [World Health Organization], *op.cit.*, pp. 44-45.

12 Binseng Wang, William Rice, "JCAHO's equipment inclusion criteria revisited – Application of statistical sampling technique", *Journal of Clinical Engineering* 28 (1), 2003, pp. 37-48.

13 Zaineb Ben Houria, Malek Masmoudi, Aahmad Al Hanbali, Ikram Khatrouch and Faouzi Masmoudi, "Quantitative techniques for medical equipment maintenance management", *European Journal of Industrial Engineering*, vol. 10, Issue Number 6, 2016, pp. 703-723.

14 A.B. Khalaf, "The effect of maintenance on the survival of medical equipment", *Journal of Engineering, Design and Technology*, 11 (2), 2013, pp. 142-157.

15 Binseng Wang, *A Practicum for Biomedical Engineering and Technology Management Issue*, Kendal Hunt Publishing, Dubuque, 2008, p. 244.

16 Malek Masmoudi, Zeineb Ben Houria, Faouzi Masmoudi, *op.cit.*

BIBLIOGRAFIE

[[MHRA Medicines & Healthcare Products Regulatory Agency], *Guidance for healthcare and social services organisations, Managing Medical Devices*, UK, 2015.

[World Health Organization], WHO Medical devices technical series, *Medical equipment maintenance programme overview*, Geneva, 2011.

Fennigkoh L., Smith B., *Clinical Equipment Management*, JCAHO PTSM Series 2, 1989.

Iadanza Ernesto, *Clinical Engineering Handbook*, Second Edition, Elsevier Academic Press, London, 2020.

Khalaf A.B., "The effect of maintenance on the survival of medical equipment", *Journal of Engineering, Design and Technology*, 11 (2), 2013.

Masmoudi Malek, Zeineb Ben Houria, Faouzi Masmoudi, *Multicriteria decision making for medical equipment maintenance: insourcing, outsourcing and service contract*, International Conference on Control, Decision and Information Technologies (CoDIT), France, 2014.

Masmoudi Malek, Zaineb Ben Houria, Ahmad Al Hanbali, and Faouzi Masmoudi, "Decision Support Procedure for Medical Equipment Maintenance Management", *Journal of Clinical Engineering*, vol. 41(1), 2016.

Rivas Rosanna, Luis Vilcahuaman, *Health Technology Management Systems*, Elsevier Academic Press, Burlington, USA, 2017.

Walraeve Béatrice, Vigneau Pierre, "Maintenance des dispositifs médicaux, obligations et recommandations", *Guide Pratique*, Direction régionale des affaires sanitaires et sociales de Midi-Pyrénées, France, 2005.

Wang Binseng, *A Practicum for Biomedical Engineering and Technology Management Issue*, Kendal Hunt Publishing, Dubuque, 2008.

Wang Binseng, *Medical Equipment Maintenance Management and Oversight*, Morgan & Claypool Publishers Series, University of Connecticut, 2012.

Wang Binseng, Rice William, "JCAHO's equipment inclusion criteria revisited – Application of statistical sampling technique", *Journal of Clinical Engineering* 28 (1), 2003.

Willson Keith, Ison Keith, Tabakov Slavik, *Medical Equipment Management*, CRC Press – Taylor & Francis Group, Broken Sound Parkway NW, 2014.

Zaineb Ben Houria, Malek Masmoudi, Aahmad Al Hanbali, Ikram Khatrouch and Faouzi Masmoudi, "Quantitative techniques for medical equipment maintenance management", *European Journal of Industrial Engineering*, vol. 10, Issue Number 6, 2016.

<http://its.uvm.edu/medtech/index.html>

MIȘCAREA DE REZISTENȚĂ – RELEVANȚĂ PENTRU APĂRAREA TERITORIULUI NAȚIONAL

RESISTANCE MOVEMENT – RELEVANCE FOR HOMELAND DEFENCE

Lt.col.instr.sup.drd. Adrian MIREA*

Există o legătură directă între reziliența societății și mișcările de rezistență, întrucât un nivel ridicat al rezilienței asigură precondițiile constituirii unei mișcări de rezistență eficiente, atunci când suveranitatea sau independența teritorială este amenințată sau pierdută temporar. Această lucrare subliniază necesitatea abordării conceptului de rezistență atât la nivelul forțelor armate, cât și la nivelul societății civile, dar și a precondițiilor care trebuie create pentru succesul mișcării de rezistență, în caz de ocupație. Scopul acestei lucrări este de a aduce în discuție oportunitatea planificării și pregătirii din timp de pace pentru dezvoltarea unei rezistențe viabile, într-un scenariu de apărare a întregului popor.

There is a direct connection between societal resilience and resistance movements, as a higher level of resilience ensures preconditions for an efficient resistance movement when territorial sovereignty or independence is threatened or temporarily lost. This paper highlights the necessity to approach the resistance concept in both Romanian armed forces and civil society, and the required preconditions for a successful resistance movement in case of occupation. The purpose of this paper is to debate the opportunity of planning and preparing during peacetime for a valid resistance in a total defense scenario.

Cuvinte-cheie: mișcare de rezistență; reziliență; suveranitate națională.

Keywords: resistance movement; resilience; national sovereignty.

Politica externă agresivă a unor actori regionali, afișată în ultima perioadă în zona Mării Negre și demonstrată în special, prin acțiunile Federației Ruse, desfășurate în Georgia și Ucraina, ne determină să reconsiderăm riscurile și amenințările posibile la adresa securității naționale a României. Se impune, totodată, adaptarea măsurilor și acțiunilor instrumentelor de putere ale statului pentru eliminarea, diminuarea sau contracararea efectelor concretizării acestora asupra capacității de apărare națională. Mai mult decât atât, în calitate de membru al principalelor alianțe de nivel internațional și regional, NATO și, respectiv, UE ne obligă să identificăm acele condiții de îndeplinit pentru asigurarea statutului țării noastre, de factor de stabilitate regională la frontiera estică a acestor alianțe.

Întrebuințarea eficientă a capabilităților instrumentului militar pentru asigurarea securității naționale impune, alături de măsuri convenționale,

și combaterea eficientă a tehnicilor și metodelor specifice neconvenționalului sau războiului hibrid, vizând, în același timp, diminuarea avantajelor, cantitative sau calitative, pe care forțele armate convenționale ale unui potențial agresor le-ar putea avea. Un alt aspect important din punctul de vedere al capacității de apărare națională este gradul de reziliență instituțională, economică și socială atins la momentul producerii unei agresiuni armate.

Articolul 4 din Legea apărării naționale a României nr. 45, din 01.07.1994 precizează că, „în caz de agresiune care atentează la integritatea teritorială, la existența și la unitatea statului și a poporului român, a cărei amploare depășește capacitatea combativă a forțelor armate organizate pe principiul suficienței defensive, riposta va cuprinde formele corespunzătoare în care vor fi angajate toate resursele umane și materiale necesare respingerii acesteia”¹. Mai putem vorbi astăzi despre războiul întregului popor în România? Oare sub ce forme putem angaja resursele umane și materiale existente la nivel național pentru respingerea unei agresiuni de amploare? Sunt suficiente metodele, tehnicile și instrumentele pe care le putem

* *Universitatea Națională de Apărare „Carol I”*
e-mail: mirea.adrian@yahoo.com

implementa pentru apărarea națională? Ce resurse concrete vom avea, în condițiile în care există unele impedimente majore, precum eliminarea serviciului militar obligatoriu sau migrația cetățenilor români „în putere” în cadrul comunității europene? Aceste impedimente sunt mai pronunțate, dacă avem în vedere și art. 3, pct. 5, din Legea nr. 446, din 30 noiembrie 2006 privind pregătirea populației pentru apărare, care precizează că, „la declararea mobilizării și a stării de război sau la instituirea stării de asediu, îndeplinirea serviciului militar în calitate de militar în termen devine obligatorie pentru bărbații cu vârste cuprinse între 20 și 35 de ani, care îndeplinesc criteriile pentru a îndeplini serviciul militar”²².

Ministerul Apărării Naționale, conform art. 33 din aceeași Lege a apărării naționale a României nr. 45, din 01.07.1994, are obligația de a organiza pregătirea forțelor armate, dar și a populației pentru mobilizare. Principala structură responsabilă pentru verificarea nivelului de pregătire a populației, economiei și teritoriului pentru apărare este Statul Major General, prin intermediul exercițiilor și antrenamentelor desfășurate pe linia mobilizării.

Având în vedere diversitatea și interdependența mediilor de confruntare actuale, asociate cu aplicarea în conflict a metodelor și tehnicilor specifice războiului neconvențional și hibrid, putem afirma cu certitudine că populația civilă a țării va fi implicată într-un fel sau altul în cadrul efortului de descurajare sau de respingere a unei eventuale agresiuni la adresa suveranității sau independenței teritoriului național.

Reziliență versus rezistență

Reziliența și rezistența sunt două mecanisme diferite ale aceluiași sistem, prin care acesta face față acțiunilor perturbatoare. Rezistența este mecanismul prin care sistemul își mobilizează resursele necesare și acționează pentru a diminua efectele negative imediate ale acțiunilor elementelor perturbatoare, în scopul reinstaurării stării normale de funcționare. Într-un mediu puternic afectat, apare fenomenul de reziliență a sistemului, al cărui scop este adaptarea durabilă la noile condiții de normalitate.

Nivelul de reziliență atins de societate contribuie la eforturile de descurajare și sprijină efectiv apărarea națională cuprinzătoare prin asigurarea condițiilor, pentru o eventuală mișcare

de rezistență planificată și organizată, în vederea reinstaurării suveranității sau independenței teritoriului național. Reziliența este un element fundamental în planificarea, generarea și organizarea unei mișcări de rezistență eficiente.

Reziliența societății civile este determinată de:

- dorința populației de a menține ceea ce au construit din punct de vedere social, la momentul producerii agresiunii;
- voința și capacitatea populației de a suporta presiunea și influențele negative, provenite atât din exterior, cât și din interior;
- voința și capacitatea populației de a depăși efectele presiunii și influențelor negative și de a-și reveni.

Rezistența se manifestă ca un răspuns natural al unei societăți, atunci când suveranitatea și independența sunt amenințate. Un scenariu plauzibil de război al întregului popor implică o planificare și o pregătire corespunzătoare, cu mult timp înainte ca starea de criză sau de război să apară. Din acest considerent, instituțiile responsabile trebuie să se concentreze din timp de pace pe dezvoltarea unei reziliențe durabile a societății, care, în cele din urmă, creează condițiile pentru rezistență, în situația ocupației. Rezistența este efortul sinergic al tuturor elementelor societății, în scopul reinstaurării funcțiilor normale ale statului care existau înainte de agresiune. Include o gamă variată de activități și acțiuni, armate și nearmate, violente și nonviolente, desfășurate sub conducerea unui guvern legitim, chiar dacă se află în exil sau acționează din umbră, în scopul redobândirii independenței și suveranității teritoriale pierdute în prealabil, în urma agresiunii. Mișcarea de rezistență constă în efortul organizat al unei părți din societatea civilă în încercarea de a contesta autoritatea impusă a unui agresor. Scopurile sale includ crearea unei stări de incertitudine, instabilitate și dezordine sau de insubordonare publică în teritoriile ocupate.

Planificarea, organizarea și desfășurarea unei mișcări de rezistență pe teritoriul național contribuie, în cele din urmă, la efortul de apărare națională, alături de forțele armate regulate, care se concentrează pe executarea de acțiuni convenționale și care au, totodată, în vedere pe cele de tip asimetric și neconvențional. Când vorbim despre război neconvențional, includem acele operațiuni și acțiuni desfășurate prin intermediul forțelor de gherilă pentru a sprijini mișcarea de rezistență, în

înlăturarea sau constrângerea autorității agresorului pe teritoriul ocupat.

O mișcare de rezistență eficientă se bazează pe o capacitate de reziliență dezvoltată a societății. O pregătire adecvată pentru situații de criză sau război include consolidarea identității naționale a cetățenilor, pentru a le întări capacitatea și voința de a rezista împotriva oricărui agresor. Instituțiile guvernamentale sunt responsabile pentru măsurile pe linie informațională și psihologică privind conștientizarea populației civile a țării asupra potențialelor amenințări externe sau interne. Devine astfel evidentă importanța dezvoltării rezilienței și a planificării pentru rezistență din timp de pace. Dacă reziliența este abordată și dezvoltată la mai multe niveluri instituționale, atunci când vine vorba despre rezistență, aparent, nu este considerată plauzibilă. Putem accepta faptul că o planificare credibilă a rezistenței, asociată cu operațiuni informaționale și psihologice specifice, poate contribui la asigurarea securității naționale prin convingerea unui potențial agresor că ocupația în sine va veni cu costuri foarte ridicate și va fi subminată prin orice mijloace până când suveranitatea națională și independența vor fi redobândite.

Abordări privind rezistența

Planificarea și pregătirea pentru descurajarea, atenuarea sau contracararea potențialelor amenințări prin mijloace specifice rezistenței trebuie să se desfășoare într-o manieră cuprinzătoare încă din timp de pace. O puternică identitate națională se consolidează prin măsuri adecvate, cum ar fi educația, care promovează valorile istorice, patriotice și culturale, și diferite acțiuni întreprinse în scopul promovării unității naționale, ca de exemplu, cluburile sportive și activitățile cu spirit civic. Ideea principală din spatele acestui aspect este de a sublinia importanța suveranității, în detrimentul factorului politic. Populația care nu agreează guvernul aflat la putere la un moment dat va fi reticentă în a sprijini sau a acționa ca parte a unei mișcări de rezistență, atunci când este necesar. Starea psihologică a cetățenilor unei țări trebuie să fie configurată în mod corespunzător, înainte ca efectele agresiunii să fie vizibile. Dezvoltarea imunității propagandistice începe de la vârste mici și continuă în fiecare etapă a procesului educațional, pentru fiecare cetățean în parte. Aceasta va asigura nivelul minim de rezistență psihologică la momentul

începerii agresiunii și ostilităților. O mișcare de rezistență eficientă are nevoie de un sprijin popular constant și consistent, pentru a contribui efectiv la redobândirea independenței naționale sau a suveranității teritoriilor pierdute.

Spre deosebire de forțele armate obișnuite, forțele pentru operații speciale au sarcini specifice din sfera războiului neconvențional, cum ar fi sprijinul mișcărilor de rezistență pe teritorii ocupate sau controlate de adversari. Metodele și tehnicile de război neconvențional, asimetric și hibrid, întrebuintate recent în confruntări, impun o atenție deosebită în planificarea și pregătirea contracarării posibilelor acțiuni agresive. O astfel de atenție trebuie acordată valorificării eforturilor eventualelor mișcări de rezistență pentru respingerea unei agresiuni și recâștigarea suveranității sau independenței teritoriilor pierdute anterior. Planificarea și pregătirea din timp de pace pentru măsuri defensive, în caz de agresiune convențională sau neconvențională, trebuie să includă posibile efecte ale mișcărilor de rezistență în producerea de consumuri ridicate de resurse pentru orice agresor sau regim de ocupație. Pregătirea corespunzătoare a populației, teritoriului și infrastructurii critice pentru o posibilă invazie poate fi utilizată și în cadrul operațiilor informaționale, pentru a descuraja o posibilă agresiune.

Organizarea unei rezistențe constă în patru elemente principale: componenta subterană, componenta auxiliară, forțele de gherilă și componenta publică.

Componenta subterană vizează celule organizate care activează în locații urbanizate, sub controlul forțelor de ocupație. Entitățile de tip subteran desfășoară acțiuni atât militare, cât și politice prin intermediul rețelelor de informații, rețelelor media – inclusiv radio, televiziune, social media și internet –, cu scopul de a-și promova justetea cauzei în rândul populației locale și în comunitatea internațională. Celulele de tip subteran gestionează, de asemenea, materiale care pot fi folosite de luptători în diferite acte de sabotaj împotriva forțelor de ocupație.

Componenta auxiliară include o parte a populației locale care sprijină efectiv celulele subterane sau forțele de gherilă. Implicația lor este clandestină, deoarece au un rol vizibil în comunitate. Principalele funcții ale componentei auxiliare sunt furnizarea de informații, de sprijin

logistic, asigurarea de forță de muncă substanțială și asigurarea securității sau avertizării timpurii pentru celelalte elemente ale rezistenței.

Forțele de gherilă sunt elementul militar al unei rezistențe. Acestea sunt constituite din soldați neuniformizați care provin din unitățile forțelor armate regulate sau din civili instruiți. Gherilele desfășoară acțiuni de război neconvenționale prin sabotaje, ambuscade sau prin hărțuirea forțelor de ocupație pentru a le dezorganiza operațiunile în curs, pentru a le afecta moralul și a produce pierderi materiale. Mărimea forței de gherilă este direct proporțională cu valoarea numerică a populației care o susține. „Războiul de gherilă, ca parte integrantă a tacticilor insurgente, este, în general, bazat pe celule mici, care folosesc acțiuni axate pe tehnici de luptă, pe informații culese, pe acțiuni planificate detaliat, pe tehnici simple de manevră, de surprindere, de infiltrare și de subminare a moralului inamicului”³. Forțele de gherilă au o structură de tip militar cu un lanț de comandă convențional. Acestea operează sub controlul unui guvern legitim chiar dacă este un guvern care acționează din umbră sau care este exilat de pe teritoriul ocupat.

Componenta publică se referă la o exprimare de natură politică acceptată cu privire la mișcarea de rezistență în teritoriul ocupat. Această componentă poate exista sub forma unui partid politic sau a altor entități publice, dacă este acceptată sau tolerată de asupritor. Componenta publică poate negocia direct cu instituțiile puterii nou instalate și poate promova cauza rezistenței.

De-a lungul istoriei, putem găsi numeroase exemple de eforturi ale mișcării de rezistență, care au reușit să sprijine efectiv componenta convențională pentru a recâștiga suveranitatea sau independența pierdută anterior, precum efortul societății sovietice de a respinge forțele Axei din Patria Mamă, în cel de-al Doilea Război Mondial, sau vietnamezii care s-au opus ocupației francezilor și, mai târziu, americanilor. Există o multitudine de surse care detaliază rolul și contribuția fiecărui element al rezistenței în susținerea mișcării de rezistență. Lecțiile învățate în trecut din zbuciumul națiunilor, inclusiv în cazul României, sunt încă valabile și ar trebui valorificate și implementate în cadrul strategiei actuale de apărare națională prin revizuirea doctrinei armatei, a manualelor de luptă și a reglementărilor în vigoare, pentru a

aborda în mod corespunzător specificul războiului neconvențional, asimetric și hibrid.

Pentru a stimula și a facilita implicarea societății civile în efortul național de apărare și în susținerea unor eventuale mișcări de rezistență desfășurate pe teritoriul nostru național, sunt necesare o pregătire și o instruire adecvată atât a militarilor, cât și a civililor pentru a desfășura sau a contracara acțiuni convenționale și neconvenționale. Acest lucru se realizează din timp de pace prin eforturi susținute în fiecare domeniu care contribuie și promovează condițiile necesare unei mișcări de rezistență eficiente, atunci când se va impune.

Unele state europene au implementat recent mai multe măsuri care au scopul de a informa și de a pregăti în mod corespunzător forțele armate regulate și populația, în general, în situația unei agresiuni la adresa suveranității teritoriale și independenței naționale. Unele dintre cele mai notabile sunt comunicarea și distribuirea informațiilor esențiale cu privire la riscurile și amenințările existente, contracarând, în același timp, propaganda adversarului și acțiunile de dezinformare. Instituțiile guvernamentale încurajează și se bazează pe acțiuni specifice rezistenței desfășurate la toate nivelurile societății, creând cadrul legal în care aceste acțiuni pot fi întreprinse. Cele mai interesante mijloace de comunicare către cetățenii națiunii sunt cele sub forma unor materiale scrise, manuale și broșuri care abordează și detaliază acțiunile civile concrete care trebuie întreprinse pe timpul ocupației sau invaziei de către un agresor.

În Lituania, un manual, intitulat „Pregătiți-vă pentru a supraviețui situațiilor de urgență și războiului: o abordare veselă a recomandărilor serioase”⁴, conține tehnici de supraviețuire pe care civilii le pot folosi, în caz de invazie. De asemenea, se subliniază contribuția populației civile pentru rezistența împotriva unui agresor și pentru a împiedica desfășurarea facilă a unei invazii militare. Manualul reiterează dreptul și obligația cetățeanului de a apăra teritoriul național și recunoaște rolul fiecărui cetățean în sistemul de avertizare al unei țări.

În Suedia, o broșură, denumită „Dacă vine criza sau războiul”⁵, prezintă, în imagini, populației țării cum să se pregătească, în caz de agresiune, și cum să contribuie la planul de apărare al țării. Acest pamflet detaliază, de asemenea, măsurile specifice de protecție civilă care trebuie luate,

în caz de agresiune sau atac, cum ar fi găsierea adăposturilor împotriva bombardamentelor, asigurarea elementelor esențiale supraviețuirii și înțelegerea semnelor și semnalelor de avertizare.

Un alt exemplu îl putem vedea la Forțele Armate Letone, care includ în instruire și doctrină sarcini și misiuni specifice, aflate în legătură directă cu mișcările de rezistență care ar putea apărea, în situații de criză sau de război. Aceste sarcini și misiuni nu sunt destinate doar forțelor pentru operații speciale, așa cum avem noi prevăzute, ci se adresează oricărui actor care trebuie să fie conștient de metodele de război neconvenționale. Mai mult, în conformitate cu Legea securității naționale letone, din 13 ianuarie 2020, Forțele Armate trebuie să conducă o mișcare de rezistență, în cadrul căreia întreaga națiune este implicată în lupta împotriva unui agresor.

Aceste exemple arată mai multe metode de planificare și pregătire corespunzătoare pentru scenariile ale unor confruntări viitoare, care ar trebui luate în considerare în consolidarea securității naționale, a suveranității și independenței țării. Ele provin din implementarea lecțiilor învățate în conflictele anterioare sau în cadrul luptelor națiunilor pentru independență, iar în cele din urmă, pot contribui la efortul de descurajare și de contracarare a unor posibile agresiuni.

Concluzii

Având în vedere faptul că mediul de confruntare modern se concentrează din ce în ce mai mult asupra minții umane și asupra percepției generale a publicului, se întrevide importanța unei pregătiri corespunzătoare atât pentru forțele armate, cât și pentru societatea civilă, pentru a face față posibilelor influențe negative pe care un agresor le-ar putea exercita asupra lor. Construirea și consolidarea unei reziliențe durabile a societății și a unei puternice identități naționale pentru cetățenii români vizează mai mult decât a sprijini o eventuală mișcare de rezistență, în caz de agresiune, deoarece pot influența semnificativ evoluția oricărei situații de criză locală și regională sau a unei confruntări.

Legile naționale românești, manualele de luptă și reglementările specifice abordează într-o mică măsură sau deloc acțiunile militare și civile pentru susținerea rezistenței în teritoriul ocupat. Metodele și instrumentele moderne folosite în conflict, inclusiv cele din spectrul neconvenționalului,

specific mișcărilor de rezistență, trebuie să fie cunoscute și accesate nu numai de forțele pentru operații speciale, ci de toate forțele armate și, mai mult decât atât, de civili și de alte entități implicate într-un posibil efort de apărare națională. Mișcările de rezistență și elementele sale componente pot fi susținute în mod egal de forțe pentru operații speciale, de forțe armate regulate rămase în spațiul controlat sau ocupat de adversar, dar și de simpli civili cu sau fără pregătire militară, întrucât rezistența se desfășoară atât violent, cât și nonviolent, și are, de asemenea, o importantă componentă pasivă.

În prezentele legi românești, se vizează eforturile de mobilizare națională a populației, a economiei și a teritoriului, în cadrul unui eventual efort național de apărare împotriva agresiunii. Eforturile de mobilizare au, în esență, obiectivul de a sprijini operațiile forțelor armate naționale, dar pentru a adopta un plan de apărare a întregului popor, ca și alte țări europene, trebuie depuse eforturi pentru a crea condiții corespunzătoare (legislative, economice, psihologice etc.) care să aibă în vedere implicarea tuturor resurselor disponibile într-un posibil scenariu de apărare a teritoriului național, inclusiv sub forma unei mișcări de rezistență.

NOTE:

1 *** *Legea apărării naționale a României* nr. 45, din 1 iulie 1994, Monitorul Oficial al României nr. 172, din 07.07.1994, art. 4.

2 *** *Legea nr. 446, din 30 noiembrie 2006, privind pregătirea populației pentru apărare*, Monitorul Oficial al României nr. 990, din 12.12.2006, art. 3, pct. 5.

3 Col.conf.univ.dr. Cristian-Octavian Stanciu, „Insurgență/contrainsurgență – formă atipică de manifestare a acțiunilor militare”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”* nr. 1, din 02.04.2018, p. 46.

4 *** *Resistance Operating Concept*, The JSOU Press MacDill Air Force Base, Florida, 2020, p. 28.

5 *Ibidem*.

BIBLIOGRAFIE

*** *Constituția României*, Monitorul Oficial al României nr. 767, din 31.10.2003.

*** *Legea nr. 51/1991 privind securitatea națională a României*, republicată în Monitorul Oficial al României nr. 190, din 18.03.2014.

*** *Legea apărării naționale a României nr. 45/1994*, Monitorul Oficial al României nr. 172, din 07.07.1994.

*** *Legea nr. 446/2006 privind pregătirea populației pentru apărare*, Monitorul Oficial al României nr. 990, din 12.12.2006.

*** *Strategia militară a României*, aprobată prin Hotărârea nr. 708, din 28.09.2016, Monitorul Oficial al României nr. 789, din 07.10.2016.

*** *Carta albă a apărării*, Monitorul Oficial al României nr. 939, din 28.11.2017.

*** *Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2020-2014*, aprobată prin Hotărârea nr. 20, din 30.06.2020, Monitorul Oficial al României nr. 574, din 01.07.2020.

*** *SMG 103 Doctrina Armatei României*, București, 2012.

*** *Resistance Operating Concept*, The JSOU Press MacDill Air Force Base, Florida, 2020.

*** *Resistance Views: Tartu Resistance Seminar Essays on Unconventional Warfare and Small State Resistance*, The JSOU Press MacDill Air Force Base, Florida, 2018.

*** *Urban Guerrilla Warfare*, Anthony James Joes, The University Press of Kentucky, 2007.

*** *Special Warfare: Resistance*, The official professional journal of U.S. Army Special Operation Forces, April-June 2019, vol. 32, issue 2.

Col.conf.univ.dr. Stanciu Cristian-Octavian, „Insurgență/contrainsurgență – formă atipică de manifestare a acțiunilor militare”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”* nr. 1, din 02.04.2018.

DEMERSURI ÎN SPRIJINUL SECURITĂȚII UMANE

APPROACHES IN SUPPORT OF HUMAN SECURITY

Col.prof.univ.dr Filofteia REPEZ*
Conf.univ.dr. Polixenia OLAR**

Într-o lume din ce în ce mai interconectată și interdependentă, demersurile interculturale contribuie la asigurarea și menținerea securității umane. Sub forme diverse de materializare, acestea promovează atitudinile deschise, tolerante, de acceptare și de înțelegere, precum și recunoașterea și respectarea diferențelor culturale dintre oameni. Educația interculturală, apreciată ca fiind un nivel nou al educației, necesară realităților lumii de astăzi, și un mijloc de rezolvare a conflictelor interculturale, corespunde celui de-al treilea stâlp al educației, înscris în Raportul UNESCO privind educația secolului al XXI-lea – deprinderea de a trăi împreună cu ceilalți. Pentru securitatea umană, educația interculturală are un rol esențial, contribuind la diminuarea provocărilor diverse și multiple prin promovarea unor valori și atitudini, cum ar fi: respectul față de demnitate și drepturile omului, toleranță, înțelegere, deschidere față de diferențele culturale, spirit civic. Obiectivul acestui demers științific este acela de a evidenția faptul că educația interculturală presupune un demers cu o contribuție importantă în sprijinul securității umane; pentru îndeplinirea acestui obiectiv, vom aduce clarificări teoretice și vom evidenția demersuri educative interculturale la nivel internațional și național și din cadrul Uniunii Europene.

In an increasingly interconnected and interdependent world, intercultural approaches contribute to ensuring and maintaining human security. In various forms of materialization, they promote open, tolerant, accepting and understanding attitudes, as well as the recognition and respect for cultural differences among people. Intercultural education, appreciated as a new level of education necessary for the realities of today's world and a means of resolving intercultural conflicts, corresponds to the third pillar of education inscribed in the UNESCO Report on 21st Century Education – the habit of living together with the others. For human security, intercultural education has an essential role, contributing to reducing various and multiple challenges by promoting values and attitudes, such as: respect for dignity and human rights, tolerance, understanding, openness to cultural differences, civic spirit. The objective of this scientific approach is to highlight the fact that intercultural education involves an approach with an important contribution in support of human security; in order to achieve this objective, we will bring theoretical clarifications and we will highlight intercultural educational approaches at international and national level and within the European Union.

Cuvinte-cheie: interculturalitate; multiculturalitate; dialog intercultural; educație interculturală; securitate umană; demersuri.

Keywords: intercultural awareness; multiculturalism; intercultural dialogue; intercultural education; human security; approaches.

„Ceea ce trebuie să facem ... este de a găsi o cale de a sărbători diversitatea noastră și de a dezbate diferențele noastre, fără să se rupă comunitățile noastre”¹.

Hillary Clinton

Scurte clarificări teoretice

Clarificările conceptuale teoretice sunt necesare la începutul oricărui demers științific, cu atât mai mult cu cât, între interculturalitate și multiculturalitate, există diferențe importante. De reținut faptul că

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: filofteiarepez@yahoo.com

**Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: lisiolar@yahoo.com

ambele perspective recunosc diversitatea culturală, care constituie „o caracteristică definitorie a umanității; un patrimoniu comun al umanității; creează o lume variată și diversă, care mărește numărul opțiunilor și îmbogățește capacitățile și valorile umane; este indispensabilă pentru pace și securitate la nivel local, național și internațional”².

Termenul *multicultural* descrie natura culturală diversă a societății umane, cu referire la elementele culturii etnice sau naționale, precum și la diversitatea lingvistică, religioasă și socioeconomică. Termenul

intercultural este dinamic și se referă la evoluția relațiilor dintre grupurile culturale, concret la existența și interacțiunea echitabilă a diverselor culturi și la posibilitatea de a genera expresii culturale comune prin dialog și respect reciproc³.

Interculturalitatea presupune multiculturalitatea, însă o depășește, fiind o viziune care răspunde multiplelor provocări ale contextului internațional, care implică deschidere, toleranță, înțelegere și respect mutual.

Abordând aspectele de interculturalitate, Antonio Sandu menționează faptul că interculturalitatea înseamnă „altfel”, mai precis „o explicitare a coexistenței în cadrul social dat a mai multor lumi cu experiențe culturale diverse”⁴. Termenul *intercultural* este utilizat, cu precădere, atunci când vorbim despre educație, iar *multicultural*, atunci când este vorba despre o societate diversificată din punct de vedere cultural.

O diferențiere între interculturalitate și multiculturalitate este redată în Tabelul nr. 1⁵:

dezvoltare, pentru a celebra bogăția culturilor lumii și a sublinia rolul esențial al dialogului intercultural în realizarea păcii și dezvoltării durabile.

Educația interculturală constituie un răspuns la problematica lumii contemporane, care corespunde celui de-al treilea stâlp al educației – *deprinderea de a trăi împreună cu ceilalți*⁶; este o abordare a procesului de predare-învățare, bazată pe valori și credințe democratice care promovează diversitatea culturală, în contextul unor societăți diverse și al unei lumi interdependente. Întemeietorul domeniului comunicării interculturale, Edward T. Hall, a denumit predarea acesteia educație interculturală⁷. Educația interculturală este „un termen umbrelă care include o serie de concepte interdependente întâlnite în literatură, cum ar fi: educație multiculturală, educație pluriculturală, educație transculturală, educație antirasistă și includerea diversității”⁸.

Conceptul de *securitate umană*, inițial definit în Raportul asupra Dezvoltării Umane, elaborat,

Tabelul nr. 1

DIFERENȚE INTERCULTURALITATE – MULTICULTURALITATE

Interculturalitate	Multiculturalitate
Se referă la reciprocitatea și interdependența dintre grupuri diferite; comunicarea constituie un instrument care facilitează dialogul, schimbul, înțelegerea reciprocă dintre indivizi sau grupuri cu origini și apartenențe diferite.	Se referă la compoziția variată, din punct de vedere cultural, a societății umane și exprimă diversitatea de cultură etnică, națională, lingvistică, religioasă și socioeconomică a sistemelor sociale, a căror coeziune se bazează pe respectarea anumitor norme și valori.
Este mai interactiv decât multiculturalismul, facilitează schimbul cultural, permite schimbarea și transformarea; promovează coeziunea comunității prin interacțiune, dialog și participarea la viața comună a societății, pe baza a ceea ce îi unește, și mai puțin pe diferențele culturale.	Conservă moștenirea culturală în timp; pune accentul pe diferențe și diversitate.
Este o perspectivă încurajată și promovată în context european.	Este specifică lumii anglo-saxone, societăților de tip mozaic sociocultural și etnic (SUA, Canada, Australia).

Dialogul intercultural întărește respectul pentru diversitate culturală, în contextul unei realități tot mai complexe și mai schimbătoare și al unei lumi în care coexistă identități culturale și credințe diferite. Anual, la 21 mai, se sărbătorește *Ziua mondială pentru diversitate culturală, pentru dialog și*

în anul 1994, de către Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, este un concept integrativ, a cărui esență o constituie dezvoltarea umană și protecția drepturilor omului. Prin abordarea aspectelor de securitate umană, se extinde sfera analizei de securitate și analizei politicii de securitate, de

la securitatea statului la securitatea oamenilor. Potrivit unor autori⁹, securitatea umană, împreună cu alte concepte, precum societatea civilă globală, dezvoltarea umană și drepturile omului, apare ca un răspuns la provocările noi din cadrul statelor sau la confruntările regionale și internaționale.

De la teorie la practică, demersuri în sprijinul securității umane

La nivel internațional, regional și național, demersurile diverse au un pronunțat caracter educativ și vin în sprijinul ideii că educația interculturală își are fundamentul într-o viziune a unei lumi în care drepturile omului și dezvoltarea umană sunt respectate, și participarea democratică și statul de drept sunt garantate tuturor. Demnitate, toleranță, respect, prietenie, înțelegere, respect pentru drepturile omului și libertățile fundamentale etc. sunt câteva dintre cuvintele-cheie ale demersurilor materializate, dar și ale securității umane.

Organizația Națiunilor Unite, din momentul înființării, prin demersurile sale, a încurajat recunoașterea și acceptarea diversității și a dialogului cultural global privind obiectivele și valorile comune în sprijinul securității umane; în acest sens, sugestive sunt Carta Națiunilor Unite (1945) și Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948).

Demersuri diverse, menite a sprijini securitatea umană au fost realizate la nivel internațional și de Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură; menționăm: ”Recommendation concerning Education for International Understanding, Cooperation and Peace and Education relating to Human Rights and Fundamental Freedoms” (1974); ”Declaration on Race and Racial Prejudice” (1978); „Convenția UNESCO privind protecția și promovarea diversității de expresie culturală” (2005); diverse publicații, precum ”Education and Cultural Diversity” (2002), ”UNESCO Guidelines on Intercultural Education” (2006), ”Learning to live together: an intercultural and interfaith program for ethics education; UNESCO-sponsored programmes and publications” (2008), ”Education for intercultural understanding” (2010), sau ”Culture in crisis: policy guide for a resilient creative sector” (2020)¹⁰.

Consiliul Europei promovează drepturile omului și susține libertatea de exprimare, dar

și egalitatea și protecția minorităților. Dintre demersurile destinate a promova drepturile omului și a contribui la dezvoltarea umană, menționăm: ”Declaration regarding intolerance – a threat to democracy” (1981), ”Recommendation R (85)7 on Teaching and Learning about Human Rights in Schools” (1985), „Carta albă privind dialogul intercultural, *Trăind împreună egali în demnitate*” (2008); „Convenția privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice” (2011); cursul organizat în perioada 29 octombrie - 25 noiembrie 2019¹¹.

Uniunea Europeană, un spațiu multicultural, susține identitățile naționale prin circulația în acest spațiu a valorilor și normelor culturale și spirituale. Demersurile educative interculturale, menite a sprijini securitatea umană au la bază respectarea identității țării-gazdă, schimbul de cunoștințe și aprofundarea înțelegerii reciproce a culturii celuilalt, respectul și combaterea prejudecăților¹². Menționăm: Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (articolele 6 și 167), care definește rolul Uniunii de a sprijini (inclusiv financiar), de a completa și de a coordona eforturile statelor membre, pentru a păstra și a respecta diversitatea culturală a UE, exprimată și în deviza sa, „Unită în diversitate”; Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene privind competențele cheie din perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți (2006); Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor, *Comunicare privind o agendă europeană pentru cultură într-o lume în proces de globalizare* (2007); Recomandarea Consiliului privind promovarea valorilor comune, a educației favorabile incluziunii și a dimensiunii europene a predării (2018); „Programul Europa creativă”, 2014-2020; programul ERASMUS pentru studenți. Deschiderea Uniunii Europene pentru dialogul intercultural și pentru contribuția acestuia la realizarea unui număr de priorități strategice ale UE culminează cu declararea anului 2008 ca *Anul european al dialogului intercultural*, prin Decizia nr. 1983/2006/ce a Parlamentului European și a Consiliului.

Prin poziționarea geografică, România face legătura între civilizația occidentală și cea orientală. În spațiul românesc, încărcat de istorie și de legendă, multiculturalitatea și interculturalitatea

au fost și au rămas o realitate în multe domenii (cultural, religios, social, economic), îmbogățind și dând unicitate specificului național.

Referindu-se la respectarea particularităților grupurilor etnice pe plan național, Simion Mehedinți menționa: „Trăiască fiecare cu limba lui, cu legea lui, cu arta lui și cu toate ale lui, dacă se mulțumește cu ce are. Noi, ca autohtonii acestui pământ, datori suntem să împărtășim pe oricine ca voi, din cultura noastră, după cum și noi ne împărtășim zilnic din cultura altor popoare mai vechi sau mai noi”¹³.

Demersurile interculturale naționale sub orice formă destinate menținerii unor relații deschise și securității individuale și de grup s-au manifestat dintotdeauna în acest spațiu românesc. În acest sens, un demers important îl constituie semnarea „Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale”, la data de 1 februarie 1995, România fiind primul stat care a ratificat acest document, la data de 29 aprilie 1995, depunând instrumentul de ratificare în mai puțin de trei luni de la adoptarea sa, la data de 11 mai 1995¹⁴.

Pe plan național, alături de demersurile legislative, educația interculturală promovează o educație a tuturor, majoritari și minoritari, în mod pașnic.

În iulie 2007, pentru prima oară în cadrul învățământului românesc a fost introdusă problematica diversității culturale, „în scopul formării elevilor pentru o societate caracterizată prin diversitate culturală”¹⁵. Ulterior, în programa școlară gimnazială și de liceu a fost introdusă disciplina opțională *Educație interculturală*. Esența învățării interculturalității constă în formarea și dezvoltarea atitudinilor și comportamentelor care vizează componenta etică a personalității elevilor și manifestarea acestora în relațiile interumane.

Aspecte de interculturalitate sunt abordate și în programele de studii universitare. Multe universități, de exemplu: Facultatea de Comunicare și Relații Publice din cadrul Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Universitatea „Dunărea de Jos”, Facultatea de Securitate și Apărare din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, Universitatea de Vest, Universitatea Babeș-Bolyai), au introdus în planurile de învățământ discipline, cum ar fi: comunicare interculturală, educație interculturală, managementul diversității culturale. În același timp, au apărut și au fost

dezvoltate specializări în cadrul programelor de studii universitare, cum ar fi: programul de studii universitare de licență „Comunicare publică și interculturală în domeniul securității și apărării” al Departamentului Comunicare Strategică, Publică și Interculturală/Facultatea de Securitate și Apărare/Universitatea Națională de Apărare „Carol I”; programul de studii universitare de masterat „Comunicare interculturală și traducere profesională” din cadrul Universității „Hyperion”; programul de studii de masterat „Relații publice și dezvoltare interculturală” la Universitatea „Ovidius”; programul de studii de masterat „Intercultural Management” din cadrul Facultății de Filosofie – Universitatea din București.

Alte demersuri sunt cărțile, articolele, studiile sau proiectele pe teme de interculturalitate. Pentru a exemplifica, menționăm câteva: studiul publicat în noiembrie 2010, „Educația interculturală: de la teorie la practică – implementarea educației interculturale în școli multietnice din România”¹⁶; proiectul „Cultura română și modele culturale europene, cercetare, sincronizare, durabilitate”, cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, care cuprinde cercetarea „Dezvoltarea curriculumului intercultural în România”¹⁷; proiectul național „Călătoria mea multiculturală”; masa rotundă „Repere interculturale regionale”, din februarie 2017; proiectul „Combaterea intoleranței prin educație interculturală în școli”, în septembrie 2019; proiectele derulate de Centrul de Cercetare și Comunicare Interculturală¹⁸; cercetarea cantitativă desfășurată în scopul de a analiza percepția studenților cu privire la aspectele culturale și interculturale și la necesitatea dezvoltării de competențe interculturale¹⁹.

La exemplificările de mai sus, se adaugă: ONG-ul Intercultural România²⁰, al cărui scop este de a oferi tinerilor experiențe internaționale, programe de educație interculturală și programul „Securitate umană”²¹, destinate promovării unor politici publice naționale și europene, menite a contribui la sporirea bunăstării individului, securității personale și respectării demnității umane; Institutul Intercultural din Timișoara²², organizație nonguvernamentală autonomă, nonprofit, cu activitate culturală, civică și științifică, fără scopuri politice, care acceptă și promovează valorile și principiile Consiliului Europei în materie de interculturalitate.

Concluzii

Cultura și creativitatea reprezintă motoare importante de dezvoltare personală, coeziune socială și creștere economică. În acest sens, diversele demersuri care au ca temă interculturalitatea vin în sprijinul securității umane.

Dintre acestea, educația interculturală, prin activitățile antirasiale, antixenofobe, antidiscriminatorii și de relativizare a culturilor existente, constituie un factor de stabilitate democratică și de diminuare a conflictualității, promovând valori și atitudini specifice securității umane (de exemplu: valorizarea pozitivă a diferențelor culturale, respect față de identitatea culturală proprie și față de identitatea culturală a celorlalți, toleranță și înțelegere, respect față de demnitatea și drepturile omului, rezolvare pașnică a conflictelor).

Modelată de istoria și tradițiile specifice statelor, precum și de sistemele sociopolitice și educaționale naționale existente, educația interculturală are o contribuție esențială în respectarea drepturilor omului și asigurarea dezvoltării umane.

Barierile de comunicare pot fi înlăturate prin dialog intercultural, în sprijinul securității umane și al cooperării regionale pentru stabilizarea relațiilor dintre statele unor regiuni (cum ar fi Regiunea Mării Negre sau Orientul Mijlociu).

Concluzia este că, indiferent de modul de materializare, demersurile în sprijinul securității umane recunosc drepturile omului ca fundamentale pentru dezvoltarea umană, abordează cultura drept o necesitate pentru realizarea obiectivelor de dezvoltare durabilă și susțin schimbul dintre culturi pentru promovarea unei dezvoltări sociale și economice în beneficiul tuturor.

NOTE:

1 <https://www.greelane.com/ro/umanistic%C4%83/literatur%C4%83/diversity-quotes-and-sayings-2832777/>, accesat la 06.01.2021.

2 *** *Convenția UNESCO privind protecția și promovarea diversității de expresie culturală*, adoptată la Paris, la 20 octombrie 2005, Preambul, Monitorul Oficial nr. 559, din 28 iunie 2006.

3 *** *UNESCO guidelines on intercultural education*, Paris, 2006, p. 17, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000147878>, accesat la 28.12.2020.

4 Antonio Sandu, *Orientări metodologice privind dezvoltarea culturală a comunităților etnice*, Editura Lumen, București, 2009, p. 13.

5 Marius Mocanu, Daniela Albu, Mihaela Scarlat, traduceri. Valeriu Rendec, Daniela Albu, coordonatori, *Drepturile omului*, anul XXVII, nr. 2, Institutul Român pentru Drepturile Omului, București, 2017, p. 15.

6 Ceilalți trei stâlpi sunt: *deprinderea de a ști, de a face, deprinderea de a fi*. J. Delors, *L'éducation: un trésor est caché dedans. Rapport à l'UNESCO de la Commission Internationale pour l'éducation du vingt-et-unième siècle*, Paris, Éditions Odile Jacob, 1996, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000115930>, apud. Ana Ivăsiuc, Maria Koreck, Roberta Kővári, *op.cit.*, p. 11.

7 Luiza-Maria Costea, *Educația interculturală pentru managementul internațional de succes*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2017, p. 7.

8 Elena Gómez Parra, "Bilingual and Intercultural Education (BIE): Meeting 21st Century Educational Demands", *Theoria et historia scientiarum*, Vol. XV, Nicolaus Copernicus University, 2018, p. 88, <https://www.researchgate.net/publication/>, accesat la 28.12.2020.

9 Mary Kaldor, *Securitatea umană*, Editura CA Publishing, Cluj-Napoca, 2010, pp. 19-23.

10 <http://www.unesco.org/>, accesat la 28.12.2020.

11 <https://www.coe.int/en/web/north-south-centre/elea-ning-intercultural-dimension>, accesat la 08.01.2021.

12 *Concluziile Consiliului din 26 noiembrie 2009 privind educația copiilor proveniți din familii de migranți*, 2009/C 301/07, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A52009XG1211%2801%29>, accesat la 12.01.2021.

13 Simion Mehedinti, *Poporul*, Editura Albatros, București, 2002, p. XLVIII.

14 <https://www.mae.ro/node/31704>, accesat la 02.12.2020.

15 *** *Ordinul nr. 1529/18.07.2007 privind dezvoltarea problematicii diversității în curriculumul național*, Art. 1, <http://oldsite.edu.ro/index.php/articles/8319>, accesat la 26.11.2020.

16 Ana Ivăsiuc, Maria Koreck, Roberta Kővári, <http://www.agentiaimpreuna.ro/uploads/educatia%20interculturala.pdf>, accesat la 27.11.2020.

17 http://www.cesindcultura.acad.ro/images/fisiere/rezultate/postdoc/rapoarte%20finale%20de%20cercetare%20stiintifica%20ale%20cercetatorilor%20postdoctorat/lucrari/Bunaiasu_Claudiu.pdf, accesat la 28.11.2020.

18 <http://ircc.ro/>, accesat la 28.11.2020.

19 Alina Ionescu, Florin Vasiloni, *Perspective culturale și interculturale într-o societate multiculturală*, <https://trivent-publishing.eu/libri/comunicare/9.%20Alina%20Ionescu.pdf>, accesat la 28.11.2020.

20 <https://www.gointerculturala.org/despre-noi/>, accesat la 04.12.2020.

21 <http://www.ecler.org/ro/programul-securitate-umana/>, accesat la 04.12.2020.

22 <https://www.intercultural.ro/>, accesat la 08.01.2020.

BIBLIOGRAFIE

*** *Convenția UNESCO privind protecția și promovarea diversității de expresie culturală*, Paris, 20.10.2005, Monitorul Oficial nr. 559, din 28 iunie 2006.

*** Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social

European și Comitetul Regiunilor, *Comunicare privind o agendă europeană pentru cultură într-o lume în proces de globalizare*, Bruxelles, 10.05.2007.

*** *Propunere de Recomandare a Consiliului Uniunii Europene privind o abordare globală a predării și învățării limbilor*, Bruxelles, 17 aprilie 2019.

[International Association for Intercultural Education (IAIE) in co-operation with UNESCO, International Bureau of Education (IBE) and the Council of Europe], *The international basis for intercultural education including anti-racist and human rights education*, a selection of articles from relevant documents, adopted by the governments of member states of the United Nations, UNESCO, the Organisation on Security and Cooperation in Europe and the Council of Europe, 1999.

Costea Luiza-Maria, *Educația interculturală pentru managementul internațional de succes*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2017.

Deardorff K. Darla, *Manual for Developing Intercultural Competencies Story Circles*, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2020.

Huber Josef, ”Intercultural competence for all Preparation for living in a heterogeneous world”, *Council of Europe Pestalozzi Series*, No. 2, 2012.

Kaldor Mary, *Securitatea umană*, Editura CA Publishing, Cluj-Napoca, 2010.

Mehedinți Simion, *Poporul*, Editura Albatros, București, 2002.

Miftode Vasile, Nacu Daniela, Cojocaru Ștefan, Sandu Antonio, *Dezvoltarea comunităților etno-*

culturale. Integrare europeană și interculturalitate, Editura Expert Projects, Iași, 2003.

Mocanu Marius, Albu Daniela, Scarlat Mihaela, traduceri, Valeriu Rendec, Daniela Albu, coordonatori, *Drepturile omului*, anul XXVII, nr. 2, Institutul Român pentru Drepturile Omului, București, 2017.

Răducu Cătălina-Daniela, Ștefanachi Bogdan (coordonatori), *Securitatea umană. Provocări contemporane*, Editura Pro Universitaria, București, 2015.

Sandu Antonio, *Orientări metodologice privind dezvoltarea culturală a comunităților etnice*, Editura Lumen, București, 2009.

Polish Journal of educational studies, vol. I (LXXI), 2018.

Revista de Științe Politice *Polis*, volum III, Nr. 2 (8), martie-mai 2015.

<https://unesdoc.unesco.org/>

<https://eclass.upatras.gr/>

<https://edict.ro/>

<https://www.greelane.com/ro/umanistic>

<https://www.coe.int/en/web/north-south-centre/>

<https://eur-lex.europa.eu/legal>

<https://www.mae.ro>

<http://oldsite.edu.ro/index.php>

<http://www.agentiaimpreuna.ro>

<http://www.cesindcultura.acad.ro/images>

<https://trivent-publishing.eu/libri/comunicare/>

<https://www.gointercultura.org/despre-noi>

<http://www.ecler.org/ro/programul-securitate-uman>

<https://www.intercultural.ro/>

<https://www.eesc.europa>

<https://www.researchgate.net/publication/>

ABORDAREA MULTIDOMENIU ÎN CADRUL OPERAȚIILOR FORȚELOR TERESTRE

THE MULTIDOMAIN APPROACH WITHIN LAND FORCES' OPERATIONS

Lt.col.conf.univ.dr. Paul TUDORACHE*

Frecvența schimbărilor operaționale, care de cele mai multe ori sunt neanticipate, respectiv, dificultatea abordării provocărilor generate de către acestea reprezintă factori motivaționali suficienți care să declanșeze adaptarea Forțelor Terestre la cerințele mediilor operaționale. Pe aceste considerente, articolul are ca scop fundamentarea unei noi abordări operaționale, în măsură să asigure structurilor militare din Forțele Terestre augmentarea puterii de luptă și, totodată, transcenderea abordării tradiționale a operației către una multidomenii, mult mai potrivită contextelor mediilor operaționale contemporane și viitoare. De asemenea, evidențierea atributelor necesare comandanților, statelor majore și structurilor subordonate, precum și analizarea implicațiilor operaționale pentru structurile militare din Forțele Terestre reprezintă principalele obiective circumscrise scopului acestei cercetări.

The frequency of operational changes, which are often unpredictable, and the difficulty of addressing the challenges posed by them represent sufficient motivational factors to trigger the Land Forces' adaptation to the requirements of the operational environments. For these reasons, the article aims to highlight the foundation of a new operational approach able to ensure for Land Forces' military structures the augmentation of their combat power and also the possibility to transcend the traditional approach of the military operation to a multidomain one, much more suitable to the context of contemporary and future operational environments. Also, highlighting the attributes necessary for commanders, staff and subordinate structures, as well as analyzing the operational implications for Land Forces' military structures are the primary objectives which are circumscribed to the purpose of this research.

Cuvinte-cheie: abordare multidomenii; JIIM; MDO; putere de luptă; funcții de luptă.

Keywords: multidomain approach; JIIM; MDO; combat power; combat functions.

Ca aspecte introductive, evidențiind contextul necesității transcenderii abordării operaționale bazată pe întrebuintarea funcțiilor de luptă, se poate afirma faptul că nu puține au fost situațiile în care Forțele Terestre, în general, și structurile din organica acestora, în special, nu au avut răspuns operațional adecvat sau, altfel spus, răspunsul operațional al acestora nu a generat efectele urmărite. Există foarte multe exemple în acest sens, dar poate cele mai indicate sunt operația Inherent Resolve (*Operation Inherent Resolve – OIR*), aflată încă în desfășurare, sau, poate mult mai potrivit, situația pandemică COVID-19, percepută de majoritatea entităților angajate în gestionarea acesteia, precum și de părțile afectate ca fiind una extrem de volatilă, incertă, complexă și ambiguă

(*Volatility, Uncertainty, Complexity, Ambiguity – VUCA*). Cert este faptul că, indiferent de contextul operării diferitelor forțe militare, acestea sunt nevoite să apeleze la ajustări permanente, din cauză că, în abordarea oricărui mediu operațional, vor apărea discrepanțe accentuate între activitatea de planificare și cea de execuție. Mai mult, abordarea mediilor operaționale de către Forțele Terestre, întrebuintând elementele puterii de luptă, cum sunt leadershipul, informarea și funcțiile de luptă consacrate, este oarecum insuficientă, având un caracter aparent izolat, răsfrângându-se negativ asupra direcționării acesteia. Pe de altă parte, gestionarea pandemiei COVID-19, la care numeroase structuri din cadrul Forțelor Terestre iau parte, oferă contextul necesar regândirii modalităților operaționale, cu efecte evidente asupra puterii de luptă și procesului operațiilor.

Prin urmare, având la bază lecțiile învățate din exemplele evidențiate și nu numai, modelarea puterii de luptă a structurilor Forțelor Terestre ar

* *Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu*
e-mail: tudorache.paul@armyacademy.ro

trebui realizată, în sensul amplificării acțiunilor nonletale, prin integrarea tuturor domeniilor de referință, mai ales a celor cu caracter nonmilitar, care, până nu demult, nu făceau parte din strategiile operaționale militare.

Abordarea operațională folosind funcțiile de luptă versus abordarea multidomenii

În momentul de față, majoritatea Forțelor Terestre din cadrul armatelor consacrate abordează operațiile militare prin generarea și direcționarea puterii de luptă în cadrul zonelor de responsabilitate (*Area of Responsibility – AOR*), zonelor de operații (*Area of Operations – AO*), care, după cum știm, pot avea un caracter individual, întrunit (*Joint Operational Area – JOA*) sau multinațional (*Combined Joint Operational Area – CJOA*). Această abordare tradițională a operațiilor militare are la bază principiul conform căruia „comandanții aplică puterea de luptă prin intermediul funcțiilor de luptă, întrebuițând leadership-ul și informarea”¹.

Pornind de la acest principiu, un prim pas al adaptării abordării tradiționale a operațiilor militare, indiferent de nivelul structurii de angajare, a fost deja inițiat și constă în integrarea acestora în cadrul acțiunii unificate, respectând modelul Forțelor Terestre ale armatei Statelor Unite ale Americii (*United States of America – USA*), sau în cadrul abordării comprehensive, după principiul doctrinar al Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (*North Atlantic Treaty Organization – NATO*). Practic, denumite diferit, semnificația acestora este similară, rezumându-se la:

• acțiune unificată – reprezintă „sincronizarea, coordonarea și/sau integrarea activităților entităților guvernamentale și neguvernamentale cu operațiile militare pentru realizarea unității efortului”²;

• abordare comprehensivă – realizată prin „coordonarea și cooperarea eficace dintre agențiile și departamentele guvernamentale naționale, organizații neguvernamentale (Non-governmental Organizations – NGOs), organizații interguvernamentale (Intergovernmental Organizations – IGOs), autorități locale și sectorul privat”³.

Acest prim pas, constând în integrarea operațiilor terestre în cadrul acțiunii unificate sau abordării comprehensive, reprezintă puntea de legătură dintre angajarea tradițională a operațiilor și cea multidomenii. Prin urmare un element esențial în rezolvarea acestui puzzle al abordării multidomenii este cel al operațiilor multidomenii (*Multi-Domain Operations – MDO*), definite în literatura militară de specialitate ca „operații desfășurate de-a lungul mai multor domenii și spații contestate pentru a depăși punctele tari ale adversarului (inamicului) prin rezolvarea dilemelor operative și/sau tactice, aplicând combinat postura forței calibrate, formațiuni multidomenii și convergența în timp și spațiu a capacităților din cadrul domeniilor, mediilor și funcțiilor pentru a atinge obiectivele operative și tactice”⁴. Analizând definiția anterioară, se constată inserția unor noțiuni cheie, cum sunt cele evidențiate în Tabelul nr. 1.

Alături de aceste concepte asociate abordării multidomenii, un alt termen folosit este cel al

Tabelul nr. 1

TERMENI NECESARI ÎNȚELEGERII MDO

Termeni	Semnificație
<i>postura forței calibrate</i>	„combinarea capacității, capabilității, poziției și abilității de a manevra pe distanțe strategice” ⁵
<i>formațiuni multidomenii</i>	„dispun de combinarea capacității, capabilității și rezistenței care generează reziliența necesară operării în cadrul domeniilor multiple ... pot conduce manevra independent, angaja focul platformelor diferitelor domenii și maximiza potențialul uman” ⁶
<i>convergența capacităților multidomenii</i>	„integrarea rapidă și continuă a capabilităților din toate domeniile, EMS și mediul informațional care optimizează efectele pentru a depăși inamicul prin intermediul sinergiei dintre domenii și formele multiple de atac” ⁷ ; EMS se referă la spectrul electromagnetic

bătăliei multidomenii (*Multi-Domain Battle – MDB*), formalizat de armata SUA ca soluție a obținerii avantajelor operaționale în desfășurarea operațiilor Forțelor Terestre. Constând în „convergența capacităților pentru a crea ferestre de avantaj (adesea temporare) de-a lungul domeniilor multiple și zonelor contestate pe toată adâncimea spațiului de luptă pentru obținerea, menținerea și exploatarea inițiativei, înfrângerea inamicului și îndeplinirea obiectivelor militare”⁷⁸, acest termen este introdus pentru a resuscita abilitatea structurilor Forțelor Terestre de a manevra și de a genera efecte multidirecționale, interconectate în vederea creării și exploatării oportunităților operaționale atât la nivel strategic, cât mai ales la cele operativ și tactic.

Prin urmare, corelând toate aceste concepte și transpunându-le asupra strategiei curente de abordare a operațiilor militare (exercitarea funcțiilor de luptă), se poate concluziona faptul că abordarea multidomenii a operațiilor Forțelor Terestre presupune augmentarea puterii de luptă a structurilor organice prin integrarea capacităților din domenii variate, cum sunt cele de tip întrunit, dar mai ales cu caracter interagenții, interguvernamental și multinațional (*Joint, Interagency, Intergovernmental, Multinational – JIIM*). Grafic, abordarea multidomenii în cadrul Forțelor Terestre este evidențiată în Figura 1.

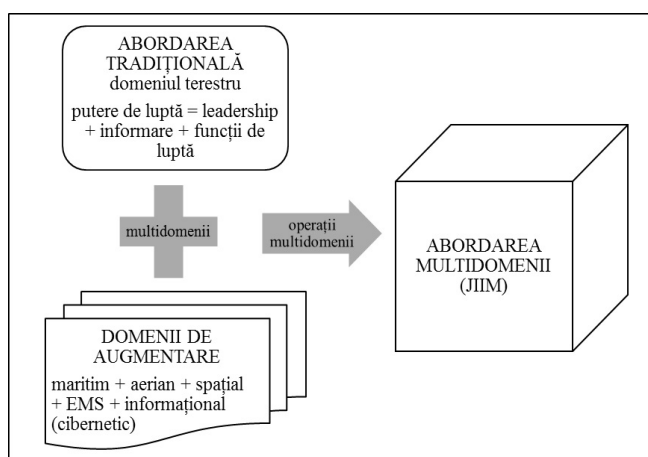

Figura 1 Abordarea multidomenii în cadrul Forțelor Terestre

(Concepția autorului)

Problema care se conturează se poate rezuma la optimizarea abordării tradiționale a operației și nicidecum la renunțarea întrebuirii acesteia, întrucât abordarea multidomenii a operațiilor Forțelor Terestre ar trebui înțeleasă ca o versiune optimizată a modalității tradiționale, prin integrarea

în cadrul acesteia a capacităților din domenii variate pentru maximizarea efectelor.

Atribute la nivelul comandanților, statelor majore și structurilor subordonate

Cu siguranță, întrebuiră abordării multidomenii de către Forțele Terestre determină o serie de implicații la nivelul structurilor militare dedicate. În Figura 2 sunt evidențiate câteva atribute critice ale abordării multidomenii, amprentând comandantul, statul major (*Headquarter – HQ*) și structurile subordonate. În ceea ce privește strategia dezvoltării abordării multidomenii a operațiilor Forțele Terestre, aceasta presupune dezvoltarea integrală a atributelor critice minimale, absența unuia dintre cele trei afectând negativ aplicarea acesteia sau, într-o situație mult mai nefericită, generând imposibilitatea angajării acesteia în operațiile militare specifice.

Primul atribut, mentalitatea strategică, odată dezvoltat, va furniza acea „capacitate de a face față cu succes schimbării și ambiguității prin crearea unui scop comun și alinierea structurilor, susținute de formularea și implementarea solidă a strategiei”⁷⁹. În contextul operațiilor militare, mentalitatea strategică nu vizează comandanții strategici, întrucât această cerință reprezintă deja un atribut al acestora, ci mai degrabă pe cei care

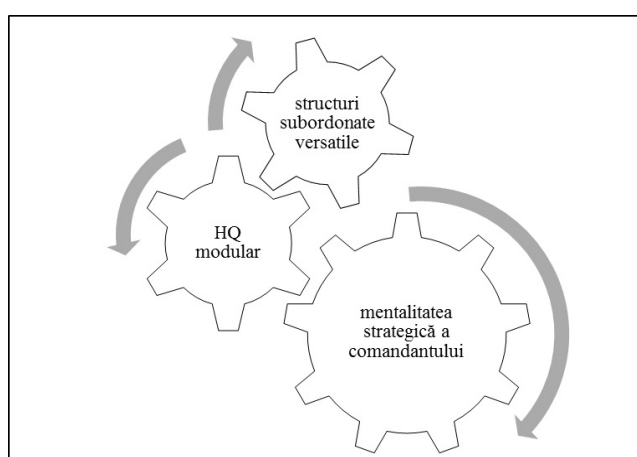

Figura 2 Atribute minimale ale abordării multidomenii pentru Forțele Terestre

(Concepția autorului)

activează în cadrul structurilor de nivel operativ și, în special, tactic. Exemplificând pentru nivelul tactic, gândirea strategică oferă unui comandant de brigadă, chiar și de batalion, descifrarea cu ușurință a contextelor operaționale specifice nivelurilor operativ și strategic, pe baza înțelegerii imaginii

operaționale comune (*Common Operational Picture – COP*). În acest fel, comandantul tactic va dispune de abilitatea de a lua decizii sonore, a căror aplicare să producă efecte de ordinul al doilea sau chiar al treilea.

Următorul atribut, modularitatea HQ-ului, presupune augmentarea acestuia cu structuri și cu personal din domenii diferite (arme/specializări, categorii de forțe, ministere, organizații civile etc.) în raport cu analiza misiunii, astfel încât HQ-ul să devină mult mai robust, în măsură să coreleze și să desfășoare activități și sarcini multidomenii.

Implicații operaționale pentru Forțele Terestre

La nivelul Forțelor Terestre SUA, transpunerea în realitate a MDO se răsfrânge asupra posibilităților amplificate de manevră și suport operațional (*Operational Support – OS*) în cele trei planuri ale operațiilor militare: strategic, operativ, tactic (Tabelul nr. 2).

Așa după cum se poate observa, datele prezentate gravitează în jurul nivelului tactic al operațiilor Forțelor Terestre SUA. Prin urmare, întrebuintând capabilitățile MDO, structurile terestre tactice pot realiza manevra pe o distanță

Tabelul nr. 2

POSSIBILITĂȚI DE MANEVRĂ/OS PRIN ÎNTREBUINȚAREA MDO – FORȚELE TERESTRE SUA¹¹

Niveluri operaționale	Manevră	OS	Capabilități MDO
strategic	-	> 5.000 km	terestre, aeriene, maritime, spațiale, EMS, informaționale (cibernetic)
operativ	-	> 1.500 km	
tactic	> 200 km	> 500 km	

Augmentarea HQ-ului, în sensul dezvoltării modularității acestuia, se poate realiza fie sub forma integrării în organica specifică a structurilor și personalului vizat, fie prin strânsa cooperare interdepartamentală sau interinstituțională, dacă prima formă nu poate fi la îndemână.

Ultimul atribut evidențiat în figura de mai sus, versatilitatea structurilor subordonate, reprezintă un efect primar al modularității și se referă la „abilitatea fizică și structurală de a realiza mai multe funcții”¹⁰. Prin urmare, în cadrul abordării multidomenii, forțele subordonate versatile vor putea desfășura simultan și/sau succesiv activități multiple în medii diversificate pentru realizarea sarcinilor și efectelor urmărite. O soluție privind dezvoltarea versatilității forțelor este cea a organizării acestora sub forma grupurilor de luptă (*Battle Group – BG*), în raport cu cerințele misiunii și cu natura CJOA/JOA/AO.

În consecință, dezvoltarea acestor atribute reprezintă un pas esențial al abordării multidomenii, depinzând în mare măsură și de dezvoltarea celorlalte capabilități adiționale. Pe aceste considerente și având cadrul necesar formalizat, se poate aprecia faptul că, *cu cât atributele minimale vor fi mai dezvoltate, cu atât probabilitatea întrebuintării abordării multidomenii în cadrul operațiilor Forțelor Terestre va fi mai ridicată.*

mult mai mare (200 km), fiind sub acoperirea OS-ului tactic, operativ și strategic, conform valorilor din Tabelul nr. 2. Pe de altă parte, informațiile de mai sus sunt aplicabile armatei USA, dar datorită faptului că aceasta reprezintă armata unui stat membru al NATO, ar trebui luate în considerare din perspectiva acțiunii militare comune, presupunând coagularea, în prealabil, a unor structuri militare multinaționale în context de alianță.

În ceea ce privește perspectiva implementării MDO la nivel național, aceasta determină, în primul rând, ajustarea valorilor din tabelul de mai sus, în raport cu perspectivele dezvoltării capabilităților Forțelor Terestre și ale Armatei României. Mai mult, sunt necesare ajustări ale doctrinei și strategiilor operaționale care vor amprenta tehnicile, tacticile și procedurile (*Techniques, Tactics, Procedures – TTP*) întrebuintate de către diferitele structuri militare din configurația Forțelor Terestre.

Cel mai probabil, pentru atingerea stărilor finale dorite (*Desired End State – DES*), principiul abordării multidomenii a Forțelor Terestre naționale este cel transpus în Figura 3.

Se observă că agenții finali ai acțiunii vor fi reprezentați de structurile militare tactice cu caracter modular (*Modular Tactical Military Structures – MTMS*). În ceea ce privește modularitatea forței,

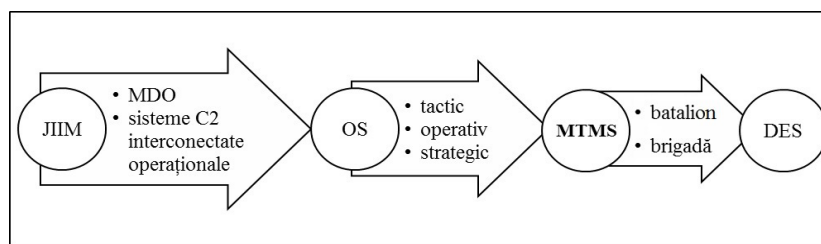

Figura 3 Principiul operațional al abordării multidomenii în Forțele Terestre (Concepția autorului)

aceasta este esențială angajării MDO, deoarece, în primul rând, permite modelarea forței în raport cu cerințele operaționale și analiza misiunii, iar în al doilea rând asigură abilitatea elementelor organice de a fi „interschimbabile, expandabile și adaptabile ...”¹².

În context operațional, toate aceste efecte ale modularității sunt generate de schimbările survenite în derularea procesului operației, asigurând structurilor și elementelor de angajare capacități amplificate de acțiune, reacție și contraacțiune pentru combaterea amenințărilor sau fructificarea situațiilor avantajoase apărute în dinamica operației militare.

În linii mari, interconectivitatea și sinergia domeniilor specifice JIIM, acoperind întregul spectru al operațiilor, va genera OS-ul strategic, operativ și tactic, în măsură să asigure suplimentarea suficientă a puterii de luptă la nivelul MTMS. Pe timpul operațiilor militare, MTMS poate beneficia de efectele relaționării JIIM fie în mod indirect prin intermediul eșaloanelor superioare, fie direct, în situații decizionale culminante, când asigurarea oportună a OS-ului critic poate face diferența.

Concluzii

Aspectele evidențiate în cadrul acestui articol au fundamentat conștientizarea și înțelegerea unor posibilități de adaptare operațională a Forțelor Terestre la cerințele contextelor operaționale. În ceea ce privește soluția propusă, cea a abordării multidomenii, aceasta aduce, ca element de noutate, redimensionarea puterii de luptă a MTMS prin catalizarea elementelor specifice, întrebunțând capabilitățile tuturor spectrelor mediului operațional, care, odată corelate, vor da naștere MDO sau MDB. Astfel, în context operațional, beneficiind de OS multieșalon și multispectral, MTMS va întrebunța funcții cheie semnificativ augmentate în ceea ce privește atât descoperirea, fixarea și lovirea inamicului, cât mai ales exploatarea succesului.

De asemenea, rezolvarea problematicii expuse, prin caracterul absolut de noutate și extrem de complex, transcende modalitățile de gândire liniară, solicitând abordări teoretico-praxiologice în orizonturi de referință neliniare, așa cum este estimată și fizionomia mediului operațional. Astfel, în sensul abordării multidomenii, după cum am văzut, acest principiu se răsfrânge mult mai pregnant asupra agenților operațiilor militare și, în special, asupra comandanților, cei mai solicitați fiind cei de ordin tactic, deoarece aplicarea gândirii strategice este mult mai dificilă pentru structurile militare de angajare situate la nivelul operațional primar, cum este cel tactic. Având vizualizare operațională integratoare (strategic, operativ, tactic), pe baza înțelegerii COP-ului multinivel, comandanții MTMS vor putea furniza decizii oportune pentru asigurarea condițiilor necesare forțelor subordonate în obținerea performanței acționale.

Pe de altă parte, formarea și dezvoltarea abordării multidomenii în cadrul Forțelor Terestre nu se pot rezolva doar prin formalizarea principiilor și TTP-urilor în cadrul doctrinelor și strategiilor operaționale specifice, cu toate că aceasta se constituie ca fază inițială a întregului proces. Odată ce faza inițială a fost parcursă, efortul se va axa pe coagularea cunoștințelor, deprinderilor și abilităților MDO la nivelul personalului MTMS, un aport considerabil revenind planificării, respectiv desfășurării exercițiilor cu caracter JIIM, ale căror scenarii vor trebui să asigure forței simulate suficiente contexte acționale în toate sferile mediului operațional. Pentru ca acest deziderat să devină realitate, sunt necesare reconfigurări organizaționale ale structurilor militare terestre, în ceea ce privește organica comandamentului și forțelor subordonate.

Mai mult, cu toate că subiectul acestei cercetări a vizat doar Forțele Terestre, în sensul formalizării și dezvoltării coerente a abordării multidomenii, eforturi similare ar trebui depuse și

de către celelalte categorii de forțe, ministere sau alte entități implicate. Numai în acest fel efortul colectiv al structurilor implicate va garanta formarea unei mentalități întrunite, interdepartamentale, interguvernamentale și/sau multinaționale care să asigure transpunerea în operație a principiilor evidențiate. Cu alte cuvinte, ar trebui definită o concepție unitară privind abordarea multidomenii, care să fie acceptată de toate părțile implicate. În acest sens, este necesară desfășurarea unor grupuri de lucru la care să participe specialiști din toate domeniile menționate.

În final, se poate concluziona faptul că abordarea operației prin angajarea capacităților multidomenii nu numai că se constituie ca imperativ al adaptării operaționale a Forțelor Terestre la cerințele NATO, ci poate reprezenta și o strategie operațională națională, a cărei aplicabilitate pe termen mediu și lung să asigure obținerea efectelor letale/nonletale în cele mai amprentate contexte operaționale de manifestare a caracteristicilor VUCA, așa cum este considerat și cel al pandemiei COVID-19.

NOTE:

1 Norman M Wade, *BSS5 SMARTbook: The Battle Staff – Leading, Planning & Conducting Military Operations*, Florida, 2015, pp. 1-22.

2 *** ADRP 3-0, *Operations*, Headquarters, Departement of the Army, Washington DC, October 2017, p. 1-4.

3 *** AJP-3.2, *Allied Joint Doctrine for Land Operations*, edition A, version 1, NATO Standardiation Office (NSO), 2016, p. 1-6.

4 *** TRADOC Pamphlet 525-3-1, *The U.S. Army in Multi-Domain Operations 2028*, December 2018, p. GL-7.

5 *Ibidem*, p. 17.

6 *Ibidem*, p. 19.

7 *Ibidem*, p. 20.

8 *** US Army TRADOC, *Multi-Domain Battle: Evolution of Combined Arms for the 21st Century 2025-2040*, Version 1.0, December 2017, p. 77.

9 Paige Kelly, Emily Livorsi, Ron Magnus, ”Interpreting the Future: The Value of Strategic Thinking”, *Quarterly FMI*, Issue One, March 2015, p. 11.

10 *** Army Doctrine Publication (AC 71940), *Land Operations*, Headquarters Field Army, Land Warfare Development Centre, Imber Road, Warminster, 2017, p. 1A-3.

11 *** TRADOC Pamphlet 525-3-1, *The U.S. Army in Multi-Domain Operations 2028*, December 2018, p. 7.

12 Stuart E. Johnson, John E. Peters, Karin E. Kitchens, Aaron Martin, Jordan R. Fischbach, *A Review of the Army’s Modular Force Structure*, RAND National Defence Research Institute, Santa Monica, California, 2012, p. 7.

BIBLIOGRAFIE

*** ADRP 3-0, *Operations*, Headquarters, Departement of the Army, Washington DC, October 2017.

*** AJP-3.2, *Allied Joint Doctrine for Land Operations*, edition A, version 1, NATO Standardiation Office (NSO), 2016.

*** Army Doctrine Publication (AC 71940), *Land Operations*, Headquarters Field Army, Land Warfare Development Centre, Imber Road, Warminster, 2017.

*** TRADOC Pamphlet 525-3-1, *The U.S. Army in Multi-Domain Operations 2028*, December 2018.

*** US Army TRADOC, *Multi-Domain Battle: Evolution of Combined Arms for the 21st Century 2025-2040*, Version 1.0, December 2017.

Johnson E. Stuart, Peters E. John, Kitchens E. Karin, Martin L. Aaron, Fischbach R. Jordan, *A Review of the Army’s Modular Force Structure*, RAND National Defense Research Institute, Santa Monica, California, 2012.

Kelly Paige, Livorsi Emily, Magnus Ron, ”Interpreting the Future: The Value of Strategic Thinking”, *Quarterly FMI*, Issue One, March 2015.

Wade M. Norman, *BSS5 SMARTbook: The Battle Staff – Leading, Planning & Conducting Military Operations*, Florida, 2015.

REPERE ACTUALE PRIVIND PLANUL NAȚIONAL DE REDRESARE ȘI REZILIENȚĂ, INSTRUMENT CARE PROMOVEAZĂ FINANȚAREA PENTRU REZULTATE – SPRIJIN FINANCIAR DIRECT PENTRU MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE

CURRENT BENCHMARKS ON THE NATIONAL RECOVERY AND RESILIENCE PLAN, AN INSTRUMENT THAT PROMOTES FINANCING FOR RESULTS – DIRECT FINANCIAL SUPPORT FOR THE MINISTRY OF NATIONAL DEFENCE

Drd. Carmen-Gabriela NIȚU (CHITAFES)*

În articolul de față, se va trata pe larg rolul Planului Național de Redresare și Reziliență (PNRR), un subiect care merită atenție, deoarece reprezintă un suport bugetar pentru reforme, un nou mecanism care a fost gândit pe o logică total diferită, corelat cu abordarea utilizată pentru managementul fondurilor de coeziune și care va reliefa faptul că, printre instituțiile implicate cu actualizarea acestui plan, a fost inclus și Ministerul Apărării Naționale. La nivelul statului român, „Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene a fost mandatat coordonator și responsabil cu procesul de elaborare și negociere a PNRR cu Comisia Europeană”. Ministerul Apărării Naționale are calitatea de instituție implicată în următoarele domenii de intervenție: transport, sănătate, educație, cercetare, inovare, digitalizare, precum și reziliență în situații de criză. Prin intermediul Mecanismului de Redresare și Reziliență (MRR), Uniunea Europeană (UE) acordă statelor membre sprijin financiar, pentru implementarea unor reforme și investiții sistemice și structurale, armonizat cu prioritățile și politicile UE.

This article will discuss in detail the role of the National Recovery and Resilience Plan (NPRR), a topic that deserves attention, because it is a budget support for reform, a new mechanism that has been thought on a totally different logic, correlated with the approach used for the management of cohesion funds and will also highlight the fact that the Ministry of National Defence was introduced among the institutions involved in updating this plan. At the level of the Romanian state, “the Ministry of European Investments and Projects was mandated to coordinate and be responsible for the process of elaboration and negotiation of NPRR with the European Commission”. The Ministry of National Defence has the quality of institution involved in the following fields of intervention: Transport, Health, Education, Research, innovation, digitalization as well as Resilience in crisis situations. Through the Recovery and Resilience Mechanism (RRF), the European Union (EU) provides funded Member States for the implementation of systemic and structural reforms and investigations, harmonized with EU priorities and policies.

Cuvinte-cheie: Planul Național de Redresare și Reziliență (PNRR); Mecanismul de Redresare și Reziliență (MRR); investiții; fazare.

Keywords: National Recovery and Resilience Plan (NPRR); Recovery and Resilience Mechanism (MRR); investments; phasing.

În acest articol, mi-am propus să scot în evidență rolul și importanța Planului Național de Redresare și Reziliență (PNRR), acest nou instrument pe care Comisia Europeană îl pune la dispoziția statelor membre, document care se imaginează și se implementează pe o cu totul altă logică față

de cea specifică fondurilor europene structurale și de investiții. Prin intermediul Mecanismului de Redresare și Reziliență (MRR), Uniunea Europeană (UE) atribuie statelor membre suport bugetar pentru implementarea unor reforme și investiții sistemice și structurale, armonizat cu prioritățile și politicile UE, în contextul apariției pandemiei de COVID-19, suport care va corija perspectivele economice pentru anii următori în UE.

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: gabrielachitafes@gmail.com

Rezultatele volatile și impredictibile pe termen mediu și lung se vor reflecta în toate sectoarele economiei. Nicio economie nu poate să se dezvolte, să se transforme sau să se modernizeze, dacă nu este susținută financiar. Investițiile sunt un adevărat reper al dezvoltării economice contemporane.

De aceea, în vederea definirii reformelor atât de esențiale pentru țara noastră, Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene (MIPE) colaborează îndeaproape cu ministerele de linie și cu autoritățile publice centrale de specialitate, nominalizate conform Memorandumului cu tema „Mecanismul pentru elaborarea poziției Guvernului României cu privire la PNRR”, aprobat în ședința de Guvern din 20 ianuarie 2021.

În acest context, MIPE a demarat toate demersurile pentru elaborarea PNRR încă din perioada octombrie-noiembrie 2020, când a fost realizată o primă versiune a documentului, conform formei inițiale a Propunerii de Regulament nr.480/2020. Aceasta a fost prezentată în data de 26 noiembrie 2020 și a fost publicată în consultare, astfel încât au urmat, în perioada noiembrie-decembrie 2020, primele discuții tehnice cu Comisia Europeană. Astfel, varianta inițială a PNRR a fost structurată pe trei piloni de investiții care includeau și reformele adiacente, iar în prezent, prin actualizarea PNRR, se urmărește încadrarea în noile prevederi ale Regulamentului Parlamentului European și ale Consiliului de instituire a MRR, respectiv încadrarea domeniilor de intervenție cuprinse în PNRR, în cei șase piloni definiți prin Regulamentul MRR, și anume: Pilonul 1 „Tranziția spre o economie verde”; Pilonul 2 „Transformarea digitală”; Pilonul 3 „Creșterea economică inteligentă, sustenabilă și incluzivă”; Pilonul 4 „Coeziunea socială și teritorială”; Pilonul 5 „Sănătate și reziliență instituțională”; Pilonul 6 „Copii, tineri, educație și competențe”.

Este bine de știut că MIPE, în calitatea sa de coordonator și responsabil cu procesul de elaborare și negociere a PNRR cu Comisia Europeană, a demarat procesul de actualizare a PNRR, fiind instituită, în acest sens, o comisie tehnică, pentru a aduce contribuții PNRR, din componența căreia fac parte reprezentanții ministerelor de linie cu competențe pe domeniile vizate. Mai mult decât atât, în vederea negocierii cu Comisia Europeană, MIPE a propus includerea și a unei serii de reuniuni cu reprezentanți ai Administrației Prezidențiale,

ai vicepremierului coordonator, ai Secretariatului General al Guvernului, ai Ministerului Finanțelor, ai Departamentului pentru Dezvoltare Durabilă din cadrul Guvernului¹, precum și cu reprezentanți ai ministerelor de linie în vederea asigurării unei cât mai eficiente funcționalități, în domeniul cărora sunt prevăzute activități și proiecte în PNRR.

Perioada de finalizare a implementării tuturor obiectivelor stabilite nu poate depăși data de 31 august 2026, nu va exista posibilitatea de fazare și nici nu vor fi finanțate proiecte începute înainte de 1 februarie 2020, însă vor putea fi decontate cheltuielile efectuate după 1 februarie 2020.

În ceea ce privește termenul de fazare, putem spune că acesta denumește *modul de organizare a finanțării unui proiect pe parcursul a două perioade de programare, cu scopul de a se limita riscul unor proiecte nefinalizate (care ar fi, astfel, neeligibile) și de a spori absorbția în prima fază*². Altfel spus, conform Articolului 40, litera (d), din Regulamentul (CE) nr. 1083/2006, „statul membru sau autoritatea de gestionare furnizează Comisiei următoarele informații privind proiectele majore: un calendar de execuție și, în cazul în care perioada de aplicare a operațiunii în cauză ar trebui să fie mai mare decât perioada de programare, tranșele pentru care se cere o cofinanțare comunitară pe perioada de programare 2007-2013”³, *fazarea proiectelor reduce riscul de dezangajare a fondurilor, în cazul în care proiectele nu sunt finalizate până la închidere*.

Având în vedere că nu va exista posibilitatea de fazare, proiectele trebuie să fie mature și fezabile și să aibă un impact semnificativ pentru dezvoltarea economică a României.

Punerea în practică a măsurilor instituite de MIPE, respectiv elaborarea unui plan de lucru și conceperea unui calendar de consultări atât cu toate ministerele de linie responsabile, cât și cu reprezentanții sectorului privat, ai societății civile, cu sindicatele și cu ceilalți parteneri de dialog, a avut drept consecință mobilizarea rapidă a tuturor entităților implicate în actualizarea PNRR.

Un aspect important care nu trebuie neglijat este faptul că, până la data de 20 ianuarie 2021, au fost nominalizate echipele la nivel tehnic și de coordonatori răspunzători de elaborarea componentelor aferente fiecărui minister responsabil.

În acest sens, în perioada 01-05.02.2021, au avut loc consultări publice cu instituțiile interesate pentru fiecare domeniu, după cum urmează:

- 01.02.2021 – transport și mediu, schimbări climatice, energie, eficiență energetică și tranziție verde;

- 02.02.2021 – dezvoltarea localităților, patrimoniul cultural și îmbunătățirea fondului construit;

- 03.02.2021 – sănătate și educație;

- 04.02.2021 – mediu de afaceri, ecosisteme antreprenoriale și cercetare, inovare, digitalizare;

- 05.02.2021 – agricultură și dezvoltare rurală și reziliență în situații de criză.

A doua rundă de consultări publice cu instituțiile menționate mai sus este prevăzută pentru săptămâna 15-19.02.2021. În această rundă de consultări, MIPE, împreună cu ministerele de linie vor avea în vedere următoarele aspecte:

- determinarea metodelor și mijloacelor de implementare a reformei și identificarea investițiilor, în conexiune cu obiectivele fiecărei componente,

- stabilirea obiectivelor de etapă, a țintelor financiare, precum și a costurilor aferente reformelor și investițiilor.

Totodată, pe tot parcursul lunii februarie, se desfășoară lucrările efective ale echipelor tehnice pe domenii de intervenție pentru definirea corectă a reformelor în înțelegerea MRR.

În ceea ce privește consultările publice, inclusiv cu partenerii sociali și economici, menționăm faptul că, în perioada 08-12.02.2021, au loc, zilnic, o serie de dezbateri tematice publice cu partenerii din mediul de afaceri, cu ONG-uri și cu toți cei interesați de actualizarea Programului Național de Redresare și Reziliență, respectiv:

- 08.02.2021 – Tineret și Dezvoltare Rurală și FNGAL;

- 09.02.2021 – Asociația Municipiilor, Comunitatea de Business și Declic;

- 10.02.2021 – Asociația Consiliilor Județene și Dezvoltarea Societății Civile;

- 11.02.2021 – ONG-uri sărăcie și Asociația Comunelor;

- 12.02.2021 – ONG-uri mediu și Sindicatul și Patronatele⁴.

Totodată, termenul de actualizare a PNRR, într-o formă finală, este sfârșitul lunii februarie 2021. Acest lucru ne conduce la ideea că trebuie avută în vedere corelarea proiectelor PNRR cu țintele specifice, cuprinse în recomandările de țară⁵. Reformele și investițiile care vor fi asumate prin PNRR au ca bază analize, studii, strategii ale instituțiilor implicate în acest demers. Documentele

de la care s-a plecat sunt Rapoartele de țară ale Comisiei Europene pentru anii 2019-2020.

După finalizarea pașilor prezentați mai sus, în perioada 08-31.03.2021, vor avea loc discuții informale cu serviciile Comisiei Europene (SG RECOVER) în vederea negocierii versiunii actualizate a PNRR.

Promovarea importanței implicării Ministerului Apărării Naționale în procesul de actualizare a PNRR

M-am întrebat întotdeauna, din postura de auditor public intern/consilier în cadrul Ministerului Investițiilor și Proiectelor Europene și, totodată, de doctorandă în domeniul științelor militare, cum vom putea îmbunătăți capacitățile militare naționale și cum reușim să identificăm soluții practice pentru a se putea accesa și utiliza fondurile europene de către Ministerul Apărării Naționale, ca resursă extrabugetară în modernizarea armatei în România.

Acest stadiu al cercetării noastre științifice a dus la îndeplinirea unuia dintre obiectivele esențiale, respectiv acela de a identifica și de a furniza elemente utile societății românești prin accesarea fondurilor europene de către Ministerul Apărării Naționale în vederea atingerii obiectivelor strategice de securitate.

Astfel, contribuția Ministerului Apărării Naționale în realizarea actualizării PNRR considerăm că reprezintă un pas important, prin implicarea și participarea activă și responsabilă a echipelor tehnice desemnate, în vederea prezentării modalității de lucru și a definitivării procesului de elaborare. Reprezentanții Ministerului Apărării Naționale au fost prezenți la reuniunile din domeniile: transport, sănătate, educație, cercetare, inovare, digitalizare, precum și reziliență în situații de criză.

Misiunea comună, împreună cu Ministerul Apărării Naționale, este identificarea acelor proiecte și investiții noi sau aflate în derulare (începând cu februarie 2020), în conexiune cu obiectivele fiecărei componente și cu reformele respective.

Totodată, Ministerul Apărării Naționale trebuie să elaboreze o listă cu investiții (proiecte) considerate a fi eligibile, adecvate, relevante, fezabile și mature prin prisma regulamentului MRR. Pentru a veni în sprijinul ministerelor de linie, inclusiv Ministerului Apărării Naționale și instituțiilor, organizațiilor și

Domenii de intervenție și responsabili

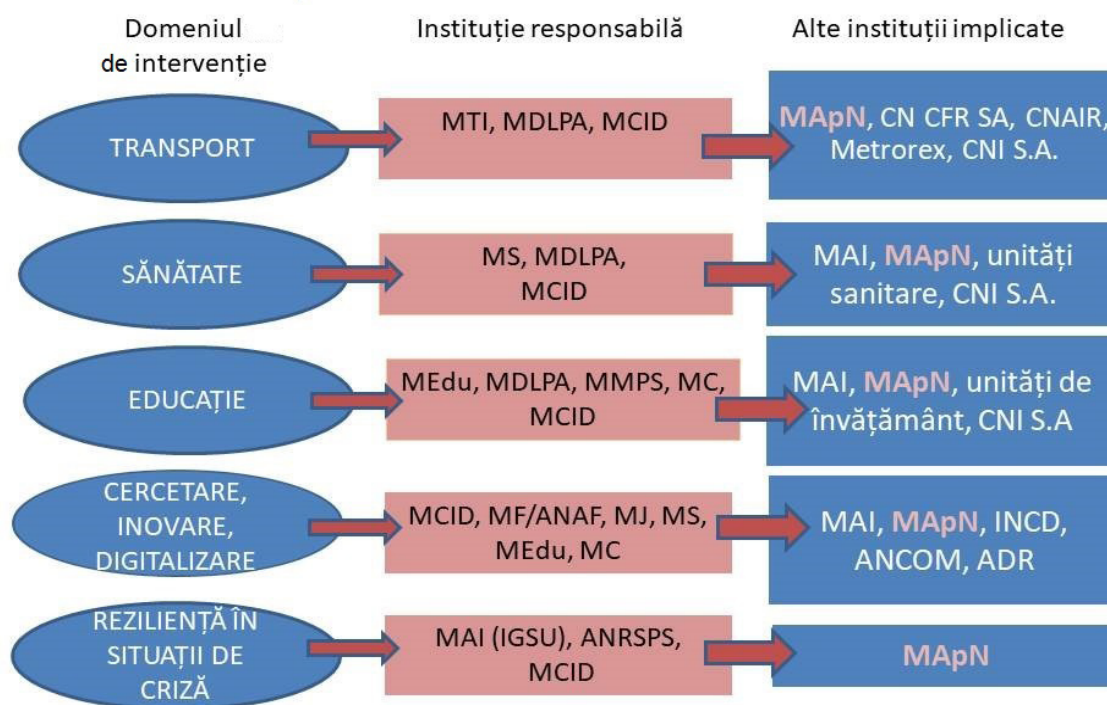

Figura 1 Principalele domenii de intervenție și responsabili

Sursa: Adaptare după Memorandumul: *Mecanismul pentru elaborarea poziției Guvernului României cu privire la PNRR*, 2021, pp. 3-4.

persoanelor fizice interesate de actualizarea PNRR, MIPE propune și publică o Fișă de Reforme și Investiții, această fișă fiind, practic, un instrument prin intermediul căruia se pot formula și transmite propuneri pentru actualizarea PNRR într-o formă „standardizată și simplificată”⁶.

În altă ordine de idei, în vederea definitivării cu celeritate a listei de investiții și reforme pentru fiecare domeniu, s-a impus ca Ministerul Apărării Naționale să desemneze un coordonator la nivel politic, precum și un reprezentant la nivel tehnic, responsabili de menținerea dialogului permanent cu MIPE⁷.

Ministerul Apărării Naționale, în calitate de instituție implicată în elaborarea și actualizarea PNRR, sprijină ministerele de linie, desemnate instituții responsabile pe anumite domenii de intervenție, în vederea prezentării unui program adecvat de reforme profunde ale unor domenii esențiale pentru statele membre ale UE, menite să abordeze deficiențele structurale ale economiilor și să asigure creșterea capacității acestora de reziliență în fața provocărilor viitoare. Propunerile formulate,

care urmează a fi incluse în PNRR, trebuie să se refere la unele reforme din domeniul respectiv. Aceste reforme se vor urmări prin ”milestones”, care au în componența lor ”targets” și obiective de etapă sau jaloane, după cum sunt definite în regulament.

O altă condiționalitate care trebuie avută în vedere vizează maturitatea proiectelor propuse a fi finanțate în plan de către Ministerul Apărării Naționale, un element foarte important în acest sens fiind obligativitatea ca proiectele să fie finalizate până la 31 august 2026.

În ceea ce privește complementaritatea și orientarea PNRR, sugestia Comisiei Europene adresată autorităților române a fost de orientare către alte surse de finanțare, PNRR fiind, practic, o variantă pentru reformele care nu pot fi finanțate din alte surse de finanțare, gen fonduri structurale, programe gestionate direct de Comisia Europeană.

Ulterior, se stabilesc obiectivele de etapă, țintele financiare, precum și costurile aferente reformelor și investițiilor. Obiectivele de etapă și țintele trebuie să se refere la un cadru temporal,

începând cu anul 2021 până în anul 2026, având în vedere că vor exista două cereri de plată în fiecare an, pentru care se va prezenta progresul pe obiectivele de etapă și ținte. În cazul în care, obiectivele de etapă și țintele nu se realizează, costurile aferente respectivei investiții vor fi suportate din bugetul de stat.

PNRR trebuie să prezinte un set de reforme profunde ale unor domenii de intervenție esențiale pentru statele membre ale UE, menite să abordeze deficiențele structurale ale economiilor și să asigure creșterea capacității acestora de reziliență în fața provocărilor viitoare.

În vederea asigurării unei abordări unitare, negocierile sectoriale se vor desfășura sub coordonarea MIPE, iar Ministerul Finanțelor și Ministerul Afacerilor Externe vor facilita organizarea discuțiilor informale cu serviciile Comisiei Europene.

Ca urmare a acestui fapt, în prezent, România se află într-o poziție favorabilă consolidării capacității naționale de apărare, și suntem, totodată, martorii configurării parteneriatelor dintre Ministerul Apărării Naționale și următoarele ministere de linie responsabile prin efort comun, în conformitate cu Memorandumul „Mecanismul pentru elaborarea poziției Guvernului României cu privire la PNRR”: Ministerul Transporturilor și Infrastructurii, domeniul de intervenție transport; Ministerul Sănătății, domeniul de intervenție sănătate; Ministerul Educației, domeniul de intervenție educație; Ministerul Cercetării, Inovării și Digitalizării, domeniul de intervenție cercetare, inovare, digitalizare; Ministerul Afacerilor Interne, domeniul de intervenție reziliență în situații de criză.

Data limită, acordată României, până la care se poate transmite oficial Comisiei Europene PNRR este 30 aprilie 2021. Conform ultimelor informări din partea Comisiei Europene, aprobarea regulamentului este estimată pentru luna februarie 2021, iar termenul de transmitere a planului poate fi decalat. În cadrul PNRR, investițiile și reformele trebuie prezentate ca un pachet coerent, pornind de la Recomandările Specifice de Țară (RST) 2019-2020. De asemenea, trebuie luat în considerare faptul că este necesar ca investițiile și reformele aferente planului să contribuie în proporție de 37% la obiectivul de schimbări climatice și, în proporție de 20%, la obiectivul de digitalizare. Prin OUG nr. 155/2020 privind unele măsuri pentru elaborarea PNRR necesar României pentru accesarea de

fonduri externe rambursabile și nerambursabile în cadrul MRR, MIPE a fost mandatat coordonator și responsabil cu procesul de elaborare și negociere a PNRR cu Comisia Europeană⁸.

Suntem cu totul de acord că, pentru utilizarea instrumentului de finanțare MRR, fiecare stat membru al UE trebuie să compună propriul PNRR, prin care își decide domeniile prioritare de investiții. Țara noastră se află în acest stadiu. Având în vedere intervalul de timp foarte scurt pe care România îl are la dispoziție, trebuie să ne canalizăm atenția și să ne concentrăm pe acest dosar prioritar, să dăm dovadă de angajament și determinare în actualizarea PNRR, dar și de conlucrare, deschidere și soluții prompte.

În acest context, Ministerul Apărării Naționale, ca parte a administrației publice, prin structurile specializate și prin toate entitățile componente, trebuie să fie pregătit permanent, pentru transformările și provocările prezente și viitoare. În definitiv, Ministerul Apărării Naționale va insera în PNRR agenda de reforme și investiții proiectate, în conformitate cu obiectivele de politică ale UE, ținând seama de tranzițiile verzi și digitale. În vederea păstrării sănătății și bunăstării cetățenilor din Europa și din întreaga lume, sunt necesare acțiuni rapide și susținute de către toți actorii societății. De asemenea, constatăm că PNRR conține măsuri care vizează abordarea deficiențelor economiilor statelor membre și stimularea potențialului de creștere al economiei statului membru în cauză, favorizând crearea de locuri de muncă și atenuând efectele negative ale crizei, promovând, în același timp, egalitatea de gen și tranziția verde⁹.

Caracterul complex al Mecanismului de redresare și reziliență

Uniunea Europeană a decis să înființeze un instrument financiar temporar – #NextGenerationEU –, în valoare de 750 de miliarde de euro, separat de bugetul pe termen lung al UE, de Cadrul Financiar Multianual (CFM), pentru perioada 2021 - 2027. Scopul principal al acestuia este să ofere sprijin statelor membre pentru a face față provocărilor generate de Criza COVID-19 și consecințelor sale economice. MRR este pilonul principal al #NextGenerationEU și are alocat un buget total de 672,5 miliarde de euro¹⁰.

România are alocat un buget estimativ de aproximativ 30,5 de miliarde de euro, destinat

acestui instrument de finanțare MRR, din care 13,8 miliarde de euro sunt structurați sub formă de granturi, și 16,7 miliarde de euro, sub formă de împrumuturi. Regula stabilită prin propunerea de Regulament (aflată încă în negociere la nivel european) este ca 70% din granturi să fie angajate până la finalul anului 2022, termenul limită pentru accesarea diferenței de 30% din granturi fiind 31 decembrie 2023. În plus, plățile pentru proiectele care vor fi incluse în programele naționale de redresare și reziliență trebuie făcute până în decembrie 2026¹¹.

Se constată că MRR reprezintă un mecanism propus de Comisia Europeană la 28 mai 2020, în vederea sprijinirii, prin granturi și împrumuturi, a investițiilor publice și reformelor din statele membre, ajutându-le să treacă peste impactul economic și social al pandemiei de COVID-19, precum și peste dificultățile aferente tranziției flagship și celei digitale, prin Propunerea de regulament al Parlamentului European și al Consiliului de instituire a MRR nr. 408/2020¹². Mecanismul de redresare și reziliență („mecanismul”) propus va acorda sprijin financiar la scară largă pentru investițiile și reformele publice care sporesc reziliența economiilor statelor membre și le pregătesc mai bine pentru viitor. Mecanismul va ajuta statele membre să abordeze provocările economice și sociale cu care se confruntă și mai acut în urma crizei în diverse domenii, cum ar fi aspectele sociale, ocuparea forței de muncă, competențele, educația, cercetarea și inovarea, aspectele legate de sănătate, dar și cele legate de mediul de afaceri, inclusiv de administrația publică și sectorul financiar¹³.

În altă ordine de idei, MRR este, de asemenea, un instrument care promovează finanțarea pentru rezultate, respectiv sprijin financiar direct pentru atingerea rezultatelor propuse și implementarea reformelor și a investițiilor publice ale statelor membre, ca răspuns la provocările identificate în semestrul european¹⁴.

Prin urmare, reprezentanții MIPE sunt responsabili de analizarea și armonizarea propunerilor transmise de ministerele de linie pe baza recomandărilor formulate de partenerii de dialog. Misiunea și efortul comun al MIPE, precum și al ministerelor de linie implicate în proces este de a identifica provocările menționate în RST, care reprezintă atât probleme structurale,

cât și probleme stringente. Ulterior, se definesc reformele. Reformele incluse în PNRR trebuie să acopere echilibrat cei 6 piloni, agreeți la nivel european: tranziția verde; transformarea digitală; economie și competitivitate; coeziune socială; sănătate și reziliență instituțională; noua generație (tineri și copii). PNRR se referă la un pachet coerent de investiții publice și reforme, propuse în baza Recomandărilor Specifice de Țară 2019-2020. În spiritul MRR, reformele și investițiile trebuie să se susțină reciproc. Aceste reforme și proiecte de investiții publice trebuie puse în aplicare.

În cadrul MRR, prin *investiție* se înțelege orice cheltuială pentru o activitate, proiect sau altă acțiune în domeniul de aplicare a Regulamentului. Investițiile trebuie să conducă la îndeplinirea obiectivelor Planului. În cadrul PNRR, poate fi utilizată o gamă vastă de mijloace, pentru implementarea reformelor. De exemplu: conceperea unor politici publice noi sau actualizate; reglementări (legi, acte normative, proceduri) elaborate și implementate; construcție și modernizare de infrastructură, cu respectarea principiului „a nu prejudicia semnificativ” (înseamnă a nu sprijini sau a nu desfășura activități economice care dăunează semnificativ unui obiectiv de mediu, astfel cum se menționează, după caz, în Regulamentul (UE) 2020/852 al Parlamentului European și al Consiliului [15] – Regulamentul UE privind taxonomia. Comisia elaborează un ghid tehnic orientativ privind aplicarea practică a principiului de „a nu prejudicia în mod semnificativ”, ținând seama de regulamentul respectiv¹⁵); achiziția de echipamente; subvenții; vouchere; granturi sau scheme de granturi; împrumuturi sau garanții pentru împrumuturi; acțiuni de întărire a capacităților administrative și de eficientizare a autorităților publice centrale și locale.

MRR sprijină financiar investițiile și reformele cu impact real și de durată asupra economiei și societății. Măsurile propuse răspund provocărilor identificate în contextul semestrului european, susținând tranziția verde și transformarea digitală, precum și creșterea economică, reziliența socială și economică și crearea de locuri de muncă. PNRR trebuie să intervină cu reforme și investiții în următoarele domenii: transport; mediu, schimbări climatice, energie, eficiență energetică și tranziția verde; dezvoltarea localităților urbane, valorificarea patrimoniului cultural și natural și turism;

agricultură și dezvoltare rurală; sănătate; educație; mediu de afaceri; cercetare, inovare, digitalizare; îmbunătățirea fondului construit; reziliență în situații de criză¹⁶.

Concluzii

Având în vedere termenul foarte redus de transmitere a PNRR către Comisia Europeană, respectiv sfârșitul lunii aprilie 2021, este necesar un efort conjugat al tuturor ministerelor de linie în domeniul cărora sunt prevăzute activități și proiecte în PNRR, cu implicarea Administrației Prezidențiale, a Guvernului, a vicepremierului coordonator, precum și a Secretariatului General al Guvernului și a Departamentului pentru Dezvoltare Durabilă din cadrul Guvernului¹⁷, inclusiv a Ministerului Apărării Naționale.

La nivel internațional, schimbările au o dinamică rapidă, iar procesul de modernizare, dezvoltare și transformare a Ministerului Apărării Naționale din punctul de vedere al apărării și al securității României necesită un set de proiecte, care să fie în strânsă corelare cu investițiile.

Modernizarea este un proces permanent, care necesită colaborare între toate domeniile, respectiv: transport, sănătate, educație, cercetare, inovare, digitalizare, precum și reziliență în situații de criză, precum și un proces multidimensional, care este influențat atât de factorii interni ai României, precum economia națională, deciziile politice, cât și de factorii externi, cum ar fi schimbările politico-militare internaționale.

NOTE:

1 *** Memorandum, *Mecanismul pentru elaborarea poziției Guvernului României cu privire la Planul Național de Redresare și Reziliență*, Guvernul României, <https://sgg.gov.ro/new/wp-content/uploads/2021/01/MEMO-2.pdf>, accesat la 13.02.2021.

2 *** *Raportul special nr. 17, Acțiunile întreprinse de Comisie și de statele membre în ultimii ani ai programelor din perioada 2007-2013 au abordat problema absorbției scăzute, dar nu au pus suficient accentul pe rezultate*, Curtea de Conturi Europeană, 2018, https://www.ec.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR18_17/SR_ABSORPTION_RO.pdf, accesat la 14.02.2021.

3 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A32006R1083>, accesat la 14.02.2021.

4 <https://mfe.gov.ro/pnrr/>, accesat la 13.02.2021.

5 *** *Raportul de țară din 2020 privind România care însoțește documentul Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliul European, Consiliu, Banca Centrală Europeană și Eurogrup*, <https://ec.europa.eu/info/>

[sites/info/files/2020-european_semester_country-report-romania_ro.pdf](https://mfe.gov.ro/pnrr/), accesat la 13.02.2021.

6 <https://mfe.gov.ro/pnrr/>, accesat la 13.02.2021.

7 Memorandum, *Mecanismul pentru elaborarea poziției Guvernului României cu privire la Planul Național de Redresare și Reziliență*, Guvernul României, <https://sgg.gov.ro/new/wp-content/uploads/2021/01/MEMO-2.pdf>, accesat la 13.02.2021.

8 <https://sgg.gov.ro/new/wp-content/uploads/2021/01/MEMO-7.pdf>, accesat la 07.02.2021.

9 *Amendamentul 48, Propunere de regulament, Anexa II – punctul 2 – paragraful 3 – punctul 2.4 – paragraful 1 – paragraful 1 – liniuța 1*, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2020-0214_RO.html, accesat la 07.02.2021.

10 <https://mfe.gov.ro/pnrr/>, accesat la 07.02.2021.

11 *Ibidem*.

12 <https://sgg.gov.ro/new/wp-content/uploads/2021/01/MEMO-7.pdf>, accesat la 07.02.2021.

13 [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/DOC/?uri=CELEX:52020PC0408R\(02\)&from=RO](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/DOC/?uri=CELEX:52020PC0408R(02)&from=RO), accesat la 07.02.2021.

14 *** *Regulamentul pentru stabilirea Mecanismului de redresare și reziliență*, art. 17, versiune actualizată, decembrie 2020.

15 https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2020-0214_RO.html, art. 2, accesat la 07.02.2021.

16 <https://mfe.gov.ro/pnrr/>, accesat la 07.02.2021.

17 *** Memorandumul *Mecanismul pentru elaborarea poziției Guvernului României cu privire la Planul Național de Redresare și Reziliență*, <https://sgg.gov.ro/new/wp-content/uploads/2021/01/MEMO-7.pdf>, accesat la 07.02.2021.

BIBLIOGRAFIE

*** *Propunere de regulament al Parlamentului European și al Consiliului de instituire a Mecanismului de redresare și reziliență*, https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:ea3d5577-a4e7-11ea-bb7a-01aa75ed71a1.0013.02/DOC_1&format=PDF

*** *Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE)*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:4301854&from=RO>

*** *Ordonanța de urgență nr. 155, din 3 septembrie 2020 privind unele măsuri pentru elaborarea Planului național de relansare și reziliență necesar României pentru accesarea de fonduri externe rambursabile și nerambursabile în cadrul mecanismului de redresare și reziliență*, <https://www.legisplus.ro/Intralegis6/oficiale/afis.php?f=229799>

*** Memorandumul *Mecanismul pentru elaborarea poziției Guvernului României cu privire*

la PNRR, <https://sgg.gov.ro/new/wp-content/uploads/2021/01/MEMO-7.pdf>

*** *Raportul de țară din 2020 privind România care însoțește documentul Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliul European, Consiliu, Banca Centrală Europeană și Eurogrup*, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2020-european_semester_country-report-romania_ro.pdf

*** *Recomandările specifice de țară din 2019, Recomandare a Consiliului privind Programul național de reformă al României pentru 2019 și care include un aviz al Consiliului privind Programul de convergență al României pentru 2019*, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10176-2019-INIT/ro/pdf>

*** *Recomandările specifice de țară din 2020, Recomandare a Consiliului privind Programul național de reformă al României pentru 2020 și care include un aviz al Consiliului privind Programul de convergență al României pentru 2020*, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8442-2020-COR-1/ro/pdf>

*** *Comunicarea Comisiei Strategia anuală pentru 2021 privind creșterea durabilă*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0575&from=en>

*** *Forma intermediară a Regulamentului facilitatea de redresare și reziliență*, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14310-2020-INIT/en/pdf>

*** *Regulamentul pentru stabilirea Mecanismului de redresare și reziliență, versiune actualizată, decembrie 2020.*

*** *Raportul special nr. 17, Acțiunile întreprinse de Comisie și de Statele Membre în ultimii ani ai programelor din perioada 2007-2013 au abordat problema absorbției scăzute, dar nu au pus suficient accentul pe rezultate*, Curtea de Conturi Europeană, 2018, https://www.ea.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR18_17/SR_ABSORPTION_RO.pdf

<https://sgg.gov.ro/new/wp-content/uploads/2021/01/MEMO-7.pdf>

<https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2020/12/17/multiannual-financial-framework-for-2021-2027-adopted/>

<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10176-2019-INIT/ro/pdf>

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2020-0214_RO.html, Amendamentul 48, Propunere de regulament, Anexa II – punctul 2 – paragraful 3 – punctul 2.4 – paragraful 1 – paragraful 1 – liniuța 1.

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/DOC/?uri=CELEX:52020PC0408R\(02\)&from=RO](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/DOC/?uri=CELEX:52020PC0408R(02)&from=RO)

<https://mfe.gov.ro/pnrr/>

<https://www.legisplus.ro/Intralegis6/oficiale/afis.php?f=229799>

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/DOC/?uri=CELEX:52020PC0408R\(02\)&from=RO](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/DOC/?uri=CELEX:52020PC0408R(02)&from=RO)

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2020-0214_RO.html, art. 2

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2020-european_semester_country-report-romania_ro.pdf

COVID-19 – POTENȚIAL IMPACT ASUPRA PROIECȚIEI PUTERII NAVALE

COVID-19 – POTENTIAL IMPACT ON THE NAVAL POWER PROJECTION

Cdor.drd. Valentin-Marian TOMA*

Proiecția puterii navale are rolul de a proteja interesele maritime ale unei țări, de a transmite mesaje puternice atât aliaților, cât și inamicilor, de a modela mediul de securitate astfel încât să se evite escaladarea conflictelor apărute într-un anumit spațiu maritim. În acest articol, pe fondul actual al pandemiei de COVID-19, am analizat modul în care este afectată proiecția elementelor puterii navale, în special navele de luptă, în cadrul misiunilor stabilite și al angajamentelor internaționale asumate. Am stabilit, ca ipoteză de cercetare, faptul că forțele navale rămân principalul instrument de asigurare a continuității proiecției puterii navale în diferite spații maritime pe fondul răspândirii epidemiei de COVID-19. Pentru validarea ipotezei de cercetare, am stabilit două direcții de studiu, care se axează pe analiza importanței aplicării conceptului de proiecție a puterii navale și a modului în care pandemia de COVID-19 influențează acțiunile forțelor navale. Lecțiile învățate, reieșite din provocările pe care le-au avut forțele navale în timpul acestei pandemii, vor avea, în viitor, un impact major asupra modului de organizare, instruire, alocare de forțe, dezvoltare capacități, astfel încât expunerea personalului să fie minimă la pericole suplimentare.

The naval power projection has the role of protecting the maritime interests of a country, of transmitting strong messages to both allies and enemies, of shaping the security environment so as to avoid the escalation of conflicts in a particular maritime space. In this article, we have analyzed how the projection of the elements of naval power, especially warships, is affected within the established missions and international commitments assumed because of the current background of the COVID-19 pandemic. We have established as a research hypothesis that the naval forces remain the main tool to ensure the continuity of the projection of naval power in different maritime areas against the background of the spread of the COVID-19 epidemic. To validate the research hypothesis, we have established two research directions that focus on analyzing the importance of applying the concept of naval power projection and how the COVID-19 pandemic influences the actions of the naval forces. The lessons learned from the challenges faced by the naval forces during this pandemic will in the future have a major impact on the organization, training, allocation of forces and development capabilities so that personnel exposure is kept to a minimum.

Cuvinte-cheie: proiecția puterii navale; prezență navală; pandemie; stabilitate regională; operații de securitate.

Keywords: naval power projection; naval presence; pandemic; regional stability; security operations.

Forțele navale, în general, au parte de provocări multiple, pornind de la acțiunile specifice, executate în contextul mediului de securitate dintr-un anumit spațiu maritim, continuând cu provocările tehnologice, de înzestrare, de încadrare cu personal, de perfecționare a pregătirii prin participarea la exerciții naționale sau internaționale. Uneori, peste toate provocările existente, apare brusc o amenințare la sănătatea sau chiar viața militarilor. Răspândirea unui virus la care organismul uman nu are imunitate poate produce efecte devastatoare, cunoscută fiind, în acest sens, dispariția unor

civilizații vechi de pe continentul american, în urma interacțiunii cu navigatorii europeni.

Prima informație despre modul în care a influențat o epidemie ducerea unui război vine din perioada războiului peloponezian, anul 430 î.Hr., când epidemia de ciumă, izbucnită în Atena, a determinat Sparta să amâne invazia militară a Atenei, cu toate că Sparta era superioară din punct de vedere militar. Ciuma a ucis aproximativ 300.000 de oameni, printre care și pe conducătorul statului atenian, Pericle!

Se cunoaște faptul că, pe timpul războaielor, din cauza aplicării neadecvate a regulilor de igienă personală și colectivă și a condițiilor specifice de pe câmpul de luptă, au apărut focare de dizenterie,

***Forțele Navale Române**

e-mail: valentintomita@yahoo.com

febră tifoidă, tifos sau gripă, ceea ce a determinat pierderi foarte mari în rândul combatanților. Un exemplu în acest sens îl constituie campania împăratului Napoleon Bonaparte către Rusia. În marșul pentru cucerirea Rusiei, armata împăratului a mășăluit prin Germania și Polonia. Comunitățile din zonele rurale trăiau în condiții insalubre, apa potabilă a devenit o problemă majoră, fapt ce a condus la izbucnirea unui focar de dizenterie. Problemele s-au agravat când au ajuns în Lituania. Din cauza lipsei apei necesare igienei personale, din cauza păduchilor și a echipamentului murdar și transpirat, a apărut epidemia de tifos, care a determinat moartea a 80.000 de soldați, într-o lună și jumătate².

Cunoscuta pandemie de gripă spaniolă din 1918-1919 a ucis mai mulți oameni decât Primul Război Mondial. În urma acestei pandemii, se estimează o cifră a mortalității între 20 și 40 de milioane de oameni.

În general, cercetătorii din sistemul de sănătate au reușit să descopere, pentru cele mai multe boli infecțioase care au chinuit armate întregi, remedii și măsuri de profilaxie. În momentul în care apare un nou virus pentru care nu se cunosc metode de tratament și care multiplică diferite tulpini, situația devine critică, în special acolo unde sunt spații restrânse și personal numeros ce execută activități împreună.

Pentru început, mi-am propus, în cadrul acestui demers, să analizez potențialul impact pe care îl are răspândirea acestui virus asupra proiecției puterii navale, pe fondul apariției pandemiei de COVID-19 (abreviere din limba engleză, *coronavirus disease 2019*) la nivel global.

Răspândirea rapidă a COVID-19 a determinat statele lumii să se concentreze pe rezolvarea problemelor interne, referitoare la sănătatea populației și să fie mai puțin concentrate pe menținerea unei solidarități internaționale. Astfel, multe state au închis, pentru o perioadă, granițele, au înăspriț măsurile de control la intrarea în țările respective și au limitat cooperarea militară internațională.

În dezvoltarea acestui articol, am pornit de la premisa că, în situația apariției unei pandemii, forțele navale trebuie să-și schimbe strategia proiecției elementelor puterii navale, fără a afecta semnificativ îndeplinirea misiunilor naționale și a angajamentelor internaționale.

De aceea voi utiliza, ca ipoteză de cercetare, faptul că forțele navale rămân principalul instrument de asigurare a continuității proiecției puterii navale în diferite spații maritime, pe fondul răspândirii epidemiei de COVID-19. Pentru aceasta, am stabilit două direcții de cercetare. Prima direcție analizează importanța proiecției elementelor de putere navală, în scopul modelării mediului de securitate dintr-o anumită regiune. Cea de a doua direcție de cercetare analizează modul în care acțiunile forțelor navale sunt influențate de apariția pandemiei de COVID-19.

Pornind de la definiția puterii navale, „capacitatea unui stat de a-și manifesta interesele pe mare, prin intervenții diplomatice sau militare pe timp de pace, criză sau război, pentru atingerea obiectivelor strategice”³, consider forțele navale ca fiind elementul principal al puterii navale și voi analiza modul în care proiecția puterii navale este influențată de pandemia de COVID-19.

Astfel, specific pentru Forțele Navale Române, am identificat, din Doctrina Forțelor Navale Române, o gamă largă de misiuni, în care elemente ale puterii navale participă la apărarea aliaților și partenerilor în cadrul NATO și UE, precum și la promovarea stabilității regionale și globale⁴.

Pe fondul acestei pandemii, aflându-ne în primul an de luptă cu virusul, la nivel european încă nu s-au luat măsuri de redimensionare a bugetelor apărării, dar este foarte posibil ca foarte multe state să-și revizuiască politicile de securitate și să acorde o mai mare atenție măsurilor de prevenire a răspândirii virusului.

Încă de la începutul anului 2020, majoritatea forțelor navale au redimensionat activitățile de instrucție pe mare și, în multe situații, au retras navele de la exercițiile internaționale. Retragerea navelor (elementele principale ale proiecției puterii navale) de la exercițiile internaționale sau din zonele în care situația de securitate este grav deteriorată poate genera efecte nedorite și o rapidă escaladare a conflictelor regionale.

Importanța proiecției puterii navale în contextul menținerii unui climat de securitate regională

Proiecția puterii navale, în foarte multe cazuri, doar prin prezența navală într-o zonă în care stabilitatea regională este afectată, a condus la ameliorarea tensiunilor existente în regiune și la asigurarea libertății de navigație pe liniile

de comunicații. În acest subcapitol, prin analiza exemplurilor prezentate, se va demonstra că prezența navală nu este doar o acțiune de imagine, ea realizează o multitudine de scopuri militare și diplomatice.

Încă din cele mai vechi timpuri, istoricul ateniian Tucidide a afirmat că navele s-au dovedit a fi utile în mod unic ca instrumente pentru desfășurarea politicii externe, prin acțiunile lor exprimând foarte clar obiectivele politicii externe⁵.

Majoritatea teoreticienilor navali au scos în evidență rolul puterii navale, ca implicare directă în războiul naval. Teoreticianul american Alfred Thayer Mahan a susținut importanța și valoarea proiecției elementelor puterii navale (showing the flag) în diferite regiuni de pe glob, în scopul stabilității regionale și al interesului național⁶. Astfel după cel de-al Doilea Război Mondial, SUA au menținut un număr semnificativ de nave în diferite spații maritime considerate strategice. Aceste nave participă la exercițiile planificate în cadrul NATO sau execută independent acțiuni de prezență navală, în funcție de situația geopolitică a regiunii respective. În sprijinul afirmației anterioare, amiralul american Stansfield Turner a încurajat prezența forțelor navale americane acolo unde apariția navelor împiedică o problemă să devină o criză. De asemenea, amiralul rus Gorshov a pus în practică acest concept al proiecției puterii navale la sfârșitul anilor '60, când flotele sovietice și-au făcut simțită prezența pe oceanele lumii, reamintind tuturor că Uniunea Sovietică devenise un jucător global care trebuie luat în considerare.

Acțiunile demonstrative ale forțelor navale, în multe cazuri, au făcut posibilă atingerea unor scopuri politice prin exercitarea unei presiuni și prin amenințarea cu inițierea unor operații navale. Astfel, s-a reușit modelarea mediului operațional, fără a recurge la confruntarea navală.

Rolul proiecției elementelor de putere navală în anumite spații maritime a crescut în special pe timpul Războiului Rece, perioadă în care Statele Unite și Uniunea Sovietică aveau ca obiectiv exercitarea influenței într-o anumită regiune. Marele avantaj de care dispun navele militare este dat de legislația maritimă, prin care este permisă navigația în marea liberă și chiar executarea de operații maritime limitate în afara apelor teritoriale ale țărilor ostile. Marea este un mediu neutru, iar prezența unor nave în apele internaționale este

mai puțin provocatoare pentru populație decât ar putea fi prezența unor divizii de tancuri sau a unor escadrile de avioane.

Prezența navală într-un anumit spațiu maritim, ca expresie a proiecției puterii navale, se regăsește sub forme diferite. În primul rând, există aspectul timpului, astfel că prezența navală poate fi temporară, de rutină sau continuă. De asemenea, poate fi periodică, cu un ritm de desfășurare regulat sau de câte ori se poate, astfel prezența navală asigurând îndeplinirea unui obiectiv major în regiune. Astfel de prezențe navale temporare de rutină se efectuează în Marea Neagră de către nave aparținând unor state membre ale NATO, pe fondul tensiunilor existente între Federația Rusă și Ucraina.

Navele de luptă sunt împărțite în mai multe categorii, în funcție de misiunile principale pe care le execută (unele dintre ele fiind multifuncționale), motiv pentru care o navă poate fi utilizată pentru a transmite mesaje complet diferite inamicilor sau prietenilor. O navă aparținând unui stat din cadrul unei alianțe sau coaliții, dislocată într-un anumit spațiu maritim poate executa exerciții specifice, în comun cu nave aparținând țărilor prietene, pe mediile de luptă în care se regăsesc capacități comune, activități de instrucție la cheu, schimburi de personal. Prin astfel de activități, se întărește încrederea reciprocă și se promovează imaginea alianței/coaliției sau a statului căruia îi aparține nava. În schimb, mesajul pentru țările care amenință stabilitatea regională este de determinare și implicare, în cazul deteriorării situației de securitate din regiune. Aceste mesaje sunt transmise ca urmare a acțiunilor executate pe mare: trageri cu armamentul de la bord, participarea la exerciții în comun, participarea la exerciții demonstrative etc.

Cooperarea dintre forțele navale are ca scop creșterea interoperabilității și experienței în conducerea operațiilor navale. Operațiile de răspuns la criză, de stabilitate, de impunere a legii, de asistență umanitară, de interdicție maritimă sunt planificate, organizate și conduse de structurile centrale ale unei alianțe sau coaliții, fiecare stat membru asumându-și sarcini, în funcție de decizia politică a statului respectiv.

Prezența navelor militare ca elemente ale proiecției puterii navale, având ca rol suportul națiunilor aliate și descurajarea inamicului naval în timp de pace, de criză sau de război, reprezintă un

aspect al diplomației și crește complexitatea rolului puterii navale.

În actualul complex de securitate, în care, pe mare, amenințările sunt multiple (instabilitate regională, piraterie, exploatarea resurselor, migrație, trafic de armament și substanțe interzise), navele militare sunt implicate în mod constant în acțiuni și activități specifice, multe dintre acestea cu rol diplomatic.

Stabilirea numărului de forțe destinate prezenței navale într-un anumit spațiu maritim, în general, pornește de la identificarea intereselor naționale sau de coaliție/alianță în acel spațiu maritim și de la evaluarea probabilității ca aceste interese să fie periclitate⁷. În sprijinul acestei afirmații, un bun exemplu îl constituie trimiterea de către SUA a unei grupări navale din care a făcut parte și portavionul Enterprise, în decembrie 1971, în Golful Bengal, pe timpul războiului dintre India și Pakistan, în scopul protejării intereselor americane în regiune.

Proiecția unei grupări de forțe navale are și rolul de a descuraja un inamic, de regulă inferior, să folosească navele de luptă din dotare pentru diferite acțiuni, arătând că, cel mai probabil, costurile ar putea depăși beneficiile speranței. În general, descurajarea navală prin proiecția elementelor de putere navală se face prin două forme: pasiv și activ.

Descurajarea pasivă are loc atunci când o grupare de forțe navale se află într-o zonă de interes, și prin prisma capabilităților de care dispune, determină potențialul inamic să nu dezvolte acțiuni de luptă sau de altă natură care contravin legislației internaționale. Cel mai frecvent, descurajarea pasivă a fost întâlnită în timpul Războiului Rece, când SUA și Uniunea Sovietică dislocau grupări de nave și submarine în zonele de interes.

Forma de descurajare activă apare atunci când inamicul este identificat și când acesta acționează pe baza unui curs de acțiune care trebuie descurajat. Această afirmație este susținută de ceea ce s-a întâmplat cu forțele navale ale Georgiei în timpul războiului ruso-georgian din anul 2008, atunci când un grup de cinci nave rapide de suprafață georgiene au încercat să atace gruparea de nave a Federației Ruse, care naviga în largul coastelor Georgiei. În urma atacului navelor georgiene, răspunsul grupării ruse a fost unul extrem de dur, care s-a soldat cu scufundarea a două nave georgiene și cu retragerea celorlalte în port, unde au fost scufundate de forțele speciale ruse.

Pentru puterile navale care nu au suficiente forțe astfel încât să constituie și să disloce grupări navale, participarea cu nave în cadrul angajamentelor asumate NATO sau UE reprezintă o contribuție la promovarea securității maritime. În această categorie, se înscriu și Forțele Navale Române care manifestă o atitudine proactivă în extinderea ariei de competențe, conform angajamentelor asumate. Participarea cu forțe și mijloace la operația de combatere a pirateriei (Operația Atalanta), la operații de ajutor umanitar și de evacuare a cetățenilor români și străini din Libia, la operații de prevenire și combatere a terorismului (Operația Active Endeavour), la operația de securitate maritimă (Operația Sea Guardian) demonstrează capacitatea Forțelor Navale Române de a-și proiecta elemente ale puterii navale, în scopul securității și stabilității regionale.

Având în vedere problematica abordată în cadrul primei direcții de cercetare, consider că am demonstrat că proiecția puterii navale într-un spațiu maritim, prin volumul de forțe, timpul de dislocare și efectul generat, poate modela mediul de securitate și poate influența o situație astfel încât obiectivul prevenirii unui conflict să fie realizat cu succes.

În acest moment, consider că ipoteza de cercetare este parțial validată, având în vedere faptul că cel mai vizibil instrument al statului pentru proiecția puterii maritime prin componenta puterii navale este forța navală și capacitatea acesteia de proiecție a puterii și a forței.

Cooperarea, interoperativitatea și prezența navală sunt elemente pe care forțele navale le valorifică, pentru a confirma contribuția activă a statului la menținerea securității regionale.

Influența pandemiei de COVID-19 asupra acțiunilor forțelor navale

Apariția pandemiei de COVID-19 a luat prin surprindere întreaga lume, iar forțele navale nu au făcut excepție. Răspândirea rapidă a acestui virus a testat foarte serios rezistența sistemului medical militar, în special în prima parte a anului 2020, în principal din cauza lipsei unui tratament standard care să acționeze eficient împotriva acestui virus și a complicațiilor care pot să apară, în urma contractării virusului.

Prin atacarea, în primul rând, a sistemului respirator, oxigenul nu mai ajunge în cantități

suficiente în sistemul circulator, iar organele interne nu mai funcționează în parametri optimi. Centrul de prevenire și control al maladiilor din SUA estimează că 35% din numărul militarilor infectați sunt asimptomatici. Studiul efectuat pentru marina americană arată că 80% din numărul celor infectați, pentru grupa de vârstă 18-49 de ani, prezintă, în general, forme ușoare spre medii asemănătoare gripei, cu dezvoltarea unor simptome de pierdere a gustului și a mirosului, cu dificultăți de respirație, tuse, febră, dureri musculare, frisoane, durere în gât, secreții nazale, cefalee, amețeli și stări de rău⁸.

În urma studiilor efectuate, cele mai eficiente măsuri pentru prevenirea infectării cu COVID-19 sunt: distanțarea fizică, spălarea frecventă a mâinilor, purtarea măștilor individuale de protecție, dezinfectarea permanentă a suprafețelor, în special în spațiile comune. În prezent, se fac studii avansate pentru stabilirea unor scheme de tratament, precum și pentru producerea unui vaccin care să stopeze răspândirea acestui virus.

Specific unei nave de luptă este densitatea mare de militari într-un spațiu restrâns, folosirea multor spații comune (săli de mese, cazărmi, cabine, posturi de luptă), ceea ce conduce la imposibilitatea păstrării unei distanțări fizice suficient de mari.

În sprijinul afirmației anterioare, se va prezenta pe scurt ce a însemnat infectarea mai multor membri ai echipajului de pe portavionul american USS Theodore Roosevelt. Portavionul american USS Theodore Roosevelt este un portavion din clasa Nimitz, având un echipaj de aproximativ 4.800 de marinari, care își desfășoară activitatea, pentru o lungă perioadă de timp, la bord, utilizând foarte multe spații comune. La apariția primelor simptome specifice infectării cu COVID-19, după acostare într-un port din Vietnam, a fost testat echipajul, iar în urma testării, 1.271 de membri ai echipajului (27% din echipaj) au fost depistați ca fiind infectați cu COVID-19⁹. Ca urmare, 736 de marinari cu simptome respiratorii severe au fost plasați în spații special amenajate în baza militară americană din Guam. Din totalul de 4.800 de marinari, s-au debarcat 4.085 (aproximativ 85%), câteva sute de marinari au rămas la bord, pentru a menține serviciile esențiale. Toți ceilalți marinari debarcați au fost plasați în carantină 14 zile, câte unul singur în cameră, și supravegheați permanent. În urma infectării cu COVID-19, pe parte medicală, au existat 6 spitalizări și decesul

unui marinar. Efectul, pe parte militară, a fost de anulare a misiunilor planificate. Acest incident scoate în evidență vulnerabilitățile cu care se confruntă chiar și cele mai moderne nave.

În caz de război, atunci când teritoriul național trebuie să fie apărat, se justifică asumarea unor riscuri în ceea ce privește izbucnirea unei epidemii, dar pe timp de pace, este necesar să luăm toate măsurile pentru a elimina eventualele riscuri de îmbolnăvire care pot conduce la imposibilitatea folosirii navelor pentru o perioadă de timp.

Impactul COVID-19 asupra operațiilor navale a fost evidențiat și prin părăsirea unui exercițiu NATO de către portavionul francez Charles de Gaulle, în urma infectării a peste jumătate din echipaj. Nava a părăsit exercițiul NATO, cu 10 zile mai devreme decât era planificat, și s-a întors în portul Tulon, pentru debarcarea membrilor bolnavi ai echipajului și pentru igienizare. Marina indiană a anulat cel mai mare exercițiu naval planificat în anul 2020, în mod similar Australia și-a anulat cel mai mare exercițiu naval din Oceanul Pacific, care avea ca scop consolidarea încrederii reciproce și cooperarea în cadrul activităților navale de bază.

Nici Forțele Navale Române nu au fost ocolite de provocări, infecția cu COVID-19 în rândul echipajului Fregatei Regina Maria a determinat întoarcerea fregatei mai repede decât era planificat de la operația de securitate maritimă „Operația Sea Guardian” din Marea Mediterană. La întoarcerea în țară, cei 110 marinari diagnosticați cu COVID-19 au fost transportați pe serii la Spitalul Militar Modular de Intervenție și Tratament (SMMIT), pentru investigații și tratament¹⁰. Ceilalți membri ai echipajului au intrat, pentru 14 zile, în carantină instituționalizată, urmându-se metodologia de supraveghere a infecției cu COVID-19. Îmbucurător este faptul că niciun membru al echipajului nu a decedat, iar cei infectați au fost recuperați din punct de vedere medical și pot desfășura activitățile specifice în condiții de siguranță. Pe timpul cât echipajul a fost în carantină, nava a trecut printr-un proces amplu de dezinfecție, astfel fiind posibilă operarea întregii tehnici de la bord, fără niciun risc de infectare.

Răspândirea cu rapiditate a acestui virus a condus la aplicarea unor seturi de reguli stricte în ceea ce privește desfășurarea activităților la bordul navelor. Screeningul medical zilnic la începerea și terminarea programului, purtarea permanentă

a măștii individuale de protecție, dezinfectarea repetată a mâinilor, păstrarea distanțării fizice de minim 1,5 metri între persoane, executarea activităților specifice cu grupuri restrânse de militari, dezinfectarea spațiilor comune, după fiecare activitate, minimizarea contactului cu personalul din afara bordului se execută cu maximă atenție la bordul navelor.

În cazul în care o navă execută o vizită într-un port străin pentru refacerea capacității de luptă, echipajul navei, în principiu, nu are voie să părăsească bordul, dacă situația epidemiologică din orașul respectiv nu este sigură.

Conștientizarea de către echipaj a importanței măsurilor de prevenție ce trebuie luate este determinantă în lupta cu virusul. Dezinfectarea spațiilor, spălarea mâinilor, purtarea măștii individuale de protecție, distanțarea fizică și raportarea oricăror simptome protejează nava, camarazii și misiunea navei.

Având în vedere problematica abordată în cadrul acestei direcții de cercetare, consider că am subliniat efectele pe care le are o amenințare de acest tip, generată de pandemia de COVID-19, asupra acțiunilor forțelor navale și care pot fi soluțiile de diminuare a acestor efecte.

În acest moment, consider că ipoteza de cercetare este validată, având în vedere faptul că proiecția puterii navale este realizată prin cel mai vizibil instrument al statului, forța navală, care este în măsură să își îndeplinească misiunile specifice în condițiile oricăror amenințări, chiar și din spectrul neconvențional.

Concluzii

Răspândirea cu rapiditate a virusului COVID-19 a generat o reacție în lanț a efectelor negative în plan economic și militar, impactul asupra proiecției puterii navale fiind destul de puternic în generarea forțelor destinate executării exercițiilor navale și a operațiilor de securitate maritimă.

Prin anularea exercițiilor navale, din cauza COVID-19, se reduce foarte mult prezența navală în anumite spații maritime unde mediul de securitate este instabil. În aceste spații maritime, pot avea loc activități interzise, cum ar fi: transportul ilegal de mărfuri, armament sau substanțe interzise, și se pot activa conflictele istorice, ceea ce contribuie la deteriorarea mediului de securitate.

Construcția și modernizarea navelor militare aflate în șantierul naval sunt mult încetinite sau

întârziate prin prisma respectării distanțării fizice, a reducerii numărului de persoane cu care se intră în contact sau prin stoparea unor activități, dacă sunt depistate cazuri de infectare cu COVID-19.

Scăderea economiei determină o posibilă reducere a fondurilor pentru înzestrarea, modernizarea sau construcția de nave militare. Achiziția echipamentelor și aparaturii specifice luptei împotriva COVID-19 necesită o alocare semnificativă de fonduri neprogramată anterior.

Procesul de selecție a personalului militar se desfășoară cu greutate, deoarece majoritatea unităților de învățământ desfășoară activitatea online, promovarea carierei militare în mediul virtual este posibil să nu aibă același impact pe care l-ar avea promovarea carierei militare față în față. Alocarea și dotarea spațiilor destinate tratării și carantinării personalului militar infectat, precum și grija pentru personalul în carantină la domiciliu reprezintă o provocare, în condițiile diminuării resursei umane, din cauza contaminării cu virusul COVID-19. Programele de instrucție se redimensionează, se execută activități specifice de instrucție pe module cu personal redus, astfel încât să se respecte normele de distanțare fizică. Pregătirea participării la exerciții de antrenament pe mare, la exerciții internaționale, la operații navale necesită un timp mult mai mare, din cauza intrării echipajului în carantină cu un anumit număr de zile înainte de plecarea în misiune. Restricțiile operaționale cresc odată cu apropierea de plecare în misiune. Măsurile de prevenire și izolare sunt eficiente numai dacă sunt executate corect atât la nivel de individ, cât și la nivel de unitate. Nerespectarea măsurilor de protecție înainte de participarea la un exercițiu naval sau la o operație navală poate conduce la infectarea membrilor echipajului și la retragerea navei din exercițiul naval sau din operația navală.

Situația îmbolnăvirilor de la bordul navelor a generat întocmirea unor protocoale stricte la bord, bazate pe lecțiile învățate, care să limiteze răspândirea virusului, în cazul în care a fost depistat un marinar infectat.

Forțele Navale Române au reușit să depășească momentul retragerii Fregatei Regina Maria de la „Operația Sea Guardian”, și-au însușit lecțiile învățate în urma acestei experiențe, iar prin măsurile luate, au reușit să îndeplinească toate misiunile date și angajamentele asumate.

Ca ultimă concluzie, impactul pandemiei de COVID-19 va determina o nouă viziune asupra elementelor de proiecție a puterii navale prin dezvoltarea vehiculelor autonome fără pilot, prin construcția navelor cu echipaj redus sau fără echipaj, prin dezvoltarea sistemelor de supraveghere și monitorizare, prin dezvoltarea armelor inteligente (rachete, torpile, mine marine), comandate și direcționate de la țărâm, astfel încât expunerea personalului să fie minimă atât în fața inamicului, cât și în situația apariției unei noi pandemii.

NOTE:

1 <https://istorie-edu.ro/istoria-universala/grecia-antica/razboiul-peloponesiac.html>, accesat la 05.12.2020.

2 https://War_and_epidemics_A_chronicle_of_infectious_diseases, accesat la 05.12.2020.

3 Lucian Valeriu Scipanov, *Proiecția Puterii Maritime – soluție la consolidarea securității regionale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2018, p. 30.

4 *** FN-1, *Doctrina Forțelor Navale*, București, 2018, p. III-3.

5 Geoffrey Till, *Seapower a guide for twenty-first century*, Routledge Tazlor & Francis Group, Third Edition, 2013, p. 240.

6 Ian Speller, *Understanding Naval Warfare*, Routledge Tazlor & Francis Group, Second Edition, 2019, p. 110.

7 Geoffrey Till, *op.cit.*, p. 248.

8 *** *US Navy COVID-19 Leaders' Handbook*, June 30, 2020, p. 3.

9 <https://jamanetwork.com/journals/jamanetworkopen/fullarticle/2771114>, accesat la 06.12.2020.

10 <https://www.agerpres.ro/social/2020/11/13/constanta-marinarii-de-pe-fregata-regina-maria-sunt-transportati-in-trei-serii-la-spitalul-militar-modular-pentru-covid-19--609156>, accesat la 06.12.2020.

BIBLIOGRAFIE

*** FN-1, *Doctrina Forțelor Navale*, București, 2018.

*** *US Navy COVID-19 Leaders' Handbook*, June 30, 2020.

Scipanov Lucian Valeriu, *Proiecția puterii maritime – soluție la consolidarea securității regionale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2018.

Speller Ian, *Understanding Naval Warfare*, Routledge Tazlor & Francis Group, Second Edition, 2019.

Till Geoffrey, *Seapower a guide for twenty-first century*, Routledge Tazlor & Francis Group, Third Edition 2013.

<https://istorie-edu.ro/istoria-universala/grecia-antica/razboiul-peloponesiac.html>

https://War_and_epidemics_A_chronicle_of_infectious_diseases

<https://jamanetwork.com/journals/jamanetworkopen/fullarticle/2771114>

<https://www.agerpres.ro/social/2020/11/13/constanta-marinarii-de-pe-fregata-regina-maria-sunt-transportati-in-trei-serii-la-spitalul-militar-modular-pentru-covid-19--609156>

ÎNTREBUINȚAREA FORȚELOR AEROMOBILE ÎN OPERAȚIILE MILITARE ÎN MEDIUL MONTAN

THE EMPLOYMENT OF AIRMOBILE FORCES IN MOUNTAIN OPERATIONS

Mr.drd. Claudiu Valer NISTORESCU*

O serie de capacități speciale, cum sunt forțele aeropurtate, aeromobile și cele de asalt aerian, pot face diferența pe câmpul de luptă modern. Posibilitatea de-a fi dislocate rapid, precum și abilitatea lor de-a lovi vulnerabilitățile inamicului le transformă într-o armă versatilă. Pentru a obține succesul în operațiunile militare executate în mediul montan, trebuie acordată o atenție specială atât planificării și pregătirii lor, cât și modului de execuție a operației. Prin integrarea capacităților aeromobile la nivelul unităților de vânători de munte, se obțin premisele câștigării și menținerii inițiativei.

Special capabilities as airmobile, air assault and airborne forces could make the difference on today's complex battlefield. Their ability to swiftly deploy and strike enemy vulnerabilities transforms them in a versatile weapon. Mountain operations request special attention, both in planning and execution phases in order to prevail. By integrating airmobile capabilities to mountain unites, a strong opportunity to seize initiative is gained.

Cuvinte-cheie: operații montane; capacități aeromobile; mediul montan.

Keywords: mountain operations; airmobile capabilities; mountainous environment.

Spațiul de luptă actual constituie o provocare, în condițiile unui mediu internațional de securitate aflat într-o continuă schimbare, din cauza noilor provocări apărute la adresa securității statelor. Dimensiunile acestuia și implicațiile care decurg inexorabil din acestea au pus, în ultimele decenii, și pun încă o presiune imensă pe liderii armatelor moderne. Operațiile militare executate în zone sensibile, cum sunt străzile din Bagdad, munții din sud-estul Afganistanului, zonele deșertice ale Siriei sau junglele Americii de Sud, au scos în evidență nu numai o serie de probleme complexe care țin de comanda, controlul și executarea operațiilor întrunite și multinaționale, ci și provocări de natură culturală și/sau implicarea unui inamic, care își găsește sursa de putere, tot mai mult, în metode neconvenționale și hibride.

În ceea ce privește România, clasicelor amenințări la adresa securității naționale, cum sunt terorismul internațional, proliferarea armelor de distrugere în masă sau crima organizată, li se adaugă amenințările cibernetice, dar și lipsa accesului la educația de bază și la sistemul medical, foamea

și sărăcia, fluxurile migraționiste etc. Totodată, acțiunile și atitudinea Federației Ruse, în imediata vecinătate a țării noastre, generează posibile surse de conflict și instabilitate regională, precum și perpetuarea unor divergențe deja existente în regiune¹.

Astfel, necesitatea constituirii unor pachete de forțe înzestrate cu tehnică militară și cu sisteme de armament performante și interoperabile și care să dispună de mobilitate și flexibilitate, de capacitate de reacție adecvată și, nu în ultimul rând de sustenabilitate și reziliență poate este mai pregnantă ca niciodată². Chiar dacă riscul unui conflict major, convențional sau hibrid, pe teritoriul țării noastre rămâne scăzut, materializarea lui nu poate fi exclusă complet.

În acest context, și în strânsă legătură cu tema prezentului demers, pare firească întrebarea referitoare la necesitatea menținerii și dezvoltării forțelor specializate în executarea operațiilor militare în mediul montan. Având în vedere configurația geografică a României, analiza principalelor surse de risc la adresa securității țării și ținând cont, totodată, de lecțiile învățate, în urma confruntărilor militare desfășurate pe teritoriul țării, putem afirma că lanțul muntos al Carpaților constituie și va constitui un aliniament strategic

* *Universitatea Națională de Apărare „Carol I”*
e-mail: nistorescu_claudiu@yahoo.com

de apărare. În situația reconsiderării capacității desfășurării unor operații militare specifice luptei armate la scară mare³, zona muntoasă a României va oferi posibilitatea opririi inamicului, ulterior creându-se condițiile necesare trecerii la contraofensivă în vederea eliberării teritoriului temporar ocupat. Controlul zonei înalte a României va interzice, practic, accesul inamicului în trecătorile montane, trecători care se constituie în singurele căi terestre de pătrundere către centrul țării. Prin urmare, putem considera că menținerea și dezvoltarea structurilor naționale de vânători de munte constituie o prioritate, având în vedere paradigma de securitate actuală, care influențează politicile statelor în regiune.

Dezvoltarea și adaptarea acestor *capabilități speciale*⁴ cerințelor impuse de fizionomia conflictelor moderne sunt intrinseci procesului de modernizare și adaptare a structurilor forțelor terestre ale Armatei României și impun atât rezolvarea unor probleme care țin de dotarea cu sisteme de armament și tehnică de luptă, cât și modelarea și adaptarea procedurilor de luptă și formelor de manevră. Mobilitatea și capacitatea de a proiecta efecte rapid și punctual, în scopul obținerii unei poziții de avantaj față de inamic sunt adevăratele provocări în ceea ce privește constituirea capabilității necesare executării operațiilor în mediul montan. În acest sens, obiectivul prezentei analize este de a scoate în evidență necesitatea constituirii forțelor aeromobile la nivelul brigăzilor de vânători de munte și rolul acestora în modelarea operațiilor și, implicit, în câștigarea și menținerea inițiativei pe câmpul de luptă.

Descrierea operațiilor aeromobile face referire la acele acțiuni care proiectează pe calea aerului un pachet de forțe, incluzând armamentul și echipamentele aferente, pentru a angaja lupta în mediul terestru⁵. Acestea se execută, de regulă, punctual, pentru o perioadă limitată de timp, și cu un obiectiv precis. Operațiile aeromobile, care se constituie, practic, într-o manevră pe verticală presupun folosirea integrată a elicopterelor și a forțelor terestre aeromobile.

Forțele aeromobile sunt acele forțe capabile să execute operațiile descrise mai sus. Ele aparțin, de regulă, forțelor ușoare (*light forces*) și exploatează puterea de foc și mobilitatea elicopterelor, realizând *manevra aeriană* pentru a angaja și a distruge forțele inamicului sau pentru a asigura și a menține puncte

cheie din teren. De regulă, mijloacele aeriene sunt integrate în organica unităților respective (armata SUA folosind termenul de ”army aviation”, pentru unitățile de elicoptere aflate în subordinea forțelor terestre) sau, dacă acest lucru nu este posibil, sunt primite în întărire temporară pentru constituirea unei forțe. Acest tip de forțe este destinat executării unor operații de modelare, dar cu un impact major asupra coeziunii și coerenței acțiunilor inamicului, afectându-i în același timp moralul și voința de a lupta. Forțele aeromobile, folosind la maximum elementul surpriză, pătrund adânc în teritoriul inamic, lovesc, de regulă, rezervele inamicului, punctele de comandă, sau ocupă puncte cheie din teren, controlându-le până la realizarea joncțiunii cu forțele principale proprii.

Ca principale caracteristici ale acestor forțe, caracteristici care se constituie, practic, în avantaje, amintim: flexibilitatea și surpriza, mobilitatea operațională, viteza, posibilitatea inducerii șocului și realizării surprizei, întrebuintarea la distanțe mari și pentru deschiderea unor teatre de operații, independență, economia de forțe, spiritul de corp⁶.

Eficiența în operații pentru soluționarea unor crize punctuale, posibilitatea creării unui cap de pod, fie pentru deschiderea unui nou teatru de operații, fie pentru crearea condițiilor care să permită dezvoltarea unor acțiuni viitoare, ne conduc spre ideea că integrarea deplină a unităților de aviație și de vânători de munte, pentru a forma forțe aeromobile robuste și flexibile, devine o opțiune demnă de luat în considerare. Astfel, vom încerca, în rândurile următoare, să argumentăm cele mai sus afirmate, scoțând în evidență specificitatea operațiilor militare executate în mediul montan, care, în opinia mea, recomandă constituirea unei capabilități aeromobile la nivelul structurii de vânători de munte.

Caracterul fragmentat al terenului transformă zonele montane în veritabile obstacole pentru forțele mecanizate. Deplasarea acestora este limitată la folosirea unei rețele de comunicații precare, care, de obicei, se găsește de-a lungul văilor, trecătorilor și pasurilor montane. Succesul operațiilor, că luăm în considerare fie acțiuni de tip ofensiv, fie acțiuni defensive, depinde de câștigarea și menținerea inițiativei. Mobilitatea nu este singura problemă generată de particularitățile acestui mediu de operare. Comunicațiile sunt sever afectate, acest fapt având consecințe asupra

sistemului de comandă și control. Sprijinul prin foc de pe o direcție pe alta și sprijinul reciproc dintre unități sunt greoaie. Forțele angajate în operații în mediul montan devin vulnerabile în punctele obligate de trecere și pe comunicații, totodată fiind expuse unor riscuri inerente, generate de condițiile de mediu și meteorologice. Realizarea sprijinului logistic eficient și oportun reprezintă o adevărată provocare pentru marea unitate de vânători de munte, mai ales atunci când o parte din forțe acționează pe o direcție independentă.

Luând în considerare aceste particularități generate de mediul de operare, subliniem faptul că ofensiva nu este recomandată în munte, iar succesul acesteia depinde esențial de modul de realizare a formelor de manevră. Forma de manevră cea mai potrivită în executarea ofensivei în zonele montane este întoarcerea. În acest sens, la nivelul brigăzii de vânători de munte, se constituie detașamente de întoarcere de nivel companie întărită, batalioanele constituindu-și, la rândul lor, în funcție de misiunile primite și de situația existentă, detașamente de întoarcere de nivel pluton întărit. La nivelul marilor unități tactice de tip divizie sau corp de armată, în cadrul operațiilor la scară mare, poate fi constituit un detașament de întoarcere de valoarea unui batalion de vânători de munte din cadrul unei brigăzi din eșalonul doi, care va trece temporar în subordinea mării unități care a dispus constituirea lui⁷. Misiunea acestor detașamente este, în linii largi, lovirea eșalonului doi inamic, forțându-l pe acesta să direcționeze forțe de pe direcția de atac a forțelor principale. Această luptă „cu frontul răsturnat” pune inamicul în imposibilitatea de a contraataca pentru închiderea breșelor create în dispozitivul de apărare. Detașamentele pot primi ca misiuni și ocuparea temporară a unor puncte cheie din teren și menținerea lor, în scopul facilitării ofensivei forțelor principale.

Oportunitatea infiltrării aeriene a acestor detașamente scade substanțial riscul ca acestea să fie descoperite înainte de a fi angajate în luptă. Executarea cu succes a operației ofensive depinde în mare măsură de reușita acțiunii detașamentelor, generându-se astfel premisele pentru distrugerea coeziunii apărării inamicului, acesta din urmă fiind nevoit să se retragă. Ca urmare, forțele proprii pot să treacă la urmărirea inamicului, iar existența unor forțe aeromobile capabile să intercepteze căile de comunicații ale acestuia crește șansa de succes a operației.

Necesitatea introducerii în luptă a acestor forțe aeromobile apare și pe timpul operației de apărare în mediul montan, tocmai pentru a contracara oportune acțiunile ofensive ale atacatorului. Astfel, aeromobilitatea unor forțe la nivelul brigăzii de vânători de munte va permite lovirea detașamentelor inamice infiltrate, sau intervenția rapidă pe direcții independente ori în sprijinul forțelor care luptă izolat sau în încercuire. Introducerea oportună a rezervei mării unități poate fi facilitată prin transportul acesteia, de pe o direcție pe alta, pe calea aerului. Intervenția rapidă, pentru neutralizarea desantului aerian inamic, impune întrebuintarea unor forțe care să dispună de mobilitatea și viteza necesare. Această entitate poate fi materializată de forța aeromobilă constituită la nivelul brigăzii de vânători de munte.

Indiferent de forma de luptă adoptată, provocarea rămâne, după cum am afirmat anterior, modalitatea de introducere în luptă a acestor detașamente și subunități. Subliniem încă o dată faptul că succesul operațiilor executate depinde în mod decisiv de infiltrarea acestora. Având în vedere capacitățile ISR tot mai dezvoltate și ținând cont de oportunitatea realizării manevrei, se poate concluziona că infiltrarea terestră, pe jos sau îmbarcat, este din ce în ce mai greu de realizat, în cazul unor subunități/unități de valoare companie/batalion. Mai mult decât atât, mediul montan, prin configurația aparte a reliefului, favorizează infiltrarea pe cale aeriană, cu ajutorul elicopterelor. Munții asigură mascarea vizuală și fonică, permițând forțelor aeromobile să obțină atât o surpriză tactică mai mare, cât și protecție împotriva angajării timpurii. Operația aeromobilă oferă astfel oportunitatea statului major al unității/mării unități de vânători de munte să re poziționeze rapid forțele și materialele în puncte decisive pentru obținerea unei poziții de avantaj față de inamic, care să faciliteze lovirea vulnerabilităților acestuia și, ulterior, exploatarea unor noi oportunități.

Un alt avantaj pe care operația aeromobilă îl aduce în sprijinul operațiilor brigăzii de vânători de munte este asigurarea posibilității masării de forțe în zone greu accesibile sau chiar inaccesibile tehnicii convenționale. Controlând rapid puncte cheie ale terenului, greu accesibile, sau realizând surprinderea prin executarea de acțiuni pe direcții puțin, se realizează acele operații de modelare care sprijină operația decisivă.

Nu în ultimul rând, merită amintit faptul că specificitatea operației aeromobile imprimă acțiunilor forței caracteristici, cum sunt independența, gradul ridicat de risc, totodată determinarea, curajul și profesionalismul militarilor fiind imperative. Acest fapt, reprezintă un punct comun cu vânătorii de munte, forțe recunoscute pentru al lor ”esprit de corp”, capabile să execute misiuni în mediu ostil, izolat, cu precădere prin intermediul structurilor de valoare pluton/companie sau batalion.

Pornind de la aceste premise, reiterăm necesitatea constituirii unor forțe aeromobile care să sprijine operațiile militare ale brigăzilor de vânători de munte. Mai mult, îndrăznim să identificăm imperative în ceea ce privește realizarea capacității respective. În acest sens, în constituirea acestei capacități, trebuie să se țină cont de anumite aspecte:

- misiunile pe care forța aeromobilă le poate executa în sprijinul operațiilor brigăzii de vânători de munte;

- adaptarea prevederilor doctrinare privind operațiile militare în mediul montan, precum și elaborarea normativelor și instrucțiunilor necesare realizării procesului de instruire;

- valoarea, compunerea și organizarea forței pentru îndeplinirea misiunilor;

- modalitatea de integrare a forței aeromobile la nivelul brigăzii de vânători de munte sau la nivelul diviziilor din care brigăzile fac parte;

- obligativitatea constituirii unor subunități/unități aeriene capabile să realizeze infiltrarea și introducerea oportună în luptă a forței, respectând cerințele conceptului ”early insertion”⁸, precum și extracția forței, dacă situația o va impune;

- necesitatea achiziției și înzestrării corespunzătoare cu armament și cu tehnică de luptă, dar și cu echipamente speciale, capabile să asigure capacitatea de supraviețuire a forței; aici, facem referire la armament ușor de infanterie fiabil și compact, mortiere și sisteme antitanc portabile, dar și sisteme de poziționare globale – GPS, drone tactice, aparatură de vedere pe timp de noapte, mijloace de comunicații secretizate, pe unde scurte sau satelitare, echipamente de camuflare termică și infraroșu etc.;

- posibilitățile de asigurare a sprijinului prin foc atât pe timpul executării infiltrării, cât și pe timpul executării acțiunii la obiectiv;

- posibilitatea asigurării sprijinului logistic corespunzător și a facilităților necesare integrării subunităților de aviație;

- selectarea corespunzătoare a personalului;
- organizarea de programe de instruire specifice în centre de instruire și instruirea corespunzătoare a personalului.

Acestea sunt doar câteva aspecte de care considerăm că trebuie ținut cont în vederea constituirii forțelor aeromobile, și trebuie menționat faptul că analiza este departe de a fi completă. Programele viitoare de achiziții, care vor face posibilă, sperăm, constituirea organică a unităților de elicoptere, la nivelul forțelor terestre, vor deschide calea folosirii acestui tip de forțe și, implicit, vor crea necesitatea regândirii modului de luptă specific. În acest context, brigăzile de vânători de munte vor avea oportunitatea de a dispune de resursa necesară de aviație pentru constituirea forței aeromobile la nivelul mării unități, acest lucru putând deveni un factor decisiv în executarea operațiilor militare.

NOTE:

1 *** *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024*, București, 2020, p. 18.

2 *** *Carta Albă a Apărării*, București, 2020, p. 31.

3 *** *Large-Scale Combat Operations – The Division Fight*, US Army Command and General Staff College Press Book Published by the Army University Press, 2019; publicația subliniază necesitatea reconsiderării conceptului de *combat-large-scale operation*, precum și a modului de executare a operațiilor la nivel divizie, având în vedere evoluțiile mediului de securitate și ale amenințărilor existente la adresa securității statelor. Prin ilustrarea unor studii de caz, sunt scoase în relief importanța manevrei și mobilității structurilor de forțe, dar și modalitatea de exercitare a comenzii și controlului operației, astfel încât comandanții subordonați să dispună de inițiativă și de libertate de acțiune.

4 Literatura de specialitate, precum și manualele de tactică naționale și NATO includ *forțele montane* în cadrul capacităților speciale, raportat la tipologia forțelor terestre. În cadrul structurilor de forțe terestre din Armata României, forțele montane sunt constituite, cu precădere, din cele două structuri de vânători de munte existente. *ATP-3.2.1, ALLIED LAND TACTICS*, Edition B, Version 1, August 2018, pp. 3-6, *F.T.-3, Manualul de tactică generală a forțelor terestre*, București, 2020.

5 *** *ATP-3.2.1, ALLIED LAND TACTICS*, Edition B, Version 1, August 2018, pp. 3-16.

6 *** *F.T.-3, Manualul de tactică generală a forțelor terestre*, București, 2020, p. III-19.

7 *** *F.T./V.M. – 8, Manualul pentru ducerea acțiunilor tactice în teren muntos*, București, 2014, p. A5-2.

8 *ATP-3.2.1, ALLIED LAND TACTICS*, Edition B, Version 1, August 2018, pp. 3-17.

BIBLIOGRAFIE

- *** *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024*, București, 2020.
- *** *Carta Albă a Apărării*, București, 2020.
- *** *F.T.-1, Doctrina operațiilor forțelor terestre*, București, 2017.
- *** *F.T.-3, Manualul de tactică generală a forțelor terestre*, București, 2020.
- *** *F.T./V.M.-1, Manualul pentru luptă al brigăzii de vânători de munte*, București, 2018.
- *** *F.T./V.M.-8, Manualul pentru ducerea acțiunilor tactice în teren muntos*, București, 2014.
- *** *AJP-01, Allied Joint Doctrine*, Edition E Version 1, February 2017.
- *** *AJP-3.2, Allied Joint Procedures For Land Operations*, Edition A Version 1, March 2016.
- *** *ATP-3.2.1, Allied Land Tactics*, Edition B, Version 1, August 2018.
- *** *ATP 3-94.2, Deep Operations*, Headquarters Department of the Army, September 2016.
- *** *ATP-49(C), Use Of Helicopters In Land Operations*, Headquarters Department of the Army 2000.
- *** *ATTP 3-18.12, Air Assault Operations*, March, Headquarters Department of the Army 2011.
- *** *Mountain Warfare Operations*, Department of the Navy, Headquarters United States Marine Corps, Washington DC 20380 – 1775, 2014.
- *** *Framework For Future Alliance Operations*, 2018.
- *** *Strategic Foresight Analysis*, Report, 2017, www.act.nato.int
- *** *Large-Scale Combat Operations – The Division Fight*, US Army Command and General Staff College Press Book Published by the Army University Press, 2019.

STRUCTURILE DE GENIU ÎN CONTRACARAREA AMENINȚĂRILOR HIBRIDE

THE MILITARY ENGINEER STRUCTURES IN COUNTERACTING HYBRID THREATS

Col.dr. (r) Andrei Th. CONSTANTIN*

Structurile de geniu atât cele din NATO, cât și cele din Armata română au jucat un rol istoric și critic în modelarea mediului operațional. Schimbările survenite în cadrul mediului internațional de securitate au consecințe și pentru structurile de geniu. Militarii din arma geniu se vor confrunta cu un mediu operațional tot mai complex, în care amenințările de tip hibrid sunt tot mai prezente. Contracurarea acestora și soluționarea problemelor grave cu care se confruntă societățile traversate de conflicte politico-militare necesită atenuarea decalajului sau chiar ștergerea graniței dintre actorii militari și civili. Structurile de geniu vor fi esențiale în modelarea mediului operațional hibrid, precum și în dezvoltarea relației civili-militari.

The military engineer structures, both in NATO and in the Romanian Army, have played a historical and critical role in shaping the operational environment. Changes in the international security environment also have consequences for engineering structures. The military engineers will face an increasingly complex operational environment, in which hybrid threats are increasingly present. Counteracting them and solving the serious problems faced by the societies impacted by politico-military conflicts require narrowing the gap or even erasing the border between military and civilian actors. Military engineer structures will be essential in shaping the hybrid operational environment and in developing the civilian-military relationship.

Cuvinte-cheie: mediu operațional; amenințare hibridă; structuri de geniu.

Keywords: operational environment; hybrid threats; military engineer structures.

Amenințările hibride, caracteristică principală a mediului operațional contemporan

Evenimentele din decursul anului 1989, care au culminat cu căderea Zidului Berlinului și, odată cu acesta, cu dizolvarea Uniunii Sovietice, au adus și o schimbare de paradigmă în ceea ce privește războiul convențional, acesta fiind considerat mai mult sau mai puțin irelevant de majoritatea analiștilor militari. O simplă analiză a conflictelor din ultimul deceniu, precum războaiele din Irak și Afganistan, ne relevă tendința de manifestare a acestora către războiul neconvențional și de contrainsurgență (COIN).

Plecând de la această experiență a conflictelor recente, care unele dintre ele sunt în curs de desfășurare, se poate spune că *amenințarea hibridă* reprezintă o combinație de forțe regulate

și neregulate, cu includerea elementelor criminale. Aceste forțe folosesc capacitățile de război convențional pentru a câștiga confruntări de tip simetric în puncte/locuri decisive, iar apoi se dizolvă în populație, de unde continuă lupta, folosind tactici asimetrice. Mai mult decât atât, implicarea acestor actori în activități infracționale reprezintă o altă amenințare majoră.

Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) definește *amenințările hibride* ca acele amenințări „reprezentate de orice adversar actual sau potențial, inclusiv de stat, non-stat și teroriști, cu capacitatea, fie demonstrată, fie probabilă, de a utiliza simultan mijloace convenționale și neconvenționale în mod adaptativ pentru a-și atinge obiectivele”¹.

Creșterea rapidă a noilor tehnologii de comunicații, globalizarea și extinderea rețelelor globale de transportație și comunicații semnificativă granițelor geografice și politice. Datorită acestor considerente, Comandamentul strategic NATO a evaluat amenințările hibride ca fiind una dintre

*Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”,
Sibiu
e-mail: cnsntnandrei@yahoo.com

cele mai provocatoare probleme din epoca post Război Rece „mediul operațional contemporan se transformă radical, ca urmare a globalizării, a accesului tot mai facil la resursele internaționale și la mijloacele moderne de comunicare și ca urmare a instabilității regionale care face din amenințarea hibridă o mare provocare”².

De menționat este faptul că războiul hibrid nu este un nou tip de război, deoarece am văzut elemente ale războiului hibrid în modul în care Armata Republicană Irlandeză, Hezbollah, Al-Qaida și Statul Islamic și-au desfășurat operațiunile. Utilizarea mijloacelor militare, cvasimilitare și nonmilitare, pentru a atinge scopul final, oferă lumii occidentale o privire de ansamblu asupra unui posibil scenariu de amenințare viitoare.

Anexarea Crimeii de către Federația Rusă oferă comunității internaționale un șablon al războiului de mâine. Rusia folosește dezvoltarea infrastructurii locale din peninsula ca instrument, pentru a abate atenția de la faptul că a invadat o altă țară. Efectul s-a dovedit până acum foarte benefic pentru Rusia. La un an după ce Crimeea a fost anexată, majoritatea populației locale din Crimeea pare să sprijine Rusia³. NATO și restul lumii au uitat că Putin a invadat o altă țară, de mărimea Marylandului, cu o populație de 2,4 milioane de locuitori, și a susținut că este teritoriul rus⁴.

În plus, astăzi, Rusia combină o operațiune de ajutor umanitar cu operații de informare/dezinformare și de desfășurare sub acoperire a forțelor sale speciale în Ucraina. Potrivit presei de stat din Rusia, controlată de Kremlin, planul de încetare a focului, în șapte puncte, prevede, printre altele, crearea de „coridoare umanitare”. Din nefericire, „ajutoarele” și „echipele de reconstrucție rusești” ajung și servesc forțele separatiste.

Aceste câteva exemple descriu mediul complex și provocator în care trebuie să opereze structurile de geniu românești și NATO. Accesul la tehnologie și schimbările rapide din spațiul de luptă vor provoca schimbări operaționale majore, care se pot traduce prin „războiul hibrid tinde să șteargă granițele dintre pace și război, dintre luptă și noncombat”⁵.

Multitudinea actorilor implicați, precum și complexitatea mediului operațional actual ne relevă faptul că războiul hibrid nu poate îmbrăca forma unei campanii exclusiv militare, acesta necesitând implicarea tuturor instrumentelor de putere

disponibile (diplomatic, informațional, economic, militar). În acest sens, după mai bine de un deceniu de operațiuni COIN în Afganistan, se admite tot mai mult faptul că nu există o soluție exclusiv militară la provocări, la fel cum nu există o soluție civilă autonomă. În consecință, se recunoaște faptul că este nevoie de o cooperare strânsă civil-militară, în care securitatea, precum și provocările societale trebuie privite în ansamblu și necesită măsuri civil-militare coordonate.

Concluzionând, se poate afirma că amenințările hibride nu reprezintă nimic nou, doar că adversarii și-au adaptat modalitățile de ducere a războiului la mijloacele și tehnologia occidentale. *Când adversarii vor avea acces la tehnologia occidentală, aceasta se va întoarce și va fi folosită ca armă*⁶.

Contribuția structurilor de geniu la contracararea amenințărilor hibride

Mediul operațional contemporan implică manifestarea unei multitudini de factori etnici, religioși, ideologici, ceea ce presupune adoptarea unor soluții durabile, care să ducă la diminuarea violențelor, la restabilirea serviciilor publice, și intervenția pentru rezolvarea dezastrelor sau catastrofelor umanitare. Este evident că doar mijloacele militare nu vor fi suficiente pentru a soluționa toate aceste provocări. Cooperarea civil-militară permite forțelor armate să-și atingă obiectivul final prin coordonarea, sincronizarea și deconflictarea activităților cu contribuitorii civili, legând astfel operațiile militare de obiectivele politice. Pentru ca o astfel de relație să fie productivă, aceasta trebuie să se bazeze pe încredere, respect, răbdare și tact, precum și pe determinarea de a colabora cu toți actorii, militari și civili.

În căutarea unor strategii de succes, R. Scott Moore de la Centrul pentru Operațiuni Complexe din Washington a efectuat o analiză comparativă a peste 100 de operații neregulate, derulate din 1916 și până în prezent. Descoperirile sale ne relevă faptul că strategiile care au vizat doar o victorie militară asupra inamicului au eșuat sau au condus la opresiune și ocupație. În contrapondere, strategiile care implică măsuri integrate, politice, sociale, economice și legate de securitate, abordate simultan, au ajuns, de obicei, la stabilitate pe termen lung⁷.

Experiența dobândită din desfășurarea și deznodământul conflictelor militare recente, în care

operațiile de contrainsurgență au fost predominante, ne indică faptul că integrarea instrumentelor civile și militare reprezintă principala strategie pentru diminuarea violențelor și asigurarea securității și stabilității.

Lecțiile învățate desprinse din ultimul deceniu de război în Afganistan, dar mai ales cele rezultate din modul de acțiune al echipelor provinciale de reconstrucție (PRT) sunt relevante în planificarea modului de contracarare a amenințărilor hibride. Una dintre acestea ne indică faptul că mediul operațional în care se desfășoară operațiunile de contrainsurgență (COIN) generează sarcini suplimentare pentru structurile de geniu. Astfel, dezvoltarea economică și crearea infrastructurii sunt deseori prezentate drept principale linii de efort neletale în operațiile COIN⁸. Altfel spus, geniștii au competența și capacitatea de a contribui la *câștigarea inimilor și minților populației* națiunii gazdă.

Structurile de geniu, parte componentă a oricărei forțe militare întrunite, sunt indispensabile atât în desfășurarea operațiilor majore/campaniilor militare, cât și în operațiile de răspuns la criză și de contingență. Acestea dețin capabilități care pot fi integrate cu sprijinul prin foc și manevra forțelor luptătoare în scopul asigurării mobilității forțelor proprii, realizarea contramobilității adversarilor, precum și pentru a spori protecția forțelor proprii. De asemenea, există activități militare/nonmilitare care necesită capabilități de geniu, ca parte inerentă a unei misiuni, pentru a oferi sprijin specializat altor entități. În acest sens, asistența specialiștilor de geniu este fundamentală pentru îndeplinirea sarcinilor operațiilor de stabilizare și reconstrucție care vizează restabilirea sau furnizare serviciilor esențiale (cum ar fi asigurarea cu apă, asigurarea energiei electrice și transportului, precum și pentru a repara infrastructura critică)⁹.

În funcție de tipul de operație, de fazele acesteia, dar și de caracteristicile mediului operațional, cea mai probabilă întrebuintare a structurilor de geniu, la nivel tactic, pentru toate componentele va fi sprijinul pentru realizarea mobilității, într-un echilibru cu sarcinile pentru menținerea capacității operaționale și dezvoltarea infrastructurii¹⁰. Un aspect foarte important, deloc de neglijat, se referă la adaptarea capabilităților de geniu la specificul misiunii, iar în mod ideal, acestea ar trebui să fie mobile, flexibile și modulare.

Dincolo de toate acestea, se naște următoarea întrebare: Care este contribuția structurilor de geniu la contracararea amenințărilor specifice războiului hibrid? Răspunsul la această întrebare este foarte simplu, așa cum au făcut întotdeauna, prin operații care vizează construcția/dezvoltarea infrastructurii, suport pentru menținerea capacității operaționale a forțelor luptătoare, precum și suport pentru populația civilă și pentru alte organizații participante la campania militară. Însă toate aceste activități trebuie desfășurate într-un mediu operațional mult mai complex, în care amenințările de tip hibrid se manifestă plenar.

În executarea operațiilor de contrainsurgență, lupta pentru obținerea sprijinului din partea oamenilor a fost și rămâne deosebit de importantă. Insurgenții, pentru a fi eficienți, depind de sprijinul și sponsorizarea din partea populației. Forțele armate depind de același sprijin, pentru a pune capăt insurgenței și pentru a dezvolta un mediu sigur și durabil. Întrucât structurile de geniu au capacitatea de a contribui la dezvoltarea infrastructurii, care va aduce beneficii societății civile, geniștii au jucat un rol central în câștigarea inimii și minții populației locale. PRT-urile desfășurate în întregul Afganistan au contribuit la reconstrucția și dezvoltarea infrastructurii locale. Cu toate acestea, modul în care au contribuit și eficacitatea lor sunt dificil de evaluat. Diferențele naționale dintre țările participante cu trupe au influențat modul în care PRT-urile și-au rezolvat misiunea, dar mai ales în ceea ce privește rolul structurilor de geniu. De asemenea, provocarea dată de cooperarea civil-militară a fost rezolvată diferit, în funcție de specificul național și cultural, atât de partea militară, cât și de organizațiile civile.

Potrivit colonelului Garland H. Williams, un criteriu de succes pentru operația de reconstrucție și crearea unei păci durabile este ca reconstrucția să înceapă imediat după încetarea ostilităților. La acea vreme, structurile de geniu reprezentau singurele capabilități credibile și disponibile în teatru. Dacă faza de reconstrucție este întârziată, va fi mai dificil să se obțină sprijin din partea populației¹¹.

Conform experiențelor recente, rareori există suficiente structuri de geniu disponibile, iar acest deficit poate fi parțial depășit prin utilizarea contractorilor civili. Pentru a acoperi acest deficit, după cum precizează și AJP 3-12, geniștii vor sprijini și vor coordona executarea tuturor proiectelor

de infrastructură, în conformitate cu planul de dezvoltare a infrastructurii și, de asemenea, s-ar putea impune să contribuie la instruirea unităților multinaționale, a personalului ONG-urilor și OI, precum și a populației locale. De asemenea, geniștii pot oferi asistență cu privire la măsurile adecvate de protecție fizică, inclusiv la obstacole, puncte de observare, sisteme de detectare/avertizare, de mascare și de atenuare a efectelor armelor asupra structurilor.

Efortul comunității internaționale de stabilizare și reconstrucție a statelor emergente dintr-un conflict politico-militar s-a bucurat de susținerea activă a României prin structurile sale de geniu și nu numai. Astfel, Batalionul 96 Geniu a participat la misiunea IFOR în Bosnia și Herțegovina, misiunile executate constând în asigurarea libertății de mișcare pentru trupele multinaționale și populația civilă, acordarea sprijinului genistic general comandamentelor și contingentelor multinaționale, precum și executarea de lucrări în sprijinul comunităților locale din Federația Croato-Musulmană și Republica Srpska¹². Începând cu anul 2000, Batalionul 96 Geniu a fost reorganizat, luând ființă Detașamentul Național „Bosnia” cu un efectiv de 68 de militari, staționat la Butmir, și Detașamentul Național „Olanda”, care a acționat în cadrul contingentului olandez cu un efectiv de 38 de militari.

Hotărârea nr. 2, din 12.02.2003, adoptată de Parlamentul României, a consfințit participarea României în cadrul Coaliției Multinaționale de Stabilitate din Irak. În cadrul forțelor participante la misiunea ”Iraqi Freedom”, s-a regăsit și structura de geniu de tip detașament.

În perioada 15 august 2003 - 23 august 2006, geniștii români au executat, în teatrul de operații din Irak, misiuni specifice, în sprijinul forțelor Coaliției din bazele militare de la Al Hillah, Ad Diwaniyah și Al Kut, misiuni care s-au concretizat în amenajarea, întreținerea și menținerea viabilității căilor de comunicații rutiere, amenajarea genistică a bazelor militare, lucrări genistice pentru protecția personalului, amenajarea platformelor pentru elicoptere, amenajarea platformelor CORIMEC pentru cazarea trupelor, precum și cercetarea cursurilor de apă și inspecții de nivel 1 la podurile de pe comunicațiile rutiere din zona de acțiune a Diviziei Multinaționale Centru Sud¹³.

Odată cu lansarea, în anul 2002, a conceptului de „Echipe de Reconstrucție Provincială” în

Afghanistan, a apărut și o nouă provocare pentru România. Astfel, țara noastră a participat, în perioada 2003 - 2006, cu un ofițer de poliție militară și cu o grupă de cercetare în cadrul PRT Helmand (condusă de Marea Britanie), precum și cu o echipă medicală, compusă din trei persoane, în cadrul PRT Kunduz (condusă de Germania).

România își menține efortul militar pentru susținerea proceselor de revenire la starea de normalitate în Afganistan, prin participarea, în prezent, dar și în viitor la misiunea NATO ”Resolute Support”. Misiunea principală a militarilor Coaliției multinaționale este de a instrui, de a consilia și de a asista structurile de securitate și apărare afgane, ANDSF (*Afghan National Defence and Security Forces*). În cadrul echipelor militare românești de consiliere, se regăsesc ofițeri și subofițeri din arma geniu care oferă consiliere în domeniile: contra-IED (contracurarea dispozitivelor explozive improvizate), infrastructură, sprijin genistic.

Concluzii

Prin urmare, structurile de geniu joacă și vor continua să joace un rol crucial în atenuarea și contracurarea amenințărilor hibride. Executarea oportună de către structurile de geniu a tuturor sarcinilor specifice și deduse va asigura sprijinul necesar forței întrunite pe timpul campaniei militare, dar, mai ales, va contribui la succesul operației de reconstrucție postconflict, ceea ce, în final, va însemna câștigarea inimilor și minților oamenilor și revenirea la starea de normalitate.

Pentru a fi în măsură să-și îndeplinească sarcinile, geniștii trebuie să se pregătească să facă față viitorilor adversari, care sunt adaptivi și care folosesc o gamă largă de capacități, care le permit să lupte cu succes cu o forță superioară din punct de vedere tehnologic.

Toate aceste motive trebuie să determine specialiștii militari să acționeze în direcția adaptării capacităților de geniu, astfel încât acestea să ofere sprijin și asistență în spațiul de luptă convențional, dar, mai ales, să ofere sprijin forțelor armate într-un mediu COIN, prin:

- crearea și punerea la dispoziție de structuri de geniu mobile, modulare, flexibile și adaptabile situației, misiunii, schimbărilor nivelului de amenințare și resurselor avute la dispoziție;
- capacitatea integrării de către structurile de geniu a altor entități nonmilitare;

- soluționarea provocărilor majore referitoare la interoperabilitate, cauzate de diferențele de limbă, cultură și de înzestrarea cu echipamente;
- armonizarea proceselor de comandă și control, astfel încât să fie permisă comanda prin misiune.

NOTE:

1 *** GAO-10-1036R, *Războiul hibrid*, Government Accountability Office, Washington DC, 2010, p. 15.

2 [NATO], *Bi-SC Input to a New NATO Capstone Concept for The Military Contribution to Countering Hybrid Threats*, 2010, p. 2, http://www.act.nato.int/images/stories/events/2010/20100826_bi-sc_cht.pdf, accesat la 09.01.2021.

3 John O’Loughlin, Gerard Toal, *The Crimean Conundrum*, 3 March 2015, <https://www.opendemocracy.net/od-russia/john-o'loughlin-gerard-toal/crimean-conundrum>, accesat la 21.01.2021.

4 Michel Casey, "The Crime of the Century, A Year after Claiming Crimea for Russia, Putin Appears to have gotten away with the Heist," *New Republic*, 4 March 2015, <http://www.newrepublic.com/article/121222/one-year-after-russias-annexation-world-has-forgotten-crimea>, accesat la 21.01.2021.

5 *Ibidem*.

6 [Norwegian Defense Research Establishment], *Global trends and Military Operations*, <https://www.ffi.no/en/research/global-trends-and-military-operations>, accesat la 21.01.2021.

7 Scott R. Moore, *Reexaminarea operațiunilor complexe* (traducere), Centrul pentru operațiuni complexe, Washington DC, 2009, <http://cco.ndu.edu>, p. 3, accesat la 27.01.2021.

8 Joint Chiefs of Staff, Joint Publication (JP) 3-34, Joint Engineer Operations, Joint Chiefs of Staff, Washington DC, 2013.

9 *** Joint Chiefs of Staff, Joint Publication (JP) 3-34, Joint Engineer Operations, Joint Chiefs of Staff, Washington DC, 2011, p. 9.

10 [NATO], *Military Committee Policy for Military Engineering*, MC 0560/1, p. 6.

11 Col. Garland H. Williams, *Engineering Peace, The Military Role in Postconflict Reconstruction*, United States Institute of Peace Press, Washington DC, 2005, p. 31.

12 <http://amnr.defense.ro/news/view/24>, accesat la 27.01.2021.

13 *Ibidem*.

BIBLIOGRAFIE

*** GAO-10-1036R, *Războiul hibrid*, Government Accountability Office, Washington DC, 2010.

*** G.-1, *Doctrina sprijinului de geniu în operațiile întrunite*, București, 2016.

*** F.T.-9, *Manualul sprijinului de geniu în operațiile forțelor terestre*, București, 2017.

*** Joint Chiefs of Staff, Joint Publication (JP) 3-34, Joint Engineer Operations, Joint Chiefs of Staff, Washington DC, 2011.

*** Joint Chiefs of Staff, Joint Publication (JP) 3-34, Joint Engineer Operations, Joint Chiefs of Staff, Washington DC, 2013.

[NATO], *Military Committee Policy for Military Engineering*, MC 0560/1.

[NATO], *Strategic Concept for the Defense and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization*.

Casey Michel, "The Crime of the Century, A Year after Claiming Crimea for Russia, Putin Appears to have gotten away with the Heist", *New Republic*, 4 March 2015, <http://www.newrepublic.com/article/121222/one-year-after-russias-annexation-world-has-forgotten-crimea>

Moore R. Scott, *Reexaminarea operațiunilor complexe* (traducere), Centrul pentru operațiuni complexe, Washington DC, 2009, [www.http://cco.ndu.edu](http://cco.ndu.edu)

O’Loughlin John, Toal Gerard, *The Crimean Conundrum*, 3 March 2015, <https://www.opendemocracy.net/od-russia/john-o'loughlin-gerard-toal/crimean-conundrum>

Col. Williams H. Garland, *Engineering Peace, The Military Role in Postconflict Reconstruction*, United States Institute of Peace Press, Washington DC, 2005.

*** www.act.nato.int

*** www.amnr.defense.ro

*** www.defenseromania.ro

*** www.opendemocracy.net

*** www.newrepublic.com

TRANSFORMĂRI ALE STRUCTURILOR DE GENIU ÎN CONTEXTUL UNUI MEDIU DE ACȚIUNE AFLAT ÎN CONTINUĂ SCHIMBARE

MILITARY ENGINEERING STRUCTURES' TRANSFORMATIONS IN THE CONTEXT OF CONSTANTLY CHANGING ENVIRONMENT OF ACTION

Col.drd. Adrian-Robert GHEORGHE*

Necesitatea adaptării politicilor de securitate și apărare națională la caracteristicile actuale ale mediului de securitate supune instituția militară unui amplu proces de transformare. Din această perspectivă, natura conflictelor care caracterizează secolul XXI impune o abordare nouă și dezvoltarea acelor tipuri de structuri, care pot fi adaptate rapid noilor provocări din mediul de securitate. Obiectivul principal al procesului de transformare militară constă în crearea de capacități care să ofere decidenților politico-militari statali variante de acțiune adecvate noilor tipuri de riscuri și amenințări care vizează securitatea națională și/sau cea internațională. În același timp, transformarea militară urmărește crearea/obținerea unui avantaj competitiv semnificativ asupra adversarilor potențiali prin transformarea rolului apărării în cadrul securității naționale, a managementului apărării și a forțelor armate.

The need to adapt national security and defense policies to the current characteristics of the security environment is subjecting the military institution to an extensive process of transformation. From this perspective, the nature of the conflicts that characterize the XXI century requires a new approach and the development of those types of structures that can be quickly adapted to new challenges in the security environment. The main objective of the military transformation process is to create capabilities to provide state policy makers with alternatives to action in accordance with new types of risks and threats to national and / or international security. At the same time, the military transformation aims to create / gain a significant competitive advantage over potential adversaries by transforming the role of defence within national security, transforming both the defence management and the armed forces.

Cuvinte-cheie: câmp de luptă; transformare; modernizare; optimizare; acțiuni militare; sprijin de geniu.

Keywords: battlefield; transformation; modernization; optimization; military actions; engineering support.

Prezentul și viitorul pun în fața oamenilor, ca cerință esențială privind modul de abordare a riscurilor, pericolelor, amenințărilor și vulnerabilităților, concentrarea la timp și în coordonate optime a eforturilor întreprinse pentru gestionarea eficientă a realităților globale și regionale, cadru în care fluidizarea intereselor statale pe un curs favorabil intereselor comunitare are un caracter primordial.

Diversitatea și complexitatea conflictelor armate din ultimele decenii, în cadrul cărora s-au confruntat doctrine, tehnologii, concepții strategice, armate cu grade diferite de înzestrare, însoțite de un suport informațional și logistic deosebit au scos

în evidență situații și condiții noi de pregătire și de ducere a acțiunilor militare.

Tehnologiile avansate apărute îndeosebi în ultimele două decenii au schimbat radical mijloacele și modalitățile de acțiune militară, modificând, în consecință, și caracterul războiului în viitor. Un rol deosebit în schimbarea caracterului războiului îl are și faptul că este posibil ca scopurile pentru care se declanșează confruntările armate să fie încadrate atât în spectrul oficial, cât și într-o zonă ascunsă, mascată subtil, pentru a convinge opinia publică de necesitatea soluției militare ca ultimă și decisivă modalitate de a se impune o stare de normalitate.

Considerații generale privind câmpul de luptă modern

Caracteristicile câmpului de luptă modern au fost și sunt studiate permanent de specialiști, pentru a asigura o imagine realistă decidenților politico-

*Brigada 10 Geniu „Dunărea de Jos”
e-mail: gheorghe.adrian@forter.ro

militari, însă cele considerate a fi determinante în prezent, dar mai ales în viitor sunt „letalitatea, schimbările de mediu permanente și dinamica ridicată a acțiunilor de luptă, precum și amploarea acțiunilor militare”¹.

Având în vedere ritmul alert în care evoluează sistemele de arme și munițiile la ora actuală în vederea optimizării efectului asupra adversarului și implicit a creșterii letalității acestora, putem deduce că protecția genistică, în mediul de confruntare actual, capătă o importanță din ce în ce mai ridicată.

Plecând de la această realitate, putem evidenția rolul hotărâtor pe care îl capătă sarcinile de geniu în afara contactului cu inamicul, în special cele ce contribuie la ascunderea forțelor proprii și cele executate pentru inducerea în eroare a adversarului.

Schimbările de mediu permanente și dinamica ridicată a acțiunilor de luptă influențează permanent mobilitatea și contramobilitatea forțelor de manevră. Acest fapt generează nevoi suplimentare de forțe specializate de geniu, capabile să anticipeze posibile schimbări și să aloce oportunități suficiente resurse pentru rezolvarea sarcinilor specifice, care permit trupelor proprii să execute manevra în condiții bune și care, în același timp, nu permit adversarului să folosească terenul în avantajul său.

Amploarea acțiunilor militare are influență asupra sprijinului de geniu în ansamblu, pentru că, așa după cum știm, capacitățile de geniu sunt limitate. În foarte puține situații cunoscute, se poate spune că au existat suficiente forțe și resurse de geniu pentru susținerea în condiții optime a acțiunilor militare. De cele mai multe ori, amploarea acțiunilor militare generează nevoi de sprijin de geniu care nu pot fi acoperite în totalitate și în timp oportun de forțele și mijloacele de geniu existente în organică. În situația în care, pentru desfășurarea acțiunilor militare, sunt necesare capacități care nu pot fi acoperite decât parțial de structurile militare de geniu, pot fi abordate două modalități de acțiune pentru susținerea operațiunilor militare.

Prima modalitate presupune identificarea și folosirea resurselor umane, tehnice și materiale din afara sistemului de apărare care pot completa gama sau volumul acțional al capacităților militare până la compensarea totală a deficitului existent. A doua modalitate de acțiune este restrictivă și permite angajarea capacităților de geniu numai

după ce s-a făcut o prioritizare temeinică a acestora pentru rezolvarea sarcinilor specifice în cele mai importante momente ale luptei. Bineînțeles că folosirea combinată a celor două variante asigură o rată de succes ridicată, având în vedere că generează optimizarea întrebuințării tuturor resurselor disponibile în cele mai importante momente ale acțiunilor sprijinite.

Complexitatea actuală a mediului de confruntare obligă participanții să gestioneze spațiul prin împărțirea acestuia în zone. Aceste zone pot fi categorisite după diferite principii, și aici aș dori să amintesc:

- zone care sunt definite de valoarea/nivelul structurilor combatante – nivelurile tactic, operativ sau strategic;
- zone care sunt definite după tipul de acțiune/ operație și/sau forma de luptă aleasă – fâșia de apărare, baza de plecare la ofensivă, raionul de dispunere;
- zone care sunt definite de sarcina/efectul asumat de combatant în spațiul de confruntare definit – zone de responsabilitate, zone de interes, zone de influență.

Fără a avea pretenția că această expunere succintă a acoperit întreaga organizare a spațiului de confruntare modern, am putea observa că dinamica, complexitatea și evoluția permanentă a acestuia determină necesitatea de a evalua permanent elementele componente din cadrul forțelor de sprijin și în mod special a forței de sprijin de geniu, cu un accent deosebit pe detașamentele care efectuează acțiuni de trecere a cursurilor de apă, asigurare, mișcare și mobilitate, detașamentele care execută sisteme de baraje mobile și, nu în ultimul rând, a celor de distrugeri. Apreciez că această evaluare permanentă este fundația pe care se poate aborda un management coerent și eficient al resurselor de geniu, în sprijinul acțiunilor/operațiilor militare moderne.

Scurtă analiză a direcțiilor de acțiune care se întrevăd pentru realizarea unor structuri de geniu moderne, capabile să execute cu succes misiuni specifice în mediul actual și viitor de confruntare

Unul dintre specialiștii din domeniul sprijinului de geniu românesc afirma, în anul 2007, că „realizarea unor structuri de forțe moderne, compatibile și interoperabile impune îndeplinirea unor cerințe

clare și fundamentale, iar în opinia mea acestea sunt: elaborarea unui cadru legislativ compatibil sistemului militar; elaborarea documentelor conceptuale și doctrinare ale organizării, înzestrării, pregătirii și întrebunțării forțelor la pace pentru securitatea națională, apărarea națională și colectivă, promovarea stabilității, precum și pentru sprijinirea autorităților locale în situații de urgențe civile; compensarea reducerii treptate a efectivelor cu gradul de profesionalizare a structurilor militare; capabilități crescute pentru gestionarea situațiilor de criză; simplificarea procedurilor de comandă și control; susținerea și încadrarea programelor de modernizare în resursele alocate”²².

Plecând de la cele prezentate anterior, am putea spune că, de atunci și până astăzi, Armata Română a făcut un efort remarcabil prin care a creat un cadru legislativ ce permite transformarea și modernizarea structurilor de geniu la un nivel care asigură abordarea cu succes a sarcinilor ce-i revin atât pentru apărarea națională, cât și cele pentru apărarea colectivă (NATO) și, în același timp, a demarat programe de înzestrare pe priorități, în acord cu cerințele actuale și viitoare prognozate de specialiștii în domeniu pentru sprijinul de geniu.

Obiectivul de bază al procesului de modernizare îl constituie ajustarea structurii Forțelor Armate Române la mediul de securitate prezent și viitor, pentru a putea îndeplini angajamentele naționale față de Alianță, în concordanță cu procesele și fenomenele din planul de transformare al NATO. Scopul este de a face Forțele Armate Române capabile să participe la întregul spectru de misiuni desfășurate de NATO și UE.

În aceste circumstanțe, în condițiile existenței unei forțe multinaționale, este foarte important ca structurile de geniu să fie în măsură să asigure un sprijin de geniu corespunzător. Structurilor de geniu din Armata României le revin, în aceste condiții, sarcini importante. Nu trebuie uitat că ele au fost printre primele structuri din Armata României implicate în conflictele din ultimele două decenii și jumătate din TO Balcani, TO Irak, TO Afganistan sau în crizele din Africa, câștigând astfel o experiență importantă.

Obiectivul acestui proces, pentru structurile de geniu românești, nu poate fi altul decât obiectivul stabilit de Alianță în acest domeniu, și anume acela de a acorda sprijinul de geniu forțelor NATO în întreaga gamă de misiuni, actuale și viitoare,

pentru a oferi comandantului NATO cea mai mare libertate de acțiune la cea mai bună valoare pentru națiuni.

Direcțiile de acțiune pe termen mediu, pentru a îndeplini acest obiectiv, așa cum sunt stabilite la nivelul Alianței, sunt în număr de patru:

- creșterea gradului de conștientizare și a capacității forțelor de geniu disponibile pentru misiuni NATO;
- îmbunătățirea interoperabilității forțelor de geniu ale NATO;
- optimizarea procesului de comandă și control în domeniul geniului;
- sprijinirea durabilă a forțelor NATO³.

Acest mod de abordare a schimbării reprezintă o modificare importantă din punct de vedere conceptual a transformării genistice specifice. Pentru fiecare dintre aceste direcții de acțiune, la nivelul Alianței s-au stabilit o serie de obiective, iar României îi revine responsabilitatea de a-și stabili propriile obiective, în concordanță cu obiectivele Alianței.

Ținând seama de evoluția continuă a capabilităților de geniu cerute pentru a sprijini operațiile NATO, pornind de la *Carta albă a Apărării*, până la *G.-1 Doctrina sprijinului de geniu în operațiile întrunite*, de la structurile și capabilitățile care se impun în atingerea nivelului de sprijin necesar pentru misiunile anticipate și pentru a sprijini Conceptul Strategic al Alianței, putem evidenția câteva obiective, pentru perioada 2016-2025, în dezvoltarea armei de geniu:

- optimizarea capabilităților, capacităților și disponibilităților structurilor naționale de geniu pentru misiuni NATO;
- în întreaga Alianță, trebuie să crească nivelul de înțelegere a capabilităților, capacităților și disponibilităților structurilor de geniu disponibile pentru operațiile NATO;
- ridicarea nivelului de interoperabilitate al forțelor de geniu din NATO;
- optimizarea procesului de Comandă și Control al structurilor de geniu;
- contribuția la susținerea forțelor NATO.

Procesul de modernizare a forțelor de geniu canalizează efortul transformărilor către o concepție nouă, modernă privind sprijinul de luptă prin componenta *sprijinul de geniu pentru luptă*.

Acest proces are la bază *G.-1 Doctrina sprijinului de geniu în operațiile întrunite* și

Programul privind transformarea, dezvoltarea și înzestrarea Armatei României până în anul 2026 și în perspectivă, documente care asigură pe deplin cadrul legislativ necesar obținerii acelor capacități moderne de geniu care pot asigura îndeplinirea cu succes a misiunilor ce revin structurilor de geniu pentru asigurarea sprijinului de geniu la cel mai înalt nivel atât în cadrul național, cât și multinațional, alături de partenerii de alianță.

În pofida faptului că, în balanța obținerii succesului, pe timpul confruntărilor de azi, capătă o greutate din ce în ce mai mare sistemele de lovire de înaltă precizie, atacurile cibernetice și rețelele de social-media, nu va putea fi ignorată niciodată importanța protecției genistice a forțelor. Indiferent dacă vorbim de pregătirea teritoriului național pentru apărare, sau de misiunile și sarcinile ce revin structurilor de geniu pe timpul și în desfășurarea conflictelor, precum și în perioada postconflict, vom vedea că acestea asigură, de fiecare dată, elemente cheie, care contribuie substanțial la succesul acțiunilor/operațiilor structurilor proprii și/sau aliate.

Pentru a exemplifica această afirmație, am să fac referire la părerea unuia dintre specialiștii armeei geniu care afirma următoarele: „Ducerea operațiilor de inducere în eroare poate fi influențată de evoluția tehnologică, în special de dezvoltarea roboticii și a tehnologiilor de procesare și sinteză vocală. De exemplu, o flotă de elemente robotizate va putea simula manevra unor forțe sau puncte de comandă în paralel cu acțiuni de înșelare în mediul electromagnetic (prin imitarea semnăturii electromagnetice a PC/subunităților proprii), în special în mediul urban. Tehnologiile avansate de procesare și sinteză vocală pot contribui în mod eficient la simularea vocii personalului propriu sau inamic în rețelele de comunicații sau la posturile de radio”⁴.

Acest exemplu ne arată cum este sporită eficiența lucrărilor genistice specifice inducerii în eroare, și anume lucrările tipice punctelor de comandă sau cele tipice dispunerii structurilor militare într-un raion, executate în volum de 1/3 din necesar, completate cu măsurile sus-amintite, fac ca sistemele de înaltă precizie folosite de adversar să-și piardă considerabil eficiența și, implicit, nu vor mai obține efectul scontat asupra țintelor vizate.

Pentru trupele de geniu moderne, la ora actuală există tendința de a dezvolta structuri organizatorice cu o capacitate de protecție proprie

ridicată, care posedă puncte de comandă mobile, echipate cu toate facilitățile necesare, tehnică blindată multifuncțională și modulară, capabilă să execute manevra în spațiul terestru, naval și aerian, toate acestea regăsindu-se, parțial deja, în anumite structuri din compunerea forțelor puse la dispoziția NATO.

Procesul de modernizare a forțelor de geniu pune în valoare standardele actuale și materializează orientările și tendințele de perspectivă existente în domeniu în cadrul armatelor moderne. Această evoluție permanentă are menirea de a conferi forțelor de geniu un nivel de performanță corespunzător și posibilitatea de a opera fără limitări cu structurile militare similare ale Alianței în acțiuni/operații comune.

Pentru realizarea unor structuri de geniu compatibile și interoperabile cu cele ale aliaților, trebuie să avem în atenție următoarele trăsături:

- ajustarea oportună a concepției de dezvoltare a armeei geniu, în corelație permanentă cu evoluția concepției de reformă a forțelor terestre;
- menținerea unei atitudini constructive, deschisă ideilor noi, care pot oferi soluții oportune, cu resurse rezonabile;
- adaptarea permanentă a cadrului doctrinar nevoilor armeei, în acord cu cadrul general al categoriei de forțe;
- creșterea permanentă a ponderii factorilor calitativi de performanță în cuantificarea capacităților dezvoltate;
- îndeplinirea prevederilor documentelor de referință în domeniu;
- punerea în valoare a experienței acumulate prin implementarea/generalizarea soluțiilor eficiente de rezolvare a problemelor identificate;
- menținerea continuității și stabilității proceselor de transformare;
- îmbunătățirea permanentă a capacității de autoevaluare;
- îndeplinirea cu fermitate a cerințelor asumate la nivel politico-militar.

Pentru optimizarea procesului de modernizare a structurilor de geniu, putem afirma că este necesară asumarea următoarelor cerințe:

- ajustarea permanentă a structurilor, în acord cu misiunea încredințată și cu factorii care influențează mediul de confruntare;
- creșterea continuă a gradului de profesionalizare a posturilor;

• evaluarea constantă a nivelului de pregătire profesională a personalului și adoptarea măsurilor necesare de încadrare în standardele impuse.

Pentru structurile de geniu, putem spune că obiectivele asumate în ceea ce privește transformarea/modernizarea/dezvoltarea trebuie să fie concrete și măsurabile și să permită atingerea scopurilor stabilite, cu resurse rezonabile.

Conform celor afirmate de specialiștii în domeniu, aceste obiective se pot categorisi astfel:

„• generale – definesc rolul unei anumite structuri de geniu pentru o perioadă lungă de timp;

• derivate – eșalonate astfel încât realizarea lor prealabilă să conducă treptat la atingerea obiectivelor generale;

• specifice – fixate unei activități, compartiment, ansamblu de compartimente, menite să contribuie la realizarea celor derivate”⁵.

Am putea să adăugăm la această scurtă analiză a modului în care sunt manageriate problemele legate de procesul de *transformare* a structurilor de geniu și o scurtă referire la importanța modului în care trebuie grupate misiunile sprijinului de geniu. Este evident că, pentru a face această grupare, sunt necesare criterii relevante și în această categorie, sunt amintite de către specialiștii în domeniu următoarele: criteriul de identitate, criteriul de convergență, criteriul de raționalitate. Fiecare dintre aceste criterii contribuie la optimizarea acțiunilor desfășurate de structurile de geniu și la organizarea și funcționarea, în condiții de eficiență maximă, a acestora.

Concluzii

Toate cele prezentate mai sus converg către ideea că gradualizarea, etapizarea și stabilirea obiectivelor pe domenii sunt pași foarte importanți care trebuie făcuți cu responsabilitate pentru a gestiona eficient *modernizarea* armeei geniu în limita resurselor financiare bugetate.

În aceeași idee, pentru ca *transformarea* structurilor de geniu să nu se facă superficial, se impune o perioadă de ajustare și rafinare a cadrului conceptual, suficient de lungă, simultan cu operaționalizarea tehnică și administrativă a structurilor în noul context.

Se poate observa că dezvoltarea reală a structurilor de geniu se poate realiza prin înzestrarea cu sisteme de tehnică, cu echipamente și cu

materiale moderne, care pot genera o gamă variată de capabilități și, simultan, pot executa volume mari de lucrări. Tehnica nouă care va fi în dotarea structurilor de geniu trebuie să fie compatibilă și interoperabilă cu cea a partenerilor aliați, oferind, în același timp, posibilități proprii de protecție de nivel ridicat, impunându-se a fi, totodată, și multifuncțională.

Un alt element de bază care trebuie amintit aici și care conduce la optimizarea transformării este realizarea treptată a procesului de profesionalizare a trupelor de geniu.

În concluzie, putem spune că, în doctrina națională de apărare, au fost implementate documentele de referință ale NATO, la această dată România fiind lansată într-un amplu program de înzestrare/*modernizare* cu echipamente compatibile cu cele ale NATO, urmând ca, odată cu încheierea acestui proces, Armata Română să atingă integrarea tehnică deplină în NATO și UE.

NOTE:

1 Gheorghe Toma, Lucian Stăncilă, Costică Țenu, *Arta operativă între contrarii: actualitate și perspectivă*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2001, p. 57.

2 Lt.col.dr. Dumitru Radu, „Considerații privind criteriile vizate de noile structuri de geniu, în perspectiva anilor 2015-2020”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”* nr. 4/2007, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007, p. 454.

3 Mihai-Silviu Popescu, „Aspecte privind realizarea interoperabilității cu structurile NATO în domeniul conducerii protecției genetice”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”* nr. 2/2007, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007, p. 85.

4 Lt.col.instr.av.drd. Cristian-Octavian Stanciu, „Comanda și controlul acțiunilor militare în contextul integrării tehnologiilor moderne”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”* nr. 2, vol. 2/2015, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2015, p. 234.

5 Lt.col.dr. Dumitru Radu, *op.cit.*, p. 456.

BIBLIOGRAFIE

- *** *Carta albă a apărării*, București 2017.
- *** *Military Engineering Vision and Objectives 2011-2020*
- *** *Military Engineering Centre of Excellence*, Germany, 7 October 2010.
- *** *G. - 1 Doctrina sprijinului de geniu în operațiile întrunite*, București, 2016.
- *** *F.T.-1 Doctrina operațiilor forțelor terestre*, București, 2007.

Gl.mr.dr. Arsenie Valentin, col. Sîrbu Cornel, *Surprinderea în lupta armată*, Editura Militară, București, 1993.

Popescu Mihai-Silviu, „Aspecte privind realizarea interoperabilității cu structurile NATO în domeniul conducerii protecției genistice”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”* nr. 2/2007, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.

Lt.col.dr. Radu Dumitru, „Considerații privind criteriile vizate de noile structuri de geniu, în perspectiva anilor 2015-2020”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”* nr. 4/2007, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.

Lt.col.instr.av.drd. Stanciu Cristian-Octavian, „Comanda și controlul acțiunilor militare în contextul integrării tehnologiilor moderne”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”* nr. 2, vol. 2/2015, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2015.

Col.prof.univ.dr. Stăncilă Lucian, *Legile și principiile luptei armate*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2000.

Toma Gheorghe, Stăncilă Lucian, Țenu Costică, *Arta operativă între contrarii: actualitate și perspectivă*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2001.

MANAGEMENTUL PROGRAMELOR OPERAȚIONALE – POSIBILE CONEXIUNI ȘI BENEFICII, FORMULATE PRIN RAPORTARE LA NECESITĂȚILE DE FINANȚARE COMPLEMENTARE ALE APĂRĂRII NAȚIONALE A ROMÂNIEI

THE MANAGEMENT OF THE OPERATIONAL PROGRAMMES – POSSIBLE CONNECTIONS AND BENEFITS, FORMULATED BY REFERENCE TO THE COMPLEMENTARY FINANCING NEEDS OF ROMANIA'S NATIONAL DEFENCE

Drd. Dragoș-Adrian IORGA*

Astăzi, mai mult ca oricând, dinamica noilor provocări, rezultantă a transformărilor survenite în cadrul mediului internațional, susține reconfigurarea priorităților agendei interne și externe a statelor prin adăugarea de noi riscuri, amenințări și vulnerabilități, poziționate în afara acțiunilor specifice apărării armate, modificând, totodată, și relația dintre diferitele dimensiuni ale securității. În acest context, apărarea națională trebuie, printr-o abordare de tip anticipativ, preventiv și participativ și, de asemenea, prin utilizarea unei game variate de resurse, prin apel la managementul integrat al resurselor de apărare, să identifice și să susțină acele căi de răspuns adecvate provocărilor lumii de astăzi. Această ipoteză stă la baza prezentei cercetări, prin intermediul căreia ne-am propus să identificăm și să formulăm posibile conexiuni și potențiale beneficii, care pot fi extrase atât ca modalități de răspuns ale apărării naționale în fața noilor provocări, cât și în calitate de resurse complementare ale acesteia. Ofertant, în acest sens, vom demonstra a fi managementul programului operațional destinat resurselor umane în România.

Nowadays, more than ever, as a result of the transformations undergone on an international level, the dynamics of new challenges sustain the reconfiguration of the priorities of the internal and external agenda of the states through adding new risk, threat and vulnerability factors, which are not included in armed defence, modifying at the same time the relationship between different security aspects. In this context, national defence must – through an anticipative, preventive and participative approach and, moreover, through utilisation of various resources, by contacting the integrated management of the defence resources – to identify and sustain those response ways which are adequate to contemporary challenges. This hypothesis represents the starting point of this research, through which we have decided to identify and formulate possible connections and possible benefits that can be obtained not only as response means of the national defence against new challenges, but also as its complementary resources. Thus, looking from this point of view, we will demonstrate how should be the management of the operational programme dedicated to the human resources development in Romania.

Cuvinte-cheie: management; program operațional; resurse umane; resurse complementare; apărare națională; managementul integrat al resurselor de apărare.

Keywords: management; operational programme; human resources; complementary resources; national defence; integrated management of the defence resources.

Având în vedere, pe de o parte, evoluțiile economice din ultimii ani și, pe de altă parte, dificultățile financiare de la nivel european, regândirea ecuației și a modului de planificare,

de alocare și de utilizare a resurselor în direcția gestionării lor optime și finanțării multinaționale a capacităților, prin prisma criteriului eficiență, precum și necesitatea materializării unei prioritizări a investițiilor și, implicit, extrapolarea sa din sfera dimensiunii militare a apărării naționale în toate domeniile și aspectele realității socioeconomice, a fost doar o chestiune de timp.

* *Universitatea Națională de Apărare „Carol I”*
e-mail: dragos.iorga@yahoo.com

Mai mult, abordarea multidimensională, modernă și multidirecțională, oferită, la nivel național, pentru prima dată, de *Strategia Națională de Apărare 2010-2015*¹ conceptului „apărarea României”, conform căreia, în egală măsură, succesul apărării – obținerea securității – poate fi asigurat prin îmbinarea mijloacelor militare cu cele politice, economice, sociale, cu încurajarea inițiativei și a participării la gestionarea securității naționale și a societății civile – presă, ONG-uri specializate, cetățeni –, în baza parteneriatelor, inclusiv cu organizații private, pentru o corelare eficientă și eficientă a resurselor existente cu obiectivele de securitate, este o altă variabilă derivată a managementului integrat al resurselor de apărare, pe care o prezentăm, pe această cale, cu scopul principal de a argumenta necesitatea și importanța acordate existenței și implementării, și în țara noastră, a unui astfel de management.

Această direcție modernă și multidimensională a fost continuată și dezvoltată de *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2015 - 2019*² și este susținută, fundamentată și promovată și în cadrul actualei strategii aplicabile apărării naționale, *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020 - 2024*³, document programatic fundamental prin intermediul căruia se planifică, la nivel național, apărarea, strategie care a fost concepută și adaptată noilor stări de fapt (noilor provocări) și nevoilor de dezvoltare ale țării și care, de asemenea, a fost proiectată în vederea actualizării răspunsurilor României la principalele probleme și aspecte specifice mediului de securitate tot mai dinamic, la noile riscuri, amenințări și vulnerabilități la adresa acesteia.

Planificarea integrată și multianuală a apărării, realizată prin corelarea într-un sistem unitar a obiectivelor pe termen scurt, mediu și lung, a politicilor și resurselor umane, materiale și financiare pentru apărare, care permitea identificarea constrângerilor, limitărilor și restricțiilor de orice fel pentru luarea, în timp oportun, a măsurilor de diminuare a efectelor negative ale acestora, avea în vedere, conform SNAp 2010-2015, realizarea tuturor capacităților din domeniu pentru îndeplinirea responsabilităților asumate în cadrul NATO, UE și al coalițiilor internaționale.

Mai mult, actuala strategie, *SNAp 2020-2024*, prezintă căile de acțiune și modalitățile principale de asigurare a securității prin apel la șapte dimensiuni:

dimensiunea diplomatică; dimensiunea de apărare; dimensiunea de ordine publică; dimensiunea de informații, contrainformații și de securitate; dimensiunea economică și energetică; dimensiunea managementul situațiilor de criză și protecție civilă; dimensiunea securitatea mediului înconjurător, cu efecte directe în planul asigurării calității vieții; dimensiunea educațională, de sănătate, socială și demografică (societală)⁴.

Pe cale de consecință, o altă variabilă esențială a managementului integrat al resurselor de apărare, realizarea unei alocări optime a unor resurse limitate, alegând dintr-o multitudine de alternative posibile, pe parcursul unui interval mediu (lung) de timp și în condiții de incertitudine, în scopul maximizării securității naționale, se regăsește prezentată, spre a fi implementată, și în cadrul documentului care fundamentează planificarea apărării României, la nivel național, *SNAp 2020-2024*, subliniindu-se sub această formă, încă o dată, necesitatea existenței unui management integrat al resurselor de apărare, precum și a participării/implicării tuturor actorilor instituționali, atât publici, cât și privați, în vederea obținerii securității, în sensul unei relaționări și colaborări de tip integrat⁵.

În acest cadru, de un real și util folos considerăm a fi o altă variabilă derivată a managementului integrat al resurselor de apărare, și anume: existența unor variante, opțiuni și soluții menite să sprijine procesul decizional, la apariția unor solicitări suplimentare sau a unor constrângeri bugetare, pe care le vom prezenta și exemplifica în continuare.

Concepte tematice

Vedere de ansamblu

Deși aflate pe același palier, palierul științific, și încadrate în același domeniu fundamental, managementul proiectelor, ambele concepte tematice, respectiv management și program operațional (*PO*), necesită atenția noastră, în egală măsură. Mai exact, în vreme ce, la o primă vedere, termenul științific de *management* nu ridică mari semne de întrebare și poate fi definit ori conceptualizat cu ușurință de către publicul larg, nu similar se prezintă faptele, în cazul noțiunii tematice *program operațional*, tot mai adesea confundat, în practica de specialitate, cu un al termen din acest registru, termenul *proiect*.

Astfel, având în vedere considerentele introductive, precum și necesitatea definirii operaționale a conceptelor specifice tematicii noastre, cărora li se adaugă faptul că o parte consistentă a activității mele profesionale, activitate pe care o desfășor și în prezent, în calitate de director executiv al Organismului Intermediar Regional pentru POSDRU Regiunea București-Ilfov, se concentrează pe atingerea unui grad ridicat de absorbție a Fondului Social European, prin asigurarea unui management eficient al proiectelor aflate în gestiune, atât al acelor finanțate prin POSDRU 2007-2013, cât și al celor susținute financiar prin POCU 2014-2020, apreciem ca fiind indicată și necesară, fructificarea experienței proprii în vederea clarificării unor noțiuni programatice, firav definite în literatura de specialitate, cu care România, în calitate de stat membru, și, implicit, beneficiarii și solicitanții de proiecte, printre care se numără și instituții din domeniul apărării naționale, operează în acest domeniu specific.

Pentru aceasta, o primă direcție de cercetare, propusă și asumată a fi explorată și prezentată în cadrul acestui articol, o reprezintă definirea operațională a următoarelor concepte specifice: management și program operațional.

De asemenea, având ca punct de pornire acest cadru conceptual prezentat, ne vom continua demersul și în direcția practică/aplicativă, și anume aceea a exemplificării acestor noțiuni prin apel la funcția de management a unui program operațional.

Așadar, primul concept asupra căruia ne-am focalizat studiul științific a fost conceptul de *management*, concept care a generat, de altfel, și prima provocare, rezultantă a multitudinii teoriilor și abordărilor regăsite în literatura de specialitate, dezvoltate în jurul acestuia, provocare pe care am gestionat-o prin apel la metoda selecției informației aplicabile temei noastre în vederea unei juste și necesare delimitări și definiri.

Pe cale de consecință, din aceste considerente, ofertantă, pentru demersul nostru, considerăm a fi definirea conceptului de management al unui program operațional, demers care ne-a permis extragerea și formularea unei concluzii complementare: conceptul evoluează și capătă noi și noi valențe, în funcție de realitățile și necesitățile socioeconomice, oferind, în egală măsură, posibilitatea aplicării în mod natural, chiar

instinctiv de către lideri a funcțiilor ori principiilor descrise de teoriile dezvoltate în jurul acestuia.

Pentru primul concept, *management*, din literatura de specialitate, alegem și prezentăm o definiție sugestivă: „meseria care constă în a conduce, într-un context dat, un grup de oameni cu scopul de a atinge în comun obiective conforme finalităților organizației de apartenență”⁶.

Cel de-al doilea concept necesar a fi definit operațional pentru tematica acestei lucrări este conceptul de *program (program operațional)*, demers asupra căruia ne vom îndrepta acțiunea în continuare.

Dat fiind faptul că, de foarte multe ori, în practică, noțiunea de *program* se confundă și se utilizează cu înțeles echivalent noțiunii de *proiect*, în continuarea demersului nostru, ne vom îndrepta analiza în direcția prezentării și delimitării conceptului *program* prin raportare la conceptul *proiect*, astfel încât să putem prezenta și evidenția distincția existentă între aceste noțiuni.

Prin urmare, în acest sens, un prim element distinct pe care îl prezentăm ca argument este cel referitor la ideea de componentă – relația de incluziune –, un program (întregul) este compus din mai multe proiecte (părțile componente), care sunt, la rândul lor, alcătuite din subproiecte și activități pentru a putea fi implementate mai ușor. Subproiectele cu activitățile aferente sunt implementate în parteneriat sau sunt externalizate către terți. Cu alte cuvinte, proiectele sunt componentele integrante ale unui program, prin ale căror activități punctuale, obiective bine stabilite, resurse special alocate și planificate, contribuie la realizarea indicatorilor, obiectivelor și rezultatelor programului din care sunt parte.

Oferta tot mai mare de programe a condus, inevitabil, la apariția unei noi științe, managementul programelor, definită de către Agenția Centrală pentru Informatică și Telecomunicații, în anul 1999, ca fiind managementul de tip coordonat al unui portofoliu de proiecte, care modifică organizațiile pentru realizarea beneficiilor strategice.

De asemenea, distincția dintre noțiunea de *program* și cea de *proiect* poate fi evidențiată și prin elementul *spațial*. Dacă amplasarea sau cuprinderea spațială a programului este mare, națională, cea a proiectului este mai mică, aferentă nivelului local, regional sau multiregional. În egală măsură, distincția mai poate fi evidențiată și prin

elementul *amploarea domeniului vizat*, care, în cazul programului, este de ansamblu, iar în cel al proiectului, este distinctă.

Un alt argument pe care îl aducem în prim-plan este cel privitor la durata acestora. În timp ce proiectele au o durată limitată, determinată, clar definită (luni, ani), programele au, de regulă, o durată destul de mare, vag definită, ciclică, unele dintre ele fiind aproape imposibil de limitat în timp, ca urmare a posibilității de reajustare, în funcție de rezultatele evaluărilor la care sunt supuse obiectivele acestora, pe de o parte, și a obiectivelor acestora, în sine, care se dovedesc fie prea ofertante, fie prea greu, fie, uneori, imposibil de atins, pe de cealaltă parte.

Distincția dintre noțiunile analizate rezidă și în elementul caracteristic buget, care este global și ajustabil, în cadrul programelor, și determinat, fix, în cadrul proiectelor.

Elocvent este și argumentul referitor la rolul echipei – în cadrul programelor, echipa are atribuții de planificare, coordonare, supervizare, gestionare și control, iar, în cadrul proiectelor, le sunt specifice atribuțiile de implementare efectivă, directă.

Un ultim element caracteristic pe care îl angrenăm în calcul, ca argument, este cel care evidențiază orientarea sau focalizarea evaluării – pentru un program, evaluarea este orientată în direcțiile performanței și impactului acestora, în schimb, pentru un proiect, aceasta vizează strict performanța.

În concluzie, programul operațional, spre deosebire de proiect, nu își atinge niciodată toate țintele strategice, pentru atingerea unui obiectiv complex al unui program, este necesar să fie implementate mai multe proiecte, fiecare producând câte un rezultat de sine stătător. Totodată, la nivel operațional, un program de finanțare poate fi definit ca fiind un document realizat de către ministerul desemnat/ responsabil de implementarea lui, aprobat de către Comisia Europeană, care reprezintă forma/modul prin care România utilizează fondurile europene destinate domeniilor de investiții specifice lui.

Nu în ultimul rând, pentru definirea conceptului de program operațional, vom face apel la Hotărârea nr. 936, din 5 noiembrie 2020, pentru aprobarea cadrului general necesar în vederea implicării autorităților și instituțiilor din România în procesul de programare și negociere a fondurilor externe nerambursabile aferente perioadei de programare

2021-2027 și a cadrului instituțional de coordonare, gestionare și control al acestor fonduri, conform căreia conceptului îi este conferită următoarea semnificație: „program operațional – plan detaliat multianual elaborat de un stat membru și adoptat de Comisia Europeană prin decizie, prin care se stabilește modul în care sunt alocate fonduri externe nerambursabile pentru o anumită regiune sau pentru unul sau mai multe domenii de dezvoltare din întreaga țară, corespunzător obiectivelor de politică și priorităților de investiții din cadrul politicii de coeziune și politicii comune de pescuit”⁷.

Luând în considerare toate aceste aspecte, bazându-ne și pe experiența specifică în domeniu, propunem următoarea definiție a conceptului de *management al unui program operațional*: procesul complex de coordonare și gestionare, prin apel la o serie de instrumente, metode și tehnici specifice de management, a tuturor resurselor implicate (resurse informaționale, resurse materiale, resurse financiare, resurse materiale și resurse de timp), cu un scop foarte bine delimitat, precis – realizarea obiectivelor, indicatorilor și rezultatelor asumate, la nivel de PO, în calitate de stat membru al UE.

Mai mult, pentru definirea operațională a conceptului tematic derivat, *managementul unui program operațional*, vom lua în considerare, în acest punct al cercetării noastre, un concept-cheie, și anume *comitet de monitorizare*.

Prin urmare, Comitetul de Monitorizare este responsabil de supravegherea implementării unui program operațional (PO) și se asigură de realizarea conformării cu legislația comunitară și națională, de realizarea obiectivelor asumate la nivel de program, prin utilizarea eficientă a resurselor alocate.

Comitetul de Monitorizare are, în principal, următoarele responsabilități: aprobă criteriile de selecție pentru proiectele finanțate prin PO și le revizuieste, în funcție de necesitățile de programare; urmărește periodic progresul în atingerea obiectivelor specifice ale programului, în baza documentelor transmise de Autoritatea de Management (AM) care gestionează PO respectiv; examinează rezultatele implementării, în special atingerea indicatorilor stabiliți pentru fiecare axă prioritară; aprobă rapoartele anuale și finale privind implementarea programului, înainte de a fi transmise Comisiei; este informat cu privire la raportul anual de control și asupra comentariilor Comisiei privind raportul.

De asemenea, Comitetul de Monitorizare are propriile reguli de organizare și funcționare, precum și modalitatea de luare a deciziilor. Comitetul de Monitorizare este prezidat de AM, care asigură, totodată, și Secretariatul Comitetului.

AM transmite Comisiei Europene un raport anual de implementare al PO și mai transmite, după încheierea perioadei de programare, un raport final. Responsabilitatea elaborării acestor rapoarte revine AM, împreună cu OI (R)-urile.

Rapoartele de implementare trebuie să includă următoarele informații: progresul realizat în implementarea PO și a priorităților acestuia, comparativ cu indicatorii stabiliți (stadiul implementării proiectelor; implementarea financiară, detalierea pe fiecare prioritate a cheltuielilor efectuate, defalcarea acestora pe contribuție națională și contribuție FSE); etapele parcurse de AM și de Comitetul de Monitorizare pentru a asigura calitatea și eficiența implementării în special, măsurile de monitorizare și evaluare, inclusiv aranjamentele de colectare a datelor; un sumar al tuturor problemelor întâmpinate în implementare și măsurile luate; modul de utilizare a asistenței tehnice; măsurile luate pentru a realiza publicitatea și furnizarea de informații privind PO; declarația cu privire la respectarea regulilor comunitare în implementarea PO; progresul în finanțarea proiectelor majore.

Problematika managementului gestionării proiectelor menite dezvoltării resurselor umane în România: prezent și viitor

Programul Operațional Capital Uman (POCU) 2014-2020 este documentul programatic care stabilește prioritățile de investiții, obiectivele specifice și acțiunile asumate de România în domeniul resurselor umane, continuând, astfel, investițiile realizate prin Fondul Social European, în perioada 2007-2013, prin *Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane* și contribuind, totodată, la atingerea obiectivului general al *Acordului de Parteneriat (AP 2014-2020)* și, implicit, al Fondurilor Europene Structurale și de Investiții din România, și anume, de a reduce disparitățile de dezvoltare economică și socială dintre România și statele membre ale UE. Cu intervenții integrate, planificate în domeniul ocupării forței de muncă, al incluziunii sociale și educației, POCU funcționează ca un mijloc de stimulare a

creșterii economice și a coeziunii și, de asemenea, susține atingerea obiectivelor stabilite în cadrul altor provocări de dezvoltare – competitivitate, infrastructură, administrație și guvernanta –, contribuind la îndeplinirea obiectivelor asumate de România, în contextul *Strategiei Europa 2020* pentru o creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii. Cu alte cuvinte, pentru perioada de programare 2014-2020, proiectele destinate dezvoltării resurselor umane în România sunt finanțate și gestionate cu ajutorul instrumentelor și regulilor aplicabile acestui program operațional.

Pentru viitoarea perioadă de programare, 2021-2027, programul care va continua și care va finanța investițiile în capitalul uman în România este Programul Operațional Educație și Ocupare.

Elaborarea *POEO 2021-2027* a fost coordonată de către Ministerul Fondurilor Europene, cu respectarea și aplicarea principiului parteneriatului, și a presupus o cooperare strânsă cu autoritățile publice responsabile de politicile domeniilor finanțate prin program, precum și cu principalele tipuri de beneficiari, reprezentanți ai societății civile, mediului academic și socioeconomic, implicați sau vizați de acțiunile finanțabile prin intermediul acestui PO⁸.

În esență, Programul Operațional Educație și Ocupare (POEO) prezintă o viziune integrată privind accesul la învățământ și accesul pe piața muncii⁹. Mai mult, acesta își propune să modernizeze instituțiile și serviciile oferite pieței muncii, să promoveze participarea echilibrată, după gen, pe piața muncii, să asigure echilibrul dintre viața profesională și cea personală, dar și să ducă la o mai bună adaptare a lucrătorilor la schimbările rapide de pe piața muncii¹⁰.

În acest sens, a fost stabilită o alocare financiară a POEO, de 3,8 miliarde de euro, din care 3,2 miliarde de euro provin din Fondul Social European (FSE+), și 581 de milioane de euro de la Bugetul de Stat¹¹.

Totodată, acestui PO îi sunt specifice trei domenii de intervenție: ocuparea tinerilor (informare NEETs, centre/cluburi de tineret/rețele de lucrători de tineret, pachete integrate de măsuri active personalizate și adaptate nevoilor tinerilor); educație (prevenirea abandonului școlar timpuriu, accesibilitatea educației) și ocupare (accesul la ocupare pentru toți, creșterea ocupării în rândul femeilor, antreprenoriat și economie socială,

anticipare competențe, dialog social/capacitate parteneri, sănătatea și securitatea în muncă, îmbătrânirea activă)¹².

Așadar, printre potențialii beneficiari ai acestui program operațional, se numără: autoritățile/instituțiile și serviciile publice centrale cu atribuții în domeniu (MMPS, MEN, ANC, ANOFM, CNFPA etc.); autoritățile/instituțiile și serviciile publice locale cu atribuții în domeniu (servicii deconcentrate ale MMPS, MEN, ANOFM etc., UAT-uri); furnizorii publici sau privați de servicii de ocupare/servicii de educație sau formare profesională/servicii de evaluare și certificare competențe/servicii de informare și consiliere în carieră; unitățile din sistemul național de învățământ; instituțiile de învățământ superior; institutele de cercetare; asociațiile de tineret; camerele de comerț; organizațiile nonguvernamentale; angajatorii; partenerii sociali; asociațiile patronale și sindicale; comitetele sectoriale și actorii relevanți de la nivelul sectoarelor economice; comisiile județene de autorizare a furnizorilor de formare; centrele regionale de formare; centrele de evaluare de competențe; centrele comunitare sau de tineret.

Toți acești actori vor contribui prin proiectele propuse și implementate la atingerea obiectivului general al programului operațional, acela „de a contribui la crearea unei României mai sociale cu acces egal la ocupare durabilă, de calitate, la un sistem de educație relevant pentru piața muncii și stimulativ pentru învățarea pe tot parcursul vieții”¹³. În egală măsură, vor contribui și la atingerea obiectivelor specifice fiecărui domeniu de intervenție, precum: educație (îmbunătățirea accesibilității, calității și caracterului abordabil, din punctul de vedere al costurilor, al educației și îngrijirii copiilor preșcolari, inclusiv al infrastructurii aferente; prevenirea abandonului școlar timpuriu prin introducerea unei abordări centrate pe elev, pentru copiii expuși acestui risc, a unor programe „A doua șansă”, flexibile, dar și a unor servicii relevante de consiliere și orientare profesională, concomitent cu îmbunătățirea competențelor cadrelor didactice, astfel încât să poată să acorde atenția necesară copiilor din grupurile vulnerabile/dezavantajate; ameliorarea calității educației și formării profesionale, astfel încât să se adapteze evoluțiilor înregistrate pe piața forței de muncă, inclusiv formările necesare și furnizarea de echipamente specifice; sprijinirea dezvoltării

unor metode și tehnici de predare inovatoare și eficiente); ocupare (integrarea tinerilor pe piața muncii; asigurarea accesului la ocupare pentru categoriile vulnerabile, inclusiv creșterea ocupării femeilor; dezvoltarea culturii antreprenoriale, sprijinirea antreprenoriatului și a economiei sociale; dezvoltarea mecanismelor de anticipare a competențelor și de monitorizare a politicilor active de ocupare; dezvoltarea dialogului social și implicarea partenerilor sociali în implementarea politicilor de ocupare, inclusiv prin creșterea capacității acestora; asigurarea unui mediu de lucru sigur și sănătos și promovarea îmbătrânirii active; creșterea participării la învățare pe parcursul întregii vieți pentru asigurarea tranzițiilor pe piața muncii și a mobilității profesionale a angajaților)¹⁴.

Nu în ultimul rând, prioritățile de investiții, care se vor finanța în cadrul POEO, sunt următoarele: 1. Valorificarea potențialului tinerilor pe piața muncii; 2. Prevenirea părăsirii timpurii a școlii și creșterea accesului și participării grupurilor dezavantajate la educație și formare profesională; 3. Creșterea calității ofertei de educație și formare profesională pentru asigurarea echității sistemului și a unei mai bune adaptări la dinamica pieței muncii și la provocările inovării și progresului tehnologic; 4. Creșterea accesibilității, atractivității și calității învățământului profesional și tehnic; 5. Creșterea accesului pe piața muncii, pentru toți; 6. Antreprenoriat și economie socială; 7. Susținerea reformelor pe piața muncii, în acord cu dinamica pieței muncii; 8. Consolidarea participării populației la procesul de învățare pe tot parcursul vieții pentru facilitarea tranzițiilor și mobilității pe piața muncii; 9. Asistență tehnică pentru facilitarea și eficientizarea managementului Programului¹⁵.

Conexiuni între nevoile de perfecționare a resurselor umane din Ministerul Apărării Naționale și oportunitățile oferite de POCU/ POEO

Pentru exemplificare, în continuare, vom face apel la elemente, aspecte și variabile specifice organizației de apartenență, Ministerul Fondurilor Europene, instituție cu rol, la nivel național, de gestionare a finanțărilor europene, care sunt puse la dispoziția României, în actuala perioadă de programare. Cu alte cuvinte, recomandăm focalizarea factorilor interesați din domeniul managementului integrat al resurselor de apărare

în direcția (re)considerării, ca variante, opțiuni și soluții auxiliare, a noilor surse de finanțare, fondurile europene, surse financiare suplimentare, menite să susțină dimensiunile economice și sociale ale apărării naționale, resurse care, accesate, pot contribui și susține, alături de sursele de finanțare clasice, succesul apărării naționale și, mai mult, care se pot transforma în căi, soluții optime de gestionare și reducere a principalelor riscuri și vulnerabilități la adresa securității naționale a României și cetățenilor acesteia.

Mai mult, în cadrul aceluiași coordonat propuse ca exemple, se conturează, totodată, și posibilitatea de a răspunde unei provocări majore pentru țara noastră, aceea de a concepe gestionarea extinsă a securității în termeni de proiect, de a propune acele activități care creează valoare și care reprezintă soluții de rezolvare a principalelor probleme, în special a celor de natură economică și socială, a constrângerilor bugetare, precum și a principalelor vulnerabilități ale țării noastre, accentul căzând pe elementele specifice absorbției de finanțări europene.

Așadar, primul palier și cel mai important, specific dimensiunii militare, dacă luăm în calcul faptul că potențează și poartă întreaga activitate din cadrul unei organizații, resursa umană (militari, civili, colaboratori, parteneri etc.), poate fi susținut de rezultatele cercetării noastre. În acest caz, proiectele contractabile de către instituțiile de învățământ militar (Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, Academia Tehnică Militară, precum și alte academii, licee și școli militare), în parteneriat cu alte instituții similare de învățământ, naționale sau comunitare, pot reprezenta, în sine, un sprijin financiar auxiliar consistent și investiții importante în resursele umane proprii (participarea la diferite cursuri de specializare, perfecționare, cursuri doctorale și postdoctorale; organizarea de vizite de studiu, mobilități interne și transnaționale, intrasectoriale sau intersectoriale, conferințe și seminare naționale și internaționale; organizarea de schimburi și abordarea integrată a bunelor practici; furnizarea de sprijin financiar – burse – pentru studenții instituțiilor de învățământ militar, inclusiv oferirea unor activități de tutorat și îndrumare a acestora; diversificarea formelor de pregătire, crearea și dezvoltarea de rețele, parteneriate și cooperare între universitățile și instituțiile militare și organizații civile, centre de cercetare la nivel regional, național și european etc.).

Cea de-a doua resursă a dimensiunii militare, care poate fi susținută de rezultatele cercetării noastre, este resursa materială. Pentru exemplificarea acestei concluzii, o să apelăm, din nou, la proiectele care vor putea fi depuse de instituțiile de învățământ militar în cadrul liniilor de finanțare ale POEO 2021-2027. Ca urmare a contractării unor astfel de proiecte, vor putea fi achiziționate o serie de materiale necesare asigurării îndeplinirii activităților, precum și materiale asociate funcționării și asigurării mentenanței echipamentelor (sunt considerate eligibile cheltuieli precum cele cu achiziția de mobilier, aparatură, birotică, echipamente de protecție a valorilor umane și materiale, cheltuieli efectuate cu arhivarea documentelor, cu plata utilităților etc.).

De asemenea, rezultatele prezentei cercetări pot influența și resursele financiare destinate apărării pe cele două paliere, planificarea bugetară și asigurarea cofinanțării proiectelor, pe de o parte, și generarea de noi resurse pentru apărare, pe de altă parte. Cu alte cuvinte, pentru a putea genera alte resurse, resurse suplimentare pentru apărarea națională, proiectele depuse trebuie, înainte de toate, să aibă susținerea financiară a applicantului, trebuie să-și asigure partea de cofinanțare stabilită și asumată prin semnarea contractului de finanțare. Mai mult, odată identificate, planificate și bugetate, resursele necesare aplicării proiectelor, categoriile de cheltuieli, precum cheltuielile cu salariile personalului implicat în implementarea proiectelor; cheltuielile de operare, mentenanță și suport; cheltuielile cu unele achiziții; cheltuielile de cercetare-dezvoltare; cheltuielile pentru infrastructură vor putea beneficia de surse de finanțare suplimentare, de un sprijin financiar demn de luat în considerare.

Concluzii

Această nouă abordare, specifică managementului integrat al resurselor de apărare, deschisă, multidimensională și proactivă, precum și tot acest complex de acțiuni aferente atât dimensiunii militare, cât și dimensiunilor nonmilitare ale apărării naționale, care pot fi desfășurate cu scopul de a asigura funcționalitatea normală și eficiența a colectivităților umane organizate, concură cu succes, ca resurse strategice, alături de celelalte dimensiuni și variabile derivate ale managementului integrat al resurselor de apărare, la maximizarea securității naționale.

NOTE:

1 [Președinția României], *Strategia Națională de Apărare – pentru o Românie care garantează securitatea și prosperitatea generațiilor viitoare (SNAp 2010-2015)*, București, 2010.

2 [Administrația Prezidențială], *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2015 - 2019 – O Românie puternică în Europa și în lume (SNAp 2015-2019)*, București, 2015.

3 [Administrația Prezidențială], *Strategia Națională de Apărare a țării pentru perioada 2020 - 2024 – „Împreună, pentru o Românie sigură și prosperă într-o lume marcată de noi provocări” (SNAp 2020-2024)*, București, 2020, Monitorul Oficial, Partea I, nr. 574, din 1 iulie 2020.

4 *Ibidem*, pp. 30-38.

5 *Ibidem*, pp. 38-40.

6 Călin Emilian Hința, Călin Ghiolțan, *Management public I*, Editura Gewalt, Cluj-Napoca, 2000, p. 8.

7 *** *Hotărârea nr. 936, din 5 noiembrie 2020, pentru aprobarea cadrului general necesar în vederea implicării autorităților și instituțiilor din România în procesul de programare și negociere a fondurilor externe nerambursabile aferente perioadei de programare 2021-2027 și a cadrului instituțional de coordonare, gestionare și control al acestor fonduri*, art. 2, lit. g.

8 *** *Programul Operațional Educație și Ocupare (POEO)*, versiunea 1, octombrie 2020, p. 118.

9 <https://mfe.gov.ro/consultari-publice-pentru-perioada-2021-2027-programele-operationale-regionale-por-si-programului-operational-educatie-si-ocupare-poeo/>, accesat la 15.01.2021.

10 *Ibidem*.

11 *Ibidem*.

12 *Ibidem*.

13 <https://www.finantare.ro/consultare-publica-programul-operational-educatie-si-ocupare-poeo.html>, accesat la 15.01.2021.

14 *Ibidem*.

15 *** *Programul Operațional Educație și Ocupare (POEO)*, versiunea 1, octombrie 2020.

BIBLIOGRAFIE

*** *Programul Operațional Capital Uman (POCU) 2014-2020*.

*** *Programul Operațional Educație și Ocupare (POEO) 2021-2027*, versiunea 1, octombrie 2020.

*** *Hotărârea nr. 936, din 5 noiembrie 2020, pentru aprobarea cadrului general necesar în vederea implicării autorităților și instituțiilor din România în procesul de programare și negociere a fondurilor externe nerambursabile aferente perioadei de programare 2021-2027 și a cadrului instituțional de coordonare, gestionare și control al acestor fonduri*.

[Administrația Prezidențială], *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2015 - 2019 – O Românie puternică în Europa și în lume (SNAp 2015-2019)*, București, 2015.

[Administrația Prezidențială], *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020 - 2024 – „Împreună, pentru o Românie sigură și prosperă într-o lume marcată de noi provocări” (SNAp 2020-2024)*, București, 2020, Monitorul Oficial, Partea I, nr. 574, din 1 iulie 2020.

[Președinția României], *Strategia Națională de Apărare – pentru o Românie care garantează securitatea și prosperitatea generațiilor viitoare (SNAp 2010-2015)*, București, 2010.

Hința Călin Emilian, Ghiolțan Călin, *Management public I*, Editura Gewalt, Cluj-Napoca, 2000.

<https://www.finantare.ro/consultare-publica-programul-operational-educatie-si-ocupare-poeo.html>

<https://mfe.gov.ro/consultari-publice-pentru-perioada-2021-2027-programele-operationale-regionale-por-si-programului-operational-educatie-si-ocupare-poeo/>

SECURITATEA ȘI SĂNĂTATEA ÎN MUNCĂ ÎN ARMATA ROMÂNIEI

SAFETY AND HEALTH AT WORK IN THE ROMANIAN MILITARY

Drd. Mariana FRASZIN (GURĂU)*
Col. (r) prof.univ.dr.ing. Gelu ALEXANDRESCU**

Securitatea și sănătatea în muncă reprezintă unul dintre cele mai importante domenii de interes ale societății contemporane, un concept cu o evoluție impresionantă și la nivel național, mai ales că accidentele de muncă și bolile profesionale au cunoscut o creștere semnificativă în ultimele decenii. Crearea mai multor locuri de muncă, îmbunătățirea condițiilor în care își desfășoară activitatea salariații, dar, mai ales, menținerea stării de sănătate a acestora sunt obiectivele principale ale politicii sociale din zilele noastre. Un mediu de lucru sigur și sănătos este un element esențial al calității muncii. În acest articol, ne-am propus să evidențiem aspectele comune ale securității și sănătății în muncă în Armata României și ale cadrului legal național din mediul civil și militar, dar și specificul datorat organizației militare. Odată cu creșterea nivelului de educație al populației, cresc și exigențele legate de asigurarea calității muncii, vieții, securității și sănătății în muncă. În acest sens, se poate observa progresul impresionant pe care l-a înregistrat protecția muncii, plecând de la interesul de a preveni și de a minimiza accidentele de muncă, și ajungând la dezvoltarea unor strategii la nivel național.

Occupational safety and health is one of the most important areas of interest in contemporary society, a concept that has undergone an impressive evolution at national level, especially as accidents at work and occupational diseases are increasingly present in modern society, generating real human and economic problems. Creating more jobs, improving the conditions in which employees work, but, especially, maintaining their health are the main objectives of social policy today. A safe and healthy work environment is an essential element of the quality of work. In this article we aimed to highlight some common aspects of occupational safety and health and the national legal framework in the civilian and military environment, but also the specifics due to the military organization. As the level of education of the population increases, so do the requirements related to ensuring the quality of work, life, safety and health at work. In this respect, one can see the impressive progress that occupational protection has made, starting from the interest of preventing and minimizing work-related accidents and reaching the development of national strategies in the field of occupational safety and health.

Cuvinte-cheie: securitate în muncă; sănătate în muncă; accident de muncă; boli profesionale; riscuri profesionale; instituții autorizate.

Keywords: occupational safety and health; accident at work; occupational diseases; occupational hazards; authorized institutions.

În România, protecția muncii a fost reglementată, la început, prin Legea sanitară (03.04.1885), prin care s-a instituit o reglementare la nivel național cu caracter de securitate și sănătate în muncă. Prima referire expresă la prevenirea accidentelor și bolilor profesionale s-a făcut însă în „Regulamentul pentru industriile insalubre” (24.09.1894). Regulamentul

specifică în clar unele măsuri de prevenție – „în orice stabiliment industrial cu mai mult de 10 lucrători, atelierelor vor avea un spațiu de cel mult 5 mc de fiecare lucrător, iar plafonul va avea înălțimea de cel puțin 3 m”¹.

Spre finele secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, se pun bazele unor ramuri distincte, ca psihologia muncii, sociologia muncii, ergonomia.

Securitatea și sănătatea în muncă reprezintă un sistem de reguli care ajută la prevenirea și reducerea accidentelor, dar și la oferirea condițiilor optime pentru desfășurarea activităților la locul de muncă și menținerea stării de sănătate a angajaților.

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: guraumariana4@gmail.com

**Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: alexandrescugelu@yahoo.com

Suntem deja cu toții familiarizați cu normele de protecție valabile în toate domeniile, și reamintim, aici, câteva dintre cerințele minime atunci când ne referim la securitate și sănătate în muncă, cum ar fi²: intrările și ieșirile de urgență vor fi bine semnalizate și libere pentru a permite evacuarea în condiții de siguranță a salariaților; în timpul desfășurării activităților la locul de muncă, temperatura ambientală trebuie să fie corespunzătoare organismului uman, iar zonele cu risc ridicat de producere a accidentelor trebuie semnalizate.

Elemente comune sistemului militar și civil în domeniul securității în muncă

Se vor prezenta câteva aspecte comune ale securității angajaților regăsite în norme care reglementează atât mediul civil, cât și sistemul militar.

De exemplu: atribuțiile angajatorului; competențele personalului care se ocupă de securitatea în muncă; responsabilitățile salariaților pentru îndeplinirea standardelor de securitate în muncă.

Atribuțiile angajatorului³

Fie că ne referim la sistemul militar sau la mediul civil, responsabilitățile angajatorului sunt aceleași. Acestea sunt foarte clar stabilite, conform legislației în vigoare. Desigur, menționăm, aici, doar câteva dintre acestea și am dori să începem cu obținerea autorizației de funcționare în domeniul securității și sănătății, premergător oricărei activități. În plus, angajatorul are obligația de a elabora un plan de protecție și prevenire, specific organizației, să implementeze măsurile necesare în vederea asigurării securității, prin prevenirea și instruirea salariaților. Apoi, asigurarea cu echipamente și mijloace necesare desfășurării activității în condiții corespunzătoare, evitând astfel accidentările de orice fel.

De asemenea, tot angajatorului îi revine sarcina de a asigura în mod gratuit alimentația de protecție și materialele igienico-sanitare salariaților care își desfășoară activitatea în condiții speciale, acestea, de regulă, fiind stabilite în contractul de muncă.

Competențele personalului care se ocupă de securitatea în muncă⁴

Și în acest caz, cerințele sunt identice, oricare ar fi domeniul de desfășurare a activităților. Bineînțeles, ne referim la cerințele minime în acest

domeniu. Trebuie făcută precizarea că personalul desemnat poate fi absolvent cu studii medii sau superioare. Absolventul cu studii medii, cu profil real sau tehnologic trebuie să dețină un certificat de absolvire a cursului în domeniul securității și sănătății în muncă, cu o durată de cel puțin 80 de ore. Personalul desemnat cu studii superioare, absolvent al științelor inginerești, agricole și silvice trebuie să posede un certificat de absolvire a cursului în domeniul securității și sănătății în muncă, cu o durată de cel puțin 180 de ore, sau o diplomă de master ori doctorat în domeniul securității și sănătății în muncă.

Responsabilitățile salariaților pentru îndeplinirea măsurilor de securitate și sănătate în muncă

Fără îndoială, salariații au partea lor de răspundere, dar numai după ce au fost corect instruiți. Trebuie să specificăm că instruirea salariaților se face în trei etape⁵:

- la angajare – se numește *instruire introductiv-generală*, obiectivul fiind înștiințarea salariaților asupra riscurilor și măsurilor de prevenție;
- la locul de muncă – poartă denumirea de *instruire la locul de muncă*, scopul fiind instruirea privind activitățile și riscurile pentru postul respectiv;
- *instruirea periodică* – țelul acesteia este reactualizarea cunoștințelor, și se face la 6 luni sau, după caz, la 12 luni.

Toate aceste instruirii se înregistrează în fișa de instruire individuală.

Acum, desigur, ne putem orienta atenția în mod deosebit asupra unora dintre obligațiile pe care le au angajații și care nu sunt deloc de neglijat, cum ar fi: însușirea legislației, folosirea corectă a echipamentului individual de protecție, utilizarea adecvată a mașinilor, aparatului sau uneltelor, și până la înștiințarea angajatorului cu privire la apariția unui pericol, sau comunicarea informațiilor solicitate de către inspectorii de muncă.

Elemente specifice sistemului militar în domeniul securității în muncă

Așadar, ne vom referi, de această dată, la particularitățile mediului militar în ceea ce privește securitatea în muncă, mai exact la: autorități și instituții cu responsabilități în domeniul securității; organizarea activităților de prevenire și protecție.

Autorități și instituții cu responsabilități în domeniul securității

În mediul civil, Ministerul Muncii și Protecției Sociale este autoritatea competentă în domeniul securității și sănătății în muncă. În subordinea sa, se află *Inspekția Muncii*.

Inspekția Muncii asigură respectarea legislației din domeniul securității și sănătății în muncă la nivel național, cu excepția Ministerului Apărării Naționale și altor câtorva ministere. Inspekția Muncii este o instituție publică, care îndeplinește funcția de autoritate de stat și care prevede că „Inspectorul general de stat” are în subordine⁶:

- *Inspectorul general de stat adjunct*, care coordonează activitatea în domeniul relațiilor de muncă, în subordinea căruia funcționează *Direcția Control Relații de Muncă*;

- *Inspectorul general de stat adjunct*, care coordonează activitatea în domeniul securității în muncă, activitate care se realizează prin intermediul *Direcției Control Securitate și Sănătate în Muncă*.

În comparație cu mediul civil, activitățile de securitate în muncă în Ministerul Apărării Naționale sunt asigurate de *Corpul de control și inspecție*, prin *Serviciul prevenire și protecție*. *Direcția generală management resurse umane* reprezintă autoritatea competentă în domeniul relațiilor de muncă la nivelul Ministerului Apărării Naționale, cu excepția Direcției generale de informații a apărării.

Oficiul sprijin prevenire și protecție se află în subordinea directă a Corpului de control și inspecție și este structura responsabilă cu securitatea în muncă, pentru structurile centrale. De asemenea, pentru structurile subordonate nemijlocit Ministrului Apărării Naționale, care nu au funcții distincte în statele de organizare, se desemnează o persoană care să asigure legătura cu Oficiul sprijin prevenire și protecție.

Autoritățile din sistemul militar similare cu Inspectoratele Teritoriale de Muncă sunt: „Oficiul sprijin prevenire și protecție, structurile centrale exceptate, statele majore ale categoriilor de forțe ale armatei, comandamentele de arme/forțe/sprijin și de divizii”⁷.

Organizarea activităților de prevenire și protecție

Se pot observa diferențe clare între mediul civil și militar, atunci când vine vorba despre modul de organizare a proceselor de prevenție și protecție. În

acest sens, putem să evidențiem unele domenii, ca de exemplu:

- Activitățile de prevenire și protecție în mediul civil reprezintă obligația angajatorului și se pot efectua în funcție de nevoile organizației, astfel⁸:

- „- de către angajator, în cazul în care domeniul de activitate presupune activități fără riscuri deosebite și dacă acesta are calitatea necesară în domeniul securității și sănătății în muncă;

- prin numirea unuia sau, după caz, a mai multor angajați pentru a desfășura activitățile respective;

- prin constituirea unuia sau mai multor servicii interne pentru activități de prevenire și protecție;

- prin utilizarea serviciilor externe acreditate”.

- În Armata României, comandanții unităților militare au competența de a organiza activități de securitate în muncă, după cum urmează⁹:

- „- prin servicii interne de prevenire și protecție;

- responsabilul cu securitatea și sănătatea în muncă”.

În situația în care o unitate militară de nivel batalion, care face parte din componența unei brigăzi, nu are la dispoziție personal calificat care să desfășoare activități de securitate, aceasta poate apela la eșalonul ierarhic superior. Totodată, dacă există structuri care nu dețin posturi pentru activități de securitate în muncă, acestea pot utiliza servicii externe.

Supravegherea sănătății în muncă în Armata României

Totalitatea serviciilor medicale de prevenire și identificare a bolilor profesionale, dar și menținerea stării de sănătate, realizată de medicii de medicina muncii, poartă denumirea de *supravegherea stării de sănătate*.

Din ansamblul practicilor și cercetărilor orientate spre îmbunătățirea condițiilor de muncă, s-a desprins, în decursul timpului, ca obiectiv principal, protejarea lucrătorului împotriva accidentărilor și îmbolnăvirilor.

În cadrul Legii nr. 319/2006 privind securitatea și sănătatea în muncă, sunt definite mai multe elemente distincte care pot fi întâlnite și identificate la locul de muncă. În continuare, se va face referire la sănătatea în muncă, în mod special la accidentări și la îmbolnăviri profesionale¹⁰:

- „accident de muncă – vătămarea corporală, precum și intoxicația acută profesională care au loc în timpul procesului de muncă și care provoacă

incapacitate temporară de muncă de cel puțin 3 zile. Accidentele de muncă se clasifică astfel: accidente care produc incapacitate temporară de muncă de cel puțin 3 zile calendaristice; accidente care produc invaliditate; accidente fatale;

- boală profesională – afecțiunea care se produce ca urmare a exercitării unei meserii sau profesii, cauzată de agenți nocivi fizici, chimici ori biologici caracteristici locului de muncă, precum și de suprasolicitarea diferitelor organe sau sisteme ale organismului, în procesul de muncă”.

Accidentele legate de muncă sunt prezente în toate domeniile și includ o multitudine de vătămări ale organismului, plecând de la intoxicații, alunecări, coliziuni cu obiecte, căzături, arsuri, accidente de circulație etc. Cu toate acestea, multe dintre problemele de acest gen pot fi prevenite printr-o gestionare adecvată.

Aspecte comune privind supravegherea sănătății în muncă din mediul militar și din cel civil

Angajatorii sunt datori să asigure supravegherea sănătății angajaților în toate contextele legate de muncă. Conducerea instituției militare trebuie să implementeze măsuri care să reducă nivelurile de îmbolnăvire și absenteism, rata accidentelor sau a fluctuației de personal, deoarece toate aceste aspecte se reflectă în incapacitatea de atingere a obiectivelor propuse.

Dintre elementele comune referitoare la supravegherea sănătății în muncă, se pot enumera: serviciul de medicina muncii și bolile legate de profesie¹¹.

Medicina muncii este singurul serviciu responsabil de controlul sănătății angajaților militari sau civili. Angajatorul are contract cu serviciile respective astfel încât toți salariații să beneficieze de evaluarea medicală periodică, conform legislației în vigoare. De asemenea, tot serviciul de medicina muncii raportează la sfârșitul anului concluziile evaluării stării de sănătate a salariaților și recomandă optimizarea condițiilor de muncă.

Bolile legate de profesie

Bolile legate de profesie nu necesită o raportare la nivel național, ele sunt dispensarizate medical și raportate angajatorului, fără a fi nominalizate,

pentru optimizarea condițiilor în care își desfășoară activitatea salariații și minimizarea riscurilor profesionale. Tabelul cu bolile legate de profesie se regăsește în Anexa nr. 23 a Normei metodologice a Legii nr. 319/2006.

Particularități în supravegherea sănătății în muncă în Armata României

Dintre particularitățile întâlnite în organizația militară din domeniul supravegherii sănătății în muncă, pot fi evidențiate¹²:

- autoritățile competente;
- cercetarea evenimentelor.

Autorități competente

Activitatea în domeniul asistenței de sănătate publică, în viața civilă, este responsabilitatea autorității centrale, mai exact, a Ministerului Sănătății Publice, pe când, în mediul militar, autoritatea responsabilă de sănătatea personalului este Direcția medicală.

Cercetarea evenimentelor

Cercetarea evenimentelor, indiferent de la locul în care se produc acestea, în mediul civil sau militar, este obligatorie. Aceasta se desfășoară imediat după informarea asupra evenimentului, iar rezultatul va fi înregistrat într-un proces verbal. În funcție de tipul acestuia, cercetarea se face după cum urmează:

- atunci când evenimentul se produce în mediul civil¹³:

- de către angajator – pentru evenimentele care au produs incapacitate temporară de muncă;

- de către inspectoratele teritoriale de muncă – pentru evenimentele care au produs invaliditate evidentă sau confirmată, deces, accidente colective, incidente periculoase, persoane date dispărute, dar și în cazul evenimentelor care au produs incapacitate temporară de muncă salariaților ce prestează la angajatori persoane fizice;

- de către Inspecția Muncii, în situația accidentelor colective, provocate de evenimente deosebite, precum avariile sau exploziile;

- de către autoritățile de sănătate publică teritoriale, respectiv ale municipiului București, în cazul suspiciunilor de boală profesională și al bolilor legate de profesie.

- când evenimentul are loc în sistemul militar, cercetarea se face de¹⁴:

- unitatea militară, în situația evenimentelor care au generat incapacitate temporară de muncă și accidentelor ușoare;

- Oficiul sprijin prevenire și protecție, pentru evenimente care au dus la incapacitate temporară de muncă, accident ușor, invaliditate evidentă sau confirmată, deces, accidente colective, incidente periculoase și situații cu persoane date dispărute, pentru structurile prevăzute la art. 18 din Instrucțiunile privind organizarea și desfășurarea activității de securitate și sănătate în muncă în Ministerul Apărării Naționale, din 27.09.2019;

- Corpul de control și inspecție, în cazul accidentelor colective, generate de unele evenimente deosebite, precum avariile sau exploziile;

- Direcția medicală, în cazul semnalării unei situații de boală profesională, prin Centrul de Medicină Preventivă;

- agenții externi din afara Ministerului Apărării Naționale, în cazul evenimentelor în care au fost implicați angajații acestora, pe timpul desfășurării unor activități pe bază de contract, comandă sau pe baza altor forme legale, încheiate cu unitățile militare.

Aceste particularități subliniază specificul militar, dar mai ales preocuparea specialiștilor în domeniu, în privința stării de sănătate a personalului militar și civil din Armata României, și dorința de a oferi sugestii pentru evaluarea mediului de muncă și analizarea factorilor de muncă, ce afectează starea de sănătate a personalului militar și civil din Armata României.

Concluzii

Obiectivul principal pe care îl are orice organizație este acela de a reduce la minimum accidentările de muncă prin prevenție. Măsurile de prevenție luate corespunzător sunt măsuri simple, dar cu efect colosal, atunci când ne referim la securitatea și sănătatea în muncă. De aceea există o serie de reguli, a căror respectare de către toți angajații asigură un mediu de lucru mai bun. Crearea unui mediu de lucru prietenos, a unor reguli pe care să le respecte toată lumea, precum și asigurarea echipamentului de protecție garantează succesul în productivitate, dar mai ales salariați sănătoși, având în vedere că resursa umană este principala resursă a existenței și progresului societății.

Eficiența măsurilor de securitate și sănătate în muncă este determinată atât de implementarea

corectă a premiselor teoretice și legale, cât și de modul concret în care sunt respectate aceste măsuri la locul de muncă.

Managementul securității și sănătății angajaților este unul dintre aspectele tot mai importante atât pentru angajați, cât și pentru angajatori. Prin urmare, securitatea și sănătatea în muncă se integrează în ansamblul activităților prin care, în orice stat, se asigură protecția socială, ca o componentă esențială pentru garantarea unui anumit nivel al calității vieții.

Securitatea și sănătatea în muncă în Armata României sunt caracterizate de măsuri și reguli specifice mediului militar, concepute astfel încât să poată fi îndeplinite misiunile armatei, având în vedere și convențiile de colaborare cu structuri militare internaționale.

Particularitățile specifice mediului militar se datorează faptului că activitățile de organizare, coordonare, inclusiv cele de control și autorizare sunt efectuate de către organele proprii cu competențe pentru structurile respective.

NOTE:

1 <https://sanatatesisecuritateinmunca.webgarden.ro/menu/s-s-m-scurt-istoric>, accesat la 10.06.2020.

2 *** *Hotărârea nr. 1091/2006 privind cerințele minime de securitate și sănătate pentru locul de muncă.*

3 *** *Legea privind securitatea și sănătatea în muncă nr. 319/2006*, Monitorul Oficial nr. 646, din 26.07.2006.

4 *** *Norma metodologică de aplicare a prevederilor Legii securității și sănătății în muncă nr. 319/2006*, din 11.10.2006, art. 47-50, pp. 15-16.

5 *Ibidem*, art. 77, pp. 21-22.

6 *** *Anexa nr. 1 la Ordinul ministrului muncii și justiției sociale nr.1095/2018.*

7 *** *Instrucțiunile din 27 septembrie 2019 privind organizarea și desfășurarea activității de securitate și sănătate în muncă în Ministerul Apărării Naționale*, Monitorul Oficial nr. 900 bis, din 07.11.2019, art. 15-20, p. 2.

8 *** *Norma metodologică de aplicare a prevederilor Legii securității și sănătății în muncă nr. 319/2006*, din 11.10.2006, art. 14, p. 5.

9 *** *Instrucțiunile din 27 septembrie 2019 privind organizarea și desfășurarea activității de securitate și sănătate în muncă în Ministerul Apărării Naționale*, Monitorul Oficial nr. 900 bis, din 07.11.2019.

10 *** *Legea nr. 319/2006 privind securitatea și sănătatea în muncă*, art. 5, p. 2.

11 *** *Instrucțiunile privind organizarea și desfășurarea activității de securitate și sănătate în muncă în Ministerul Apărării Naționale*, din 27.09.2019, Monitorul Oficial nr. 900 bis, din 07.11.2019 și *Legea nr. 319/2006 privind securitatea și sănătatea în muncă*, Monitorul Oficial nr. 646, din 26.07.2006.

12 *Ibidem*.

13 *** *Legea nr. 319/2006 privind securitatea și sănătatea în muncă*, Monitorul Oficial nr. 646, din 26.07.2006, art. 29, p. 10.

14 *** *Instrucțiunile privind organizarea și desfășurarea activității de securitate și sănătate în muncă în Ministerul Apărării Naționale*, din 27.09.2019, Monitorul Oficial nr. 900 bis, din 07.11.2019, art. 81, pp 14-15.

BIBLIOGRAFIE

*** *Legea nr. 319/2006 privind securitatea și sănătatea în muncă*, Monitorul Oficial nr. 646, din 26.07.2006.

*** *Legea nr. 346/2002 privind asigurarea pentru accidente de muncă și boli profesionale*.

*** *Hotărârea nr. 191/2018 pentru aprobarea Strategiei naționale în domeniul securității și sănătății în muncă pentru perioada 2018-2020*.

*** *Hotărârea nr. 355/2007 privind supravegherea sănătății lucrătorilor*.

*** *Hotărârea de Guvern nr. 1425/2006 privind aprobarea Normelor Metodologice pentru aplicarea Legii nr. 319/2006*.

*** *Hotărârea nr. 1048/2006 privind cerințele minime de securitate și sănătate pentru utilizarea*

de către lucrători a echipamentelor individuale de protecție la locul de muncă.

*** *Hotărârea nr. 1091/2006 privind cerințele minime de securitate și sănătate pentru locul de muncă*.

*** *Codul muncii*, 2003.

*** *Ordinul nr. 191/2019 pentru aprobarea Instrucțiunilor privind organizarea și desfășurarea activității de securitate și sănătate în muncă în Ministerul Apărării Naționale*, Monitorul Oficial nr. 900, din 07.11.2019, Partea I.

*** *Ordinul ministrului apărării nr. M. 113/2008 privind supravegherea stării de sănătate a personalului din Ministerul Apărării Naționale, cu modificările ulterioare*.

*** *Anexa nr. 1 la Ordinul ministrului muncii și justiției sociale nr. 1095/2018*.

*** *Instrucțiunile din 27 septembrie 2019 privind organizarea și desfășurarea activității de securitate și sănătate în muncă în Ministerul Apărării Naționale*, Monitorul Oficial nr. 900 bis, din 07.11.2019.

Manolescu A., Lefter V., Deaconu A., *Ergonomie*, Editura Economică, București, 2010.

<https://sanatatesisecuritateinmunca.webgarden.ro/menu/s-s-m-scurt-istoric>.

DIVERSIFICAREA AMENINȚĂRILOR CIBERNETICE ÎN CONTEXTUL EVOLUȚIEI PANDEMIEI DE SARS-CoV-2

DIVERSIFICATION OF CYBER THREATS IN THE CONTEXT OF THE EVOLUTION OF THE SARS-CoV-2 PANDEMIC

Lt.col.drd. Ovidiu-Dumitru RUSU*
Cdor.prof.univ.dr. Sorin TOPOR**

Odată cu declanșarea pandemiei de SARS-CoV-2 provocările în domeniul comunicațiilor, tehnologiei informației și securității cibernetice au devenit mult mai numeroase și complexe în același timp. Continuarea realizării transferului anumitor activități cotidiene în spațiul cibernetic va da naștere la noi provocări majore, cu multe elemente de noutate și cu multe necunoscute. Este greu de previzionat cum va evolua spațiul virtual în viitor și cum va răspunde cerințelor formulate de societate. Entitățile statale sau nonstatale sunt nevoite să se adapteze rapid la noile cerințe ale spațiului cibernetic. Istoria ne-a demonstrat că schimbările majore vor genera inevitabil alte schimbări la care societatea va trebui să găsească soluțiile adecvate care să-i asigure continuitatea. Evoluția societății în pandemia de SARS-CoV-2 ne demonstrează în fiecare zi că dezvoltarea infrastructurii de comunicații și tehnologiei informației, precum și asigurarea securității cibernetice sunt elemente esențiale, fără de care anumite sectoare de activitate nu pot funcționa la parametri normali.

With the onset of the SARS-CoV-2 pandemic, the challenges in communications, information technology and cybersecurity have become much more numerous and complex at the same time. The continued transfer of certain daily activities in cyberspace will give rise to new major challenges, with many elements of novelty and unknown. It is difficult to predict how the virtual space will evolve in the future and how it will respond to the requirements formulated by society. State or non-state entities need to adapt quickly to the new demands of cyberspace. History has shown us that major changes will inevitably lead to other changes in which society will have to find the right solutions to ensure its continuity. The evolution of society in the SARS-CoV-2 pandemic shows us every day that the development of communications infrastructure and information technology, as well as ensuring cyber security, are essential elements without which certain sectors of activity cannot function at normal parameters..

Cuvinte-cheie: amenințări cibernetice; comunicații și tehnologia informației; spațiul cibernetic; securitate cibernetică; SARS-CoV-2.

Keywords: cyber threats; communications and information technology; cyberspace; cybersecurity; SARS-CoV-2.

Pentru prima dată, genomul SARS-CoV a fost identificat în aprilie 2003, ca urmare a declanșării epidemiei cu aceeași denumire în state aflate în regiunea asiatică. La acea vreme, SARS-CoV (Severe Acute Respiratory Syndrome CoronaVirus) era privit ca o tulpină de virus care infecta, cu precădere, celulele epiteliale din plămâni.

În urma studiilor efectuate de specialiștii în domeniu, s-a stabilit că această tulpină de virus a fost dezvoltată inițial de diverse animale (în

special civetele de palmier și lilieci), iar ulterior, SARS-CoV a fost transferat și la persoane¹.

Bilanțul deceselor înregistrate în anul 2003, ca urmare a dezvoltării pandemiei de SARS-CoV-1 (denumită după declanșarea pandemiei din anul 2020), a fost de circa 774 de persoane².

În ceea ce privește istoricul SARS-CoV-2, acesta este bine cunoscut, pentru că este un eveniment care a fost declanșat recent și care încă se află în derulare. Cu toate acestea, dorim să reamintim faptul că SARS-CoV-2 a fost identificat pentru prima oară în 08.12.2019 în localitatea Wuhan, China, iar Organizația Mondială a Sănătății (OMS) a fost notificată despre existența sa în 31.12.2019.

Cu toate că, la începutul pandemiei de SARS-CoV-2, multe state erau reticente în ceea

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: rusuodumitru@yahoo.com

**Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: sorin_topor@yahoo.com

ce privește efectele și rapiditatea de răspândire a acestui virus, la 11.03.2020, Organizația Mondială a Sănătății a declarat SARS-CoV-2 pandemie mondială. Efectele dezastruoase provocate de SARS-CoV-2, precum și răspândirea fulgerătoare a SARS-CoV-2 au determinat statele lumii să adopte de urgență o serie de măsuri fără precedent, care au condus, inevitabil, la o schimbare radicală a modului de viață al cetățenilor. Măsurile întreprinse pentru combaterea pandemiei de SARS-CoV-2 au fost graduale și au condus, în final, la o închidere aproape totală, dar temporară, a activităților desfășurate pe întreg mapamondul (transporturi, învățământ, comerț, turism etc.). Aceste restricții impuse de instituțiile guvernamentale au generat o serie de modificări majore în modul de viață al cetățenilor. Una dintre măsurile cele mai eficiente, impuse pentru evitarea răspândirii SARS-CoV-2, a fost respectarea distanțării sociale a persoanelor, care a determinat un transfer al multor activități în spațiul virtual.

Nu era chiar un element de noutate, pentru că deja multe activități se desfășurau în spațiul virtual (comerțul electronic, învățământul la distanță prin platforme de tip e-learning etc.), însă ceea ce a surprins a fost faptul că infrastructura existentă nu era pregătită să suporte un transfer atât de mare de informații. Capacitatea informațiilor și serviciile solicitate în spațiul virtual au atins niveluri la care infrastructura de comunicații și tehnologia informației le-a făcut față cu anumite limitări.

Treptat, infrastructura de comunicații și tehnologia informației au început să funcționeze la parametri normali, însă nu oricum, ci cu investiții masive. Însă, pentru ca activitățile în spațiul virtual să se desfășoare într-un mod normal și sigur, au fost și încă sunt necesare investiții care să permită dezvoltarea infrastructurilor de comunicații și tehnologiei informației.

Chiar dacă, înaintea declanșării pandemiei de SARS-CoV-2, dezvoltarea infrastructurilor de comunicații și tehnologia informației constituiau deja obiective prioritare, planificate într-un anumit orizont de timp, odată cu apariția COVID-19, termenele au trebuit să fie devansate astfel încât oamenii să poată desfășura anumite activități în condiții de siguranță și de securitate cibernetică.

Măsurile anti-SARS-CoV-2 au scos la iveală dependența funcționării anumitor sectoare de activitate (și nu puține) de infrastructura

de comunicații și tehnologia informației, și a determinat alocarea de fonduri suplimentare pentru a putea dezvolta și extinde spațiul virtual în condiții de securitate cibernetică.

Pandemia de SARS-CoV-2, prin restricțiile impuse, a arătat faptul că lipsa competențelor digitale, într-o lume în care spațiul virtual a devenit vital, generează o serie de probleme, care pot fi remediate cu greu.

Această pandemie de SARS-CoV-2 a generat o serie de noi provocări care au determinat și vor determina statele lumii să adopte măsuri fără precedent, care vor impune un nou mod de viață dependent de spațiul virtual.

Atacuri cibernetice în contextul SARS-CoV-2

Transferul multor activități din mediul obișnuit către spațiul virtual a generat în mod inevitabil și o creștere a amenințărilor, vulnerabilităților și implicit a riscurilor la care persoanele care folosesc spațiul virtual sunt expuse.

În acest sens, la 22.10.2020, șeful Departamentului de securitate cibernetică Cyberint, din cadrul Serviciului Român de Informații (SRI), Anton Rog, a declarat că „pandemia SARS-CoV-2 a creat un mediu special de care atacatorii cibernetici au profitat, în special din cauza lipsei de informații cu care ne confruntăm toți, mai ales în luna martie 2020, când am semnalat public faptul că numărul și complexitatea atacurilor cibernetice au crescut, principalul subiect folosit de atacatori fiind un presupus tratament miraculos”³.

De asemenea, cu aceeași ocazie, șeful Departamentului de securitate cibernetică Cyberint, din cadrul Serviciului Român de Informații, a precizat că principalele atacuri cibernetice înregistrate în perioada pandemiei de SARS-CoV-2 au fost cele de tip *ransomware* și înșelăciune. Aceste două tipuri de atacuri cibernetice au vizat, cu precădere, instituții din sistemul de sănătate, din sistemul bancar, din sistemul administrațiilor locale și centrale, precum și din sistemul de învățământ.

Într-o declarație anterioară, publicată la 14.08.2020, Anton Rog a dezvăluit faptul că, în timpul pandemiei de SARS-CoV-2, anumite entități statale (fără a preciza identitatea acestora) au desfășurat atacuri și operații cibernetice în scop de spionaj cibernetic⁴. În opinia sa, atacatorii cibernetici au utilizat tehnici de inginerie socială prin intermediul unor e-mailuri, care au fost

diseminate către anumite persoane angajate în instituțiile statului român. Conținutul mesajelor se referea, în principal, la aspecte legate de pandemia de SARS-CoV-2 (cum trebuie să te protejezi, statistici legate de numărul de infectați etc.). În același timp, oficialul din cadrul Serviciului Român de Informații a mărturisit că una dintre țintele principale ale atacatorilor cibernetici a constituit-o sistemul sanitar, prin instituțiile sale aferente⁵.

În Buletinul special CYBERINT în contextul COVID-19, publicat de Serviciul Român de Informații, sunt detaliate principalele tipuri de atacuri cibernetice înregistrate la nivel mondial.

Astfel, specialiștii în domeniul cibernetic din cadrul Serviciului Român de Informații apreciază că, de la începutul declanșării pandemiei de SARS-CoV-2 și până în prezent, au fost înregistrate, cu precădere, următoarele tipuri de atacuri cibernetice:

- ransomware (Covidlock, Netwalker, Maze, Nemty);
- web defacement;
- troian bancar (Cerberus android banker, Qbot)⁶.

Covidlock este un atac cibernetic de tip ransomware care se transmite prin intermediul aplicației mobile COVID-19 Tracker. Prin această aplicație, este blocat dispozitivul și conform caracteristicilor tipurilor de atacuri ransomware, se solicită achitarea unei sume de bani în format digital, pentru a permite accesul proprietarului terminalului la propriile informații.

Netwalker a fost identificat pentru prima dată în anul 2019 și a fost creat de un grup de criminalitate cibernetică, autointitulat ”Circus spider”. Principalele caracteristici ale acestui tip de atac ransomware sunt următoarele:

- acționează pe dispozitive care au instalat sistemul de operare Windows 10;
- are ca țintă predilectă dispozitivele folosite în scop personal;
- dispune de capabilități specifice, care-i permit să evite sistemele antivirus.

De asemenea, Maze aparține categoriei atacurilor cibernetice de tip ransomware și folosește, ca vectori de propagare, mesaje de tip phishing sau vulnerabilități ale protocoalelor de comunicații la distanță. Tehnicile utilizate de atacatorii cibernetici sunt cele clasice, identificarea unor credențiale slabe sau transmiterea unor documente cu extensia .docx, pentru accesare.

Nemty reprezintă un alt tip de atac cibernetic care aparține familiei ransomware. Acesta a fost identificat în august 2019 de către specialiștii în domeniul cibernetic ai companiei americane de programe informatice McAfee. Nemty acționează în scopul blocării accesului proprietarului dispozitivului la informații, prin criptarea acestora, procedând, în același timp, la ștergerea copiilor de rezervă ale datelor și informațiilor.

La 20.10.2020, The European Union Agency for Cybersecurity (ENISA) a publicat *List of top 15 threats from January 2019 to April 2020*, unde sunt prezentate în mod detaliat principalele amenințări cibernetice înregistrate în perioada menționată. În acest document complex, specialiștii în domeniul securității cibernetice au analizat în amănunt fiecare amenințare, prezentând, cu precădere, vectorii de propagare, tendințele actuale și viitoare ale amenințărilor și vulnerabilităților, precum și principalele măsuri de prevenție și securitate cibernetică.

Conform *List of top 15 threats from January 2019 to April 2020*, principalele 15 amenințări cibernetice identificate au fost următoarele: malware, web based attack, phishing, web application attack, spam, DDOS, identity theft, data break, insider threat, botnets, physical manipulation, information leakage, ransomware, cyberspionage and cryptojacking. La o primă analiză a documentului, observăm că cele 15 amenințări cibernetice identificate în cadrul acestui document sunt aceleași celor publicate, în ianuarie 2019, în Threat Landscape Report 2018 ENISA, cu mici modificări în ceea ce privește ordinea în clasament.

Necesitatea asigurării securității cibernetice în spațiul virtual

Declanșarea pandemiei de SARS-CoV-2 și adoptarea unor măsuri restrictive pentru diminuarea efectelor generate de aceasta au condus în mod inerent la modificări majore în ceea ce privește modul de viață al cetățenilor.

În urma măsurilor adoptate de instituțiile guvernamentale ale statelor, foarte multe activități au migrat din mediul lor obișnuit către spațiul cibernetic. Necesitatea de a comunica, de a învăța, de a munci etc., într-un cuvânt, „nevoia de a trăi”, este dependentă din ce în ce mai mult de spațiul virtual.

Investițiile masive în tehnologizarea infrastructurii de comunicații și tehnologiei informației reprezintă o condiție necesară, însă nu și suficientă. Pentru a transfera o parte din modul nostru de viață din mediul actual către spațiul cibernetic, avem nevoie de certitudinea că acesta este sigur, stabil, accesibil și eficient. Cu siguranță că există și alte condiții pe care spațiul cibernetic trebuie să le asigure utilizatorilor în vederea desfășurării unor activități virtuale normale, fără riscuri asumate.

Într-un articol, publicat, în anul 2020, de compania Harvey Nash (furnizor global de servicii de consultanță în recrutare și externalizare IT) se menționează că, de la începutul pandemiei de SARS-CoV-2, companiile intervievate au cheltuit sume uriașe pentru dezvoltarea infrastructurii de comunicații și tehnologiei informației și, de asemenea, pentru asigurarea securității cibernetice. Cu toate acestea, în același articol se subliniază că aceste investiții nu au putut să stopeze atacurile cibernetice. În sondajul efectuat, la care au participat circa 4.200 de specialiști în domeniul tehnologiei informației, 4 din 10 lideri IT au declarat că, în perioada pandemiei, au înregistrat o creștere a atacurilor cibernetice. Cele mai importante amenințări cibernetice au fost de tip phishing și malware⁷.

Apreciem că unul dintre factorii care au contribuit la creșterea amenințărilor cibernetice în perioada pandemiei de SARS-CoV-2 a fost faptul că o bună parte din populația activă a început să lucreze de acasă, fiind mult mai expusă atacurilor cibernetice tocmai din cauza măsurilor minime sau, uneori, inexistente de securitate cibernetică. Printre acestea, am dori să menționăm lipsa unei culturi adecvate de securitate, dotarea cu echipamente și programe care nu asigură securitatea cibernetică, informarea din surse neoficiale etc.

În acest context, afirmăm că investițiile vor trebui să vizeze atât infrastructura de comunicații și tehnologia informației, cât și asigurarea cu resurse a securității cibernetice.

Lipsa securității cibernetice în spațiul virtual poate avea consecințe grave atât asupra securității actorilor statali sau nonstatali, cât și asupra securității cetățenilor.

Concluzii

Pandemia de SARS-CoV-2, prin măsurile întreprinse și efectele generate, a dezvăluit lumii

întregi un nou mod de viață, simbioza absolut necesară dintre om și spațiul cibernetic. Activitățile umane sunt tot mai dependente de spațiul virtual, ceea ce ne face și mai responsabili în ceea ce privește realizarea securității cibernetice. Un spațiul virtual securizat generează în mod automat un confort pentru cetățenii care desfășoară diverse activități cotidiene. Adresându-ne o singură întrebare: *Cum am fi trăit în pandemie fără existența spațiului cibernetic?*, ne dăm seama că variabilele într-o astfel de ecuație ar fi fost cu totul altele.

Progresul omenirii obținut și datorită existenței infrastructurii de comunicații și tehnologiei informației nu poate fi negat, ci trebuie recunoscut, susținut, continuat și folosit în scopuri nobile.

În virtutea celor prezentate anterior, pentru asigurarea unei infrastructuri moderne de comunicații și tehnologiei informației, cu o securitate cibernetică performantă, în contextul evoluției pandemiei de SARS-CoV-2, propunem următoarele:

- alocarea de fonduri suficiente pentru dezvoltarea infrastructurii de comunicații și tehnologiei informației;
- asigurarea unui spațiu virtual normal și sigur prin implementarea unor soluții eficiente de securitate cibernetică;
- continuarea pregătirii și susținerea unei resurse umane calificate care să realizeze securitatea cibernetică a infrastructurii de comunicații și tehnologiei informației;
- asigurarea accesului la Internet pentru toți cetățenii, astfel încât aceștia să-și poată desfășura activitățile în spațiul cibernetic;
- asigurarea alfabetizării digitale a tuturor cetățenilor prin organizarea de programe dedicate în acest sens.

NOTE:

1 https://www.chinadaily.com.cn/china/2006-11/23/content_740511.htm, accesat la 29.12.2020.

2 <https://romania.europalibera.org/a/coronavirus-de-ce-%C3%AEn-epidemia-de-sars-%C3%AEn-2003-au-murit-mult-mai-pu%C8%9Bini-oameni/30545956.html>, accesat la 29.12.2020.

3 <https://economie.hotnews.ro/stiri-telecom-24369538-oficiali-din-guvern-sri-confruntam-adevarata-pandemie-spatiul-cibernet-victime-fost-romania-semnalul-alarma-privinta-securitatii-5g.htm>, accesat la 29.12.2020.

4 *Ibidem*.

5 <https://www.digi24.ro/interviurile-digi24-ro/cine-sunt-spionii-din-telefon-si-din-calculator-interviu-cu->

directorul-cyberint-anton-rog-1352811, accesat la 30.12.2020.

6 [Serviciul Român de Informații], *Buletinul special CYBERINT în contextul COVID-19*, pp. 5-6, 2020.

7 <https://home.kpmg/xx/en/home/media/press-releases/2020/09/covid-19-forces-one-of-the-biggest-surges-in-technology-investment-in-history-finds-worlds-largest-technology-leadership-survey.html>, accesat la 30.12.2020.

BIBLIOGRAFIE

*** *Threat Landscape – Cyber espionage*, ENISA, 2020.

*** *Threat Landscape – List of top 15 threats*, ENISA, 2020.

*** *Strategia națională de apărare a României pentru perioada 2020-2024*, București, 2020.

[Ministerul Apărării Naționale], *Carta albă a apărării*, București, 2020.

[Serviciul Român de Informații], *Buletinul CYBERINT*, semestrul I, 2020.

[Serviciul Român de Informații], *Buletinul special CYBERINT în contextul COVID-19*, 2020.

<https://home.kpmg/.html>

<https://www.defense.ro>

<https://www.sri.ro>

<https://certmil.ro>

https://www.chinadaily.com.cn/china/2006-11/23/content_740511.htm

<https://romania.europalibera.org/a/coronavirus-de-ce-%C3%AEn-epidemia-de-sars-%C3%AEn-2003-au-murit-mult-mai-pu%C8%9Bini-oameni/30545956.html>

<https://economie.hotnews.ro/stiri-telecom-24369538-oficiali-din-guvern-sri-confruntam-adevarata-pandemie-spatiul-cibernetic-victime-fost-romania-semnalul-alarma-privinta-securitatii-5g.htm>.

<https://www.digi24.ro/interviurile-digi24-ro/cine-sunt-spionii-din-telefon-si-din-calculator-interviu-cu-directorul-cyberint-anton-rog-1352811>

REALITĂȚILE MEDIULUI DE SECURITATE EUROPEAN LA ÎNCEPUT DE MILENIU TREI

REALITIES OF THE EUROPEAN SECURITY ENVIRONMENT AT THE BEGINING OF THE THIRD MILENIUM

Mr.drd. Romeo Dacian BUHAI*

Schimbările care au intervenit, la sfârșitul secolului al XX-lea, la nivelul sistemului relațiilor internaționale au determinat la nivel global, dar mai ales la nivel regional modificări ale perspectivei de înțelegere a modului de realizare a securității. În acest sens, lupta continuă a actorilor pentru reconfigurarea centrelor de putere, dezvoltarea accentuată a amenințărilor deja existente și apariția altora noi au determinat remodelarea mediului de securitate regional și global. Astfel, în cadrul acestui articol, ne propunem să surprindem o parte din realitățile care guvernează mediul de securitate european la începutul secolului al XXI-lea.

The changes that took place at the end of the 20th century in the international relations system led to changes at the global level, but especially at the regional level, in terms of the prospect of understanding how security was achieved. In this respect, the continued struggle of actors to reconfigure power centers, the increased development of existing threats and the emergence of new ones, have led to the reshaping of the regional and global security environment. Thus, in this article we aim to capture some of the realities that govern the European security environment at the beginning of the 21st century.

Cuvinte-cheie: Uniunea Europeană; amenințări; securitate; mediu de securitate; actor de securitate.

Keywords: European Union; threats; security; security environment; security actor.

Sfârșitul secolului al XX-lea și începutul secolului al XXI-lea determină scrierea unui nou capitol în evoluția mediului de securitate internațional, căderea principalelor bastioane ale comunismului, evoluția spre multipolaritate, tendința tot mai accentuată de extindere a globalizării, precum și apariția de noi tipuri de riscuri, amenințări și extrapolarea celor deja existente, impunând o regândire a modului de abordare a mediului de securitate.

De asemenea, necesitatea de a-și menține și chiar extinde sfera de influență într-un mediu caracterizat de o impredictibilitate, fluiditate și complexitate în creștere determină o serie de actori marcanți să își adapteze politicile și strategiile de securitate atât la nivel regional, cât și la nivel global. În acest sens, marile puteri ale lumii înțeleg că nu pot combate singure rapiditatea cu care se propagă amenințările actuale, capacitatea lor crescută de adaptare și transformare, soluția

optimă constituind-o dezvoltarea unor forme de cooperare credibile, transparente, în care dialogul, împărtășirea experienței și abordarea intereselor tuturor membrilor constituie piloni statornici.

Totodată, la început de mileniu, realizarea securității în contextul sistemului internațional, percepută drept „capacitatea statelor și societăților de a-și păstra autonomia identității și integrității lor funcționale”¹, nu mai poate fi înțeleasă doar prin prisma vechii abordări realiste, care are în centru aplicarea puterii militare și superioritatea raportului de forțe, fiind nevoie de o îngemănare a abordărilor neorealiste, neoliberale și socioconstructiviste cu accente postmoderniste, în care formele și instrumentele nonmilitare ocupă locul determinant în rezolvarea divergențelor din domeniul relațiilor internaționale, păstrând totuși un rol încă însemnat dimensiunii militare. Mai mult, prin vocile celor mai semnificativi reprezentanți ai Școlii de la Copenhaga – Barry Buzan, Jaap de Wilde și Ole Waever –, se oferă o nouă viziune de abordare a securității, una care îmbină deopotrivă principiile tradiționaliste cu cele idealiste, rezultând o abordare multisectorială² a securității, care consideră că,

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: dacianbuhai07@gmail.com

alături de factorul militar, trebuie analizați și factorii politic, economic, societal și ambiental.

De asemenea, obiectul de referință al securității este reconsiderat, accentul fiind pus din ce în ce mai mult pe securitatea individului uman, ca element esențial al oricărei forme de organizare socială, securitatea întregii colectivități fiind adânc influențată de securitatea umană și de sistemul de relații existente între oameni. Cu toate acestea, în plan internațional, statul continuă să reprezinte principalul exponent al securității, această stare fiind clădită din ce în ce mai mult pe baza interdependențelor dintre țări, blocuri de putere și organizații internaționale.

Mai mult, responsabilitatea asigurării securității, atribuită în secolul trecut marilor puteri, este reîmpărțită, la început de mileniu, între acestea, formele de cooperare regionale și organizațiile internaționale și nonguvernamentale, care tind să își asume un rol din ce în ce mai semnificativ în asigurarea stabilității și prosperității la nivel regional și chiar global.

Totuși, o serie de acțiuni, desfășurate atât la vedere, cât și prin folosirea unor tehnici și tactici hibride, care au drept rol să mascheze urmele faptuitorului, sunt îndreptate spre destabilizarea balanței de putere existente și crearea unei noi, în care sferele de influență să fie redistribuite. Astfel, această luptă continuă pentru putere creează noi focare de instabilitate și premise pentru creșterea în substanță a amenințărilor, de multe ori pagubele colaterale fiind semnificative la nivel societal.

Acest mod de abordare mai complexă a securității se reflectă și în analiza mediului de securitate, în opinia cercetătorilor sintagma mediu de securitate reprezentând „un concept relațional, ce presupune o adaptare și o ajustare permanentă a unui set de parametri interni (economico-sociali, politici, militari, juridici, culturali și morali) la condițiile mediului internațional, un proces cu o dinamică fluidă, orientat spre prezervarea spațiului, idealurilor și valorilor comune, și, totodată, punerea acestor elemente într-un echilibru stabil, neafectat de factori de risc sau de amenințări”³.

Așadar, luând în considerare contextul internațional mai sus amintit, prin întrebuintarea analizei cantitative, a studiului resurselor bibliografice și analizei de conținut, articolul își propune să identifice principalele tendințe care se manifestă în sistemul relațiilor internaționale

conturat în spațiul european și să emită o serie de concluzii privind perspectiva securității europene la început de mileniu trei.

Determinări și tendințe care se manifestă în spațiul de securitate european în secolul XXI

Încheierea Războiului Rece a determinat eliminarea sistemului de ordine internațională, caracterizat prin controlul celor două superputeri, Statele Unite ale Americii și Uniunea Sovietică, asupra statelor, producând efecte multiple la nivelul sistemului relațiilor internaționale, atât regional, cât și global. În acest sens, se manifestă o tendință tot mai accentuată de reconfigurare a formelor de cooperare internațională, marile puteri și o serie de țări emergente încercând să polarizeze în jurul lor cât mai mulți adepți ai propriilor valori și interese, în încercarea de a-și menține/asigura un loc dominant în noua ierarhie mondială, care se proiectează tot mai clar printr-o reorganizare a centrelor de putere.

În acest context, la nivelul spațiului de securitate european, căderea Zidului Berlinului, în noiembrie 1989, urmată un an mai târziu, la 3 octombrie, de reunificarea Germaniei, reprezintă una dintre etapele definitorii ale istoriei europene de după 1945. Chiar dacă după 30 de ani, conform sondajelor⁴ de opinie, aproximativ o treime din populația Germaniei consideră încă incompletă reunificarea, acest act a reprezentat, pentru Europa, un impuls puternic către democratizare, inoculând în sufletele europenilor speranță și determinare în reconstruirea bătrânului continent.

De asemenea, mediul de securitate european al perioadei post Război Rece este modelat de căderea comunismului în estul Europei, acest lucru provocând, în decembrie 1991, dezintegrarea Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice (URSS) și mai târziu scindarea Republicii Socialiste Federative Iugoslavia. În spațiul analizat, acest fapt duce la apariția unor noi state independente, în acest fel, schimbându-se fundamental imperatiile de securitate. Mai mult, statele nou create fac pași importanți spre democratizare, beneficiind din plin de sprijinul țărilor democratice occidentale. Cu toate acestea, multe dintre țările înscrise pe calea democratizării nu sunt pregătite din punct de vedere legislativ și instituțional, generând astfel noi vulnerabilități la adresa securității europene. Prin urmare, se manifestă dificultăți în punerea în operă

a principiilor democratice, datorate rezistenței la schimbare a principalelor instituții ale statelor în cauză, fapt care determină o și mai mare adâncire a decalajelor dintre state.

Începutul secolului al XXI-lea prezintă o Europă în care posibilitatea izbucnirii conflictelor dintre state este relativ redusă, amenințările convenționale fiind aproape în întregime diminuate. Astfel, la nivelul bătrânului continent, se manifestă o accelerare a procesului de integrare politică și economică, ce urmărește promovarea unor interese și valori comune, favorizată în mod deosebit și de extinderea NATO și UE. În acest sens, UE își extinde granițele, primind în rândurile sale: Cehia, Cipru, Letonia, Lituania, Malta, Slovacia, Slovenia și Ungaria în 2004, România și Bulgaria devenind membre ale organizației în anul 2007. Totuși, existența în vecinătatea spațiului european a unor zone conflictuale, cum sunt cele din Orientul Mijlociu, spațiul ex-iugoslav și teritoriul fostei Uniuni Sovietice, reprezintă în permanență un pericol la adresa securității regionale, putând duce la izbucnirea unor noi forme conflictuale cu diverse forme de manifestare și cu posibilități de propagare, precum și la apariția de noi riscuri și amenințări la adresa statelor europene. Mai mult, încă se înregistrează situații de instabilitate și criză la nivel subregional și tendințe de fragmentare, de marginalizare sau de izolare a unor state. Țări din Europa Centrală, de Est și de Sud-Est se confruntă cu dificultăți economice, sociale și politice, asociate procesului de tranziție spre societatea bazată pe principiile democrației și ale economiei de piață, care pot genera o serie de riscuri la adresa securității statelor din regiune⁵.

Influențele mediului de securitate strategic deosebit de fluid, caracterizat de un grad înalt de impredictibilitate, în care, alături de actorii statali, își manifestă interesele din ce în ce mai frecvent actorii nonstatali, se resimt și în spațiul european. Dacă la nivel global vorbim despre o singură superputere, Statele Unite ale Americii, la nivel regional, o serie de puteri medii tind să-și dispute supremația într-o încercare continuă de reîmpărțire a sferelor de influență. În vecinătatea Europei, Federația Rusă pare trezită dintr-un somn adânc și caută să-și recâștige influența în vechile teritorii și să redevină o superputere la nivel mondial, în timp ce, la nivel intern, Franța și Germania luptă pentru afirmarea ca lider în cadrul Uniunii Europene, iar Marea

Britanie caută să se elibereze de regulile impuse de Uniunea Europeană și să își croiască drum spre înalta ierarhie mondială. În aceeași măsură, China nu dorește să rămână doar un important actor în domeniul schimburilor economice internaționale, ci își dezvoltă accentuat capacitățile militare și își sporește prezența în cadrul misiunilor de securitate, sub egida ONU. Totodată, India are un cuvânt greu de spus în Asia de Sud și în Oceanul Indian, iar Japonia își construiește parteneriate cu NATO și UE, pentru a participa la întărirea stabilității în Asia.

Dacă în ceea ce privește amenințările convenționale, putem afirma că, la nivelul continentului european, situația prezintă un relativ echilibru, în privința celor neconvenționale, tendințele sunt diferite. Astfel, sub umbrela globalizării, amenințările neconvenționale, cum sunt terorismul, migrația, traficul de droguri, comerțul ilicit de materiale strategice, precum și crima organizată, profită de penetrabilitatea frontierelor și sunt proliferate nu doar la nivelul întregului spațiu european, ci pe întreg mapamondul.

În acest sens, tragedia de la 11 septembrie 2001 găsește Europa într-un proces de continuă schimbare și adaptare la complexitatea și dinamismul noului mediu de securitate. Schimbările operate la nivelul NATO determină modificări și la nivelul statelor din spațiul european, majoritatea dintre acestea fiind membre ale Alianței. Astfel, la nivel european, se manifestă o amplă campanie de condamnare a terorismului, lupta împotriva terorismului căpătând noi valențe. Europa este supusă unui nou test, confruntându-se cu o urgență crescută a terorismului, atentatele de la Madrid, Londra și Paris reprezentând cele mai elocvente exemple. Este totuși interesant că, în loc să producă dezbinare și fragmentare între state, fenomenul terorist determină o coalizare a statelor europene și dezvoltarea unor noi strategii comune privind combaterea acestui flagel, demonstrând astfel că, în situații limită, europenii sunt în măsură să facă front comun pentru combaterea acestora, diferendele dintre state trecând într-un plan secundar. Mai mult, nevoia stringentă de combatere a terorismului determină UE să elaboreze și să adopte, în 2005, Strategia de combatere a terorismului. Astfel, orientându-și efortul pe patru direcții de efort – prevenire, protecție, urmărire și răspuns⁶ – strategia prezintă determinarea UE de a se alătura luptei mondiale împotriva acestei amenințări emergente

și urmărește consolidarea securității europene. De asemenea, actualizarea continuă a politicilor și strategiilor în acest domeniu, un exemplu elocvent constituindu-l Strategia UE, revizuită pentru combaterea radicalizării și recrutării în scopuri teroriste, din 2014, precum și combaterea unui număr de 119 atacuri teroriste și arestarea a 1.004 persoane care au comis infracțiuni de terorism în 2019⁷ pe continentul european denotă că statele europene sunt pregătite să își asume un rol mai important în asigurarea securității la nivel regional.

Comparată deseori cu Marea Depresiune, din 1930, criza economică mondială⁸, din anul 2008, a produs efecte multiple la nivelul mediului de securitate internațional prin afectarea, în primă fază, a factorului economic, consecințele produse în acest domeniu declanșând reacția în lanț și influențând, rând pe rând, domeniile politic, militar, social și chiar cel ambiental. Totodată, atenția acordată de guvernele de pe întreg mapamondul pentru găsirea soluțiilor optime de limitare/minimizare a efectelor crizei atestă că, pentru o perioadă limitată, noua amenințare emergentă a distras atenția lumii de la principala amenințare metamorfozată la începutul mileniului trei – terorismul. În acest sens, la nivelul spațiului european, se manifestă o creștere accelerată a deficitului public, la aceasta adăugându-se importante măriri ale datoriei publice până spre sfârșitul anului 2010. Astfel, la nivelul UE, deficitul public înregistrează creșteri de la 2,3 din PIB la 7,5 % din PIB în 2010, în timp ce datoria publică se mărește de la 61,6%, în 2008, la 79,6% din PIB, doi ani mai târziu. Practic acest lucru a echivalat cu anularea progreselor înregistrate privind consolidarea bugetară de la sfârșitul Războiului Rece. Criza produce efecte semnificative și în sectorul ocupării forței de muncă, rata medie a șomajului la nivelul UE crescând la 11%, în 2010, în unele țări ale Uniunii aceasta situându-se la peste 20%, consecințele răsfrângându-se astfel asupra capitalului uman al organizației⁹.

De asemenea, scăderea bugetelor apărării la nivelul tuturor statelor UE determină o asimetrie la nivelul capacităților armatelor statelor membre, cu implicații majore asupra interoperabilității și capacității de apărare a bătrânului continent, precum și asupra îndeplinirii obligațiilor asumate în cadrul parteneriatelor și inițiativelor. Pe lângă șomaj, care conduce la adâncirea fenomenului

de sărăcie la nivelul Uniunii, criza determină înrăutățirea condițiilor de lucru, asigurarea din ce în ce mai greu a serviciilor esențiale vieții, creșterea numărului de persoane fără adăpost, îndatorarea excesivă și excluderea financiară¹⁰.

Trecând de la sfera economică la cea socială, continentul european se confruntă cu tendințe ascendente ale fenomenului de migrație. Deși poate constitui un mod de abordare eficientă a completării deficiențelor în sectorul forței de muncă, populația migratoare fiind în general tânără, activă și aptă de muncă, fenomenul determină o serie de provocări de securitate. Astfel, vin în contact tot mai mult populații cu tradiții și culturi diferite, cu comportamente și ideologii de multe ori opuse, provocarea instituțiilor statelor europene fiind de a gestiona situația pentru a împiedica apariția unor situații conflictuale, generate pe criterii etnice și religioase, și totodată de a găsi cele mai eficiente metode de integrare a celor care migrează. Alte provocări sunt legate de adaptarea politicilor și strategiilor în direcția respectării drepturilor omului și ale minorităților, precum și de educarea și pregătirea profesională a populației migratoare¹¹.

Mai mult, factorul demografic și distribuția spațială a populației induc provocări cu impact asupra problemelor de securitate ale spațiului european. Astfel, evoluția disproporționată a ritmului de creștere demografică, perpetuarea decalajelor economice dintre zonele dezvoltate și cele în curs de dezvoltare, tendința de îmbătrânire a populației, vulnerabilitatea la epidemii și pandemii, migrația forței de muncă și deteriorarea condițiilor sociale în zonele de criză și conflict reprezintă elemente definitorii ale caracterului asimetric al evoluțiilor la nivel global. Aceștia li se adaugă, sub o formă de manifestare adâncă și întinsă, fenomenul sărăciei. Astfel, în primul deceniu aproximativ 20% din populația totală a UE (116,4 milioane de persoane) este expusă riscului de sărăcie sau de excludere socială, iar 17% trăiesc cu mai puțin de 60% din venitul mediu al gospodăriilor din țara lor, obiectivul Strategiei Europa 2020 fiind de a reduce cu aproximativ 20 de milioane numărul populației sărace la nivelul continentului¹².

Evenimentele din 2014, soldate cu anexarea Crimeii de către Rusia, au reprezentat un punct de inflexiune în relațiile internaționale, readucând în discuție un subiect pe care întreaga comunitate

internațională îl credea consumat încă de la sfârșitul Războiului Rece, și anume folosirea puterii militare și a amenințării cu folosirea acesteia pentru a anexa noi teritorii. Consecințele acestui fapt sunt cu atât mai semnificative, cu cât efectele imprimare asupra relațiilor internaționale depășesc cadrul operațional/acțional, extrapolându-se în plan conceptual/ideologic. Practic, întregul efort depus de comunitatea internațională pentru a asigura un cadru propice dezvoltării umane prin respectarea prevederilor dreptului internațional, rezolvarea diferendelor dintre state preponderent pe cale diplomatică, este nu doar pus sub semnul întrebării de Rusia, ci provoacă un real regres în realizarea păcii și stabilității atât de necesare dezvoltării societății umane. Cu toate că, la nivelul marilor actori, au existat puncte de vedere diferite, în loc să producă un efect de scindare între Est și Vest, anexarea Crimeii de către Rusia a produs un efect diametral opus, unul de uniune, întreaga comunitate internațională condamnăm acțiunile agresorului rus. Prelungirea de către UE, ONU și SUA, în mod succesiv din 2014 până în 2021, a perioadei de impunere a sancțiunilor împotriva Rusiei prin interzicerea tuturor investițiilor euroatlantice în Crimeea și Sevastopol, întocmirea unei liste negre care, în prezent, conține persoane și companii care susțin acțiunile de destabilizare a Ucrainei și interdicții în anumite sectoare ale economiei demonstrează determinarea comunității internaționale de a curma orice tentativă de încălcare a dreptului internațional nu doar de către Rusia, ci de către oricare stat al lumii.

Mediul de securitate european are ca vector principal de putere Uniunea Europeană, care își dezvoltă parteneriatele, tinde să își extindă granițele și să se afirme nu doar ca forță economică, ci și ca una politică și militară, scopul declarat fiind de a deveni un factor de stabilitate și de securitate mai important nu doar la nivel regional, ci și la nivel global. Ani de-a rândul, cel mai important partener economic al întregii lumi a considerat că interdependențele economice dintre state, existente la început de mileniu, vor asigura păstrarea echilibrului de putere. Astfel, confruntată la granițele sale cu tendințele expansioniste și revizioniste ale Federației Ruse, Uniunea înțelege importanța consolidării parteneriatului transatlantic și necesitatea dezvoltării cât mai rapide a laturii de securitate și apărare.

În acest sens, prin inițiativele întreprinse în domeniul securității și apărării, promovarea Politicii de Securitate și Apărare Comună, înființarea Agenției Europene de Apărare, adaptarea strategiilor de securitate proprii care culminează cu emiterea, la 28 iunie 2016, a Strategiei Globale pentru Politica Externă și de Securitate a Uniunii Europene, crearea Cooperării Structurate Permanente (PESCO), a Capabilității Militare de Planificare și Conducere (MPCC), înființarea Fondului European de Apărare (FEA), desfășurarea unui Proces Anual Coordonat de Revizuire privind Apărarea (CARD), dezvoltarea numeroaselor proiecte din cadrul PESCO și nu numai, Uniunea devine mult mai cuplată la fenomenul relațiilor internaționale și duce parteneriatul strategic cu NATO la un alt nivel, asigurând, în complementaritate cu Alianța, securitatea și stabilitatea spațiului transatlantic. De asemenea, competiția crește și în domeniul economic, ascensiunea Chinei, ca partener economic la nivel global, amenințând să detroneze Europa din rangul de prim partener economic la nivel mondial.

Dezvoltarea accentuată a tehnologiilor determină o digitalizare excesivă a întregului areal de instituții de stat, particulare, din domeniul financiar etc. Astfel, odată cu accentuarea și răspândirea, la nivel regional și global, a acestui fenomen, spațiul european se confruntă cu riscuri exponențial mai mari, de furturi a identității, atacuri cibernetice asupra conturilor bancare, furtul de date clasificate și alterări ale infrastructurii critice, toate cu efecte greu remediabile asupra securității individuale, de stat și chiar regionale. În acest sens, dimensiunea cibernetică a conflictului tinde să scape de sub control, constituind una dintre principalele amenințări ale ultimului deceniu. Virușii care în secolul trecut erau considerați de mică importanță se transformă în amenințări cu structuri deosebit de complexe, un element de noutate fiind și utilizarea calculatoarelor constituite în grupuri pentru a executa atacuri cibernetice, „care generează refuzul de a presta serviciile solicitate (*distributed denial of service – DDOS*)”¹³. Mai mult, evenimentele din Estonia, din 2007, denotă emergența acestei amenințări pe continentul european și riscul major de a fi folosită în acțiuni din ce în ce mai complexe. Conform studiilor de statistică în domeniu, în anul 2018 numărul atacurilor cibernetice s-a dublat, comparativ cu anul 2017, rata de producere a

acestora manifestând un trend ascendent. De asemenea, modalitățile de desfășurare a atacurilor denotă o inventivitate și o răutate din ce în ce mai diabolică a criminalilor cibernetici. Conform aceluiași statistici, daunele produse de crimele cibernetice în anul 2020 ar trebui să se situeze la valori de aproximativ cinci miliarde de dolari¹⁴.

Consecințele pe care le-a produs pandemia de COVID-19 la nivel global până în acest moment, prin infectarea a zeci de milioane de locuitori ai planetei și decesul a aproximativ 2 milioane dintre aceștia, numeroasele crize generate la nivelul sistemului de sănătate global, efectele pe care le imprimă asupra arealului de factori care determină fenomenul de securitate a relațiilor internaționale ne îndreptățesc să afirmăm că gestionarea acesteia și a urmărilor pe care le va cauza reprezintă una dintre provocările majore ale secolului XXI.

Astfel, la nivelul spațiului european, se manifestă multiple preocupări pentru a pune capăt răspândirii acestui virus, care, prin agresivitatea și viteza de răspândire, face omenirea să rememoreze triste amintiri ale efectelor gripei spaniole de la începutul secolului trecut. În acest sens, un exemplu elocvent este reprezentat de Strategia privind vaccinurile împotriva coronavirus a UE, prezentată în luna iunie 2020, prin care organizația își propune să asigure accesul populației statelor membre în regim de urgență și în mod echitabil la vaccinurile împotriva virusului SARS-CoV-2. Deși este unanim cunoscut că perioada de dezvoltare a unui vaccin este cuprinsă între 5 și 10 ani, eforturile Uniunii sunt conjugate spre a obține un vaccin în maximum 18 luni, asigurând standardele de calitate, siguranță și eficacitate a acestuia. Determinarea Europei în combaterea acestei amenințări este relevată și de discursul președintei Comisiei Europene, Ursula von der Leyen, cu ocazia prezentării acestei strategii, care declara: „este un moment important pentru știință și solidaritate. Nimic nu este sigur, dar am convingerea că putem mobiliza resursele necesare pentru a găsi un vaccin care va învinge acest virus o dată pentru totdeauna. Trebuie să fim gata să producem și să punem la dispoziția populației acest vaccin pe întreg teritoriul Europei și în întreaga lume. Acest vaccin va constitui un progres major în lupta împotriva coronavirusului și o mărturie a ceea ce noi, în calitate de parteneri, putem obține atunci când ne punem laolaltă ideile, lucrările de cercetare și resursele. Uniunea

Europeană va face tot posibilul pentru a se asigura că toți cetățenii, indiferent de locul în care trăiesc, au acces la un vaccin”¹⁵.

În plan internațional, activitățile desfășurate de UE capătă o substanță semnificativă, organizația fiind principalul emisar al cooperării și unității atât de necesare pentru a supraviețui acestei crize, dar mai ales consecințelor care derivă din metamorfozarea pandemiei de coronavirus. Totodată, Uniunea, ca partener al SUA, regretă cumulul de acțiuni mai puțin responsabile ale SUA, de retragere a finanțării pentru OMS și de retragere din alte tratate internaționale, al căror scop comun este cel de salvagardare a ordinii mondiale bazate pe norme: „UE regretă declinul implicării SUA la nivel mondial și decizia guvernului SUA de a retrage finanțarea Organizației Mondiale a Sănătății (OMS) și de a se retrage din Tratatul «Cer Deschis», precum și tendința generală a administrației actuale a SUA de a face notă discordantă în cadrul mai multor organizații multilaterale care au fost create pentru a institui o ordine mondială liberală, bazată pe norme, sau de a le submina (cum s-a întâmplat în cazul Curții Penale Internaționale)”¹⁶. De asemenea, Europa, prin intermediul UE, ia act și condamnă oficial acțiunile destabilizatoare ale Chinei și Rusiei pe tema pandemiei. Astfel, raportul Comisiei Europene identifică amenințările din sfera dezinformării și răspândirii de informații false, Rusia și China fiind prezentate drept pericole clar identificate în acest sens: „actori străini și anumite state terțe, mai ales Rusia și China, s-au implicat în operațiuni de influență țintite și în campanii de dezinformare despre COVID-19, în UE, în vecinătatea sa și global, urmărind să submineze dezbaterile democratice și să exacerbeze polarizarea socială, pentru a-și îmbunătăți propria imagine în contextul COVID-19”¹⁷.

Concluzii

Începutul de mileniu prezintă un spațiu european confruntat cu noi provocări, incertitudine și tendințe expansioniste la granițele sale, în centrul căruia principalul exponent al stabilității și securității, Uniunea Europeană, devine din ce în ce mai vocală la adresa încălcărilor dreptului internațional, mai perseverentă în dezvoltarea capacităților civile și îndeosebi a celor militare, reprezentând un pilon al deschiderii spre comunicare, integrare, al stabilității regionale, cu aspirații de vector de securitate la nivel global.

La nivel european, dezvoltările din domeniul științei și tehnologiilor vor genera, odată cu beneficiile aduse umanității, noi amenințări și riscuri, adâncind și mai mult decalajele dintre statele dezvoltate și cele subdezvoltate. Astfel, progresele științifice importante se vor produce frecvent, în cazul în care două sau mai multe discipline converg, în special în domeniile în evoluție rapidă, cum sunt biologia, robotica și autonomia, tehnologia informației, nanotehnologia și energia¹⁸.

Mai mult, într-o lume perfect conectată, o tendință generală este cea de actualizare permanentă a parteneriatelor. În acest sens, UE, ca exponent al puterii europene, va căuta nu doar să își consolideze parteneriatele prin dialog deschis, transparență și luarea în considerare a intereselor tuturor statelor participante, ci să facă și mici concesii pentru a-și păstra aliații.

UE va continua să-și dezvolte atât capacitățile civile, cât și cele militare de gestionare a crizelor, parteneriatul strategic cu NATO reprezentând fundația pe care își va consolida dimensiunea de securitate și apărare. De asemenea, vor fi continuate eforturile pentru eradicarea sărăciei, precum și pentru obiectivele de dezvoltare din Agenda 2030.

Într-o lume a concurenței geopolitice globale, goana nebună pentru asigurarea resurselor energetice pe cale de dispariție exercită presiuni de nedescris asupra UE, care se lansează să dezvolte noi tehnologii și să creeze instrumente și mijloace care să-i asigure superioritatea în raporturile internaționale. De asemenea, preocupările statelor europene sunt îndreptate spre exploatarea eficientă a oportunităților apărute și găsirea soluțiilor optime pentru a-și proteja vulnerabilitățile în arhitectura viitoare a relațiilor internaționale. În acest sens, apreciem că rolul Europei în ecuația de putere a viitorului va fi determinată de capacitatea acesteia de a-și orienta în permanență parteneriatele spre noi orizonturi și de a-și le consolida pe cele deja realizate.

NOTE:

1 Barry Buzan, *Popoarele, statele și frica. O agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după Războiul Rece*, Editura Cartier, Chișinău, 2000, pp. 18-19.

2 Barry Buzan, Ole Wæver, Jaap de Wilde, George Jigla (trad.), *Securitatea: un nou cadru de analiză*, Editura CA Publishing, Cluj-Napoca, 2010, pp. 48-50.

3 M. Mureșan, C. Țenu, L. Stăncilă, D. Enache, D. Filote, *Securitatea Europeană la începutul mileniului III*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006, p. 45.

4 https://www.bundesstiftung-aufarbeitung.de/sites/default/files/uploads/files/2020-09/Forsa-Umfrage_2020_Bundesstiftung_Aufarbeitung.pdf, accesat la 02.02.2021.

5 Eugen Bădălan, Teodor Frunzeti, *Forțe și tendințe în mediul de securitate european*, Editura Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu, 2003, pp. 14-15.

6 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133275>, accesat la 13.02.2021.

7 [Consiliul European], *Răspunsul UE la amenințarea teroristă*, <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/fight-against-terrorism/>, accesat la 13.02.2021.

8 Criza economică reprezintă „o situație în care economia unei țări trece brusc printr-o scădere a forței sale, scădere adusă, de regulă, de o criză financiară”, *Dicționar juridic*, https://www.rubinian.com/dictionar_detalii.php?id=4431, accesat la 03.02.2021.

9 Cristian Băhnăreanu, *Determinări ale crizei economico-financiare globale asupra securității statelor membre ale Alianței Nord-Atlantice*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2013, pp. 7-20.

10 *Ibidem*.

11 Petre Dușu, Cristina Bogzeanu, *Provocări actuale pentru securitatea europeană*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010, p. 21.

12 *** *Semestrul european, Fișă tematică, Incluziunea socială*, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_social_inclusion_ro.pdf, accesat la 02.02.2021.

13 „Noi amenințări: dimensiunea cibernetică”, *Revista NATO*, <https://www.nato.int/docu/review/2011/11-september/Cyber-Threads/RO/index.htm>, accesat la 02.02.2021.

14 <https://www.cyberdefensemagazine.com/cyber-security-statistics-for-2019/>, accesat la 05.02.2021.

15 [Comisia Europeană], *Strategia UE privind vaccinurile*, https://ec.europa.eu/romania/news/20200617_strategia_ue_privind_vaccinurile_ro, accesat la 06.02.2021.

16 [Parlamentul European], *Raportul referitor la consecințele epidemiei de COVID-19 în materie de politică externă*, 03.11.2020, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2020-0204_RO.html, accesat la 06.02.2021.

17 [European Commission], *Joint Communication To The European Parliament, The European Council, The Council, The European Economic And Social Committee And The Committee Of The Regions: Tackling COVID-19 disinformation – Getting the facts right*, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-tackling-covid-19-disinformation-getting-facts-right_en.pdf, accesat la 06.02.2021.

18 James Kadtke, Linton Wells, *Policy Challenges of Accelerating Technological Change: Security Policy and Strategy Implications of Parallel Scientific Revolutions*, National Defense University, Center for Technology and National Security Policy, pp. 1, 7.

BIBLIOGRAFIE

*** *Dicționar juridic*, https://www.rubinian.com/dictionar_detalii.php?id=4431

*** *Semestrul european, Fișă tematică, Incluziunea socială*, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_social_inclusion_ro.pdf

*** *Umfrage 2020 Bundesstiftung Aufarbeitung*, https://www.bundesstiftung-aufarbeitung.de/sites/default/files/uploads/files/2020-09/Forsa_Umfrage_2020_Bundesstiftung_Aufarbeitung.pdf

[Comisia Europeană], *Strategia UE privind vaccinurile*, https://ec.europa.eu/romania/news/20200617_strategia_ue_privind_vaccinurile_ro

[European Commission], *Joint Communication To The European Parliament, The European Council, The Council, The European Economic And Social Committee And The Committee Of The Regions: Tackling COVID-19 disinformation – Getting the facts right*, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-tackling-covid-19-disinformation-getting-facts-right_en.pdf.

[Consiliul European], *Răspunsul UE la amenințarea teroristă*, <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/fight-against-terrorism/>

[Parlamentul European], *Raportul referitor la consecințele epidemiei de COVID-19 în materie de politică externă*, 03.11.2020, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2020-0204_RO.html

Bădălan Eugen, Frunzeti Teodor, *Forțe și tendințe în mediul de securitate european*, Editura Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu, 2003.

Băhnăreanu Cristian, *Determinări ale crizei economico-financiare globale asupra securității statelor membre ale Alianței Nord-Atlantice*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2013.

Buzan Barry, *Popoarele, statele și frica. O agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după Războiul Rece*, Editura Cartier, Chișinău, 2000.

Buzan Barry, Waever Ole, De Wilde Jaap, Jiglău George (trad.), *Securitatea: un nou cadru de analiză*, Editura CA Publishing, Cluj-Napoca, 2010.

Duțu Petre, Bogzeanu Cristina, *Provocări actuale pentru securitatea europeană*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010.

Kadtke James, Wells Linton, *Policy Challenges of Accelerating Technological Change: Security Policy and Strategy Implications of Parallel Scientific Revolutions*, National Defense University, Center for Technology and National Security Policy, 2013.

Mureșan M., Țenu C., Stăncilă L., Enache D., Filote D., *Securitatea Europeană la începutul mileniului III*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006.

Cyber Defence Magazine, <https://www.cyberdefensemagazine.com/cyber-security-statistics-for-2019/>

Revista NATO, <https://www.nato.int/docu/rev/2011/11-september/Cyber-Threads/RO/index.htm>

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133275>.

MANAGEMENTUL RESURSELOR UMANE ÎN ARMATA ROMÂNIEI

MANAGEMENT OF HUMAN RESOURCES IN THE ROMANIAN MILITARY

Drd. Mariana FRASZIN (GURĂU)*

Evoluția copleșitoare a tehnologiei din ultimele decenii, fie că este vorba despre domeniul electronic, fie despre cel tehnic, dar și provocările de securitate la nivel mondial au intensificat dezvoltarea sistemelor de apărare și, implicit, a resurselor necesare. În acest sens, un argument deosebit de important, al progresului semnificativ, al managementului resurselor umane din Armata României, îl reprezintă susținerea cu succes a acțiunilor militare, alături de membrii coaliției. În acest articol, se vor evidenția rolul, obiectivele și particularitățile managementului resurselor umane din Armata României, dar și necesitatea modernizării continue a acestui domeniu, în contextul integrării etapizate în NATO și al modificărilor în mediul de securitate.

The overwhelming evolution of technology in recent decades, whether in the electronic or technical field, as well as the global security challenges have intensified the development of defense systems and implicitly the necessary resources. In this sense, a very important argument, of the significant progress, of the human resources management within the Romanian Military is the successful support of the military actions together with the members of the coalition. This article will highlight the role, objectives and particularities of human resources management in the Romanian Military, but also the need for continuous modernization of this field, in the context of staged integration into NATO and changes in the security environment.

Cuvinte-cheie: planificarea resurselor; managementul resurselor umane; modernizarea învățământului militar.

Keywords: resource planning; human resources management; modernization of military education.

Aspecte conceptuale

Pornind de la managementul general, managementul resurselor umane a împrumutat unele concepte și metode de studiu și, totodată, și-a delimitat propriul domeniu de activitate, respectiv oamenii, abordați într-o altă ipostază, cea de resurse umane.

În lucrarea „Managementul resurselor umane”, profesorul Aurel Manolescu, pe baza analizelor întreprinse, afirmă că „managementul resurselor umane s-a diferențiat și autonomizat, restrângându-și problematica și obiectul de studiu, și, în consecință, s-a specializat, având în prezent un loc bine precizat în cadrul managementului general”¹.

Managementul resurselor umane, ca teorie și activitate practică, reprezintă una dintre realizările sfârșitului de secol trecut, care, în decursul timpului, s-a numit: „administrarea personalului”, „relațiile

industriale”, „conducerea activităților de personal”, „dezvoltarea angajaților”, „managementul personalului”, cu impact substanțial asupra performanțelor în toate domeniile de activitate, inclusiv în cel militar.

Managementul resurselor umane este definit și interpretat în lucrarea *Managementul resurselor umane*², astfel: „managementul resurselor umane reprezintă un ansamblu de activități prin care se asigură procurarea, dezvoltarea și conservarea resurselor umane de care are nevoie o organizație pentru a-și atinge obiectivele”, „cuprinde toate activitățile orientate spre factorul uman, având drept obiective: conceperea, proiectarea, utilizarea optimă, întreținerea și dezvoltarea socio-umană”.

Având în vedere aceste domenii de activitate, De Cenzo, A. David și P. Robbins au sugerat, în lucrarea *Personnel/Human Resource Management*³, că: „managementul resurselor umane este un proces alcătuit din patru funcții: 1. obținerea; 2. dezvoltarea; 3. motivarea; 4. menținerea resurselor umane”.

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: guraumariana4@gmail.com

În lucrarea *Management Public*, Partea I – *Managementul Resurselor Umane în Instituții Publice*⁴, se evidențiază dimensiunea operațională a activităților de resurse umane, astfel: „determinarea obiectivelor generale și a politicilor care să asigure utilizarea eficientă și tratarea echitabilă a resurselor; punerea la punct a unui suport structural care să permită împărțirea responsabilităților și a autorității între responsabili ierarhici și specialiștii din domeniul resurselor umane sau revizuirea structurilor existente; planificarea necesarului de resurse umane; asigurarea resurselor umane; dezvoltarea resurselor umane; conservarea resurselor umane”.

Resursele umane ale apărării

Managementul resurselor umane din armată a dobândit o semnificație deosebită datorită atât schimbărilor semnificative și rapide din societatea românească, cât și transformărilor structurale și de conținut ale instituției militare, pentru a răspunde cu ușurință și adecvat nevoilor de securitate.

Astfel, la 9 octombrie 1862, a luat ființă, pentru prima dată, în cadrul Ministerului de Război, o structură centrală de personal la nivelul întregii oștiri, desfășurându-și activitatea cu profesionalism și devotament, urmând să parcurgă mai multe etape și deținând mai multe denumiri, astfel⁵:

- „Direcția personal și operații militare;
- Direcția serviciului de stat major și a infanteriei;
- Direcția infanteriei, cavaleriei și personalului;
- Direcția generală a personalului;
- Direcția cadrelor armatei;
- Direcția cadre și învățământ;
- Direcția personal a ministerului apărării naționale;
- Direcția management resurse umane”.

Începând cu 2017, odată cu intrarea în vigoare a Legii nr. 167/2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 346/2006 privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării Naționale, Direcția management resurse umane devine Direcția generală management resurse umane.

Managementul resurselor umane al apărării a reprezentat un etalon al domeniului resurselor umane atât la nivel organizațional, instituțional, cât și la nivel național, și a declanșat o evoluție favorabilă, în timp, abordând un management de personal operativ, centrat pe dezvoltarea resursei umane de calitate care să răspundă nevoilor de

personal ale armatei pe plan atât național, cât și internațional.

O armată profesionistă este definită, în primul rând, de dimensiunea umană. Atragerea și generarea resurselor umane cu potențial ridicat pentru profesia militară, utilizarea eficientă și dezvoltarea în sistemul militar a resurselor competitive au fost și sunt direcții esențiale ale funcționării armatei profesioniste.

Managementul resurselor umane a suferit un asiduu proces de adaptare la cerințele timpurilor, de soluționare corespunzătoare a dificultăților apărute astfel încât să asigure un grad ridicat de eficiență și, în același timp, să aducă un plus de valoare instituției.

Rolul primordial al managementului resurselor umane presupune atragerea resursei umane adecvate, pregătirea ei până la cel mai înalt nivel, adaptat cerințelor posturilor astfel încât să fie îndeplinite atât nevoile instituției, cât și cele ale cadrelor militare.

În vederea optimizării necesarului de personal din cadrul armatei, care se stabilește anual, Direcția generală management resurse umane elaborează următoarele documente⁶: „strategiile, politicile și reglementările specifice promovării profesiei militare, recrutării, selecției, admiterii și formării profesionale inițiale a personalului militar; planul de școlarizare în unitățile/instituțiile de învățământ militar și structurile militare destinate formării profesionale inițiale și continue; planul de recrutare a candidaților pentru unitățile/instituțiile de învățământ militar; tipul, forma de organizare, succesiunea, obiectivele și durata programelor de formare profesională inițială, în condițiile legii, cu excepția programelor de instruire a soldaților/ gradaților profesioniști”.

Plecând de la funcțiile managementului resurselor umane, se pot distinge mai multe obiective, cum ar fi:

- planificarea resurselor umane;
- asigurarea resursei umane de calitate;
- dezvoltarea competenței profesionale a personalului;
- modernizarea sistemului educațional militar;
- menținerea personalului.

Planificarea resurselor umane este un proces extrem de minuțios, se realizează pe baza prognozei necesarului de competențe profesionale pe termen scurt, mediu și lung. Totodată, se are în vedere

asigurarea evoluției în carieră, dar și creșterea nivelului de competiție și performanță a resursei umane, în corelație cu obiectivele strategice ale apărării.

Asigurarea resursei umane de calitate reprezintă o adevărată provocare în ceea ce privește recrutarea și selecția resursei umane. În acest sens, dezideratul este creșterea atractivității profesiei militare pe diferite căi, printre care și prin promovarea intensivă a profesiei militare, utilizând spațiul virtual, prin campanii anuale care presupun contactul direct cu potențialii candidați. Un aspect absolut necesar este și promovarea valorilor specifice mediului militar, cum ar fi: patriotismul, spiritul civic, loialitatea, curajul, respectul față de autorități etc.

Dezvoltarea competenței profesionale a personalului militar apare ca o necesitate de răspuns la provocările mediului de securitate, dar și ca o cerință a aplicării politicilor și strategiilor educaționale. Aceasta presupune planificarea organizațională a carierei individuale și dezvoltarea unui mediu profesional competitiv și performant.

Modernizarea sistemului educațional militar are ca scop îmbunătățirea proceselor educaționale, precum, digitalizarea și desfășurarea acestora în sistem e-learning pe o scară largă. De asemenea, dotarea cu echipamente de ultimă generație, dar și dezvoltarea profesională a instructorilor și a cadrelor didactice. Totodată, este necesară dezvoltarea unor programe de parteneriat cu instituțiile de învățământ ale statelor membre ale NATO și UE, pentru asigurarea continuității și pentru creșterea graduală a pregătirii la cel mai înalt nivel⁷.

Un alt aspect care nu poate fi neglijat este retenția de personal. Se impun eforturi temeinice de menținere în sistem prin controlul mobilității profesionale și prin creșterea calității vieții personalului militar și civil, dar și a veteranilor, aceasta presupunând remanierea cadrului legislativ și reglementarea salarizării și a celorlalte drepturi cuvenite. Acestea sunt esențiale pentru asigurarea continuității și schimbării armonioase și neconvulsive a generațiilor de militari.

Obiectivul principal al Armatei României în domeniul resurselor umane îl reprezintă dezvoltarea unui sistem modern de management al acestora și remodelarea învățământului militar, urmând cele trei etape prevăzute în *Strategia de transformare a Armatei României*, 2007, procesul de modernizare

care se va derula până în anul 2025, conform cerințelor de integrare în NATO și UE, astfel⁸:

1. „Etapa finalizării restructurărilor de bază (2005-2007);
2. Etapa integrării operaționale în NATO și Uniunea Europeană (2008-2015);
3. Etapa integrării depline în NATO și Uniunea Europeană (2016-2025)”.

Se poate observa că, la momentul acesta, Armata României se află în etapa a III-a, aceasta fiind dedicată în special perfecționării învățământului, conform standardelor NATO, cu dezvoltarea învățământului la distanță și dezvoltarea profesională a personalului militar la același nivel cu țările membre ale NATO.

Susținerea procesului de management al resurselor umane din organizația militară românească, ca misiune intrinsecă a funcționării sistemului militar la cele mai înalte standarde, s-a concretizat prin modernizarea învățământului militar superior din instituțiile proprii.

Dezvoltarea asiduă a structurilor de învățământ superior, corelată cu politicile din domeniul managementului resurselor umane, urmărește constant asigurarea condițiilor necesare furnizării candidaților apti pentru serviciul militar, în număr necesar și la standardele de calitate stabilite. Pentru Armata României, aceasta înseamnă că organismul militar poate beneficia de resurse umane capabile să îndeplinească misiunile și obiectivele asumate, având în vedere evoluțiile tehnologice, care sporesc diversificarea și complexitatea riscurilor și amenințărilor de securitate.

Caracteristici ale managementului resurselor umane ale apărării

Cele mai evidente particularități ale managementului resurselor umane, determinate de specificul mediului militar, sunt:

- organizarea posturilor într-o structură de tip piramidal, care determină ca numai o parte dintre cei ce optează pentru cariera militară să o practice până la vârsta pensionării;
- recrutarea personalului militar pe baza unor criterii determinate de nevoia identificării aptitudinilor specifice carierei militare;
- selecția riguroasă a acestuia și reținerea numai a celor cu potențial pentru cariera militară;
- formarea personalului și specializarea acestuia, potrivit rolului și locului pe care îl vor ocupa de-a lungul carierei militare;

- perfecționarea pregătirii, potrivit cerințelor fiecărei trepte a ierarhiei militare;

- evaluarea permanentă a performanțelor și identificarea potențialului de dezvoltare ulterioară, în condiții rigurose definite;

- utilizarea unui sistem de motivare bine definit;

- asigurarea unor condiții sociale – de locuit, asistență medicală, de hrănire, de echipare – care să permită disponibilitatea totală a personalului față de cerințele și misiunile profesiei militare;

- protecție socială, inclusiv reconversie profesională la ieșirea definitivă din instituția militară.

Toate acestea contribuie la realizarea unui management performant al resurselor umane profesionalizate ale apărării, adaptat la realitățile noului context al mediului de securitate și care să respecte obiectivele din cadrul procesului de modernizare.

Concluzii

Aderarea României la NATO și UE a impus identificarea unor noi obiective în cadrul procesului de modernizare a managementului resurselor umane ale apărării, dar mai ales reorganizarea instituțiilor militare de învățământ adecvat cerințelor impuse de necesitatea dezvoltării unui sistem performant, în concordanță cu dezideratul de a răspunde nevoilor Alianței, dar și nevoilor actuale de instruire a ofițerilor la cele mai înalte standarde.

Practicile în acest domeniu din armatele statelor membre ale NATO și UE reclamă necesitatea implementării unui sistem de management al carierei individuale care să stimuleze dorința de dezvoltare profesională a cadrelor militare și care să-i mențină în activitate.

Dezvoltarea managementului resurselor umane va conduce, printre altele, la îndeplinirea obiectivelor propuse, la îmbunătățirea abilităților profesionale, la eficientizarea activităților din domeniul resurselor umane.

NOTE:

1 Aurel Manolescu (coord.), *Managementul resurselor umane*, Editura Economică, București, 2003, p. 29.

2 *Ibidem*, p. 38.

3 *Ibidem*, p. 40.

4 I. Verboncu (coordonator), A. Deaconu, I. Chivu, D. Popescu ș.a., *Management Public*, Partea I – *Managementul Resurselor Umane în Instituții Publice*, Editura Universitară, București, 2005, p. 318.

5 <https://dmru.mapn.ro/pages/view/93>, accesat la 15.01.2021.

6 *** *Ordinul nr. M. 217, din 22 noiembrie 2019 pentru aprobarea condițiilor și criteriilor de recrutare, precum și a instrucțiunilor privind organizarea și funcționarea sistemului de recrutare, selecție și formare profesională inițială a candidaților la profesia militară*; cuprinde modificările aduse actului oficial, publicate în Monitorul Oficial, prevăzute în *Ordinul M. 112/11.06.2020, Monitorul Oficial nr. 518/17.06.2020*.

7 https://www.mapn.ro/legislatie/documente/carta_alba.pdf, accesat la 10.12.2020.

8 *** *Strategia de transformare a Armatei României*, <https://www.mapn.ro/legislatie/index.php>, accesat la 12.01.2021.

BIBLIOGRAFIE

*** *Ordinul nr. M. 217, din 22 noiembrie 2019 pentru aprobarea condițiilor și criteriilor de recrutare, precum și a instrucțiunilor privind organizarea și funcționarea sistemului de recrutare, selecție și formare profesională inițială a candidaților la profesia militară*.

*** *Strategia de transformare a Armatei României*, <https://www.mapn.ro/legislatie/index.php>
Manolescu Aurel (coord.), *Managementul resurselor umane*, Editura Economică, București, 2003.

Reece B., O’Grady J., *Business*, Houghton Mifflin Company, Boston, Dallas, Geneva, 1984.

Verboncu I. (coordonator), Deaconu A., Chivu I., Popescu D. ș.a., *Management Public*, Partea I – *Managementul Resurselor Umane în Instituții Publice*, Editura Universitară, București, 2005.

https://www.dmru.mapn.ro/app/webroot/fileslib/upload/files/Buletinul-MRU/Buletinul_resurselor_umane_12_tipo.pdf.

https://www.mapn.ro/legislatie/documente/carta_alba.pdf,

<http://recrutare.mapn.ro/admin/ckeditor/kcfinder/upload/files/1.Link%20ACADEMII.pdf>

UNELE CONSIDERAȚII PRIVIND ACȚIUNILE STRUCTURILOR ISR DIN FORȚELE TERESTRE, ÎN SPRIJINUL CU INFORMAȚII AL GRUPĂRII DE FORȚE ÎNTRUNITE

CERTAIN CONSIDERATIONS REGARDING ISR STRUCTURES FROM LAND FORCES IN SUPPORT OF INFORMATION OF THE JOINT FORCES GROUP

Lt.col.drd. Valeriu-Adrian JIANU*

Structurile ISR din Forțele Terestre contribuie, prin acțiunile specifice, cu informații, în sprijinul decidenților în toate fazele operațiilor Grupării de Forțe Întrunite. Capabilitățile ISR specifice Forțelor Terestre sunt interconectate permanent în cadrul arhitecturii de informații la nivel întrunit.

ISR structures from Land Forces contribute through specific actions with information in support of decision makers in all phases of operations of the Joint Forces Group. The ISR capabilities specific to the Land Forces are permanently interconnected within the information architecture at a combined level.

Cuvinte-cheie: informații; cercetare; supraveghere; Forțe Terestre; Grupare de Forțe Întrunite.

Keywords: intelligence; reconnaissance; surveillance; Land Forces; Joint Forces Group.

Pornind de la premisa conceptului de „îmbunătățire a capacității de gestionare rapidă a mecanismelor de adaptare la nivel local, național și regional”¹ și urmărind tendințele de evoluție a mediului actual de securitate și tendințele de înzestrare militară, în contextul consolidării rezilienței naționale, prin acest demers, încercăm identificarea și prezentarea unor modalități de acțiune specifice structurilor ISR din Forțele Terestre, în sprijinul cu informații al Grupării de Forțe Întrunite (GFÎ).

Elementele ISR din cadrul Forțelor Terestre sprijină Gruparea de Forțe Întrunite cu informații în cadrul operațiilor ISR, definite ca „operații executate de forțe care au misiunea principală de culegere de date și informații”².

Conform definiției, conceptul de *Informații, Supraveghere și Cercetare/Intelligence, Surveillance and Reconnaissance (ISR)* reprezintă „un set

de capacități de informații și operații care sincronizează și integrează planificarea și operațiile tuturor capacităților de culegere cu procesarea, exploatarea și diseminarea informațiilor rezultate, în sprijinul direct al planificării, pregătirii și executării operațiilor”³. La nivel operativ, abordarea este de tip întrunit (JISR/Joint Intelligence, Surveillance and Reconnaissance) și reprezintă integrarea tuturor operațiilor și a activităților la care iau parte cel puțin două elemente participante⁴.

Abordarea întrunită integrează imaginile terestre, navale și aeriene (Land Recognized Picture/LRP, Naval Recognized Picture/NRP, Aerial Recognized Picture/ARP), iar operațiile executate la nivel operativ se derulează într-un mediu operațional multidimensional, caracterizat de mobilitate, manevrabilitate și flexibilitate crescute, de acțiuni convenționale și neconvenționale.

Structurile ISR din Forțele Terestre aplică principiile ISR, care, indiferent de eșalon, sunt: direcționare centralizată și execuție descentralizată, sustenabilitate, încredere, capacitate de reacție, partajare și acuratețe⁵.

* *Universitatea Națională de Apărare „Carol I”*
e-mail: adi_jianu_74@yahoo.com

Totodată, acestea asigură îndeplinirea misiunilor specifice domeniului ISR, în sprijinul GFÎ, care sunt reprezentate de: asigurarea indiciilor și avertizării, pregătirea informativă a mediului operațional, organizarea pentru luptă și dispunerea forțelor adversarului, estimarea și monitorizarea situației, sprijinul procesului de management al țintelor și sprijinul pentru protecția forței⁶.

Pentru obținerea succesului la nivel operativ, structurile ISR din Forțele Terestre sprijină grupul de planificare a operațiilor la nivel operativ/GPOO, pentru identificarea unor cerințe critice de informații, printre cele mai importante fiind identificarea actorilor naționali și internaționali cu care se interacționează. De asemenea, alte cerințe de informații sunt reprezentate de stabilirea capacităților esențiale pentru executarea operației, asistență pentru dislocarea în avans a forțelor de sprijin, considerații referitoare la regulile de angajare, elementele de comandă și control esențiale, infrastructura critică în zona de operații întrunită.

Pentru coordonarea tuturor operațiilor ISR, sincronizarea sarcinilor de culegere a informațiilor, concentrarea efortului pe obiectivele stabilite de comandantul Grupării de Forțe Întrunite, la nivel operativ se constituie comitetul întrunit de management al culegerii de informații/Joint Collection Management Board⁷.

Prin executarea misiunilor specifice, elementele ISR din Forțele Terestre pot sprijini Gruparea de Forțe Întrunite cu informații despre adversar, referitoare la organizare, valoare, compunere, înzestrare, din marile unități/unități aflate în zona de operații întrunită, precum și la identificarea raioanelor, aliniamentelor de dispunere a tehnicii blindate, antiblindate, a mijloacelor de artilerie și de apărare antiaeriană și a punctelor de comandă.

Dacă analizăm conflictele contemporane, putem concluziona că operațiile terestre sau navale nu pot fi executate fără sprijin aerian. Viteza, puterea de lovire mare, precizia loviturilor aeriene conferă acestei categorii de forțe o importanță decisivă în planificarea și executarea oricăror acțiuni militare.

Așadar, din perspectivă aeriană, structurile ISR din Forțele Terestre sprijină executarea procesului de pregătire întrunită cu informații a mediului operațional/JIPOE, cu detalii⁸ referitoare la: identificarea unor factori de risc; organizarea adversarului; direcțiile probabile principale și

secundare de acțiune; obiectivele probabile care pot fi lovite de mijloacele aeriene ale adversarului; momentul și durata probabile ale acțiunilor aeriene; intensitatea probabilă a acțiunilor militare pe diferite etape ale acestora.

Totodată, structurile ISR din Forțele Terestre pot contribui cu informații despre adversarul aerian, în sprijinul GFÎ, dintre care putem enumera: identificarea bazelor aeriene, aerodromuri, locuri de aterizare; compunerea, natura, valoarea și posibilitățile adversarului aerian; vulnerabilitățile și gradul de uzură, pe anumite momente, ale operațiilor aeronavelor adversarului; calculul timpului estimativ pe anumite direcții de acțiune.

Impactul fără precedent al evoluției tehnologice până în prezent, dar și rapiditatea cu care se dezvoltă în viitor ne determină să adaptăm capacitățile ISR și să accelerăm procesul de înzestrare cu echipamente moderne, de ultimă generație. De aceea susținem dezvoltarea sistemelor de avioane fără pilot din dotarea structurilor ISR din Forțele Terestre.

Spre exemplificare, dintre principalele sisteme de avioane fără pilot care pot fi utilizate la nivel tactic, putem aminti UAS clasa I, operate de către un singur operator, în limita vizibilității radio directe între stația de control și UAV, care sunt de dimensiuni mici, portabile și execută misiuni la altitudini mici, sub nivelul de coordonare prevăzut de Codul Aerian, dar și UAS clasa a II-a pentru nivelul operativ, care au posibilitatea de a opera până la o rază de 200 km față de stația de control.

Acestea, prin sistemele de comunicații, pot realiza o legătură de tip BLOS (beyond line of sight) sau LOS (line of sight) și pot fi limitate la nivelul vizibilității directe între antena UAV-ului și stația de control GCS (ground control station) sau se pot realiza prin intermediul unui rețea de retranslație. Datele obținute sunt complexe, cu imagini dinamice și pot fi transmise în timp aproape real structurilor de manevră prin terminale mobile de recepție de tip OSRVT (one system remote video terminal – terminal general de recepție video la distanță) și ROVER (remotely operated video enhanced receiver – receptor video cu amplificare, comandat de la distanță)⁹.

După anumiți autori, există câteva direcții de dezvoltare a viitoarelor sisteme de avioane fără pilot. Acestea vor fi puternic înarmate și de duranță cât mai mare, vor putea fi alimentate

din aer, vor implementa tehnologia „Stealth”, vor asigura interoperabilitatea sistemelor, vor deține capabilități de deplasare extrastratosferică (peste 50 km), vor exista platforme de pe care să decoleze mai multe sisteme¹⁰.

Structurile ISR din Forțele Terestre pot sprijini Gruparea de Forțe Întrunită prin misiuni de supraveghere a spațiului maritim/fluvial. Succesul supravegherii prin observare este strâns legat de existența unor rețele de posturi de observare interconectate, a unor legături de comunicații și satelitare performante, a aparaturii de observare cu tehnologie digitală, precum și de instruirea personalului în ceea ce privește organizarea, compunerea și acțiunile adversarului maritim și fluvial.

Considerăm că structurile ISR trebuie să execute observarea în mod continuu printr-o organizare și repartizare judicioasă a elementelor, într-o concepție unitară, având posibilitatea de transmitere a datelor și informațiilor în timp oportun. Prin sprijinul acordat supravegherii maritime, se realizează observarea sistematică a navelor adversarului, identificarea principalelor platforme navale, precum și identificarea și avertizarea unor posibile atacuri.

Suntem de părere că structurile ISR din Forțele Terestre pot sprijini GFÎ prin culegerea de date și informații din surse deschise (OSINT), care pot fi concentrate pe intențiile și modul de acțiune atât al adversarilor, cât și al potențialilor adversari. Prin sursele deschise, structurile ISR pot sprijini misiunile la nivel operativ prin identificarea indiciilor și prin avertizarea timpurie, dar și prin contribuția cu informații la procesul de targeting (identificare, localizare, prioritizare, lovire ținte)¹¹.

Informațiile obținute prin interceptarea datelor transmise în mediul cibernetic, altele decât cele obținute prin surse deschise, sunt operațiile CYBERINT (Cyber Intelligence) și sunt reprezentate de „activitățile intruzive sau neintruzive desfășurate în scopul colectării de date și informații necesare pregătirii operaționale a spațiului cibernetic”¹². Activitățile intruzive constituie exploatarea rețelelor adversarului și a celor private, în timp ce acțiunile neintruzive reprezintă exploatarea informațiilor din rețelele proprii și din cele publice. Prin urmare, putem opina faptul că structurile ISR din Forțele Terestre, prin structurile Cyber Intelligence, pot sprijini Gruparea de Forțe Întrunită prin participarea la

pregătirea informativă a mediului operațional al spațiului cibernetic.

Concluzii

Structurile ISR din Forțele Terestre sprijină nivelul operativ, certificând, de fapt, „sistemul de sisteme”, o rețea multiplă care ar trebui să fie interconectată, în opinia mea, la toate nivelurile ierarhice, respectându-se principiul „operării pe aceeași hartă”¹³, asigurând accesibilitatea tuturor beneficiarilor prin folosirea politicilor de acces și securitate în rețea, cu respectarea nivelului de acces la informații clasificate, precum și principiul „nevoii de a cunoaște”¹⁴.

Prin interconectarea în rețea a tuturor senzorilor, structurile ISR din Forțele Terestre pot să fuzioneze datele și informațiile, adăugând astfel detalii utile pentru a îmbunătăți imaginea operațională comună/COP (Common Operational Picture) a câmpului de luptă.

Mediul operațional impredictibil al viitorului va fi caracterizat de existența unor structuri de manevră reduse din punct de vedere numeric, de tip arme întrunite, flexibile și ușor adaptabile pentru executarea unui spectru divers de misiuni, cu sprijinul înaltei tehnologii și al loviturilor în adâncime de mare precizie.

Prin urmare, considerăm că, în viitor, procesul de culegere, centralizare, procesare și diseminare a informațiilor de către structurile ISR din Forțele Terestre, în sprijinul Grupării de Forțe Întrunite va reprezenta o condiție esențială în executarea operațiilor întrunite, iar dezvoltarea echipamentelor și sistemelor ISR trebuie să fie un proces continuu, flexibil și eficient, adaptat cerințelor operaționale aflate într-o continuă schimbare.

NOTE:

1 *** *Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2020-2024*, p. 10.

2 *** I.A.-1.5, *Doctrina întrunită pentru informații, supraveghere și cercetare*, București, 2017, p. 9.

3 *** SMFT-20, *Manualul pentru întrebuințarea elementelor ISR din Forțele Terestre*, București, 2019, p. 1.

4 *** AJP-3.3 *Allied Joint Doctrine for Air and Space Operations*, 2016, p. 15.

5 *** I.A.-1.5, *op.cit.*, p. 17.

6 *** I.A.-1.5, *Ibidem*, p. 10.

7 *** I.A.-1.5, *Ibidem*, p. 43.

8 *** FA-1.2, *Doctrina privind apărarea aeriană și antirachetă cu baza la sol*, București, 2020, p. 32.

9 SMap-2, *Manualul militar de întrebuințare a sistemelor de aeronave fără pilot la bord (UAS) în Armata României*, București, 2021, p. 9.

10 L.R. Popescu, „Considerații privind integrarea în viitorul apropiat a aeronavelor fără pilot uman la bord în cadrul acțiunilor militare”, *Gândirea Militară Românească* nr. 1/2020, CTEA, București, 2020, p. 192.

11 *** I.A.-1.7, *Doctrina pentru informații din surse deschise*, București, 2020, p. 16.

12 *** SMap-74, *Doctrina operațiilor în spațiul cibernetic*, București, 2020, p. 23.

13*** IGEO-1, *Instrucțiuni privind sprijinul geospațial în Armata României*, București, 2020, p. 8.

14 V.A Jianu, „Posibilități de întrebuințare a unor structuri ISR din Forțele Terestre la exerciții întrunite pe teritoriul național”, Conferința științifică *Coordonate ale strategiei militare, în condițiile unei abordări sinergice a rezilienței în domeniul securității*, *Gândirea Militară Românească*, CTEA, București, 2020, p. 227.

BIBLIOGRAFIE

*** *Strategia națională de apărare a țării 2010-2024*, București, 2020.

*** I.A-1.5, *Doctrina întrunită pentru informații, supraveghere și cercetare*, București, 2017.

*** I.A-1.7, *Doctrina pentru informații din surse deschise*, București, 2020.

*** F.A.1.2., *Doctrina privind apărarea aeriană și antirachetă cu baza la sol*, București, 2020.

*** SMap-2, *Manualul militar de întrebuințare a sistemelor de aeronave fără pilot (UAS) în Armata României*, București, 2021.

*** SMap-74, *Doctrina operațiilor în spațiul cibernetic*, București, 2020.

*** IGEO-1, *Instrucțiuni privind sprijinul geospațial în Armata României*, București, 2020.

*** SMFT-20, *Manualul pentru întrebuințarea elementelor ISR din Forțele Terestre*, București, 2019.

*** AJP- 2.7 *Allied Joint Doctrine for Reconnaissance and Surveillance*, 2009.

*** AJP-3.2 *Allied Joint Doctrine for Land Operations*, 2016.

*** AJP-3.3 *Allied Joint Doctrine for Air and Space Operations*, 2016.

Popescu L.R., „Considerații privind integrarea în viitorul apropiat a aeronavelor fără pilot uman la bord în cadrul acțiunilor militare”, *Gândirea Militară Românească* nr. 1/2020, CTEA, București, 2020.

Jianu V.A., „Posibilități de întrebuințare a unor structuri ISR din Forțele Terestre la exerciții întrunite pe teritoriul național”, Conferința științifică *Coordonate ale strategiei militare, în condițiile unei abordări sinergice a rezilienței în domeniul securității*, *Gândirea Militară Românească*, CTEA, București, 2020.

Redactor-șef: Laura MÎNDRICAN
Redactor: Irina TUDORACHE
Corectori: Mariana ROȘCA
 Carmen-Luminița IACOBESCU
Tehnoredactor: Gabriela CHIRCORIAN
Coperta: Andreea GÎRTONEA

ISSN (on line) 2065 - 8281

Lucrarea conține 128 de pagini.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
Șoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, București
e-mail: buletinul@unap.ro
Tel. 319.48.80/0215; 0453